

Világgazdaság és demográfia.¹⁾

Economie mondiale et démographie.¹⁾

Résumé. L'auteur fait connaître les rapports qui existent entre l'évolution économique et les conditions de la population du monde. En étudiant cette question, on se rend compte comment les mœurs, les arts, la culture intellectuelle, dépendent de la vie économique. Après avoir résumé les données statistiques relatives à 36 pays comprenant la moitié de la population du monde, il compare le nombre des habitants et la répartition par profession de la population active, et indique le rapport de la densité de la population aux terres productives. Quant à l'emploi des femmes dans les professions salariées, il dépend non seulement des facteurs économiques, mais aussi des mœurs. Dans le Nord, les femmes travaillent comme les hommes; en Espagne elles ne sont entrées dans les carrières lucratives que dans les derniers temps, depuis l'introduction de l'enseignement professionnel féminin. En ce qui concerne le degré de la culture économique, il dépend du caractère du travail et de l'instruction des travailleurs, et non du nombre absolu des individus employés. C'est en Lituanie que la proportion des habitants vivant de travail est la plus élevée (67 pour 100 habitants); elle n'est que de 40 en Hollande. Dans les pays économiquement avancés, la population active est peu nombreuse, car ils comptent peu de femmes vivant de travail et beaucoup de rentiers, d'écoliers et d'étudiants. Au point de vue du développement économique, c'est la Russie qui est la plus arriérée: les producteurs du sol y représentent 87·6% de la population active. Après la Russie, vient, sous ce rapport, la Bulgarie; et après la Bulgarie, la Roumanie (non compris les territoires y annexés après la guerre). La Transylvanie, territoire hongrois incorporé à la Roumanie, est dans un degré transitoire et non dans un degré purement agricole, et il en est de même de la Hongrie. La Grande-Bretagne occupe à cet égard la première place. Les agriculteurs n'y représentent que 6·8% de la population totale, et les domestiques for-

ment 11·8% de la population active, de sorte que sur 9 personnes vivant de travail, il y a là 1 domestique. Des 380 millions d'habitants de l'Europe, 196 millions vivent dans des pays principalement agricoles où au moins les deux tiers de la population se livrent à la production du sol; 82 millions dans des territoires d'État ayant 50 à 60% de producteurs du sol; 196 millions dans des régions comptant moins de 30% d'agriculteurs.

★

A világ statisztikája most jutott el arra a pontra, amelyen elkezdhetjük az eddig csak sejtett kapcsolatok részletes elemzését. A Népszövetség statisztikai évkönyve egységes formában közli mindazoknak az államoknak foglalkozásstatisztikai adatait, amelyek ilyeneket gyűjtöttek. S bár a felvétel, a foglalkozási körök meghatározása és az eredmények bírálata nem volt minden államban ugyanaz, ez az adatközlés mégis méltán szolgál alapjául olyan kutatásoknak, amelyeknek az a célja, hogy a gazdasági élet fejlődésének és állapotainak a nép demográfiai sajátosságaira gyakorolt hatását megállapítsa. Nagyon fontos kérdés ez. Olyan régóta és olyan nagy erővel hangzik az az állítás, amely szerint az egész emberi kultúra, az erkölccsel és a művészetekkel, tehát a lényeggel és a formával együtt a gazdasági életnek függvénye, hogy ideje a tétel bizonyítását is megkísérelnünk. Ez az állítás ugyanis nem statisztikai módon született meg, bár egybeesik a gazdasági fejlődésnek azzal a korszakával, amelyben már bizonyos általános jellegű és számokba foglalható törvényszerűségek kezdtek a fejlődés során kibontakozni. De a szám még nem statisztika. S ha ma már a statisztika is rendelkezésünkre áll e vonatkozásban, kötelességünk, hogy az ellenőrzés munkáját ezen a téren is elvégezzük.

A statisztikai alap kétségtelenül elég széles. A Nemzetek Szövetsége által kiadott évkönyv 1962 millió főre becsüli a föld népének lélekszámát s ebből 1074 millióról közöl adatokat. A foglalkozási adatok csak 953 millió főnyi népességről ismeretesek, tehát az egész emberiségnek nem egészen a

¹⁾ A Magyar Statisztikai Társaság 1931 március 31-i előadóülésén tartott előadás. — *Communication lue dans la séance d'étude du 31 mars 1931 de la Société Hongroise de Statistique.*

feléről, pontosan 48·6%-áról. Ez az adatanyag tehát nem elég arra, hogy az emberiségről pontos képet rajzoljunk, mert az emberiség nem olyan homogén tömeg, hogy felének állapotairól a másik felére is szabad lenne következtetnünk. De a rendelkezésünkre álló anyag mégis nagyon becses és elegendő is kutatásaink céljaira, mert az emberiségnek éppen arra a felére vonatkozik, amely körülbelül azonos módon igyekszik a maga gazdasági eszményeit megvalósítani. Vagy amely, joggal mondhatjuk így: a fehér faj gazdasági eszményeit igyekszik megvalósítani azok szerint a minták szerint, amelyeket ez az eszmény Európában és európai ösztönzésre Amerikában vett fel.

Ez nem jelenti azt, mintha az európai, vagy a fehér faj által megteremtett gazdasági rendet egyúttal az emberi élet egyetlen lehetőségének tartanók és mintha nem tudnók értékelni azokat a kulturális vonásokat, amelyeket például Kínának vagy Japánnak köszönhet az emberiség. De mivel célunk éppen az, hogy megvizsgáljuk: a foglalkozásnak, a gazdasági állapotnak és a gazdasági fejlődésnek milyen hatása van az elemi demográfiai jelenségekre, mint amilyen a nép sűrűsége, élettartama, egészségi állapota, kultúrája, erkölcsi élete, az emberiségnek éppen azt a felét kell vizsgálnunk, amelynek felfogása e kérdésekben és ezeknek a gazdasági tényekkel való kapcsolata tekintetében lehetőleg egyenemű.

A statisztika Európára és Ausztráliára vonatkozóan majdnem teljes. Európa népét mintegy 380 millió före becsülik s ebből csak mintegy 56 milliónak hiányzanak a foglalkozási statisztikai adatai. Ez főként a Balkán államai miatt van így. Jugoszláviának nincs foglalkozási statisztikája, Romániának csak 1911-ből, tehát régi területéről van s mivel ebben a munkában a Nemzetek Szövetségének adatait dolgoztuk fel, az újonnan Romániához csatolt területek adatai innen kimaradtak. Ausztráliában 7·6 milliónyi lakosság közül 1 milliónak hiányzanak az adatai. Amerika lakosságát 242 millióra, — más becslés szerint 212 millióra teszik, ebből 183 millióról vannak rendszeres statisztikai adatok s 140 millióról foglalkozásiak is. Ázsia lakossága becslés szerint 1040 millió, — az emberiségnek több, mint a fele ez, — adataink azonban csak 425 millióról vannak; ez is az angolok indiai munkájának ered-

ménye, akik a 315 milliónyi lakosságú Brit-India adatait megállapították. Japánnak foglalkozási adatai nem ismeretesek. Így Ázsiát a foglalkozási statisztikában mindössze India képviseli s ezenfelül a szovjet-orosz államnak ázsiai fele. Afrika lakosságát 136—143 millióra becsülik, ebből azonban csak 21 milliónyi népnek ismerjük statisztikai leírását, foglalkozás szerint pedig csak Egyiptomnak és a Délafrikai Uniónak adatai vannak meg, ami 19·6 millió főt jelent. Statisztikai tekintetben is ez tehát a legsötétebb világrész.

Az adatok megbízhatóságáról nincs pontos képünk. Nagyon alapos kritikai munkának kell még tisztáznia ezt a kérdést. Vannak olyan államok, amelyeknek adatait eddigi tapasztalataink alapján nagy gyanakvással kell fogadnunk, ilyen például Románia, vagy ilyen Oroszország, amely egyáltalában nem mutat ki hadsereget, holott a világnak egyik legnagyobb katonai állama. Így az orosz területet egészen külön is kezeljük, mintha önmagában külön világrész lenne. A délamerikai államok adatai is nagyon bizonytalanok. Argentína például foglalkozási statisztikájában népének 28·9%-át egyszerűen a „vegyes“ rovatba teszi. Ez nyilván azokat a félvad törzseket foglalja magában, amelyeknek nincs — talán — rendes földművelő foglalkozásuk. De ha így van, akkor is az őstermelés csoportjában kellett volna őket elhelyezni, halász és vadász népekként. Tisztán csak papiros-alapon nem lehet a helyesbítést elvégeznünk és így ez az állam egészen furcsa helyet foglal el a világ államainak sorrendjében. A másik véglet azonban nem kevésbé ejt bennünket aggodalomba. Az angolok Indiának 315 milliós népéről olyan pontos foglalkozási statisztikát szolgáltatottak, hogy ez már túlzásnak tűnik fel. Ha arra gondolunk, hogy milyen nehéz a hindunál sokkalta kulturáltabb elemnél, — akár például a mi alföldi parasztjainknál is, — pontos válaszokat kapni a statisztikai kérdésekre, attól kell tartanunk, hogy ez a teljesség nem az adatok jóságának, hanem csak a feldolgozás módszerének az eredménye.

De mégis, amint Cassel is mondja: „a kétes értékű adat is jobb, mint az adatok hiánya“. Nem az a feladatunk, hogy hajszálni a pontosságú eredményeket érjünk el, hanem az, hogy egy lépést tegyünk előre a konkrét alapon nyugvó elemzésben. Erre pedig ezek az adatok szemmel láthatóan

1. A világ fontosabb államainak megoszlása terület és lakosság száma szerint.¹⁾
Superficie et population des principaux pays du monde.

Állam — Pays	Terület 1000 km ² -ben Superficie en milliers de km ²	A népszámlálás éve Date du recensement	Lakosság ezrekben Population			Egy km ² -re eső lélekszám Population par km ²	9 éven aluli népesség %-ában — Population de moins de 9 ans, %	Területi megoszlás Répartition de la superficie					Egy km ² mezőgazdasági területre eső lélekszám Population par km ² de superficie agricole
			fi masc.	nő fémin.	össze- sen totale			superficie cultivée			műveletlen terület - superficie non cultivée		
								szántó terres labou- rables	erdő bois, forêts	egyéb autres		mégművelt terület	
			En 1000			millió ha-ban — millions d'ha							
Bulgária — <i>Bulgarie</i> . . .	103·0	1920	2.421	2.426	4.847	53·16	23·0	3·50	2·90	0·50	3·40	121	
Románia — <i>Roumanie</i> . . .	137·9	1912	3.644	3.679	7.323	56·17	25·7	6·77	2·93	1·41	2·68	90	
Litvánia — <i>Lithuanie</i> . . .	55·7	1923	968	1.061	2.029	38·11	18·9	2·78	0·89	1·41	0·49	48	
Lengyelország — <i>Pologne</i>	376·6	1921	12.418	13.277	25.695	69·94	21·5	18·31	9·06	6·37	3·92	104	
Finnország — <i>Finlande</i> . . .	343·5	1920	1.660	1.705	3.365	8·66	20·7	2·18	25·26	1·88	5·03	83	
Lettország — <i>Lettonie</i> . . .	65·8	1925	860	985	1.845	28·04	14·8	1·71	1·78	1·67	1·42	55	
Esztország — <i>Estonie</i> . . .	47·5	1921	520	587	1.107	23·28	15·6	1·21	0·90	1·78	0·86	37	
I. csoport — <i>Oroszország nélkül</i> <i>Ier groupe sans la Russie</i>	1.130·0		22.491	23.720	46.211	40·08	21·8	36·46	43·72	15·02	17·80	90	
Magyarország — <i>Hongrie</i>	93·0	1920	3.871	4.109	7.980	85·89	19·1	5·91	1·09	1·68	0·62	105	
Portugália — <i>Portugal</i> . . .	92·7	1920	2.856	3.177	6.033	65·07	21·3	3·47	1·62	2·26	1·92	105	
Spanyolország — <i>Espagne</i>	505·2	1920	10.373	11.017	21.390	42·34	21·4	21·42	8·41	15·13	5·56	59	
Olaszország — <i>Italie</i> . . .	309·9	1921	19.090	19.621	38.711	124·82	20·0	15·60	4·97	7·86	2·56	165	
Görögország — <i>Grèce</i> . . .	127·0	1920	2.750	2.786	5.536	48·86	21·9	1·90	1·65	4·70	4·45	84	
Ir szabad állam — <i>Etat libre d'Irlande</i>	68·7	1926	1.507	1.465	2.972	42·30	19·3	1·49	0·82	4·29	0·27	51	
II. csoport — <i>Ile groupe</i>	1.196·5		40.447	42.175	82.622	68·50	20·4	49·79	18·56	35·92	15·38	96	
Franciaország — <i>France</i>	550·8	1921	18.445	20.353	38.798	73·95	13·9	24·61	10·45	11·41	8·61	108	
Svédország — <i>Suède</i> . . .	448·2	1920	2.898	3.006	5.904	13·17	19·3	3·76	23·44	3·84	13·78	78	
Cseh-Szlov. — <i>Tchéco-Slov.</i>	140·2	1921	6.559	7.054	13.613	96·96	17·8	6·17	4·72	2·52	0·61	157	
Norvégia — <i>Norvège</i> . . .	323·7	1920	1.291	1.359	2.650	8·18	21·7	0·70	7·50	1·55	22·62	118	
Dánia — <i>Danemark</i> . . .	42·7	1921	1.592	1.676	3.268	80·01	20·7	2·70	0·20	0·52	0·85	101	
Ausztria — <i>Autriche</i> . . .	83·6	1920	3.082	3.344	6.426	77·94	15·8	2·02	3·13	2·34	0·87	147	
Németország — <i>Allemagne</i>	470·6	1925	30.197	32.214	62.411	134·23	15·8	21·38	12·74	8·23	4·71	211	
Svájc — <i>Suisse</i>	41·2	1920	1.871	2.009	3.880	93·97	17·9	0·53	0·90	2·01	0·68	153	
Hollandia — <i>Hollande</i> . . .	34·1	1920	3.410	3.455	6.865	200·73	22·1	0·99	0·25	1·27	0·90	304	
Belgium — <i>Belgique</i> . . .	30·3	1920	3.673	3.792	7.465	245·26	15·5	1·39	0·51	1·02	0·11	310	
Anglia, Skócia, Észak-Ír- ország együtt — <i>Angle- terre, Ecosse et Irlande du Nord</i>	241·7	1921 1921	21.100	23.076	44.176	63·27 50·86	19·5 18·1	5·86	1·36	13·59	3·36	227	
III. csoport — <i>IIIe groupe</i>	2.407·1		94.118	101.338	195.456	81·20	16·6	70·11	65·20	48·30	57·10	165	
I. csoport — <i>Ier groupe</i>	1.130·0		22.491	23.720	46.211	40·8	21·8	36·46	43·72	15·02	17·80	90	
II. csoport — <i>Ile groupe</i>	1.196·5		40.447	42.175	82.622	68·5	20·4	49·79	18·56	35·92	15·38	96	
III. csoport — <i>IIIe groupe</i>	2.407·1		94.118	101.338	195.456	81·2	16·6	70·11	65·20	48·30	57·10	165	
Európa Oroszország nélkül — <i>Europe sans la Russie</i>	4.733·6		157.056	167.233	324.289	68·50	18·2	156·36	127·48	99·24	90·28	127	
Oroszország — <i>Russie</i> . . .	21.176·0	1926	71.043	75.985	147.028	24·34	25·6	.	.	.	.	62	
Brit-India — <i>Inde Anglaise</i>	4.668·0	1921	162.081	153.269	315.350	68·31	19·9	.	.	.	.	.	
Délafr. áll. — <i>Un. Sud-Afric.</i>	1.222·0	1921	3.537	3.392	6.929	3·47	26·7	.	.	.	.	.	
Egyiptom — <i>Egypte</i> . . .	1.000·0	1917	6.369	6.349	12.718	12·07	29·9	.	.	.	.	.	
Mexikó — <i>Mexique</i>	1.969·0	1921	7.004	7.331	14.335	7·28	25·9	.	.	.	.	.	
Csile — <i>Chili</i>	752·0	1920	1.866	1.888	3.754	4·99	26·1	.	.	.	.	.	
Kanada — <i>Canada</i>	9.543·0	1921	4.530	4.258	8.788	0·91	23·9	.	.	.	.	.	
Egyes. Áll. — <i>Etats-Unis</i>	7.839·0	1920	53.901	51.810	105.711	13·48	21·7	.	.	.	.	.	
Argentína — <i>Argentine</i> . .	2.792·0	1914	4.227	3.658	7.885	3·81	27·5	.	.	.	.	.	
Új-Zéland — <i>Nouv.-Zélande</i>	269·0	1921	623	596	1.219	5·03	25·7	.	.	.	.	.	
Ausztrália — <i>Australie</i> . .	7.704·0	1921	2.763	2.673	5.436	0·71	22·0	.	.	.	.	.	
Együtt — <i>Ensemble</i>	37.758·0		246.901	235.324	482.125	12·80	23·2	.	.	.	.	.	
Főösszeg — <i>Total gén.</i> . .	63.667·6		475.000	478.442	953.442	14·09	.	.	.	.	.	.	

¹⁾ D'après — Az „Annuaire International de Stat. 1929. Société des Nations“ adatai alapján. A terület megoszlásának adatai „A világ mezőgazdasági termelése“ című műből a m. kir. földművelésügyi min. kiadása Budapest 1930. — *Les chiffres relatifs aux superficies sont empruntés à l'ouvrage précité (entre guillemets), publié par le ministère hongrois de l'Agriculture (Budapest, 1930).*

2. A kereső népesség megoszlása foglal-
Population active

Állam	Östermelés <i>Agriculture, pêche, etc.</i>		Bányászat <i>Mines, carrières</i>		Ipar <i>Industrie</i>		Kereskedelem <i>Commerce</i>		Keresk. hajózás <i>Marine marchande</i>		Közlekedés <i>Autres transp. et communic.</i>	
	P o p u l a t i o n											
	összes <i>totale</i>	fi <i>masc.</i>	összes <i>totale</i>	fi <i>masc.</i>	összes <i>totale</i>	fi <i>masc.</i>	összes <i>totale</i>	fi <i>masc.</i>	összes <i>totale</i>	fi <i>masc.</i>	összes <i>totale</i>	fi <i>masc.</i>
	e z r e k b e n — e n m i l l i e r s											
Bulgária	2.143·0	1.035·3	5·6	5·5	204·5	175·5	69·7	66·2	0·8	0·8	33·2	32·0
Románia	3.158·9	1.584·1	9·2	9·1	308·3	245·5	106·8	99·6	4·0	4·0	67·4	66·0
Litvánia	1.088·8	512·6	0·1	0·1	84·8	56·6	32·5	21·6	—	—	13·0	11·7
Lengyelország	10.259·9	5.148·3	93·1	85·0	1.173·2	940·9	518·8	374·8	3·0	2·8	240·9	224·4
Finnország	1.032·3	603·0	0·5	0·5	191·5	140·4	50·1	26·9	14·5	13·3	25·3	21·2
Lettország	767·2	364·8	3·4	2·6	121·4	86·4	54·1	34·9	2·3	2·3	31·2	27·7
Esztország	410·2	197·3	2·7	2·4	81·0	55·4	21·0	13·7	2·4	2·3	13·0	11·5
I. csoport Orosz- ország nélkül	18.870·3	9.445·4	114·6	105·2	2.164·7	1.700·7	853·0	637·7	27·0	25·5	424·0	394·5
Magyarország	2.126·7	1.494·4	40·1	38·7	679·7	547·3	188·7	135·2	—	—	117·6	105·6
Portugália	1.461·8	1.127·0	9·2	8·8	547·7	392·5	154·3	124·6			76·8	73·4
Spanyolország	4.537·8	4.216·5	131·9	129·7	1.563·6	1.284·4	406·8	349·3			222·8	219·4
Olaszország	10.264·2	7.147·0	99·9	99·0	4.391·0	3.146·1	1.170·7	939·4			738·6	716·7
Görögország	926·3	817·5	8·5	7·6	294·0	235·1	150·9	146·8	28·0	27·8	49·9	49·0
Ir szabad állam	677·9	555·9	2·6	2·6	188·1	155·5	108·0	72·9	12·2	12·1	56·2	54·7
II. csoport	19.994·7	15.358·3	292·2	286·4	7.664·1	5.760·9	2.174·4	1.768·2			1.302·1	1.258·7
Franciaország	9.023·5	5.061·2	317·6	309·9	6.181·4	4.027·1	2.253·5	1.258·6	65·3	57·7	1.273·1	965·0
Svédország	1.058·4	807·7	21·4	21·2	786·9	634·4	217·7	125·5	40·0	39·0	113·6	96·7
Cseh-Szlovákia	2.425·0	1.665·6	159·7	150·1	2.052·7	1.598·0	361·6	254·5	—	—	242·9	223·3
Norvégia	393·8	336·3	16·0	15·4	293·5	232·6	119·1	66·4	35·3	34·7	56·5	49·0
Dánia	474·6	405·3			367·6	301·6	146·9	103·0	18·0	16·4	62·1	54·5
Ausztria	984·0	637·6	100·0	98·0	925·9	678·1	255·2	159·4	—	—	120·0	110·0
Németország	9.762·4	4.793·1	1.036·7	1.018·2	12.202·1	9.312·1	3.753·4	2.275·4	160·0	155·0	1.360·1	1.267·9
Svájc	482·8	385·6	5·9	5·8	821·3	556·7	217·2	118·5	—	—	91·3	83·3
Hollandia	642·1	552·0	46·7	43·4	981·5	836·7	318·0	244·9	90·9	89·6	170·6	143·6
Belgium	613·6	484·0	212·8	203·1	1.278·5	969·8	344·1	214·6	24·6	21·9	219·5	209·7
Anglia, Skócia, Észak-Írország együtt	216·9 1.164·0	192·5 1.077·0	155·3 1.286·0	151·9 1.275·0	875·5 6.825·0	666·5 4.874·0	233·4 2.391·0	137·6 1.611·0	38·0 330·0	37·8 320·0	143·0 873·0	132·1 844·0
III. csoport	27.241·1	16.397·9	3.358·1	3.292·0	33.591·9	24.687·6	10.611·1	6.569·4	802·1	772·1	4.725·7	4.179·1
I. csoport	18.870·3	9.445·4	114·6	105·2	2.164·7	1.700·7	853·0	637·7	27·0	25·5	424·0	394·5
II. csoport	19.994·7	15.358·3	292·2	286·4	7.664·1	5.760·9	2.174·4	1.768·2			1.302·1	1.258·7
III. csoport	27.241·1	16.397·9	3.358·1	3.292·0	33.591·9	24.687·6	10.611·1	6.569·4	802·1	772·1	4.725·7	4.179·1
Európa Orosz- ország nélkül	66.106·1	41.201·6	3.764·9	3.683·6	43.420·7	32.149·2	13.638·5	8.975·3			7.280·9	6.629·9
Oroszország	71.565·7	36.077·4			5.015·4	3.836·4	1.155·0	898·5			1.293·1	1.194·7
Brit-India	101.693·5	69.170·8	347·4	234·7	15.725·4	10.685·4	8.317·6	5.816·0	349·7	336·4	1.620·7	1.429·2
Délafrikai áll.	3.017·6	1.596·1	259·8	259·2	287·5	263·9	135·8	110·0			78·6	77·2
Egyiptom	4.044·4	2.421·6	2·7	2·7	489·7	421·5	280·6	242·0	41·3	41·1	109·4	108·8
Mexikó	3.490·0	3.459·3	27·9	26·3	632·7	439·2	270·6	221·6	4·3	4·3	70·6	69·3
Csile	492·4	442·1	56·0	55·6	326·2	177·0	119·0	96·4	4·9	4·9	59·7	57·1
Kanada	1.110·7	1.092·7	51·1	50·9	854·7	748·3	411·0	314·0	22·8	22·5	224·6	203·7
Egyes. Államok	10.953·1	9.869·0	1.090·3	1.087·4	12.818·5	10.888·2	4.243·0	3.575·2	184·6	184·2	2.910·8	2.687·0
Argentína	529·9	488·3	1·4	1·4	839·8	486·8	293·6	272·4	16·0	16·0	94·7	93·1
Új-Zéland	138·9	129·8	8·2	8·2	140·7	119·1	79·3	58·0	16·2	15·9	34·5	32·2
Ausztrália	531·9	521·8	66·7	66·5	723·6	604·7	355·0	275·3	48·4	47·6	159·3	152·9
Együtt.	126.002·4	89.191·5	1.911·5	1.792·9	32.838·8	24.834·1	14.505·5	10.980·9	688·2	672·9	5.362·9	4.910·5
Főösszeg	263.674·2	166.470·5			86.951·3	66.296·2	29.299·0	20.854·7			14.625·1	13.408·0

¹⁾ D'après — Az „Annuaire International de Statistique 1929. Société des Nations“ adatai alapján.

kozás szerint abszolút számokban.¹⁾
par professions, chiffres absolus.¹⁾

Véderő <i>Armée et flotte</i>		Közigazgatás <i>Administration publique</i>		Szellemi szabad foglalkozás <i>Professions libérales</i>		Házi cseléd stb. <i>Serv. domestiques, etc.</i>		Egyéb <i>Autres</i>		Kereső népesség összesen <i>Population active</i>			Pays
P o p u l a t i o n													
összes totale	fi masc.	összes totale	fi masc.	összes totale	fi masc.	összes totale	fi masc.	összes totale	fi masc.	fi masc.	nő féminin.	együtt totale	
e z r e k b e n — e n m i l l i e r s													
41·2	41·2	29·2	26·4	43·7	31·0	18·8	1·3	10·6	10·3	1.425·5	1.174·8	2.600·3	Bulgarie
87·8	87·8	43·7	43·0	50·5	36·6	113·3	45·0	20·7	9·4	2.230·1	1.740·5	3.970·6	Roumanie
23·1	22·9	8·4	7·0	12·9	8·4	73·6	1·4	34·8	16·5	658·8	713·2	1.372·0	Lithuanie
350·8	343·5	114·6	97·1	212·7	122·8	275·7	25·5	270·5	161·3	7.526·4	5.996·8	13.523·2	Pologne
3·0	2·9	15·2	12·5	25·0	9·9	30·2	1·3	110·4	55·7	887·6	610·4	1.498·0	Finlande
18·9	18·3	14·5	11·6	26·8	13·2	28·8	3·1	59·7	28·8	593·7	534·6	1.128·3	Lettonie
12·0	12·0	11·6	9·3	13·0	6·3	15·2	1·5	42·8	25·7	337·4	287·5	624·9	Estonie
536·8	528·6	237·2	206·9	384·6	228·2	555·6	79·1	549·5	307·7	13.659·5	11.057·8	24.717·3	Ier groupe sans la Russie
88·1	88·1	167·7	115·0			155·9	10·4	94·3	45·2	2.579·9	1.073·9	3.653·8	Hongrie
38·3	38·3	16·1	15·6	41·2	31·6	199·6	36·3	—	—	1.848·1	696·9	2.545·0	Portugal
213·0	213·0	74·8	73·5	248·2	171·0	301·3	31·6	394·0	283·1	6.971·5	1.122·7	8.094·2	Espagne
362·1	362·1	268·8	249·6	542·3	310·5	445·7	65·1	—	—	13.035·5	5.247·8	18.283·3	Italie
27·0	27·0	20·5	18·2	73·9	62·1	42·6	10·1	245·6	122·2	1.523·4	343·8	1.867·2	Grèce
15·3	15·3	27·6	23·6	50·7	21·6	128·6	19·1	34·4	26·0	959·3	342·3	1.301·6	Etat libre d'Irlande
743·8	743·8	448·3	412·9	1.083·5	679·4	1.273·7	172·6	768·3	476·5	26.917·7	8.827·4	35.745·1	Ile groupe
425·5	425·5	564·2	482·4	768·8	377·3	847·6	149·8	—	—	13.114·5	8.606·0	21.720·5	France
19·2	19·2	27·7	23·1	97·8	38·8	182·9	0·3	36·0	21·4	1.827·3	774·3	2.601·6	Suède
140·2	140·2	112·6	98·2	166·5	99·8	260·6	11·6	92·6	54·6	4.295·9	1.718·5	6.014·4	Tchéco-Slov.
3·5	3·5	13·5	11·0	37·2	18·1	97·1	1·1	4·9	4·3	772·4	298·0	1.070·4	Norvège
8·8	8·7	11·3	10·7	75·6	45·9	180·6	6·8	16·3	4·9	957·8	404·0	1.361·8	Danemark
72·0	72·0	200·0	142·0	80·0	51·0	346·9	20·9	—	—	1.969·0	1.115·0	3.084·0	Autriche
141·8	137·3	648·0	594·6	1.301·4	773·2	1.394·0	36·9	248·9	167·4	20.531·1	11.477·7	32.008·8	Allemagne
3·5	3·4	22·5	20·3	98·4	50·2	114·6	2·7	3·5	3·3	1.229·8	631·2	1.861·0	Suisse
17·7	17·4	29·3	26·6	175·9	98·8	221·1	9·8	28·6	27·8	2.090·6	631·8	2.722·4	Hollande
68·8	68·6	104·2	83·2	116·0	66·6	160·1	39·8	63·0	41·4	2.402·7	802·5	3.205·2	Belgique
16·6	16·6	29·5	23·4	95·5	48·7	199·9	31·7	175·7	104·4	1.543·2	636·1	2.179·3	Angleterre, Ecosse et Irlande du Nord
250·0	250·0	862·0	668·0	750·0	334·0	2.025·0	518·0	422·0	342·0	12.113·0	5.065·0	17.178·0	
1.167·6	1.162·4	2.624·8	2.183·5	3.763·1	2.002·4	5.970·4	814·4	1.151·5	786·5	62.847·3	32.160·1	95.007·4	IIle groupe
536·8	528·6	237·2	206·9	384·6	228·2	555·6	79·1	549·5	307·7	13.659·5	11.057·8	24.717·3	Ier groupe
743·8	743·8	448·3	412·9	1.083·5	679·4	1.273·7	172·6	768·3	476·5	26.917·7	8.827·4	35.745·1	IIle groupe
1.167·6	1.162·4	2.624·8	2.183·5	3.763·1	2.002·4	5.970·4	814·4	1.151·5	786·5	62.847·3	32.160·1	95.007·4	IIIe groupe
2.448·2	2.434·8	3.310·3	2.803·3	5.231·2	2.910·0	7.799·7	1.066·1	2.469·3	1.570·7	103.424·5	52.045·3	155.469·8	Europe sans la Russie
		1.839·9	1.153·7					1.609·6	722·2	43.882·9	38.645·8	82.528·7	Russie
441·5	437·8	1.603·4	1.486·7	2.070·3	1.739·3	2.531·9	1.710·2	5.946·6	3.574·4	96.620·9	44.027·1	140.648·0	Inde Anglaise
		61·4	57·1	49·3	28·2	341·1	112·8	107·7	88·5	2.593·0	1.745·8	4.338·8	Un. Sud-Afric.
46·2	46·2	43·4	43·1	143·0	130·2	204·0	126·6	441·8	392·7	3.976·5	1.870·0	5.846·5	Egypte
49·8	49·8	13·1	12·5	81·9	56·3	244·1	36·1	650·3	438·6	4.813·3	722·0	5.535·3	Mexique
14·6	14·6	23·8	23·0	36·5	21·1	132·9	30·4	77·4	71·2	993·4	350·0	1.343·4	Chili
4·8	4·8	89·8	77·2	189·2	88·9	214·5	80·0	—	—	2.683·0	490·2	3.173·2	Canada
225·5	225·5	513·0	502·4	2.143·9	1.127·4	3.404·9	1.218·0	3.126·6	1.700·4	33.064·7	8.549·5	41.614·2	Etats-Unis
9·6	9·6	104·1	99·0	137·7	84·3	218·6	35·9	917·0	891·3	2.478·1	684·3	3.162·4	Argentine
1·7	1·6	5·3	4·2	43·0	22·5	43·9	9·6	—	—	401·1	110·6	511·7	Nouv.-Zélande
10·2	9·9	39·6	35·1	151·5	76·6	210·0	50·0	24·6	21·3	1.861·6	459·2	2.320·8	Australie
803·9	799·8	2.496·9	2.340·2	5.046·3	3.374·8	7.545·9	3.409·6	11.292·0	7.178·4	149.485·6	59.008·7	208.494·3	Ensemble
3.252·1	3.234·6			17.974·6	12.582·0			30.716·5	13.947·0	296.793·0	149.699·8	446.492·8	Total gén.

elég jók. Egyébként ahhoz, hogy javuljanak, szükségesek olyan természetű vizsgálódások is, mint ez itt, — mert a jövő adatgyűjtés szempontjai is csak így kristályosodhatnak ki.

A legelső feladatunk tehát az adatok rendezése. A foglalkozási statisztika részletes adatai a kereső népességre vonatkoznak. Ez sem egészen egységes alap azonban, mert egyes államokban nem a tényleges keresőket, hanem például a tíz évnél idősebb lakosságot számlálták meg ebből a szempontból. A keresőknek foglalkozási ágak szerint az eltartottakhoz való viszonyát az adatok nem tüntetik fel. Jó lenne pedig, ha a népszövetségi évkönyv ezeket az adatokat is közölné, már amennyiben az megvan és közölhető.

A rendelkezésre álló foglalkozási adatokat a táblázatokon kívül grafikai módon is feltüntettük. Sajnos, technikai okok miatt nem lehetett érzékeltetni az egyes államok nagyságát, ehhez túlkicsiny az a forma, amelyet a Szemle megenged. Az eredeti diagrammon a foglalkozási arányszám az egyes országok lélekszámával kombinálva az egyes foglalkozások kereső népének abszolút nagyságát érzékeltette.

Az államok abban a rendben sorakoznak itt fel, amelyet mezőgazdasági, őstermelő, keresőnépességük arányszáma mutat, ennek az aránynak apadása szerint. A gazdaságtörténelem ugyanis kimutatta, hogy a társadalmak foglalkozási tagolódása az őstermelés állapota felől indul el és a többi foglalkozások mintegy abból emelkednek ki.

Mezőgazdaság és általános gazdasági fejlettség.

A mezőgazdaság s a vele kapcsolatos őstermelési ágazatok ma már egyetlen egy államban sem találhatók meg kizárólagos gazdasági kultúraként. Némi ipar, kereskedelem, közigazgatás és a szellemi szabadfoglalkozások szórványosan mindenütt megvannak. A foglalkozási adatok szerint a Szovjet-Oroszország államai alkotják a legnagyobb összefüggő agrárterületet, mert ezekben a kereső népesség 86·7%-a foglalkozik földműveléssel s az agrártermelés többi ágazataival. Az ezen felül fennmaradó 13·3%-ból kell kitelnie mindannak, ami a modernbb értelemben vett kultúrszükségletek céljaira Oroszországban is nélkülözhetetlen s ami az állami élet, a jogszolgáltatás, a közoktatás, a közegészségügy, a

művészetek, az irodalom, de ezeken túl a bányászat, ipar, kereskedelem, közlekedés s a bennük megnyilatkozó alkotó ösztön kielégítésére szükséges.

Az általános kultúra szempontjából tekintve az orosz viszonyok magukban hordják annak az állapotnak egész jellegzetességét, amelyben még majdnem minden fejlődés csak csírájában van meg; ezen a fokon az agrártermelés állapota egyúttal agrár-kultúrát is jelent s a fejlődés ígérete magában a néplélekben szunnyad.

A sor másik végén Anglia áll, ahol a kereső népnek csak 6·8%-a folytat agrármunkát. Ha az orosz példa szélsőségnek tünt fel, amely azonban mégis tipust is jelent egyben, akkor az angol gazdasági berendezkedés olyan szélsőséget mutat, amely nem típus, nem önálló gazdasági egység, hanem egy hatalmas gazdasági szervezet középső tagja. Anglia e foglalkozásbeli tagoltságával csak úgy állhat fenn, hogy az angol világbirodalomnak centruma és ura. Agrártermelése nem elegendő arra, hogy szükségleteit e téren kielégíthesse, sőt arra sem, hogy legalább e szükségletek nagyobb részét teremtsse elő; Angliának ez a belső szervezete világgazdasági jelenség s a modern értelemben vett világforgalom nélkül elképzelhetetlen.

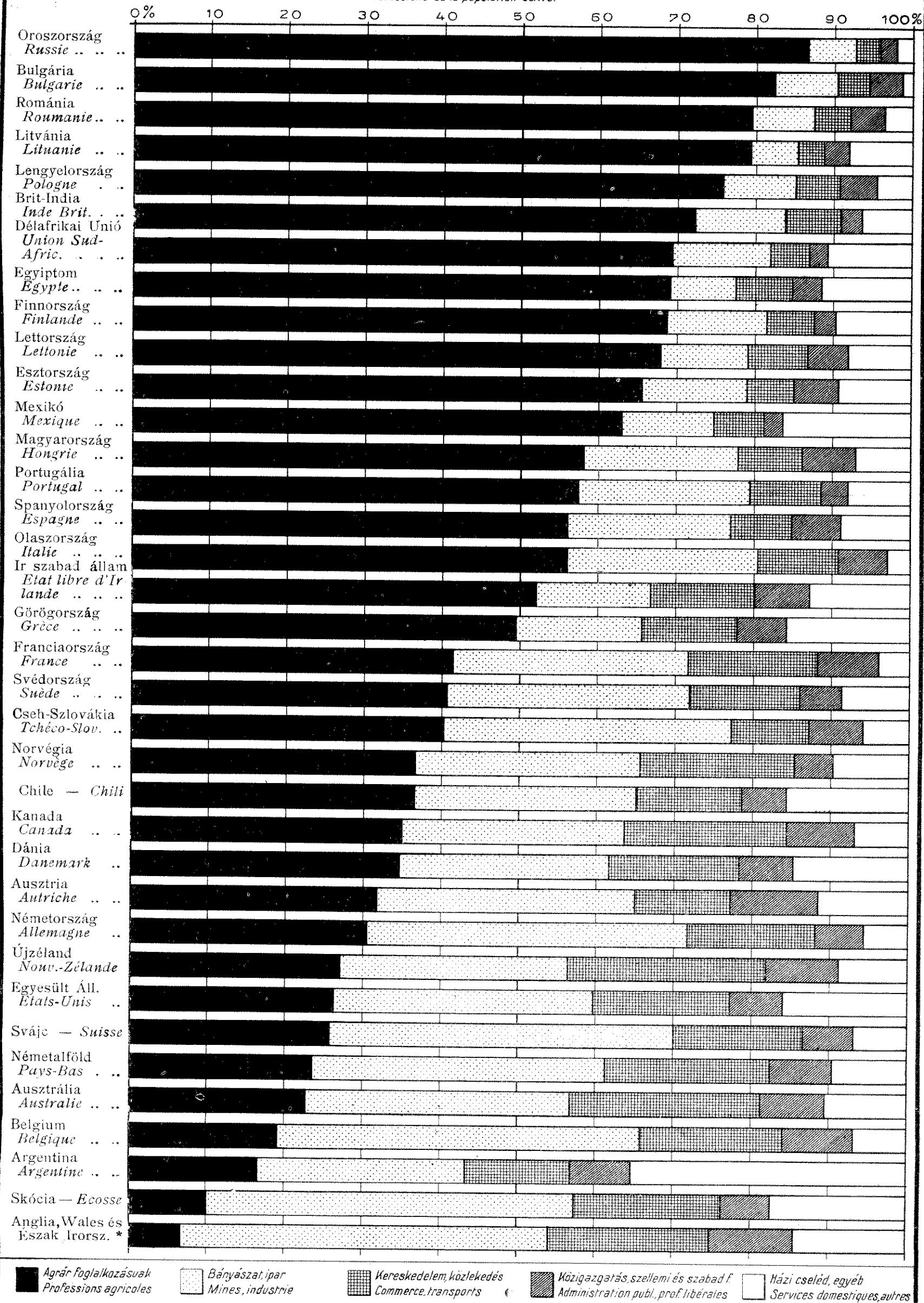
Azonban az államoknak e gazdasági sorában vannak olyanok is, amelyek agrártermelés tekintetében az autarkia állapotát, sőt nem egy ízben a kivitel, tehát a termelési fölösleg állapotát a legmodernebb szellemű gazdasági kultúrával együtt fejlesztették ki. Németország, Franciaország, az Egyesült Államok, Kanada e tekintetben már olyan példákat szolgáltatnak, amelyeket típusul is el lehet fogadni és amelyeknek gazdasági állapotai az agrárjellegű államokra nézve ideális megoldásként tűnhetnek fel. Franciaországban a kereső népnek 41·5%-a, Kanadában 35%-a, Németországban 30·5%-a, az Egyesült Államokban 26·3%-a agrárnépesség. Agrárművelése szempontjából olyan fejlett államban, mint amilyen Svájc, a kereső népnek 25·9%-a tartozik az agrárfoglalkozásokhoz, Hollandiában 23·6%, sőt Dániában is csak 34·8%.

Ez fokozatos fejlődés eredménye s ennek a fejlődésnek az az útja, hogy az agrárnépesség bizonyos ponton megáll s mellette és felette alakulnak ki az újabb keresőosztályok és az újabb kereseti lehetőségek.

Németországban 1882-ben 7·1 millió főnyi kereső dolgozott az agrárfoglalkozá-

A KERESŐ NÉPESSÉG FOGLALKOZÁSA.

Professions de la population active.

* Angleterre, Pays de Galles et Irlande du Nord.

sokban, 1895-ben 7·2 millió, 1907-ben 8·5 és 1925-ben 9·8 millió. Index-számokban ez a gyarapodás ezt a sort adja: 100, 101, 120, 138. Ugyane 43 év alatt az ipari keresők száma 5·7 millióról 13·2 millióra növekedett. Ez az index-számnak 100-ról 232-re való ugrását jelenti. Abszolút számban e majdnem félszázad alatt a mezőgazdaság keresői 2·7 millió fővel gyarapodtak, az iparéi 7·5 millióval. A házi cselédek száma ez alatt az idő alatt nem változott, a többi foglalkozási ágakban ellenben a keresők száma 2·4 millióról 7·6 millióra növekedett. A mezőgazdaság keresői és a házi cselédek száma együtt 1882-ben 8·7 millió volt, 1925-ben 11·2 millió, ami 31%-os gyarapodás, a többi keresők száma az 1882. évi 8·1 millió helyett 1925-ben már 20·8 millióra gyarapodott, ami 157%-ot jelent. Ugyanakkor a foglalkozás nélküliek és az ismeretlen foglalkozásúak kategóriája is feltűnően megnövekedett. 1882-ben 1·2 milliót számláltak ezekben a csoportokban, 1925-ben pedig 3·8 milliót. Ez is arra vall, hogy közben a társadalmi szerkezet mind jobban differenciálódik, hogy tehát nem lehet minden foglalkozási ágat pontos kategóriákba beosztani, de egyúttal, hogy olyan új vagyoni is keletkezett, amelynek segítségével mind nagyobb tömegek kapcsolódhatnak ki a termelésből. 1882-ben az az 1·2 millió, amely ebbe a be nem osztható kategóriába tartozott, az akkori keresőknek 6·7%-a volt, 1925-ben a 3·8 millió 11·9%. A fejlődés, — ha ugyan ezt annak lehet nevezni, — nemcsak abszolút számban van meg, hanem aránylagosan is.

A társadalmi szerkezet megváltozása tehát világos. Ez a 43 év, amely a modern német gazdasági szervezet kibontakozásának korszaka volt, nem apasztotta az agrárnép számát, sőt valamivel még növelte is, de új életlehetőségeket talált a nép növekedése folytán keletkezett új sarjak számára. 1882-ben 100 agrárkeresőre 153 másféle kereső esett, 1925-ben már 225. Nyilvánvaló az is, hogy ez a fejlődés sem az egész német nép ellátásának hanyatlását nem jelentette, sem pedig különösen az agrárnépesség életszínvonalának süllyedését nem idézte elő. Ellenkezően, mindkét vonatkozásban olyan új lehetőségek váltak valóságokká, amelyekről az addigi, a mai nál sokkalta nagyobb mértékben agrár jellegű Németországnak sejtelve sem lehetett.

Joggal vetődik fel itt az a kérdés, hogy

mi történt volna Németországgal, ha az ipari és kereskedelmi fejlődés, a modern kapitalizmus nevével nevezett fejlődés elmaradt volna? Kétségtelen, hogy ebben az esetben megállott volna a nép gyarapodása. Németország ma is agrárország lenne és nagyon kevéssel számlálna több lelket, mint 1882-ben. Talán ugyanannyival, mint amennyit agrár népének gyarapodása ma is tesz. Ennyit még megengedett volna az, hogy időközben alkalom lett volna itt-ott erdők irtására és azok helyén új szántóterületek létesítésére, sikerült volna valami kis talajjavítással olyan területeket menteni meg az agrárcélok számára, amelyek azelőtt még nem voltak termőek, és így egy időre még a fejlődés lehetőségei ebben az esetben is kínálkoztak volna. De az agrár jellegű államok történelme bizonyítja, hogy sorsuk a stagnálás, a népesedés növekedésének pedig csak az igények leszállítása lehet az ára. A modern gazdasági fejlődés tehát valóban kiszélesíti az emberi élet határait, javítja az élet lehetőségét, megnöveli az élettartamot, alkalmat ad arra, hogy a nép lelkében szunnyadó képességek kibontakozzanak és ezeknek kifejezése a modern gazdasági élet a maga nagy változatosságában és még ma is kiszámíthatatlan fejlődési lehetőségeivel.

Mindezek az adatok és megfontolások arra mutatnak, hogy az országok gazdasági fejlettségének kérdésében az agrárnépesség arányszáma fontos tájékoztatással szolgál és ennél fogva csakugyan elég megbízható vezetőszál ez kutatásaink céljaira.

Az európai államokat ebből a szempontból két nagy csoportra lehet osztani. Az egyikben az agrár kereső nép arányszáma több 50%-nál, a többinél kevesebb. Az első nagy csoporton belül azonban olyan nagy szélsőségek jelentkeznek, hogy megokoltnak látszott, ha ezt a csoportot két alcsoportra bontjuk, az egyikben vannak azok az államok, amelyek kereső népe több, mint kétharmadát teszi az egész kereső népnek, a másodikban pedig azok vannak, amelyeknél az arányszám 50—60% között van. A pontosság kedvéért meg kell itt jegeznünk, hogy Észtországban az agrárkeresők arányszáma 65·6%, egy árnyalattal tehát elmarad a kétharmad mögött, amit itt határvonallá tettünk, de viszont az utána következő Magyarországtól mégis olyan nagy távolságban van, hogy megokoltnak látszott, ha mégis az első alcsoporthoz szá-

mítjuk, azokhoz az államokhoz, amelyek eszerint a mérték szerint a gazdasági fejlődés legalsó fokán vannak.

A statisztika szerint, amely 36 államról ad foglalkozási részletezést, ezeknek az államoknak 953 millió főnyi népéből 446 millió a kereső s ezek közül ismét 264 milliónyi népet foglalkoztatnak az agrárkategóriák. Ez nagy átlagban azt jelenti, hogy egy keresőre két eltartott esik s hogy az agrárfoglalkozás a kereső népnek 59 %-át köti le. Ez az adat arra vall, hogy a világ gazdasági kultúrája már nagyon mélyen benne van az átalakulásban. Ez az arányszám ugyanis a maga nyers mivoltában majdnem megfelel annak az arányszámnak, amelyet a magyar viszonyok mutattak az előző népszámlálás időpontjában, ami pedig már az iparosodásnak azt a fokát jelzi, amelyen ipar és mezőgazdaság körülbelül egyforma jelentőssé válik a nemzet gazdasági kultúrája szempontjából.

Azonban ezt a számot csak azoknak az államoknak átlagaként fogadhatjuk el, amelyek e statisztikában szerepelnek. A többi államokra, amint kimutattuk, a föld népének nagyobbik fele esik. S ezek között nemesak olyan államok vannak, mint például Japán, amelynek ipari fejlődése európai értelemben véve is rohamosan halad, hanem például Kína, amelynek gazdasági állapotát szintén nem vehetjük éppen a legkezdetlegesebbnek, bár nem európai alapon szerveződött az meg. Viszont természetesen meglehetősen nagy olyan számú ország van még a statisztikai megfigyelés körein kívül, amelyeknek népe teljességgel a vegetálás állapotában van. Mindezt szám-bavéve azt kell hinnünk, hogy a föld egész népének átlaga együtt mégis meglehetősen mélyen alatta van ennek az 59 %-os átlagnak. Mérlegelve az emberiség másik felének állapotait, azt mernők mondani, hogy nagy átlagban 75% körül kell keresnünk az agrárfoglalkozások kereső népének hányadát az egész kereső néphez viszonyítva.

Hogy vajjon ez mit jelent a fejlődés jövője szempontjából, azt nehéz lenne megmondani. Mindenesetre igaz, hogy a modern értelemben vett fejlődésnek rendkívül nagy a terjeszkedő ereje. A kapitalista módon megszervezett gazdasági élet megfeszített erővel dolgozik azon, hogy kultúráját minél gyorsabban terjessze azokban a világrészekben is, amelyeket eddig sötéteknek ismertünk, amelyekben azonban a derengés éppen e munka következtében mind erősebbé válik. Valószínű, hogy a fejlődés

üteme ezután gyorsabb lesz, mint eddig volt. A világ szemmeláthatóan arra törekszik, hogy a föld minden részében ugyanazok a problémák foglalkoztassák és e problémákat is azonos módon igyekezzenek megoldani.

A népsűrűség.

A nép sűrűsége és az agrárfoglalkozás arányszáma között nincs olyan összefüggés, amely minden egyes esetre egyformán kiterjedne. Sőt egyáltalában csak Európára nézve lehet e tekintetben bizonyos szabályt felállítani. Egyébként ugyanis például Indiában, ahol az agrárnépesség aránya 72·3%, a népsűrűség 68, az Egyesült Államokban pedig az agrárnépesség aránya 26·3%, a népsűrűség ellenben 13·5, Kanadában az agrár-nép keresőinek aránya 35·0%, a sűrűség négyzetkilométerenként még egy lelket sem ér el. Tíz négyzetkilométerre esik kilenc lélek. Ugyanis egészen más a történelmisége az egyik országnak, mint a másiknak. Az újonnan, európai kultúra alapján berendezett tengerentúli államok már kezdettől fogva azt igyekeztek megvalósítani, amit leghaladottabbnak tartottak a gazdasági kultúrából. S az emberi gondolkozásnak pesszimista alapjellegét mutatja, hogy ezek a valóban modern államok máris úgy érzik, mintha a telítettség állapota bekövetkezett volna reájuk nézve. Holott nyilvánvaló, hogy éppen azért, mert a megélhetés új lehetőségeit is ismerik, nagyobb tömegeknek adhatnak helyet, mint a gazdasági értelemben rosszabbul megszervezett országok. Az Egyesült Államokban ezen az alapon számítva még száz meg száz millió ember számára van hely.

Európában azonban éppen azért, mert a fejlődés történelmi folyamata itt megszakítatlan volt, és mert a nagyobb gazdasági haladás a vezető államok népességét is hatalmas mértékben lendítette előre, megvan a nagyjából vett kapcsolat a gazdasági fejlettség és a nép sűrűsége között. Azoknak az államoknak népsűrűsége, amelyeket az első csoportba osztottuk be, s amelyekben Szovjet-Oroszország, Bulgária, Románia, Litvánia, Lengyelország, Finn-, Lett- és Észtország szerepel, átlagban véve 31 s ezekben a kereső agrárnépesség aránya átlag 80%. A középső csoportban, — Magyarország, Portugália, Spanyolország és Olaszország, Görögország s az Ir Szabad Állam, — az átlagos népsűrűség 68 s ezekben az államokban a keresők 56%-a agrár. A legfejlettebb államok csoportja, —

Franciaország, Svédország, Cseh-Szlovákia, Norvégia, Dánia, Ausztria, Németország, Svájc, Hollandia, Belgium és Anglia, — négyzetkilométerenkint átlag 81 lelket tart el, s ezekben az államokban az agrárkeresők arányszáma mindössze 28·7%.

Nagyjában tehát érvényes szabály, hogy minél fejlettebb egy állam gazdasági szervezete, annál nagyobb számú lakosságot tud eltartani. Azonban, ha a részleteket vizsgáljuk, már itt is sok ellentmondásra találunk. Oroszországban és Bulgáriában csaknem egyforma agrárarányszámmal a népsűrűség 24 és 53, — s így tovább az államok egész során át.

De éppen azért, mert a gazdasági tényeknek a népre vonatkozó többi adatokkal való kapcsolatát keressük, tekintettel kell lennünk arra, hogy az egyes államok területének hányadrésze alkalmas az agrárkultúra kifejlesztésére s a nép sűrűségét is ennek az adatnak figyelembevételével kell megállapítanunk.

Az agrárlakosság kereső hányadának adatai azt mutatják, hogy ebből a szempontból eltartó erőt csak a szántóterületnek és füves területeknek tulajdoníthatunk, az erdőségek ellenben nem sokkal jelentenek többet ebből a szempontból, mint a terméketlen területek.

Természetesen nem szabad ezt abszolút értelemben venni. Az erdők valóban hozzájárulnak a nép életlehetőségeihez; az erdészet, a fadöntés, a vadászat, — ami nemcsak az erdőkben folyik, — közvetlen lehetőségeket adnak arra, hogy emberek az erdőkben is élhessenek. S a faanyag, amelyet az erdők szolgáltatnak, munkára való alkalmat jelent a szállítómunkások és meglehetősen széleskörű ipari munkásság számára is. De például a teljes Magyarország adatai szerint egy négyzetkilométernyi szántó és füves területre 1910-ben 23·4 kereső esett, ugyanannyi erdőre csak 0·67 erdészeti kereső, amihez még 0·42 lélek számítható hozzá a fűrésztelepek munkásai címén. De ha ezt még a faipari munkások adataival is kiegészítjük, akkor is csak további 1·05 lélekkel gyarapíthatjuk ezt a számot, tehát az erdők közvetlen eltartó ereje még egy tizedrésze sem volt annak, amit nálunk a szántó és a füves területek mutattak. S a mi adatainkkal megegyeznek a németbirodalmi adatok is, s az ottani nagyobb ipari fejlettség csak egy árnyalattal módosítja ezt az arányt.

Így tehát az erdőket bizvást kikapcsolhatjuk a népsűrűségnél számbaveendő te-

rületből. Ez a gyakorlati eredményt nem fogja érezhetően befolyásolni, ellenben a népsűrűség adatát nagyon felhigítaná az, ha az erdőket is beszámítanók az alapterület adataiba.

Abszolút értelemben véve egyébként még a terméketlen területeket sem lenne szabad kihagynunk, mert hiszen ez is alkalmat ad az emberi képességek kifejtésére és ennél fogva keresetnek, vagyis a nemzet egyes elemei számára megélhetési lehetőségnek lesz az alapjává. Ilyen a fuvarozás, amire azok miatt a területek miatt is szükség van, amelyek csak a távolságokat növelik a megközelítendő és egymással kapcsolatban álló telephelyek, vagy területek között. De lehet az is, hogy ezeken a terméketlen területeken a föld belsejének kincseire akadnak s lehet az is, hogy mint nálunk olyan szívós munkával történik, a futóhomok is intenzív agrárművelés céljaira hódíttatik meg. Mindez tehát szintén számbaveendő tényező, — de mivel a gazdasági helyzet aktuális állapotának ismertető jeleit keressük, mégis nagyobb hiba lenne, ha ezeket is beszámítanók, mintha ezeket figyelmen kívül hagyjuk. Egyébként mindezek a területi elemek ott szerepelnek a népsűrűségnek alapszámában, amely az egész területnek az egész népességhez való arányát mutatja.

A füves területeket viszont, amin a legelőket és a réteket értjük, nem kapcsolhatjuk ki, mert a mai agrárrendszerben az állattenyésztésnek majdnem olyan nagy szerepe van, mint a szemtermelésnek s így a füves területek sem különíthetők el a szántóktól. (A legújabb magyar kiskgazdaságtartások eredményei szerint a 100 holdnál kisebb gazdaságokban az állattartás hozama 38—50%-ára rúg a gazdaság egész jövedelmének, Németországban pedig 60% körül van az átlag.)

Ha ezt a hasznos területet vesszük alapul, akkor még élesebben elválík egymástól az európai államok három kategóriája, vagyis a modern szellemű gazdasági berendezkedés előnyei még jobban szembetűnnek. Ezen az alapon ugyanis a legutóbbi népszámlálások eredményei szerint a legtisztábban agrár jellegű államcsoport átlagos sűrűsége 74, az átmenet stádiumában levő államokban 96 s a harmadik, legmagasabb fokon 165. Aránylag a legkisebb a bruttó területre és a művelt területre számított adat között a különbség a középső államcsoportban, s legnagyobb a legalsóban. Ezekben az államokban ugyanis túl-

nagyok a műveletlen területek és az erdőségek, a népsűrűség adatai tehát technikai módon növekszenek meg. A legfejlettebb fokon pedig előtérbe lép a nagyobb gazdasági kultúrának nagyobb eltartó ereje. Érdemes lenne a település sűrűségének kérdését is alaposan elemezni. A városi és a falusi lakosságnak egymáshoz való aránya nagyon fontos részletkérdés e tekintetben. Sajnos, még a legfontosabb kérdéseket is csak érintenünk lehet itt, mert hiszen ez az egész probléma monografikus tárgyalást kívánna.

Az agrárnépesség aránya és a terület kérdése új szempontból tárul fel, ha azt keressük, hogy milyen módon aránylik a hasznos területhez az agrárnépesség és milyen módon a többi kereső népesség. Száz agrár keresőre az államoknak ebben a három csoportjában a következő nem agrár kereső esik: a legalacsonyabb fokon 26,6, a középső fokon 87, s a felső fokon 234. A terület szerint pedig a legalsó fokon egy négyszögkilométerre 30 mezőgazdasági és 8 egyéb kereső esik, a középső fokon 23 mezőgazdasági és 20 egyéb, a legfelső fokon pedig 23 mezőgazdasági kereső és 53 egyéb kereső. A mezőgazdasági keresők aránya tehát az alsó foktól a középsőig elég lényeges mértékben hanyatlak, — 30-ról 23-ra, — de a középső foktól a legmagasabb fokig már csak árnyalatnyi eltérés van. Rohamosan növekszik ellenben a nem mezőgazdasági jellegű keresők száma, jeleül annak, hogy a nép szaporodása egyenesen követi azoknak a kereseti lehetőségeknek a kifejlődését, amelyekre csak az iparforgalmi jellegű gazdasági kultúra teremt alkalmat.

A gazdasági élet fejlődése során az ember fokozatosan mind jobban felszabadul a föld és a természet kényszere alól és mindinkább szellemi természetűvé válik. Vezetője a tudomány, építője a tervszerű munka. A földművelés is arra törekszik ezen a fokon, hogy a természeti tényezők véletlenei alól menekülhessen, ezekkel szemben önállóságot vívhasson ki magának. De ezt is csak az iparforgalmi gazdasági kultúra segítségével teheti meg, amely nélkül megmarad agrárkultúrfoknak.

A földművelés foglalkoztató ereje sokkalta szűkebb határok között mozog, mint a többi foglalkozásoké.

Azonban ezek a nagy átlagok újra a szélsőségek kiegyenlítésével jönnek létre.

Ha azt keressük, hogy az európai államokban a mezőgazdasági keresők a hasznos terület négyzetkilométerére számítva mennyit tesznek, a következő sorrendet kapjuk (zárójelben az egyes államok csoportjelző száma, római számokkal): *tizen alul* marad Angliában (III), *tíz és húsz* között van Esztországban (I), Spanyolországban (II), Franciaországban (III), Svájcban (III), Norvégiában (III), Dániában (III) és Svédországban (III). *Húsz és harminc* között van, — ez a leggazdagabb csoport, — Finnországban, Litvániában, Lettországon (I. államok), Magyarországon, Portugáliában, Görögországban (II), Franciaországban, Cseh-Szlovákiában, Ausztriában, Hollandiában és Belgiumban (III). *Harminc és negyven* között Oroszországban (I) és Németországban (III), *negyven és ötven* között a régi Romániában, Lengyelországban (I) és Olaszországban (II). *Ötvenen felül* van az agrárkeresők átlaga Bulgáriában (I).

Ez a sor nemcsak arra mutat rá, hogy a terület és az agrárnépesség bősége nincs egymással szoros kapcsolatban, hanem arra is, hogy az agrárnépesség arányszáma nincs arányban az agrárművelés intenzitásának és fejlettségének fokával. Az agrárkereső nép lélekszáma majdnem azonos, de az agrárművelés színvonala kétségtelenül nagyon eltérő például ilyen államokban: a régi Románia, Lengyelország és Olaszország; vagy például Oroszország és Németország; az észtek, spanyolok és írek csak egy árnyalattal maradnak el Svájc és Dánia mellett a munkaerő mennyisége tekintetében, de nem a művelés eredményének tekintetében; s mindezek együtt a legkevesebb agrármunkást foglalkoztató államok közé tartoznak. Ami különösen Dániával kapcsolatban igen nagy meglepetést jelenthet reánk nézve, akik e viszonyokat mindeddig olyan kevésbé elemeztük.

Nem kevésbé érdekes sorrend az sem, amely az európai államokban az egy négyzetkilométernyi művelt területre eső nem agrárkeresők átlagszámát mutatja. A sorrend a következő: Szovjetköztársaságok 6, Litvánia és Észtország 7, Lettország, a régi Románia és Spanyolország 10, a Szabad Ir Állam 11, Finnország 12, Bulgária 13, Lengyelország 14, Portugália 19, Görög- és Svédország 20, Magyarország 21, Dánia 27, — amint láthatjuk, a tiszta mezőgazdasági kultúrának ez a hazája meglehetősen kevert fokon áll már, — Norvégia 30, Olasz-

ország 34, Franciaország 35, Cseh-Szlovákia 36, Luxemburg 43, Ausztria 49, Svédország 54, Németország 75, Anglia 92, Hollandia 94, Belgium 104.

Ez a sorozat már jobban megegyezik azzal a sorrenddel, amelyet az államokra vonatkozóan agrárjellegük arányában megállapítottunk, de azért itt is vannak kivételek és eltérések. Arra azonban elegendő ez a számsor, hogy megmutassa, *a népesség sűrűségének növekedése nem a mezőgazdasági, hanem az ipari, kereskedelmi és a többi foglalkozási ágak fejlettségétől függ.* Mivel pedig ez elsősorban és lényegében kultúr-állapot-különbséget jelent, a nép sűrűsége egyforma arányban növekszik a nép gazdasági kultúrájának fejlődésével. Azonban ehhez mindjárt hozzátehetjük: nem a végletekig. Ma éppen azt tapasztaljuk, hogy nő a gazdasági szellem erősbödésének s a pénzrendszer kizárólagos uralmának nyomása, növekszik az új nemzedékek jövőjében való kételkedés, növekszik az a félelem, amelyet a kereső ember a családalapítás feladatával szemben érez és maga a nép regenerálódása is válságba jutott. Azonban azt a jelenséget, hogy Európa népe az eltelt évszázad alatt mintegy két és félszeresére növekedett, mégis a gazdasági kultúra fejlődésének kell betudnunk.

Más gazdasági kultúrákban ez nem egészen így van. Kínában, Indiában, ahol a szaporaság nagy és a lakottság egyes részekben rendkívül tömött, ellenben a gazdasági kultúra csak lényegtelenül fejlődik, a tömeg szaporodását az igények leszállítása segíti elő. Európai szemmel nézve ez nem helyes principium, azonban az is kétségtelen, hogy nem lehetünk annyira elfogultak saját gazdasági kultúránkkal szemben, hogy meg ne lássuk annak hibáit is. Ezek pedig legelsősorban éppen az egyéni felelősség csökkentésében, az egyéni szükségletek kielégítésének korlátlanságára való törekvésben, az igények akadály nélkül való fejlődésében nyilvánulnak meg s ezek együtt más tényezők segítségével az egyéni értékek hanyatlását idézik elő. A lemondás, amelyet a Kelet fejlesztett ki társadalomfenntartó elvvé, nálunk mindjobban eltűnőben van és éppen ezért mutatkozik féltelmetesnek a közeli jövő, amelyben a nagy feladatokkal a lemondani, szenvedni nem tudó népnek kell megküzdenie.

Kereső férfiak, kereső nők.

Az agrárjelleggel az adatok szerint kapcsolatban van a férfiak és a nők kereső munkájának aránya is. De már első pillantásra is nyilvánvaló, hogy ez a kapcsolat nem százszázalékos. A nőknek a kereső munkában való részvétele attól is függ, hogy az egyes nemzetek általában véve milyen szemmel nézik a nőket. Az északi népeknél a nők foglalkoztatásának aránya sokkalta nagyobb, mint a délieknél, — a spanyoloklakta országokban általában feltűnően alacsony ez az arányszám. Ezen a határon belül aztán bizonyos változás tapasztalható az egyes országok gazdasági értelemben vett fejlettségi fokával kapcsolatban. Az alacsony fokon a nők munkáltatása nagy, a fejlődés első fokán csökken, majd a gazdasági fejlettség magasabb fokozatain újra emelkedőben van. Ez a fejlődés olyan erős tempójú, hogy a spanyol államokban is áttöri az ősi elvet. A gépírónők, az irodai munka, az élénkebb kereskedelmi foglalkozások, a műipar, sőt bizonyos mértékben az önálló vállalkozások is mind szélesebb körökben látnak nőket is a maguk köreiből. Az összefoglaló adatok szerint a legtisztábban agrár jellegű országokban a női népességnek 46·6% -a, az átmeneti jellegűekben 20·9% -a s az iparos jellegűekben azok 31·7% -a foglalkozik kereső munkával. A diagrammon figyelemmel kísérhető, hogy ez a hullámváltozás már az előbb elemzett jelenséggel kapcsolatos.

Annak igazolására, hogy ez a folyamat valóban meg is van s nemcsak nagyon is összefoglaló jellegű adatokból vont következtetés, igen jó például szolgálnak a női keresők számára vonatkozó adatok, amelyeket a Németbirodalom népszámlálásai-ból figyelhetünk meg.

1882-ben Németország 7·1 millió főnyi mezőgazdasági kereső népességéből 2·2 millió volt a nő, 4·9 millió a férfi. 1925-ben a mezőgazdaság dolgozó nőinek száma 4·5 millió volt, a férfiaké 4·8 millió, tehát a férfiak már kevesebben voltak, mint a nők, holott 1885-ben a férfiak száma még kétszeresét is meghaladta a nőkének. 1882 óta 6·5 millió fővel növekedett a dolgozó nők száma a Németbirodalomban és 9·4 millióval a dolgozó férfiaké. 1882-ben 16·8 millió kereső közül 4·9 millió, 29·4% volt a nő, 1925-ben 32·0 millióból 11·48 millió, azaz 35·9%. S bár a férfiak e majdnem félszázad alatt már teljesen a mezőgazdaság körein kívül

helyezkedtek el, a helyzet mégis az volt, hogy 1882-ben a kereső nőknek 44·3%-a dolgozott a mezőgazdaságban, 1925-ben pedig 43·6%-a. Ez már egymagában is megmutatja azt az irányzatot, hogy a mezőgazdaságban közvetlenül foglalkoztatott munkások száma a gazdasági fejlődéssel arányosan csökken, mert hiszen a férfiak száma azóta nem változott, sőt egy árnyalattal még meg is apadt, s azért mégsem volt szükség többre, mint a női keresők számának olyan arányú növelésére, amely az általános fejlődés tempójának megfelelt. 1882-ben a 16·8 millió főnyi keresőknek 42·2%-a dolgozott a mezőgazdaságban, 1925-ben a mezőgazdasági keresők száma a keresők összes számának csak 30·5%-a volt.

A keresőknek az egész lakossághoz való arányát a nők foglalkoztatásának mértéke befolyásolja legelső sorban. E tekintetben a legelső helyen Litvánia áll, ahol arányuk 68%-ot ér el, legkisebb a nők foglalkoztatásának mértéke Spanyolországban, ahol alig haladja meg a nők tizedrészét.

A férfiak foglalkoztatása nem mozog ilyen széles határok között. A maximum Franciaországban van, vagy legalább is ott volt a legutolsó népszámláláskor és 71%-ot ért el, a minimum Finnországban, 53·5%. Feltűnő, hogy a legkisebb a foglalkoztatás mértéke a férfiak között a legtisztább agrárjellegű államokban, ami látszólag ellentétben van azzal a tapasztalati ténnyel, hogy éppen ezekben az országokban lép be leg hamarabb a gyermek a termelő munka körébe. A magyarázat valószínűen a kor szerint való tagolódás kérdésével és viszonyai-val függ össze. Erre nézve bizonyos támpontot nyújt 1. sz. táblázatunknak az a rész, amelyen a keresők átlagos számát tüntetjük fel országonként s amelyen a tíz évnél fiatalabbak korcsoportját külön kiemeljük, mint az abszolút munkaképtelenség kategóriáját, hogy ebből megítélhessük, a keresők között és a tízévesek aránya között milyen széles rétegek maradnak kereset nélkül, amit iskolázásra, tőkéjükből élőkre és munkanélküliekre kell számítanunk. A magyar adatok azt mutatják, hogy a fiúgyermekseregben elenyészően kicsiny az a hányad, amely sem iskolába nem jár, sem keresettel nem rendelkezik. A fiúnépességnek a hasznos munkára való igénybevétele voltaképpen már az elemi iskolába járással megkezdődik és annak befejezése, vagy abbahagyása közvetlenül átvezet a termelő munka körébe.

Az egyes foglalkozások aránya, megoszlása, tagolódása külön elemzést kívánna. Az eddig érintett témákat is csak nagyon felületesen tárgyalhattuk és ez az összefoglalás inkább csak azokat a pontokat igyekszik kijelölni, amelyeken a problémák jelentkeznek, megoldásnak azonban ez semmiképpen sem mondható. A gazdasági fejlődés perspektívájában új értelmet nyer minden olyan statisztikai adat, amely a népet bármilyen oldaláról jellemzi, mert mindezek az adatok valamilyen módon összekapcsolódnak egymással. S csak nagyon alapos elemzés mutathatná meg azokat a szálakat, amelyeken haladva ezek az összefüggések kinyomozhatók.

Az áttekintést megnehezíti, hogy az adatok nem homogének. Egyes államokban a foglalkozásnélküliek és a vegyesfoglalkozásúak túlnagy száma érthetetlennek tűnik fel, — Argentínában a lakosságnak csaknem 29%-a szerepel ebben a rovatban, Mexikóban is 11·8%. Egyiptomban 7·6%, az Egyesült Államokban 7·5, Csilében 5·7, Brit-Indiában ellenben csak 4·2%, s ezzel az adattal kapcsolatban újra az a gyanu merül fel, mintha ebben a belső kultúrától még át nem hatolt külön világban az adatoknak ez a túlnagy pontossága talán csak a statisztikai önkény eredménye lenne. De európai államokban is nem egy helyen találunk zavaróan nagy hányadot; Finnországban 7·4%, Észtországban 6·8, Lettországon 5·2, Görögországban pedig 13·1%, Olasz- és Franciaország viszont egyáltalában nem mutat ki ilyeneket, ami szintén éppen elég nagy meglepetés.

A többi adatok pontossága sem teljesen egyforma, sőt a szerkezete sem mindig az. A bányászat és az ipar több állam adataiban egybeolvad, s a kereskedelem is a közlekedéssel, valamint a közigazgatás a szellemi szabadfoglalkozásokkal, sőt esetleg a hadsereggel. S az alapokra nézve is vannak eltérések, mert mindezek az adatok a kereső népet részletezik, azonban a határvonalat nem mindenütt szabják meg ugyanazon az alapon. Van, ahol a foglalkozás a kiindulópont, másutt az életkor.

Azonban végeredményben mégis, ha a képet a maga egységes voltában szemléljük, látszik, hogy eltérések, bizonytalanságok csak a részletekben vannak, de egészben véve ez az adatsor igen sokirányú elemzésre teremt biztos alapot.

Ehhez azonban egészen külön munka szükséges. Az a hatás, amely a nép demog-

ráfiai jellemvonásait a gazdasági tevékenység eredményeként szakadatlanul módosítja, számtalan formában és vonatkozásban nyilvánul meg és elemzéséhez mono-

gráfikus elmerülés kellene. Remélhetően erre is sor kerülhet, ha a magyar szakirodalomban a közlés lehetősége lépést tart a dolgozók eredményeivel.

Móricz Miklós dr.

Magyarország „szaporodási képessége“.

Le potentiel démographique de la Hongrie.

Résumé. Par potentiel démographique d'un pays, on désigne la caractéristique obtenue en calculant l'excédent du taux rectifié de natalité sur le taux rectifié de la mortalité, établis tous les deux sur la base d'une même population-type. Cette notion est due à M. Husson, qui dans son calcul a employé la population-type figurant dans une étude de M. Bunle, obtenue en combinant les populations recensées vers 1910—11 en 5 pays — France, Allemagne, Angleterre, Italie, Suède — et réparties par sexe et par groupes d'âges comptant chacun 5 ans. Le potentiel démographique de la Hongrie, calculé par nous sur cette base-là, a été au recensement de 1920 de 7·6 pour 1.000 habitants, présentant, comme dans la plupart des pays, une diminution par rapport à l'avant-guerre (en 1910, il a été de 13·5 pour 1.000). Depuis la guerre, le potentiel démographique n'accuse qu'en France une augmentation sur le chiffre correspondant d'avant 1914; il y est supérieur même à l'accroissement naturel. En 1920—22, le potentiel démographique de la France a été de 5·2 pour 1.000 égalant celui de l'Allemagne en 1924—1926.

*

„Szaporodási képességnek“ a standardizált természetes szaporodási arányszámot nevezzük. A standardizált természetes szaporodási arányszámot, amit a franciák demografiai potenciának (potentiel démographique) neveznek, ugyanis magyarul talán megfelelőbb volna így nevezni, mint „népességtani képességnek“. Ez esetben ugyanis csak a potencia szót fordítottuk magyarra szó szerint „képességnek“. A mi jelzőnk azonban helyesebb, mint az általánosabb francia „demografiai“, magyarul „népességtani“, mert közvetlenebbül mutatja, hogy az arányszám a szaporodás tömegjelenségének egyik jellemzője. Ezen arányszámnak „szaporodási képesség“ neve azért is helyesebb, mert utal a standardizált természetes szaporodási arányszám tényleges jelentésére

is, arra, hogy az a népesség szaporodásának mintegy elméleti, — tehát nem tényleges, hanem teoretikus — a tényleges kormegoszlástól független jellemzője, a szaporodási lehetőség vagy képesség mutatója. Ez tehát az ugyanazon standard népességre standardizált születési és halálozási arányszám különbsége. A standardizált születési arányszám pedig a 15—49 éves nőknek az illető standard népességben található kormegoszlására standardizált tiszta születési arányszámból nyerhető olyképen, hogy azt a standardizált tiszta születési arányszámnál szereplő standard női népességnek az egész standard népességhez való viszonyával szorozzuk.

A szaporodási képesség fogalmát Husson¹⁾ alkotta meg. Dolgozata a francia országos statisztikai hivatal hivatalos lapjának legújabb számában jelent meg. A tiszta születési arányszám standardizálásával azonban már előtte Mayr és mások is foglalkoztak. Azt pedig, hogy a természetes szaporodás átértékelendő, mert a népesség kormegoszlása ma más, mint amilyen a háború előtt volt, halálozási standardszámításai kapcsán Schneller²⁾ is kifejtette már a Magyar Statisztikai Társaságban 1930 január hó 21-én tartott előadásában.

A Husson-féle szaporodási képesség a természetes szaporodásnak a népesség kormegoszlásától független összehasonlítására alkalmas, illetve annak meghatározására, hogy mekkora volna az egybevetett államok — vagy más területek, városok, stb. — természetes szaporodása akkor, ha népességük kor szerint úgy oszlanék meg, mint a stan-

¹⁾ L. Husson R.: „Natalité et accroissement de la population en France et à l'Étranger avant et après la guerre“. (Bulletin de la Statistique générale de la France et du Service d'Observation des Prix. Párizs, 1931. jan.—márc. szám, 245. s k. l.)

²⁾ L. Schneller K.: „A standard népesség“. (Magyar Statisztikai Szemle 1930. évi decemberi szám, 1051. s. k. l.) L. erre vonatkozólag a Magyar Statisztikai Szemle 1930. évi márciusi számának 241. l. is.

A standardizált természetes szaporodási arányszám, vagy „szaporodási képesség” nemzetközi összehasonlítása.

Comparaison des taux d'accroissement naturel standardisés ou potentiels démographiques pour divers pays.

O r s z á g, á t l a g Pays, moyennes	Az oldalt megnevezett államok ezer léleke eső — <i>Taux</i>						
	<i>de natalité</i>	<i>de mortalité</i>	<i>d'accroiss. naturel</i>	<i>de natalité</i>	<i>de mortalité</i>	<i>d'accroiss. naturel</i>	
	nyers — brut			standardizált — standardisé			
	születési	halálozási	természetes szaporodási	születési	halálozási	természetes szaporodási	
ar á n y s z á m a — p o u r 1 0 0 0 h a b i t a n t s							
Franciaország — <i>France</i> . . .	1910—12	19.1	18.4	0.7	19.3	16.5	2.8
	1920—22	20.4	17.0	2.8	20.1	14.9	5.2
	1925—27	18.6	17.1	1.5	18.3	14.3	4.0
Németország — <i>Allemagne</i> . . .	1924—26	20.2	11.9	8.3	17.8	12.6	5.2
Magyarország — <i>Hongrie</i> . . .	¹⁾ 1910—11	35.4	24.1	11.3	36.9	23.4	13.5
	²⁾ 1920—21	31.5	21.3	10.2	29.7	22.1	7.6
Anglia — <i>Angleterre</i>	1921	22.4	12.4	10.0	20.7	12.7	8.0
	1925—27	17.6	12.8	4.8	16.4	11.8	4.6
Svédország — <i>Suède</i>	1910—11	24.3	14.0	10.3	26.3	12.1	14.2
	1920—21	22.5	12.9	9.6	22.8	10.9	11.9
	1924—26	17.2	11.8	5.4	17.2	9.9	7.3
Dánia — <i>Danemark</i>	1910—11	27.1	13.3	14.2	27.7	12.5	15.2
	1920—21	23.9	11.6	12.3	23.8	10.8	13.0
Finnország — <i>Finlande</i>	1910—11	29.6	16.7	12.9	30.9	16.5	14.4
	1920—21	24.8	14.9	9.9	24.9	15.0	9.9
Ausztrália — <i>Australie</i>	1910—12	27.8	10.8	17.0	27.1	12.3	14.8
	1920—22	24.5	9.9	14.6	23.1	10.9	12.2
Amerikai Egyesült Államok — <i>Etats-Unis</i>	1910—20	22.6 ³⁾	13.0 ⁴⁾	8.6	21.4 ³⁾	12.8 ⁴⁾	8.6

¹⁾ Történeti Magyarország. — *Hongrie d'avant-guerre.* — ²⁾ Mai terület. — *Territoire actuel.* —

³⁾ Három állam: New-York, Ohio és Pensilvánia. — *Seulement 3 Etats: New-York, Ohio et Pennsylvanie.* —

⁴⁾ Az egész „registration area”. — *Toute „registration aréa”.*

dardul választott átlag vagy típusnépességé. A standardizált természetes szaporodás alakulása persze függ a standardul választott népességtípustól is, amit *Husson* nem kutat, de amire hazánkfia, *Kőrösy*, a standardszámítás megalapítója óta, már ismételtelen történt hivatkozás. A standardizálás útján azonban bizonyos átlagos kormegoszlású népességnél a természetes szaporodás tömegjelensége is igen értékes, fiktív, elméleti arányszámokat mutat, amelyek méltán nevezhetők mintegy a népesség elméleti szaporodási képességének.

Husson standardszámításait *Bunle*¹⁾ halálozási standardjaihoz fűzi. Ezen *Bunle*-féle számítások standard népességének korösszetétele pedig öt európai állam — Franciaország, Anglia, Svéd-, Olasz- és Németország — 1910—11. évi népszámlálásbeli össznépességének nemek és öt éves korcsoportok szerint tagolt kormegoszlás volt. Erre az alapra helyezi számításait *Husson* is s arra

¹⁾ L. *Bunle* H.: „Mortalité comparée en France et à l'Étranger avant et après la guerre”. (U. o. 1930. évi január—márciusi szám, 189. s. k. l.)

az érdekes eredményre jut, hogy a szaporodási képességnek az európai államokban általános csökkenő irányzatával szemben Franciaország szaporodási képessége gyarapodó s kétszer, sőt olyik átlagban három vagy négyszer is akkora, mint a természetes szaporodás nyers arányszáma. Ezzel szemben a legtöbb európai államban — különösen az újabb eredményekben — a szaporodási képesség alacsonyabb is, mint a természetes szaporodás nyers arányszáma. Ez azt bizonyítja, hogy Franciaország természetes szaporodása nem oly rossz, mint amilyennek a nyers természetes szaporodási arányszám alakulása nyomán tartani lehetne, mert ebben nagy szerepe van kedvezőtlen kormegoszlásának, az öregek magas arányának is.

A *Bunle*-féle standard alapra kiszámítottuk Magyarország szaporodási képességét is. Azt találtuk, hogy a mai területen az 1920. évi népszámlálást környező 1920. és 1921. esztendő országos születési és halálozási adataira támaszkodva a szaporodási képesség ezer lélekre csak 7.6 főnyi természetes szaporodás, míg ugyanakkor természetes sza-

porodási nyers arányszámunk — a tényleges természetes szaporodás — 10·2 ezrelék. Hazánkban tehát éppen úgy rosszabb ma a szaporodási képesség a természetes szaporodás nyers arányszámánál, mint az a *Husson* által kiszámított adatokból a legtöbb európai állam — különösen vonatkozó újabb — adataiban látható. Másrészt megállapítható, hogy hazánk mai szaporodási képessége is kisebb, mint volt 1910—11-ben a történelmi területen; mely jelenség Franciaországot kivéve minden európai államnál hasonlóképpen kimutatható. Beiktatva a hazánkra vonatkozólag kiszámított adatokat a részben *Bunle*, részben *Husson* által kiszámított standardizált arányszámokból számítható szaporodási képességnek *Husson* által közölt nemzetközi összehasonlító táblázatába, a táblázatunk szerinti képet nyerjük.

Táblázatunk azt mutatja, hogy hazánkban a szaporodási képesség legújabb alakulása (7·6‰) nem szélsőséges: jobb, mint Francia-, Német-, Angol- és Svédországban, de rosszabb, mint Dániában, Finnországban, vagy a tengerentúli államokban, ne-

vezetesen, mint az Északamerikai Egyesült Államokban, vagy Ausztráliában. Látható, hogy újabbán színvonala tényleg alacsonyabb, mint a nyers természetes szaporodásé s hogy a potencia alakulásának iránya hazánkban is éppen úgy csökkenő, mint Franciaországot kivéve — minden ez irányú adattal rendelkező országban. Nevezetesen, hogy a Franciaország szaporodási képességét jelző arányszám jobb, mint nyers természetes szaporodása s így részben csak kedvezőtlen korösszetétele miatt látszik Franciaország népessége oly felette kedvezőtlen, kismérvű fejlődésben lévőnek. Ehhez járul, hogy a serdülő korban lévők halandósága is magasabb Francia-, mint Németországban. Említésreméltó, hogy Franciaországban 1920—1922-ben ezer lélekre 5·2-es szaporodási képességi arányszám számítható, ami pontosan egyezik Németország 1924—26. évi ugyanerre vonatkozó adatával, pedig a nyers természetes szaporodás arányszáma ugyanekkor Franciaországban csak 2·8‰ a 8·3-es német adattal szemben.

Szél Tivadar dr.

Cseh-Szlovákia népessége.

La population de la Tcheco-Slovaquie.

Az 1921 február hó 15-én tartott első népszámlálás után 1930 december 1-én fogatosította második nagy népességi felvételét a cseh-szlovák köztársaság. A népszámlálás előzetes eredményeit egy hónappal a későbbi időpontban, december 31-én megtartott magyar népszámlálás előzetes adatközlése után most publikálta a cseh statisztika. Magyar szempontból természetesen elsősorban a Felvidék népességi viszonyait megvilágító adatok fontosak.

A népesség száma Cseh-Szlovákiában a két és fél hónap híján tízéves periódus (1921—1930) alatt 13,612.424-ről 14,726.158-ra nőtt; a tényleges szaporodás arányszáma: 8·2%, tehát alacsonyabb — még hogyha a két népszámlálás közt eltelt rövidebb időszakot is figyelembe vesszük —, mint Magyarországon (8·7%). Érdekes, hogy a lakóházaknak és a lakásoknak szaporulata Cseh-Szlovákiában is lényegesen meghaladja a népesség növekedését, habár egy árnyalattal enyhébb mértékben, mint Magyarországon: a lakóházak számának emelkedése 18·4% (Magyarországon 23·1%), a lakásoké 17·6% (Magyarországon 19·9%). *Tartományonként* a lélekszám-emelkedés az összeállítás szerinti képet mutatja.

Nemcsak a népesség tényleges gyarapodása szempontjából, de a lakóház- és lakástermelés terén is a Ruténföldön látjuk a legmagasabb arányszámokat, feltűnő azonban, hogy a lakóházszaporulat ará-

	Lélekszám		Tényleges szap. 1921 — 1930	
	1921	1930	szám	%
Csehország . . .	6,670.610	7,106.766	436.156	6·5
Morvaország és Szilézia . . .	3,338.977	3,563.157	224.180	6·7
Szlovákia . . .	2,998.244	3,330.885	332.641	11·1
Kárpátország . . .	604.593	725.350	120.757	20·0
Cseh-Szlovákia	13,612.424	14,726.158	1,113.734	8·2

nya (22·9%) itt aránylag csak kevéssel haladja meg a népszaporulatot, viszont a lakások létszáma már valamivel kielégítőbben (25·1%-kal) nőtt meg. Jóval az átlag felett áll a tíz év alatti lélekszám-emelkedési arány Szlovákiában is, amivel szemben Cseh- és Morvaországok lassúbb fejlődése arra mutat, hogy az amúgy is kisebbségben élő cseh elem csupán a természetes szaporodás és a vándormozgalmak útján — tehát erőszakolt elcsehesítés nélkül — nagyobb térhódítást a lepergett tíz év alatt aligha tehetett. Igazolja ezt az is, hogy a történelmi tartományok cseh többségű kerületeiben a tényleges népszaporodási arány csak 6·8%.

Az előzetes eredményeket közreadó füzet 1880-ig visszamenőleg is bemutatja a lélekszámalakulását; e helyt csak az egyes tartományok tényleges nép-

gyarapodási arányszámait ragadjuk ki az érdekes tabellából:

	Tényleges szaporodás vagy fogyás (-) %-ban				
	1880 — 1890	1890 — 1900	1900 — 1910	1910 — 1921	1921 — 1930
Csehország	5·1	8·2	7·2	— 1·6	6·5
Morvaország	5·8	7·1	7·6	1·1	6·1
Szilézia	7·2	12·8	10·9	1·9	9·2
Szlovákia ¹⁾	4·8	7·2	4·9	2·5	11·1
Kárpátorusszia ¹⁾	15·3	14·9	13·6	1·5	20·0
Cseh-Szlovákia	5·6	8·2	7·2	0·1	8·2

¹⁾ Magyarországtól elszakított területen 1880-tól 1910-ig a polgári népesség adatai alapján kiszámítva.

A kép teljesebbé csak akkor válik, ha a legutolsó évtizedről a természetes szaporodás és a vándorlási különbözet adatait is ide iktatjuk:

	Tényleges szaporodás		Természetes szaporodás	Vándorlási különbözet
	1 9 2 1	1 — 1 9 3 0		
	%			
Csehország	6·5	6·1		+ 0·4
Morvaország és Szilézia	6·7	9·6		— 2·9
Szlovákia	11·1	15·1		— 4·0
Kárpátorusszia	20·0	22·3		— 2·3
Cseh-Szlovákia	8·2	9·7		— 1·5

A multtal szemben ugyan az elmúlt 10 év alatt a tényleges szaporodás arányszáma a Felvidék mindkét részén javult, ez a javulás azonban nem nagyon feltűnő, ha tekintetbe vesszük, hogy a trianoni békeszerződés a magyar szent korona országainak ezt a területrészét attól a megmaradt központi résztől vágta el, amelynek termékenyebb földje és fejlettebb fővárosi ipara az ősi vándorlási ösvényeken tömegesen szívta fel magába a hegyvidéki vármegyékben lakó népet, míg a történeti Csehországgal szemben az élénkebb belső vándormozgalomnak a Kárpátok hegyláncja természetes határállás állja útját. Tudvalevő továbbá, hogy a cseh-szlovák kivándorlási statisztika a cseh uralom alatt is változatlanul rendkívül élénk kivándorlási mozgalmat jegyzett fel a Felvidék mindkét részén, az elvándorlási többlet tehát, mely éppen a Felföldnek a kivándorlásban is első helyen álló nyugati részén emelkedik a legmagasabbra, itt a valóságban kivándorlási többletet jelent. E kivándorlási többlet méreteit még fokozhatja is az a körülmény, hogy Szlovákia és a Ruténföld egyes vidékeit cseh telepések is tömegesen lepték el és azonfelül az új tisztviselőréteg jó része szintén a történeti tartományokból származik.

Érdekes, hogy a Felvidék mindkét részén, de különösen keleti felén rendkívül magas természetes

szaporodási arányt az eliparosodott és szaporátlan tulajdonképeni Csehország annyira ellensúlyozta, hogy végeredményben Cseh-Szlovákia tíz év alatti természetes szaporodási arányszáma (9·7%) csak parányival (mindössze egytizeddel, helyesebben a rövidebb időszakot is számításba véve, nem egészen három tizeddel) nagyobb, mint Magyarországé (9·6%). A kivándorlási többlet tehát a cseh-szlovák köztársaságban eléggé jelentékenyen nagyobb (—1·5%), mint a Trianonban részekre szaggett Magyarországon megmaradt területén (—0·9%).

Néhány adat Cseh-Szlovákia tömörülési viszonyait és a közép- és nagyvárosok gyorsabb fejlődését is megvilágítja.

Lélekszám-kategória	L é l e k s z á m		Tényleges szap. 1921—1930 %
	1921	1930	
—2000	7,448.346	7,680.155	3·1
2000—5000	2,355.260	2,613.609	11·0
5000—10000	986.383	1,104.116	11·9
10000—20000	778.560	889.468	14·3
20000—50000	720.429	827.513	14·9
50000—100000	110.104	136.221	23·7
100000—	1,213.342	1,475.076	21·6

Cseh-Szlovákia városai közül Prága (Nagy-Prága) lélekszáma 1921 óta 25·3%-os szaporodással 676.663-ról 848.081-re nőtt, Brünné 221.758-ról 263.646-ra emelkedett (18·9%-os szaporulat). A városi népgyarapodási arány általában a felduzzasztott lakosságú felvidéki városokban a legmagasabb:

	Lélekszám		Tényleges szap. 1921—1930 %
	1921	1930	
Pozsony (város)	93.189	123.852	32·9
„ (agglomeráció)	98.995	142.516	44·0
Kassa	52.898	70.232	32·8
Ungvár (város)	20.601	26.669	29·5
„ (agglomeráció)	23.540	33.124	40·7
Munkács (város)	20.865	26.123	25·2
„ (agglomeráció)	23.184	29.387	26·8
Nagyszombat	17.745	23.971	35·1
Érsekújvár	19.023	22.141	16·4
Eperjes	17.577	21.870	24·4
Nyitra	19.118	21.259	11·2

Százezernél több a lakosa a történeti cseh tartományokban az ostrai (175.056) és a pilseni agglomerációnak (121.344), míg a szaporodási arányszám az immár szinte hírhedt Bata-településen, Zlínben szökik a legmagasabbra (361·4%), melynek lélekszám 4.678-ról 21.584-re emelkedett 10 év alatt.

A cseh uralom óta a községek közé sorozott felvidéki városok közül Komárom a legnépesebb (21.137 lakos). Csaknem húszezret ért el a lakosok száma még Beregszászon is (19.026 lakos). — A kisebb községek adataira és a cseh-szlovák népszámlálás néhány érdekesebb részleteredményére Szemlénk következő számában még visszatérünk.

Középfokú oktatásunk 1929/30-ban.¹⁾

L'enseignement secondaire hongrois en 1929—30.¹⁾

Résumé. Dans l'année scolaire 1929—30, le nombre des écoles „bourgeoises“ a diminué de 409 à 377, plusieurs écoles ayant fusionné pour l'enseignement commun des élèves des deux sexes. En 1929—30, il a été transformé en école commune 28 écoles bourgeoises se trouvant dans des villes et communes n'ayant pas absolument besoin d'écoles bourgeoises séparées pour les garçons et pour les jeunes filles. Dans l'enseignement secondaire, cet enseignement commun, institué en 1926-27, n'existe qu'aux écoles bourgeoises. Actuellement, on compte 52 écoles bourgeoises mixtes contre 5 en 1926-27.

A cause de l'accroissement de la natalité d'après-guerre, le nombre des élèves de première s'est essentiellement élevé dans les écoles secondaires et particulièrement dans les écoles bourgeoises. L'effectif des classes supérieures a continué à diminuer. Le nombre des élèves privés a fort fléchi, surtout dans les écoles bourgeoises.

*

A középfokú oktatás terén a polgári iskolák, középiskolák, felső kereskedelmi és felső mezőgazdasági iskolák, óvónő-, tanító- és tanítónőképzőintézetek látják el a tanulójfjúság kiképzését. Az 1. számú tábla az iskolák jelleg szerint való csoportjaiban mutatja be a legfontosabb adatokat. Ami a középfokú iskolák összes számát illeti, azt látjuk, hogy 26 iskolával kevesebb működött, mint az előző tanévben. A csökkenés teljes egészében a polgári iskolákra esik, de még így is a polgári iskolák foglalják el a legnagyobb hányadot a középfokú iskolák közt, noha arányuk a múltévi 61·0%-ról 58·5%-ra esett.

A középfokú iskolák legnagyobb részét (39·1%) az állam tartotta fenn, a felekezeti jellegű iskolák aránya 34·5%, míg az iskolák 21·9%-a községi jellegű volt. Ezenkívül még 17 magán- és 12 egyesületi (társulati) iskola működött. Az állami jellegű iskolák aránya csökkent; a polgári iskolák számának az apasztása ugyanis főképp az állami jellegű polgári iskolákat érintette s ez a csökkenés idéz elő az előző évhez képest eltolódást a középfokú iskolák jellegcsoportjainak arányszámaiban. Figyelembe kell azonban vennünk, hogy az állam az általa fenntartott intézeteken felül a nem állami jellegű

iskoláknak több mint felét (53·6%-át) államsegélyben részesítette és ezáltal a többi iskolafenntartók terhein lényegesen könnyített. A felekezeti iskolák legnagyobb része (az összes középfokú iskoláknak közel egynegyede) római katolikus jellegű. Különösen nagy szerep jut a római katolikus egyháznak a képzőintézeteknél; az 51 tanító- és tanítónőképzőintézet közül 28, a 4 óvónőképző-intézet közül pedig kettő római katolikus jellegű.

A középfokú iskolákban a tárgyalt tanévben 8.406 tanár tanított, 300-zal kevesebb, mint 1928—1929-ben. Az állami és a felekezeti iskolákra az összes tanároknak kisebb hányada jut, mint amilyen arányt ezek az iskolák az összes iskolák között elfoglalnak. Ezzel szemben a községi iskolák kedvezőbb helyzetben vannak, amennyiben a községi jellegű iskolák aránya 21·9%, míg tanáraik száma jó egynegyed részét teszi az összes tanári létszámnak.

Az 1929/30. tanévben 151.016 tanuló tartozott a középfokú iskolák kötelékébe. Létszámuknak az iskolák jellege szerint való megoszlása nagyjában azonos a tanerők hasonló megoszlásával. A tanulók számát az iskolák számához arányítva, legnépesebbek a községi iskolák, a felekezetiéik közül az ág. evangélikus iskolák, míg legkevesebb tanuló jut átlagban a magánjellegű iskolákra.

Sorra véve az egyes iskolafajokat, a polgári iskoláknál feltűnik az iskolák számának csökkenése: 409-ről 377-re. Ez a csökkenés onnan ered, hogy az 1929/30. tanév folyamán 28 korábban külön, önállóan működött fiú-, illetve leányiskola közös (koedukációs) iskolává alakult olyan városokban vagy községekben, amelyekben nem volt indokolt a külön fiú- és külön leányiskolának a fenntartása. Hárommal csökkent még az állandóan kis tanulólétszámmal bíró magánjellegű polgári iskolák száma is. A közös polgári iskolákat 1926/27-től kezdődőleg rendszeresítették s azóta a számuk 52-re emelkedett. Az elkülönített rendszerű polgári iskolák közt 132 fiú- és 193 leányiskolát találunk.

A polgári iskolai tanerők számánál egy év alatt 332 főnyi apadás mutatkozik, amit az imént említett iskolák összevonásával és a magánjellegű iskolák megszűnésével magyarázhatunk.

A tanulólétszám alakulásában a polgári iskoláknál várakozás ellenére folytatódott a csökkenő irányzat; 2.715 tanulóval volt ugyanis kevesebb, mint az előző tanévben. Ez a jelenség azért feltűnő, mert ebben a tanévben már a háború után született népesebb nemzedék került sorra és valóban az I. osztályban 3.288 tanulóval több tett osztályvizsgát, mint az előző tanévben. Ezzel szemben azonban a

¹⁾ Az idevonatkozó 1928/29. évi fontosabb adatokat a Magyar Statisztikai Szemle 1930. évi 5. száma, a részletes adatokat pedig az 1929. évi Magyar Statisztikai Évkönyv ismertette. — *Pour 1928—1929, les principales données ont paru dans le No 5 de 1930 de la Revue Hongroise de Statistique et les données détaillées dans l'Annuaire Statist. Hongrois de 1929.*

1. A középfokú iskolák jelleg szerint 1929/30-ban.
Les écoles secondaires suivant leur caractère en 1929—30.

Iskolák, tanerők, tanulók <i>Ecoles, personnel enseignant, élèves</i>	E c o l e s				
	Összesen <i>Total</i>	Állami <i>d'Etat</i>	Községi <i>commu- nales</i>	Felekezeti <i>confession- nelles</i>	Egyéb <i>Autres</i>
Polgári iskolák <i>Ecoles „bourgeoises“</i>					
Iskolák — <i>Ecoles</i>	377	159	105	99	14
Tanárok — <i>Personnel enseignant</i>	3.834	1.433	1.474	839	88
Tanulók — <i>Elèves</i>	69.398	27.197	25.927	14.982	1.292
Középiskolák¹⁾ <i>Gymnases, gymnases réels, écoles réales et établisse- ments d'enseigne- ment. second. de j. filles</i>					
Iskolák — <i>Ecoles</i>	157	66	10	72	9
Tanárok — <i>Personnel enseignant</i>	3.068	1.387	238	1.313	130
Tanulók — <i>Elèves</i>	61.087	26.659	4.775	27.790	1.863
Felső kereskedelmi iskolák <i>Ecoles supérieures de commerce</i>					
Iskolák — <i>Ecoles</i>	50	11	24	9	6
Tanárok — <i>Personnel enseignant</i>	742	146	420	88	88
Tanulók — <i>Elèves</i>	11.007	2.152	6.693	953	1.209
Felső mezőgazdasági iskolák <i>Ecoles supérieures d'agriculture</i>					
Iskolák — <i>Ecoles</i>	5	2	2	1	—
Tanárok — <i>Personnel enseignant</i>	57	26	19	12	—
Tanulók — <i>Elèves</i>	517	249	121	147	—
Óvónőképző-intézetek <i>Ecoles normales maternelles</i>					
Iskolák — <i>Ecoles</i>	4	2	—	2	—
Tanárok — <i>Personnel enseignant</i>	39	20	—	19	—
Tanulók — <i>Elèves</i>	339	212	—	127	—
Tanító-, tanítónőképző-intézetek <i>Ecoles normales primaires d'instituteurs et d'institutrices</i>					
Iskolák — <i>Ecoles</i>	51	12	—	39	—
Tanárok — <i>Personnel enseignant</i>	666	195	—	471	—
Tanulók — <i>Elèves</i>	8.668	2.319	—	6.349	—
Középfokú iskolák összesen <i>Total des écoles secondaires</i>					
Iskolák — <i>Ecoles</i>	644	252	141	222	29
%	100·0	39·1	21·9	34·5	4·5
Tanárok — <i>Personnel enseignant</i>	8.406	3.207	2.151	2.742	306
%	100·0	38·1	25·6	32·7	3·6
Tanulók — <i>Elèves</i>	151.016	58.788	37.516	50.348	4.364
%	100·0	38·9	24·9	33·3	2·9

¹⁾ A budapesti ág. evangélikus leánykollégium 22 tanárral és 292 tanulóval a középiskolák közt szerepel. — Y compris le collège luthérien de jeunes filles de Budapest (22 professeurs et 292 élèves).

magántanulók száma, mely a polgári iskolai tanulók sorában eddigéig általában minden tanévben igen magas volt, jelentékenyen apadt; 1928/29-ben ugyanis 8.355 magántanuló tett osztályvizsgát és arányszámuk még megközelítette a 12%-ot, míg 1929/30-ban 6.047 magántanuló volt és arányuk még a 9%-ot sem érte el. A magántanulók között ugyanis nagyon sok a magasabb korosztályhoz tartozó tanuló s az utóbbi évben a súlyos gazdasági helyzet — mivel a tanulmányok elvégzése magánúton is jelentős anyagi áldozatokba kerül — többet visszatartott a polgári iskolai tanulmányoktól, az újabb tanügyi korlátozások különben sem segítik elő a magánúton való tanulást. Így érthető, hogy az elsősztályos tanulók számának emelkedése ellenére is csökkent a polgári iskolai tanulók létszáma.

A polgári iskolák visszafejlődéséről tehát ezideig alig lehet szó; a következő évek egyébként meg fogják mutatni, hogy ez az igen hasznos, az általános műveltséget széles rétegekben közvetítő középfokú iskolafajtánk veszített-e tényleg eddigi népszerűségéből.

Középfokú iskoláink közül 28 gimnázium, 68 reál-gimnázium, 23 reáliskola és 36 (1-gyel több, mint az előző évben) leányközépfokú iskola. A középfokú iskolák között szerepel még ezenfelül a jelenleg fennálló budapesti ág. evangélikus leánykollégium is, amely egyetemi (műegyetemi) tanulmányokra nem, csupán a többi főiskolákra képesít, amennyiben azokra nők felvétetnek.

A középfokú iskolákban működő tanárok száma 3.068, közülük 93·2% főfoglalkozásként tanított s

ezek között a női tanérek aránya 16·4% volt. A tanulók száma 59.541-ről 61.087-re emelkedett. Az alsó osztályok ugyanis a születéseknek háború után való emelkedése következtében ismét fokozatosan népesednek s így a háború miatt elmaradt születések csökkentő hatása mindinkább elenyészik. Az 1927/28. tanévben volt a legkisebb az I. oszt. tanulók létszáma: 8.557, míg 1928/29-ben 8.829, 1929/30-ban már 10.345 tanuló járt a középfokú iskolák I. osztályába.

A tanító-, tanítónőképző-intézetek száma a tárgyalt tanévben 4-gyel szaporodott, míg a többi középfokú tanintézetek (felső kereskedelmi, felső mezőgazdasági iskolák, óvónőképző-intézetek) száma változatlan maradt. A tanári létszám alakulása a tanító- és tanítónőképző-intézetek kivételével a többi intézetenél apadást mutat, viszont a tanulók száma a felső mezőgazdasági iskolák kivételével emelkedett és pedig legnagyobb mértékben (18·0%-kal) az óvónőképzőknél, 9·8%-kal a tanító- és tanítónőképzőknél és egész jelentéktelenül a felső kereskedelmi iskoláknál.

A középfokú iskolák tanulóinak kor, honosság és a szülők lakóhelye szerint való megoszlását a 2. számú tábla ismerteti. A tanulók kor szerinti tagozódása — a szerint, hogy a tanintézetek alsó vagy felső tagozatúak, vagy mindkét tagozatot magukban foglalják — intézetszintjén lényeges eltérést mutat. A polgári és középfokú iskoláknál a 12 éven aluliak aránya — az első osztályos tanulók létszámának emelkedése következtében — magasabb, mint az előző tanévben, a többi — a középfokú oktatás

2. A középfokú iskolák tanulói kor, honosság és lakóhely szerint 1929/30-ban.

Elèves des écoles secondaires par âge, nationalité et résidence, en 1929—30.

I s k o l á k E c o l e s	A t a n u l ó k — E l è v e s												
	összes száma nombre total	k o r a — â g e					honossága nationalité		szüleinek, gyámjainak lakóhelye résidence des parents et des tuteurs				
		12 évesnél fiatalabb moins de 12 ans	éves — ans			20 éves és idősebb 20 ans et plus	magyar hongroise	külföldi — ressortis- sants d'autres pays	szüleinek, gyámjainak lakóhelye résidence des parents et des tuteurs				
			12—14	15—17	18—19				az iskolák székhelye dans la même ville ou commune	ugyanazon vármegyében dans la même commune	a mai Magyarországon dans la Hongrie actuelle	elszakítottterület - dans les territoires enlevés à la Hongrie	egyéb külföld autre étranger
Polgári iskolák — Ecoles bourgeoises	69.398	23.186	35.552	7.489	1.538	1.633	69.002	396	51.505	12.348	5.098	432	15
%	100·0	33·4	51·2	10·8	2·2	2·4	99·4	0·6	74·2	17·8	7·4	0·6	0·0
Középfokú iskolák ¹⁾ - Gymn., gymn. réals, éc. réales et établ. d'ens. second. de j. filles	61.087	14.072	20.734	20.960	3.892	1.429	59.700	1.387	39.555	11.106	9.110	1.239	77
%	100·0	23·1	33·9	34·3	6·4	2·3	97·7	2·3	64·8	18·2	14·9	2·0	0·1
Felső ker. iskolák — Ec. sup. de comm.	11.007	—	954	7.191	2.191	671	10.910	97	6.798	2.794	1.311	96	8
%	100·0	—	8·7	65·3	19·9	6·1	99·1	0·9	61·7	25·4	11·9	0·9	0·1
Felső mezőg. isk. — Ec. sup. d'agric.	517	—	16	305	159	37	512	5	169	128	215	5	—
%	100·0	—	3·1	59·0	30·7	7·2	99·0	1·0	32·7	24·7	41·6	1·0	—
Óvónőképző-intézetek — Ec. norm. mat.	339	—	19	177	75	68	333	6	98	68	167	6	—
%	100·0	—	5·6	52·2	22·1	20·1	98·2	1·8	28·9	20·0	49·3	1·8	—
Tanító-, tanítónőképző-int. — Ec. norm. prim. d'instituteurs et d'institutrices	8 688	—	544	4.221	2.590	1.313	8.597	71	2.724	1.907	3.928	107	2
%	100·0	—	6·3	48·7	29·9	15·1	99·2	0·8	31·4	22·0	45·3	1·3	0·0
Középfokú iskolák összesen Total des écoles secondaires	151.016	37.258	57.819	40.343	10.445	5.151	149.054	1.962	100.849	28.351	19.829	1.885	102
%	100·0	24·7	38·3	26·7	6·9	3·4	98·7	1·3	66·7	18·8	13·1	1·3	0·1

¹⁾ Az 1. tábla jegyzetében megnevezett leánykollégium adataival együtt. — Y compris le collège de jeunes filles indiqué au tabl. 1er.

felső tagozatát képező — intézetfajoknál viszont a legfiatalabb, 15 éven aluli korcsoport arányszámai csökkentek elég lényegesen.

Honosság szerint a tanulók 98·7%-a magyar volt, a külföldi állampolgársággal bíró (kevés kivétellel az elcsatolt területekről való) tanulók túlnyomó része (1.962 közül 1.387) pedig középiskolákban végezte tanulmányait. Az összes külföldi honos hallgatók száma az előző tanévvel szemben 33-mal csökkent.

A középfokú iskolák tanulóit szülők lakóhelye szerint figyelve, kitűnik, hogy az iskola székhelyén lakó szülők gyermekeinek aránya a legnagyobb (66·7%), az ugyanabban a vármegyében lakó tanulók aránya viszont 18·8%. Az iskola székhelyén lakó szülők gyermekeinek az aránya a képzőintézeteknél és felső mezőgazdasági iskoláknál a legkisebb (még egyharmad részét sem teszi az összes tanulók arányszámának), viszont a legmagasabb a polgári iskoláknál, ahol a tanulóknak alig egynegyed része rekrutálódott a távolabb eső körzetekből.

A középiskolai tanulók közel 98%-a magyar anyanyelvű. A vallási megoszlást feltüntető arányszámok az összes középfokú iskolák tanulói között a következőképpen alakulnak: római katolikus a tanulók 62·2%-a, a reformátusok aránya 16·5, az ág. evangélikusoké 6·2, az izraelitáké 13·1, míg a többi vallásfelekezethez tartozóké 2·0%. Az arányszámok intézetfajonként lényegesen változnak; az izraelita vallású tanulók arányszámai a polgári, a közép- és a felső kereskedelmi iskoláknál ezúttal is erős eltérést mutatnak attól az arányszámtól, amelyet az izraelita valláshoz tartozók az egész népességben elfoglalnak. Ebből következik, hogy a más vallású, de különösen a református és a római katolikus tanulók arányszámai jóval az országos átlag alatt maradnak. A szélsőséges arányszámok között a kiegyenlítődési folyamat az említett 3 iskolafajnál már évek óta tart, ami kitűnik a római katolikus és izraelita tanulók arányszámainak az 1920—1921. tanév adataival való összehasonlításból:

	Római katolikus (%)		Izraelita (%)	
	1920/21	1929/30	1920/21	1929/30
Polgári iskolák . .	58·7	66·1	19·9	10·6
Középiskolák . . .	50·3	57·2	25·0	16·1
Felső kereskedelmi iskolák	47·5	57·4	35·2	21·6

A szülők foglalkozása szerint általában a tanulóknak 24·8%-a az értelmiség körébe tartozik, míg 21·5%-a a bányászat és ipar, 13·8%-a az őstermelés,

13·5%-a a kereskedelem és hitel, 11·0%-a a közlekedés, végül 15·4%-a az egyéb foglalkozásúak főcsoportjába sorozható. Az értelmiség körébe tartozók aránya az óvónőképző-intézeteknél a legmagasabb. Az őstermelés főcsoportjában a legnagyobb százalékkal a felső mezőgazdasági iskolák tanulói szerepelnek. A bányászat és ipar, valamint a közlekedés körébe legnagyobb aránnyal a polgári iskolák tanulói kerülnek; végül a kereskedelem és hitel, úgyszintén az egyéb foglalkozásúak csoportjában a kereskedelmi iskolába járó tanulók aránya a legnagyobb.

Ami a polgári iskolák és a középiskolák 4. osztályát végzett tanulók pályaválasztását illeti, a következőket jegyezzük meg: A polgári iskolai tanulmányok elvégzése után a tanulók 33%-a kereső pályára lépett, 25%-a pedig otthon maradt; ezzel szemben a középiskolák 4. osztályának elvégzése után a tanulóknak több mint háromnegyed része (77·8%) ugyancsak középiskolában, 11·0% pedig egyéb iskolában tovább tanult, míg keresőpályára a tanulóknak csak 6·5%-a ment.

Adataink végül kiterjednek a középfokú iskolák legfelső évfolyamát végzett és érettségi vagy képesítő vizsgát tett tanulók tanulmányi eredményeire. Az 1929/30. tanévben 11.196 tanuló jelentkezett érettségi, illetve képesítővizsgára s ezek közül 9.842 tanuló első ízben állott ki, míg 1.354 javító, illetve ismétlő vizsgára jelentkezett. Alábbi összeállításunkban közöljük intézetfajonként a vizsgára jelentkezett és a sikerrel vizsgázott tanulók számát és arányát.

	Érettségi, illetve képesítő vizsgára jelentkezett	Érett lett, illetve képesítést nyert szám sz. %-ban
Középiskolák	6.875	5.824 84·7
Felső keresk. iskolák	2.563	2.181 85·1
Felső mezőgazd. isk.	128	112 87·5
Óvónőképző intézetek	54	54 100·0
Tanító-, tanítónőképző intézetek	1.576	1.491 94·6

Az érettségi (képesítő vizsga) fokozatát tekintve a sikeresen vizsgázott tanulók 15·8%-a jeles, 29·0%-a jó és 55·2%-a elégséges eredményt ért el. Legkedvezőbb az eredmény a képzőintézetekben: az óvónőképzőkben a tanulók 42·6%-a, a tanító-, tanítónőképzőkben 20·6%-a kapott jeles képesítést. A felső kereskedelmi és felső mezőgazdasági iskolákban csak 6·6, illetve 7·1% a jelesen érettek aránya, míg a középiskolákban 17·9%.

Tiprovácz Gyula dr.

SZOCIÁLIS STATISZTIKA

Munkanélküliség a külföldön.¹⁾

Le chômage à l'étranger.¹⁾

A munkanélküliség a gazdasági válságnak multi-évi elmélyülése következtében világszerte rendkívüli méreteket öltött. Az 1930. év végén jelentkezett a téli idényhullám hatása is, ami a munkanélkülieknek úgyszólván igen magas számadatait a legtöbb országban még jobban megnövelte. Míg 1930 szeptember végén a világ statisztikailag megfogható munkanélkülieinek száma 14—15 millió volt, számuk az év végére 19—20 millióra emelkedett. Megjegyezzük, hogy e világszerte Délamerika, Afrika és Ázsia munkanélkülieit figyelmen kívül hagyják.

Táblázatunk adatai a munkanélküliség multi-évi alakulását szemléltetik. Meg kell azonban jegyezni, hogy a munkanélküliek nyilvántartásának módja országonként eltérő s így a táblázat adatai országonkénti összehasonlításra kevésbé alkalmasak.

¹⁾ Revue Internationale du Travail 1931. 3., Wirtschaft und Statistik 1931. 6.

inkább csak az egyes országokon belüli változásokat mutatják. Németországban, Danzigban, a Saarvidéken, Finnországban, Jugoszláviában, Norvégiában, Lengyelországban, Japánban és Olaszországban a munkahivatal által nyilvántartott munkanélkülieket, Nagy-Britanniában és Belgiumban a biztosított, Franciaországban a segélyezett munkanélkülieket, Svájcban és Cseh-Szlovákiában az álláskeresőket, Ausztriában a közvetítésre előjegyzetteket, a Szovjet-Unióban, Észtországban, Lettországban és Romániában az elintézetlen álláskérvényeket, Magyarországon, Dániában, Svédországban, az Ausztráliai Államszövetségben, Új-Zélandban és Kanadában a szervezett munkásságból munka nélkül lévőköt mutatják ki. Az Egyesült Államok és Palesztina táblázatbeli adata becslés, Németalföld adata az összes munkanélküliekre vonatkozik.

Mint táblázatunk mutatja, legnagyobb a munka-

Nemzetközi munkanélküliségi adatok.

Données internationales sur le chômage.

Állam — Pays	Munkanélküliek száma Nombre de chômeurs			Változás 1929 XII-től 1930 XII-ig %/ban Changement de déc. 1929 à déc. 1930 en %
	1 9 2 9	1 9 3 0		
	XII.	VI.	XII.	
Amerikai Egyesült Államok — États-Unis	3,000.000	5,000.000	7,500.000	+ 150
Németország — Allemagne	2,850.849	2,640.681	4,388.843	+ 54
Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne	1,344.220	1,911.749	2,499.780	+ 86
Olaszország — Italie	408.748	322.291	642.169	+ 57
Japán — Japon	¹⁾ 292.324	378.484	¹⁾ 375.000	+ 28
Ausztria — Autriche	265.684	179.610	341.073	+ 28
Lengyelország — Pologne	185.314	204.982	299.797	+ 62
Szovjet-Unió — U. R. S. S.	²⁾ 1,297.100	785.700	²⁾ 240.000	— 81
Cseh-Szlovákia — Tcheco-Slovaquie	52.809	73.464	230.766	+ 337
Németalföld — Pays-Bas	70.000	47.405	136.228	+ 95
Ausztráliai Államszövetség — Commonw. d'Australie	56.801	80.595	102.900	+ 81
Svédország — Suède	53.977	27.729	80.578	+ 67
Dánia — Danemark	62.563	25.083	71.084	+ 14
Belgium — Belgique	15.761	12.226	63.585	+ 303
Románia — Roumanie	³⁾ 6.958	22.960	³⁾ 42.689	+ 514
Kanada — Canada	³⁾ 19.832	21.292	³⁾ 28.266	+ 43
Norvégia — Norvège	22.092	13.939	27.157	+ 23
Magyarország — Hongrie	20.288	19.789	25.583	+ 26
Danzig — Dantzig	16.198	14.975	24.429	+ 51
Svájc — Suisse	13.320	9.002	23.045	+ 73
Saarvidék — Sarre	10.515	6.330	15.245	+ 45
Palesztina — Palestine	2.250	3.200	13.750	+ 511
Franciaország — France	817	1.019	11.952	+ 1.363
Lettország — Lettonie	8.134	779	10.076	+ 24
Jugoszlávia — Yougoslavie	5.663	6.991	9.989	+ 76
Finnország — Finlande	8.517	3.553	9.336	+ 10
Új-Zéland — Nouv.-Zélande	3.018	5.884	8.119	+ 169
Észtország — Estonie	6.116	910	6.497	+ 6

¹⁾ IX. hó — mois. ²⁾ X. hó — mois. ³⁾ XI. hó — mois.

nélküliek száma az Egyesült Államokban: az év végén számukat már 7 és félmillióra becsülték az előző évvégi 3 millióval szemben. Második helyen Németország következik 4·4 millió munkanélkülivel, harmadik helyen 2 és félmillióval Nagy-Britannia. E három ország együtt a világ kimutatott munkanélkülieinek háromnegyedét képviseli, holott 1929 közepén a munkanélkülieknek csak kétharmada jutott e három államra.

De nemcsak ebben a három országban, hanem úgyszólván kivétel nélkül mindenütt, eddig nem tapasztalt ütemben terjedt a munkanélküliség az elmúlt év folyamán. Franciaországban a segélyezett munkanélküliek száma 1929 végétől 1930 végéig tizennégyszeres lett. Romániában és Palesztinában a munkanélküliek száma egy év alatt hatszorosa emelkedett, Cseh-Szlovákiában és Belgiumban négyszereződött. Csupán az év utolsó hónapjában a munkanélküliek számának növekedése kitett: Lettorszáiban 585, Esztorszáiban 359, Palesztinában 220, Dániában 166, Belgiumban 164, Cseh-Szlovákiában 122%-ot. A Szovjet-Unión kívül csupán Japán mutat ki az utóbbi időben csökkenő munkanélküliséget.

Helyesebb képet nyerünk a munkanélküliségről, ha a munkanélküliek számát a kereső népességgel, vagy az össznéppességgel való viszonyításban vizsgáljuk. E viszonyítások természetesen csak megközelítő arányszámokat eredményeznek, amelyeknek nemzetközi összehasonlításánál óvatosságra van szükség. Erre int úgy a munkanélküliek, mint a kereső népesség statisztikájának¹⁾ országonként eltérő módszere, így különösen a mezőgazdasági munkanélküliség különböző elbírálása. Azokban az országokban, amelyekben a munkanélküliek nyilvántartása a munkásoknak csak bizonyos szűkebb csoportjára szorítkozik, a számításokhoz a munkanélküliek összes számának megállapítása szükséges. Ezért az arányszám kiszámításánál megbízhatóknak látszó becslések alapján a táblázatban kimutatott adatnál magasabb adatok vétettek alapul. Így Ausztráliában a munkanélküliek összes száma 210 ezerre, Franciaországban 350 ezerre, Olaszországban 1·1 millióra, Kanadában 120 ezerre, Cseh-Szlovákiában 400 ezerre, Belgiumban 122 ezerre tétetett. Magyarország adata az 1930. évi népszámlálás előzetes eredményein alapul. Az említett arányszámok munkanélküliség szempontjából az országok következő sorrendjét adják²⁾:

¹⁾ Az Egyesült Államokban a „keresők“ csoportja aránylag szűk keretű, az össznéppesség 39·4%-a, míg Nagy-Britanniában az össznéppességnek 45·3, Németországban 51·3%-át mutatják ki keresőnek.

²⁾ Magyarország adatai kivételével a *Wirtschaft und Statistik* 1931. 6. sz. közölt adatok. A W. u. Stat. Magyarországról 120.000 munkanélkülinek megfelelő 1·4, illetve 3·0 arányszámot ad meg.

	Munkanélküliek	
	az összes népesség	a kereső %-ában
Németország	6·8	13·3
Amerikai Egyesült Áll.	6·1	13—15
Danzig	6·0	—
Nagy-Britannia	5·5	12·1
Ausztria	5·1	9·2
Ausztráliai Államszövetség	3·3	7·8
Cseh-Szlovákia	2·8	6·2
Olaszország	2·7	5·6
Magyarország	2·6	5·6
Dánia	2·0	4·8
Saarvidék	1·9	—
Németalföld	1·7	4·4
Belgium	1·5	3·5
Svédország	1·3	3·0
Kanada	1·2	3·3
Norvégia	1·0	2·4
Franciaország	0·9	1·5
Lengyelország	0·9	1·8
Ir Szabad Állam	0·8	—
Svájc	0·6	1·2
Új-Zéland	0·6	—
Észtország, Lettország, Finnorsz.	0·4	0·7
Románia	0·2	—
Jugoszlávia	0·08	—

A legrosszabb a helyzet ilyen vonatkozásban is Németországban, az Egyesült Államokban és Nagy-Britanniában (Danzigtól eltekintve). A munkanélküliségtől amúgy is erősen sújtott Ausztria, Ausztrália és Olaszország mellett újabban Cseh-Szlovákia mutat nagyfokú munkanélküliséget. Magyarország a sorrendben csak ezek után az országok után következik. Egyes államokban — leginkább északeurópai, valamint túlnyomóan agrár-államokban — az arányszámok aránylag még mindig alacsonyak.

Arra nézve, hogy a munkanélküliség gazdasági ágak szerint minő mértékű, a rendelkezésre álló adatokból érdemesnek tartjuk kiemelni a következőket. Nagy-Britanniában 1931 elején legnagyobb volt a munkanélküliség a gyapotiparban, amelyben a munkásbiztosítás keretébe tartozó munkások 43·9%-a volt munka nélkül. Csaknem ugyanilyen nagy volt a munkanélküliség a vas- és acéliparban és hajóépítési iparban is. Németalföldön feltűnő nagyarányú a munkanélküliség a gyémántiparban; itt a munkanélküliség 72·3%-ot ért el (novemberi adat). Svédországban a múlt év végén a fűrésztelepek munkásainak 65·0%-a állott munka nélkül.

A munkanélküliség az 1930. év végén, sajnos, nem érte el kulminációs pontját. Az 1931. év elején a munkanélküliek száma a legtöbb országban emelkedett és pedig nem egy helyütt számottevően. Így különösen Franciaországban, ahol a segélyezett munkanélküliek száma a decemberi 11.952-ről januárban 28.536-ra ugrott fel.

Szántóföldi termelésünknek 1929/30. évi eredményei.

La production des terres labourées de Hongrie en 1929—30.

Résumé. Comparativement à l'année agricole 1928—1929, les chiffres des superficies de terres labourées présentent peu de changement essentiel pour 1929—30. Les jachères ont de nouveau diminué; on les a réduites non moins de 16·1%. La superficie de froment a été augmentée de 11·2%; celle d'avoine diminuée de 18·5%. Aux cultures de lentille, de lin et de pavot, on voit une extrême progression: la superficie de lentille a augmenté de 134·1%; celle de lin, de 190%; celle de pavot, de 173·6%.

Les sinistres furent peu considérables; ils ont ravagé 1% des semailles. C'est la sécheresse qui a fait le plus de dégâts.

La récolte de 1929—30 a été des plus médiocres. Le rendement des fourrages, des cultures sarclées et des légumes verts a été faible; celui des céréales, des légumineuses et des cultures commerciales un peu meilleur.

★

A szántóföldi termelés rendszerében olyan agrár jellegű országokban, mint amilyen hazánk is, egyik évről a másikra nagyobb eltolódásokat ritkán állapíthatunk meg. Az 1929/30. gazdasági év statisztikai adatait vizsgálva, az előző évek adataival szemben lényegesnek mondható eltérések tényleg itt sem mutatkoznak, láthatunk azonban egynéhány oly jelenséget, amelyre szükségesnek tartjuk az érdeklődők figyelmét felhívni.

A vetésterületi adatoknál első kérdés az ugar nagyságának alakulása. Az alább felsorolt adatok szerint újabban nálunk évről-évre kedvezőbb az ugar aránya.

É v	Ugarterület nagysága kat. hold
1922	614.223
1923	725.098
1924	665.712
1925	476.514
1926	480.665
1927	428.083
1928	346.369
1929	309.730
1930	259.974

Az 1921. év után a megváltozott adatgyűjtés a magyarázata az ugrásszerű különbszetnek, azóta jóformán állandóan fogyó tendenciát mutat az ugarterület nagysága, az 1930. évi ugarterület 52·7% -kal kisebb, mint a felsorolt tíz év átlagos ugarterülete, az 1929. évi ugarterületnél is 16·1% -kal kevesebb. Ezek a szám adatok arról tesznek tanuságot, hogy a belterjes gazdálkodás rendszere gazdáinknál mindinkább tért hódít. Még élesebben mutatják ezt a javulást azok az adatok, amelyek az egyes gazdaságnagyságcsoportok ugarterületének alakulásáról számolnak be. Az 1000 katasztrális holdnál nagyobb gazdaságok 1930. évi ugarterülete ugyanis csak 11·6% -kal, a középgazdaságok ugarterülete 13·9% -kal, a 20—100 kat. hold kiterjedésű nagyobb kisgazdaságok ugarterülete már 17·3% -kal, a 20 kat. holdnál kisebb gazdaságok ugarterülete pedig 20·2% -kal kevesebb, mint amekkora az 1929. évben az illető nagyságcsoport ugarterülete. A legkisebb gazdaságok vezetői is kezdek belátni, hogy a mai gazdasági viszonyok között csak a teljes kihasználás mellett lehet boldogulni, úgy látszik, hogy most már a gyakori ugarolás helyett inkább megfelelő trágyázással igyekeznek szántóföldjüket javítani.

A fontosabb gazdasági növények vetésterületének nagyságánál kevés a felemlítésre méltó változás. A búza az 1929. évi nagy fagykár okozta területvesztéséget behozta, sőt az 1930. évi vetésterülete az eltelt 10 év átlagos búzavetésterület nagyságát 14·2% -kal felülmulta, az előző évi adattal szemben a területszaporodás 11·2%. A főtermények vetésterületi adatai között nincs lényegesnek mondható változás, mindössze azt említjük meg, hogy a zabvetések nagyságának évek óta tapasztalt csökkenése tovább is folytatódott. A tárgyalt évben a zabbal bevetett terület nagysága ugyanis 16·6% -kal kisebb, mint a tízéves átlagos terület, az előző évi területtel szemben a veszteség 18·5% -os. A zab vetésterületének ez a csökkenése érthető, sőt tovább menve, talán nem csalódunk, ha jövő évekre vonatkozólag a búza némi területvesztésével is számolunk, egy 5—10% -os búzavetésterü-

letcsökkenés a mostani nyomott helyzeten már mindenestre valamit enyhítene. A búza termelésének redukciónak az utóbbi időkben erőteljes propaganda tűzte ki célul, kormánykörök és érdekeltségek egyéb termelvények, főleg a hüvelyesek, a kereskedelmi növények és a zöldségfélék termelésének gazdaságos voltát hangoztatják. Ezzel az irányváltással kapcsolatosan a most már rendelkezésünkre álló adatok közül kiemeljük a lencse vetésterületére vonatkozó adatokat. A tárgyalt évben a lencsével bevetett terület nagysága a tízéves átlagot 93·5% -kal, sőt az előző évi terület nagyságát 134·1% -kal mulja felül. Az évek óta mutatózó lencsebehozatali többlet egy csapásra megszűnt, sőt, hogyha a termelés fokozása tovább folytatódik, a lencséből rövidesen tekintélyes exportra van kilátás. Még nagyobb a földművelésügyi minisztérium lencse-termelési propagandájának sikere. Az 1930. évben a lennel bevetett terület nagysága ugyanis az előző tíz év átlagos lenvetésterületének nagyságát 262·5% -kal mulja felül, az előző év adatával szemben is 190% -os emelkedés mutatkozik. Hasonló szép fejlődést látunk a mák bevetett területének mult évi alakulásánál. Ez a terület a tízéves átlagot ugyan csak 33·9% -kal mulja felül, az 1929. évi mákterületnél azonban már 173·6% -kal nagyobb. A kiragadott adatok is arról tanuskodnak, hogy a kalászosok termelésének fokozatos visszafejlesztése esetében hazánkban elég sok olyan gazdasági növény termelése fejleszthető, amelyek termésmennyiségének rentabilis elhelyezése akár a belföldi fogyasztás kielégítésére, akár a külföldi piac számára megfelelő szervezés mellett eredményesen keresztülvihető.

A learatott terület adatai (1. sz. tábla), mint azt az utolsó években tapasztalhattuk, nem igen térnek el a bevetett területre vonatkozó adatoktól. Az elemi csapások által teljesen megsemmisített vetésterület 1930-ban 89.824 kat. hold volt, tehát a bevetett területnek 1% -a. Érdekes jelenség, hogy a megelőző évben ez az arány pontosan ugyanennyi volt. A kártétel legnagyobb a szemestengeri vetésben (2%); a fő károkozó az aszály, az összes károk 60·5% -a a nagy szárazság következtében állott elő.

A most tárgyalt gazdasági év terméseredményeire vonatkozó adatokat vizsgálva, kiderül, hogy a hét főtermény közül ötnek terméseredménye kedvezőbb, mint a tíz év átlagos terméseredménye, csak két főterménynél (a zabnál és a szemestengerinél)

állapítunk meg visszaesést. Ennek az összehasonlításnak eredménye tehát nem mondható kedvezőtlennek. Egészen más lesz az eredmény, ha az összehasonlítást a megelőző év közepesnek minősített terméseredményeivel végezzük, így nézve a dolgokat, a megállapítás sokkal kedvezőtlenebb, mert csak a búza terméseredménye volt jobb (12·5%), mint az előző évi eredmény, a többi hat főterménynél kisebb-nagyobb visszaesés mutatkozik. A két irányú összehasonlítás eredményeképpen az 1929/30. gazdasági év terméseredményét általában legfeljebb gyöngye közepesnek minősíthetjük.

A tízéves átlagos termésmennyiséghez hasonlítva a főtermények mostani eredményeit, a legkedvezőbb eredményt elért búzán kívül meg kell említeni a cukorrépa-termés 18·5% -os növekedését. A vetésterületi adatokból már önként következik, hogy a visszaesés legnagyobb a zabnál, termésmennyisége 23·2% -kal kisebb, mint az elmúlt tíz esztendő átlagos zabtermése, sőt az előző évi zabterméshez hasonlítva 36·4% -os csökkenést állapíthatunk meg.

A többi szántóföldön termelt gazdasági növény terméseredményeit vizsgálva, igen kedvező volt a tárgyalt évben a hüvelyesek terméseredménye, úgy a bab, mint a borsó és a lencse termésmennyisége magasan felülmulta a tavalyi és a két év előtti eredményeket. A *kapásnövények* termése viszont egyáltalában nem volt kielégítő. A már említett nagy szárazság következménye az lett, hogy a két év előtti katasztrófásan rossz eredményt a kapások, a burgonyát kivéve, alig multák felül. A *kereskedelmi növények* terméseredménye a területnövekedésnek megfelelően természetesen erősen túlhaladta az előző évi termésmennyiségeket. Különösen figyelemreméltó a terméseredmény növekedése a dohánynál, az ideai learatott terület ugyanis csak 6·2% -kal multa felül az előző évit, ezzel szemben a termésmennyiség 14·5% -kal több, mint 1929-ben. A *szálas takarmányoknál*, éppen úgy, mint a kapásoknál, a csapadékhiány kedvezőtlenül befolyásolta a termést, a szárazság hatása különösen a csalamádénál és a bükkönyféléknél mutatkozott, ezeknél a terméseredmény igen gyenge volt. A *zöldségfélék* hasonlóképpen nem sikerültek, a terméseredmény, az előző évvel összehasonlítva, — dacára egyik-másik területnövekedésének — még a gyenge közepestől is távol állott.

Az elért *termésátlagok* a gyenge közepes:

1. A learatott terület, a termésmennyiség és a termésátlag.

Superficie moissonnée, production et rendement moyen.

A termény neve <i>Produits</i>	A learatott terület kat. holdakban <i>Superficie moissonnée, arp. cad.</i>			A termésmennyiség métermázsákban <i>Production en q. métr.</i>			Termésátlag kat. holdankint méter- mázsákban <i>Rendement moyen par arp. cad., q. métr.</i>		
	1928	1929	1930	1928	1929	1930	1928	1929	1930
Gabonaneműek — Céréales									
Búza — <i>Froment</i>	2,914.279	2,607.373	2,944.635	27,001.211	20,407.899	22,953.426	9.3	7.8	7.8
Rozs — <i>Seigle</i>	1,130.873	1,141.118	1,133.059	8,277.641	7,981.916	7,215.452	7.3	7.0	6.4
Árpa — <i>Orge</i>	717.395	828.713	795.628	6,677.988	6,826.192	6,010.245	9.3	8.2	7.6
Zab — <i>Avoine</i>	458.547	523.878	427.526	3,995.898	4,106.574	2,612.495	8.7	7.8	6.1
Köles — <i>Millet</i>	15.104	42.985	13.473	67.040	223.018	62.484	4.4	5.2	4.6
Tatárka — <i>Sarrasin</i>	825	903	993	3.115	3.503	4.009	3.8	3.9	4.0
Hüvelyesek — Légumineuses									
Borsó, magnak — <i>Pois pour graine</i>	20.677	23.718	20.590	115.519	160.471	146.358	5.6	6.8	7.1
Borsó, zölden — <i>Pois verts</i> . . .			5.472			73.704			13.5
Bab — <i>Haricots</i>	5.942	6.969	10.546	18.949	35.772	46.600	3.2	5.1	4.4
Lenese — <i>Lentilles</i>	3.926	5.438	12.831	14.968	24.220	58.817	3.8	4.5	4.6
Kapásnövények <i>Cultures sarclées</i>									
Szemes tengeri — <i>Mais pour graine</i>	1,844.690	1,951.046	1,831.874	12,596.996	17,941.370	14,070.649	6.8	9.2	7.7
Tök, főzeléknek — <i>Citrouille employée comme aliment</i>	897	982	1.055	48.142	62.896	60.440	53.7	64.0	57.3
Tök, takarmánynak — <i>Citrouille fourragère</i>	10.813	11.855	11.726	1,086.168	1,345.080	1,250.728	100.5	113.4	106.6
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	460.429	492.241	472.974	14,705.052	21,682.735	18,414.465	31.9	44.0	38.9
Cukorrépa — <i>Betteraves à sucre</i>	116.268	137.299	128.912	14,377.906	16,070.280	14,610.201	123.7	117.0	113.3
Takarmányrépa — <i>Betteraves fourrag.</i>	181.853	195.087	189.590	21,548.123	23,023.240	22,019.681	118.5	118.0	116.2
Egyéb kapásnövények — <i>Autres cultures sarclées</i>	26.657	34.281	38.536	971.742	1,535.987	1,362.563	—	—	—
Kereskedelmi növények <i>Cultures commerciales</i>									
Repce — <i>Colza</i>	24.650	7.661	16.643	103.353	32.882	92.284	4.2	4.3	5.5
Komló — <i>Houblon</i>	461	405	404	1.394	1.472	1.397	3.0	3.6	3.5
Dohány — <i>Tabac</i>	39.138	38.588	40.994	263.004	298.476	341.887	6.7	7.7	8.3
Kendermag — <i>Chènevis</i>	12.995	13.987	16.721	30.655	34.333	43.508	2.4	2.5	2.6
Kenderkóró — <i>Chanvre, tiges¹⁾</i>				53.829	64.340	420.703	4.1	4.6	25.2
Lenmag — <i>Linette</i>	4.972	8.769	25.436	13.826	25.119	86.705	2.8	2.9	3.4
Lenkóró — <i>Lin, tiges¹⁾</i>				12.626	35.890	394.228	2.5	4.1	15.5
Mák — <i>Pavot</i>	6.822	5.587	15.266	19.061	18.975	46.410	2.8	3.4	3.0
Napraforgó — <i>Tournesol</i>	3.483	6.573	5.344	14.553	29.789	22.831	4.2	4.5	4.3
Szálás takarmány — Fourrages									
Csalamádé — <i>Maïs fourrag.</i>	126.400	121.232	123.497	14,003.988	14,426.163	13,608.096	110.8	119.1	110.2
Bükkönyfélék — <i>Vescés</i>	349.611	349.524	284.123	5,361.115	5,209.517	4,067.322	15.3	14.9	14.3
Herefélék — <i>Trèfles</i>	277.047	284.237	289.362	4,197.473	4,237.643	4,486.493	15.2	14.9	15.5
Lucerna — <i>Luzerne</i>	278.212	256.610	282.932	4,741.531	4,489.970	4,958.332	17.0	17.5	17.5
Egyéb szálás tak. — <i>Autres fourrages</i>	101.674	103.805	135.872	1,421.939	1,452.928	1,860.553	—	—	—
Zöldségfélék — Légumes verts									
Fejeskáposzta — <i>Chou pommé</i>	7.015	7.755	8.001	877.983	971.082	792.738	125.2	125.2	99.0
Paradicsom — <i>Tomate</i>	3.395	3.818	3.966	233.435	286.074	248.014	68.8	74.9	62.5
Vöröshagyma — <i>Oignon</i>	5.738	10.096	9.018	383.345	645.597	438.782	66.8	63.9	48.7
Paprika, fűszernek — <i>Paprika (épice)</i>	5.882	5.126	5.059	29.596	28.698	25.753	5.0	5.6	5.1
Egyéb zöldségfélék — <i>Autres légumes verts</i>	9.283	11.480	14.367	537.330	547.269	535.980	—	—	—
Egyéb termények — <i>Autres prod.</i>	37.605	36.211	36.667	—	—	—	—	—	—
Learatott terület össz. — Super- ficie moissonnée totale	9,203.558	9,275.350	9,353.092	—	—	—	—	—	—

¹⁾ A termésadatok 1929-ig bezárólag a tört, tilott és gerebenezett rostnak, 1930-ban pedig a megmunkálatlan légszárász kórónak mennyiségét tüntetik fel. — *Jusqu'à la fin de 1929, filasses teillées et écangüées; pour 1930, tiges sèches non travaillées.*

2. A termésátlagok gazdaságnagyságcsoportok szerint részletezve.
Rendements moyens suivant les catégories d'exploitations.

A termény neve Produits	Termésátlag kataszteri holdankint métermázsákban Rendement moyen par arp. cad., en q. métr., dans les exploitations														
	a 20-nál ke- vesebb — de moins de 20					a 20-nál ke- vesebb — de moins de 20					a 20-nál ke- vesebb — de moins de 20				
	de	a 20—100	de	a 100—1.000	az 1.000-nél több — de plus de 1.000	de	a 20—100	de	a 100—1.000	az 1.000-nél több — de plus de 1.000	de	a 20—100	de	a 100—1.000	az 1.000-nél több — de plus de 1.000
	kataszteri hold terjedelmű arp. cad.					kataszteri hold terjedelmű arp. cad.					kataszteri hold terjedelmű arp. cad.				
g a z d a s á g o k b a n															
	1928					1929					1930				
Gabonaneműek. <i>Céréales.</i>															
Búza — <i>Froment</i>	8·7	9·2	9·6	11·0	9·3	7·4	7·5	8·3	9·5	7·8	7·3	7·6	8·4	9·4	7·8
Rozs — <i>Seigle</i>	7·0	6·9	7·9	8·8	7·3	6·6	6·6	7·6	8·6	7·0	5·9	6·0	7·0	8·2	6·4
Árpa — <i>Orge</i>	8·6	8·8	10·0	11·3	9·3	7·6	7·9	8·9	9·9	8·2	7·0	7·2	8·1	9·1	7·6
Zab — <i>Avoine</i>	8·0	8·0	9·0	10·3	8·7	7·1	7·3	8·2	9·2	7·8	5·7	5·8	6·3	7·0	6·1
Köles — <i>Millet</i>	3·9	4·4	4·4	4·6	4·4	4·0	5·2	5·5	5·6	5·2	3·7	3·9	4·5	5·5	4·6
Tatárka — <i>Sarrasin</i>	3·2	3·4	4·3	4·0	3·8	3·5	3·8	4·4	4·0	3·9	3·6	3·8	4·1	4·4	4·0
Hüvelyesek. <i>Légumineuses.</i>															
Borsó, magnak — <i>Pois p. graine</i>	3·5	4·4	5·4	6·1	5·6	5·2	5·8	6·6	7·2	6·8	5·2	5·7	6·8	7·4	7·1
Borsó, zölden — <i>Pois verts</i>															
Bab — <i>Haricots</i>	2·7	3·3	3·7	3·7	3·2	4·8	4·9	5·3	5·8	5·1	12·7	12·6	13·4	14·7	13·5
Lencse — <i>Lentilles</i>	3·2	4·0	4·3	3·8	3·8	3·8	4·2	4·3	5·7	4·5	3·7	4·7	4·9	5·3	4·6
Kapásnövények. <i>Cultures sarclées.</i>															
Szemes tengeri — <i>Maïs p. graine</i>	6·1	6·8	7·6	8·9	6·8	8·7	9·0	9·7	11·0	9·2	7·0	7·8	8·4	9·3	7·7
Tök, főzeléknek — <i>Citrouille employée comme aliment</i>	52·9	50·5	56·4	64·2	53·7	64·9	60·4	67·2	71·2	64·0	56·1	55·8	61·8	63·8	57·3
Tök, takarmánynak — <i>Citrouille fourragère</i>	90·3	94·8	103·3	119·0	100·5	111·6	112·8	111·4	120·3	113·4	102·4	105·0	99·9	117·2	106·6
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	28·9	31·1	36·4	42·6	32·0	41·2	41·3	51·5	53·1	44·0	34·4	40·9	44·8	52·3	38·9
Cukorrépa — <i>Betteraves à sucre</i>	104·5	103·5	114·3	132·2	123·7	96·4	101·6	111·0	124·9	117·0	96·6	100·7	110·5	119·1	113·3
Takarmányrépa — <i>Betteraves fourragères</i>	111·1	112·3	123·2	143·4	118·5	110·4	114·3	125·4	137·8	118·0	109·5	107·9	121·9	144·6	116·2
Keresked. növények. <i>Cultures commerciales.</i>															
Repce — <i>Colza</i>	3·3	3·6	4·1	4·4	4·2	3·6	4·0	3·8	4·6	4·3	5·2	4·2	5·3	5·9	5·5
Komló — <i>Houblon</i>	3·2	2·8	3·0	3·0	3·0	3·7	3·2	3·7	3·6	3·6	3·2	2·9	3·4	3·6	3·5
Dohány — <i>Tabac</i>	7·0	6·5	6·7	6·8	6·7	7·6	7·8	7·7	7·8	7·7	8·6	7·9	8·3	8·4	8·3
Kendermag — <i>Chênevis</i>	2·1	2·3	2·4	2·6	2·4	2·5	2·6	2·8	2·3	2·5	2·5	2·5	2·7	2·6	2·6
Lenmag — <i>Linette</i>	2·8	3·2	2·8	2·7	2·8	2·8	2·8	2·7	3·0	2·9	3·5	3·8	3·5	3·3	3·4
Mák — <i>Pavot</i>	2·8	2·9	2·8	2·8	2·8	3·4	3·4	3·5	3·3	3·4	3·1	2·9	3·1	3·0	3·0
Napraforgó — <i>Tournesol</i>	4·0	4·1	4·3	4·4	4·2	4·4	4·4	4·6	4·8	4·5	4·2	4·2	4·3	4·4	4·3
Szálás takarmány. <i>Fourrages.</i>															
Csalamádé — <i>Maïs fourrag.</i>	100·3	105·5	115·1	119·8	110·8	104·6	110·7	123·1	133·4	119·1	100·1	100·9	113·0	125·2	110·2
Bükkönyfélék — <i>Vescés</i>	13·9	14·7	15·7	17·2	15·3	14·1	14·3	15·2	16·2	14·9	13·0	13·4	14·5	16·0	14·3
Heréfélek — <i>Trèfles</i>	14·1	15·1	15·4	17·2	15·2	14·1	14·9	15·1	16·5	14·9	14·7	15·1	15·8	17·4	15·5
Lucerna — <i>Luzerne</i>	16·1	16·5	17·3	19·1	17·0	16·5	17·2	18·0	19·3	17·5	16·4	16·7	18·0	20·0	17·5
Zöldségfélék. <i>Légumes verts.</i>															
Fejeskáposzta — <i>Chou pommé</i>	123·0	128·0	128·5	128·3	125·2	125·0	125·0	128·2	120·0	125·2	100·6	96·4	97·6	103·8	99·0
Paradicsom — <i>Tomate</i>	69·6	64·9	66·6	71·0	68·8	76·2	72·3	67·4	67·3	74·9	63·4	62·2	55·2	53·3	62·5
Vöröshagyma — <i>Oignon</i>	67·9	67·4	65·4	61·5	66·8	64·9	64·0	61·9	61·4	63·9	48·1	49·9	50·3	46·4	48·7
Paprika, fűszernek — <i>Paprika (p. épice)</i>	5·1	4·8	5·5	4·6	5·0	5·6	5·6	5·8	5·5	5·6	5·0	5·6	4·6	4·7	5·1

terméseredménynek megfelelőleg teljességgel ki nem elégítők. Az előző évi termésátlaggal összehasonlítva, nagyon érezhető a termésátlag visszaesése a zabnál (— 21·8%), a szemestengerinél (— 16·3%), a csalamádénál (— 7·5%), a fejeskáposztánál (— 20·9%) és főleg a vöröshagymánál (— 23·8%). Ezzel szemben a repcénél 27·9%-os és a dohánynál 7·8%-os termésátlagemelkedésről számolhatunk be.

A terméseredmények ismertetésénél befejezésképen a 2. sz. táblában bemutatjuk az egyes gazdaságnagyságcsoporthoz által elért termésátlagokat. A főterményeknél ebben a gazdasági évben is következetesen helytálló régi megállapításunk, t. i., hogy

minél nagyobb a gazdaságkategória, annál kedvezőbb a termésátlag. Ez alul az általános megállapítás alul egyetlen egy kivétel sem volt. A többi gazdasági növénynél már több eltolódás mutatkozik, sőt a vonatkozó adatok vizsgálatánál szembetűnik, hogy a dohánytermelésnél, továbbá a paradicsomtermelésnél a legjobb termésátlagot a 20. kat. holdnál kisebb gazdaságok érték el. A paradicsom termelésénél tavaly is hasonló volt a helyzet, ellenben a dohánynál 1929-ben, bár nincs nagy különbség a négy gazdaságnagyságcsoporthoz termésátlagában, a 20. kat. holdnál kisebb gazdaságoknál volt a leggyengébb termésátlag.

Sajóhelyi István.

Szarvasmarha állományunk és tejtermelésünk 1930-ban.

L'effectif des bêtes à cornes et la production du lait en 1930 en Hongrie.

Résumé. Au 1er mai 1930, on a recensé, en même temps que les superficies ensemencées, les bovins des exploitations agricoles, en laissant de côté ceux des éleveurs n'ayant pas de propriété foncière. En tenant compte aussi de ceux-là, dont le nombre peut être évalué à environ 10% des bovins de la Hongrie entière, l'effectif des bêtes à cornes a dépassé 2 millions, et celui des vaches a atteint 1 million.

Au moment de l'enquête, on trayait environ 74·5% des vaches. Le rendement journalier par vache était en moyenne de 6·1 litres de lait. Il était le plus petit (5·7 litres) dans les exploitations agricoles de moins de 20 arpents cadastraux et le plus considérable (9·6 litres) dans les propriétés de plus de 1.000 arp. cad. Le rendement annuel moyen de lait par vache, calculé par nous d'après le rendement journalier, a été en 1930 de 1.830 litres pour la Hongrie entière; il a atteint son maximum (2.970 litres) dans les propriétés transdanubiennes de plus de 1.000 arp. cad. et son minimum (1.650 litres) dans les exploitations agricoles de 20 à 100 arp. cad. de la Grande Plaine. Dans les petites exploitations, ce rendement moyen est en général assez petit. Par contre, dans les vacheries des moyennes et grandes exploitations, il n'est plus inférieur à celui des pays occidentaux d'une grosse production laitière.

★

A Központi Statisztikai Hivatal 1930 tavaszán a bevetett területek összeírásával egyidejűleg a közigazgatási hatóságok útján összeíratta a gazdaságok szarvasmarha-állományát és a tejtermelés fontosabb adatait. Ez a statisztikai felvétel csak a gazdasággal, vagyis földterülettel rendelkező állattenyésztők szarvasmarhaállományának kutatására terjedt ki, nem képezte ellenben adatgyűjtés tárgyát azoknak az állattartó egyéneknek szarvasmarhalétszáma, akik gazdálkodást nem folytattak. A begyűjtött adatok tehát nem foglalják magukban az ország egész szarvasmarhaállományát; mindazonáltal elég részletesen tájékoztatnak szarvasmarhatenyésztésünk állapotáról és tejtermelésünk alakulásáról.

A gazdaságok szarvasmarháinak ezt az összeírását az 1930. évi május hó 1—10. napjaiban, a május 1-i állapot szerint kellett végrehajtani. Ebben az időpontban a gazdaságokban összesen 1,877.569 db szarvasmarha vétetett számba.

Ha a rendelkezésre álló adatok alapján az ország 1930. évi egész szarvasmarha-állományának nagyságát kutatjuk, elsősorban meg kell állapítanunk a múlt évi összeírás alkalmával számba nem vett létszámot. A legutolsó részletes állatszámolás alkalmával, 1911 február végén a régi anyaországban a szarvasmarhaállományának mintegy 7·1%-a olyan egyéneknél iratott össze, akik földbirtokon nem gazdálkodtak. A szarvasmarhalétszámnak az a hányada, amelyik a múlt évben ilyen

1. A gazdaságok szarvasmarhaállománya 1930 május havában.

Effectif des bêtes à cornes des exploitations agricoles en mai 1930.

Szarvasmarha nemek, gazdaság- nagyságcsoportok <i>Bêtes à cornes par catégories d'exploitations agricoles</i>	A Dunántúli dombos vidéken <i>Trans- danubie</i>	Az Alföldön <i>Grande Plaine</i>	Az Északi dombos vidéken <i>Nord</i>	Magyarországon <i>Hongrie</i>			
				összesen szám szerint total	1000 kat. hold terü- letre jut pour 1000 arp. cad.		
d a r a b o k b a n — t é t e s							
Szopós borjú — Veaux de lait							
Exploi- tations de	{ —20 kat. holdas — arp. cad. 20—100 " " " 100—1000 " " " 1000— " " "	gazdasá- gokban	56.354	43.759	20.517	120.630	22·2
			14.470	22.956	5.831	43.257	14·0
			6.311	9.511	2.412	18.234	5·0
			5.673	4.358	1.184	11.215	3·0
Összesen — Total: .			82.808	80.584	29.944	193.336	12·1
1.000 kat. holdra jut — Pour 1.000 arp. cad. .			13·1	11·2	12·4		
Növendék marha — Jeunes bêtes à cornes							
Exploi- tations de	{ —20 kat. holdas — arp. cad. 20—100 " " " 100—1000 " " " 1000— " " "	gazdasá- gokban	189.446	61.929	45.584	296.959	54·5
			59.411	49.838	12.831	122.080	39·5
			29.481	34.339	8.135	71.955	19·9
			31.880	24.203	4.913	60.996	16·1
Összesen — Total: .			310.218	170.309	71.463	551.990	34·6
1.000 kat. holdra jut — Pour 1.000 arp. cad. .			49·0	23·7	29·5		
Egy éven felüli bika — Taureaux de plus de 1 an							
Exploi- tations de	{ —20 kat. holdas — arp. cad. 20—100 " " " 100—1000 " " " 1000— " " "	gazdasá- gokban	6.916	2.229	871	10.016	1·8
			4.908	3.899	1.050	9.857	3·2
			4.452	4.269	1.722	10.443	2·9
			2.410	2.202	448	5.060	1·3
Összesen — Total: .			18.686	12.599	4.091	35.376	2·2
1.000 kat. holdra jut — Pour 1.000 arp. cad. .			2·9	1·8	1·7		
Tehén — Vaches							
Exploi- tations de	{ —20 kat. holdas — arp. cad. 20—100 " " " 100—1000 " " " 1000— " " "	gazdasá- gokban	316.955	185.133	93.059	595.147	109·2
			60.066	73.661	15.936	149.663	48·4
			31.737	29.052	11.040	71.829	19·9
			35.027	17.789	6.098	58.914	15·6
Összesen — Total: .			443.785	305.635	126.133	875.553	55·0
1.000 kat. holdra jut — Pour 1.000 arp. cad. .			70·0	42·6	52·1		
Ökör — Boeufs							
Exploi- tations de	{ —20 kat. holdas — arp. cad. 20—100 " " " 100—1000 " " " 1000— " " "	gazdasá- gokban	38.685	14.794	17.500	70.979	13·0
			13.755	16.118	4.777	34.650	11·2
			20.081	23.730	8.053	51.864	14·4
			31.769	25.850	6.202	63.821	16·9
Összesen — Total: .			104.290	80.492	36.532	221.314	13·9
1.000 kat. holdra jut — Pour 1.000 arp. cad. .			16·5	11·2	15·1		
Szarvasmarha összesen Nombre total des bêtes à cornes							
Exploi- tations de	{ —20 kat. holdas — arp. cad. 20—100 " " " 100—1000 " " " 1000— " " "	gazdasá- gokban	608.356	307.844	177.531	1,093.731	200·7
			152.610	166.472	40.425	359.507	116·3
			92.062	100.901	31.362	224.325	62·1
			106.759	74.402	18.845	200.006	52·9
Összesen — Total: .			959.787	649.619	268.163	1,877.569	117·8
1.000 kat. holdra jut — Pour 1.000 arp. cad. .			151·5	90·5	110·8		

földnélküli állattenyésztők tulajdonában állott, a létszám százalékában kifejezve ennél a háború előtti hányadnál bizonyára jelentékenyen nagyobb volt, mert a földnélkül álló régi állattartókon kívül elég jelentős azoknak az új állattartó egyéneknek száma, akik a földbirtokrendezéssel kapcsolatban házhelyhez jutva, csak belsőséggel rendelkeznek, nem gazdálkodnak, de viszont haszonállatot, elsősorban tehenet mégis tartanak. A szarvasmarháknak mult évi összeírásában, minthogy gazdasággal nem rendelkeznek, sem a régebbi, sem pedig az újabb telkeseknek állatállománya nem szerepel.

Ezenkívül azt is számításba kell vennünk, hogy az összeírás alkalmával elvértve előfordulhatott, hogy a földnélküli részes munkások, vagy ezek kenyéradói, továbbá a gazdasági cselédek és esetleg más, törpegazdasággal rendelkező állattenyésztők szarvasmarháinak számbavételénél a vonatkozó utasítások téves értelmezése folytán egyesek marhaállománya kimaradt az összeírásból. A Központi Statisztikai Hivatal ugyan minden lehetőt elkövetett, hogy az esetleges hiányok legalább utólag pótoltsanak, így különösen eredményes volt a községek és egyéb közületek tenyészbikáira vonatkozó adatoknak a felülvizsgálattal kapcsolatos kiegészítése. Kisebb hiányok azonban, mint a legtöbb olyan adatgyűjtésnél, amelynek végrehajtása során a statisztikai egységeknek nem az összesége, hanem csak bizonyos csoportja kerül összeírásra, a szarvasmarhaösszeírásánál sem küszöbölhetők ki teljesen.

Mindezek alapján nem sokat tévedhetünk, ha a számba nem vett szarvasmarhák létszámát az egész marhaállomány 10%-ára becsüljük. Az összeírásban nem szereplő létszám figyelembevételével az ország egész szarvasmarhaállománya a mult év tavaszán mintegy 2,085.979 darabból állott és így majdnem elérte a mai területnek 1911. évi állományát (2,149.756 darabot). Ezek szerint tehát szarvasmarhatenyésztésünk a világháború és a forradalmak alatti nagymérvű károsodását mennyiségileg már majdnem teljesen kiheverte. Minőségileg sem lehet panasz, mert a marhaállomány a háború előtti évek színvonalát nemcsak, hogy elérte, hanem azt már felül is múlja.

Ha a mult évi statisztikai összeírásnak eredményeit a földművelésügyi minisztérium által végrehajtott tavaszi haszonállatösszeírás adataival összehasonlítjuk, kitű-

nik, hogy a gazdaságokban számbavett szarvasmarhaállomány nem egyezik a haszonállatösszeírás alkalmával megállapított létszámmal (1,784.633 darab), hanem annál 5·2%-kal nagyobb. Az eltérés jórésben onnét származik, hogy az évenként ismétlődő rendszeres tavaszi haszonállatösszeírás nem egy és ugyanazon időpontban, hanem az állatoknak a legelőre való kihajtása előtt megtartott állatorvosi vizsgálat alkalmával, vagyis február-március hónap folyamán kerül végrehajtásra. Ezért a mult évben a rendes haszonállatösszeírás és a Statisztikai Hivatal május 1-i felvételének végrehajtási időpontja között mintegy 2—3 havi időköz telt el. A borjazásoknak egy jelentékeny része pedig éppen ebben az időszakban történt.

A kétféle adatgyűjtés végeredményei között mutatkozó különbségnek nem kevésbé fontos másik oka az, hogy a haszonállatösszeírás végrehajtása során a szarvasmarhalétszám megállapítása rendszerint nem egyéenkinti összeírás, hanem jórésben becslés útján történik. Ezzel szemben a Statisztikai Hivatal a szarvasmarhalétszámot az összes gazdaságokra vonatkozólag a gazdaságok felelős vezetőinek megkérdezésével, egyéni adatszolgáltatás útján állapította meg.

A végeredményekből az egész állományon kívül csak az ökröknek és tehéneknek darabszámára vonatkozó adatok alkalmasak az összehasonlításra, mert a szarvasmarhaféléknek ivar és kor szerint való megkülönböztetése a kétféle felvételnél nem azonos elvek szerint történt.

A gazdaságok ökrállománya (221.314 db) a mult évben 4·8%-kal nagyobb volt, mint az ugyanezen évi haszonállatösszeírás alkalmával megállapított létszám (211.124 db).

Az ökrök darabszáma a békekötés óta a traktorok elterjedésével évről-évre fokozatosan csökken. A csökkenés mértékére vonatkozólag csak azt jegyezzük meg, hogy az 1924. évi haszonállatösszeírás még 313.109 db ökröt vett számba. A fogyás tehát 6 év alatt 29·6%-ot tett. A létszám hanyatlásának iramát a hízalásnak 1929—1930. években bekövetkezett felkarolása némileg mérsékelte, ekkor ugyanis az exportkereslet élénkülése következtében a hízalás hasznothajtóbbnak mutatkozott, mint annakelőtte.

Különös érdeklődésre tarthatnak számot a tehének számára vonatkozó adatok.

A gazdaságok szarvasmarháinak számbavétele idején összesen 875.553 db tehen iratott össze. A tehenek számánál tehát a haszonállatösszeírás eredményével (906.400 db) szemben mintegy 3·4%-os hiány mutatkozik. A földnélküli telkesek, akiknek nagyrésze köztudomás szerint tehenet tart, a fentebb előadottaknál fogva a gazdaságok adatgyűjtésében nem vett részt, viszont a haszonállatösszeírásnál ezek is figyelembe vétettek.

Ha már most az országban található egész tehenállomány darabszámát akarjuk rekonstruálni, ismét számításra és becslésre vagyunk utalva. Itt figyelembe kell venni, hogy 1930-ban — mint azt már említettük — csak a földdel rendelkező gazdaságokban majdnem ugyanannyi (875.553 db) tehenet írtak össze, mint 1911-ben az ország jelenlegi területén az összes állattenyésztőknél (877.924 db). Nyilvánvaló tehát, hogy a múlt évben az összes állattenyésztők tulajdonában jóval több tehennek kellett lenni, mint 1911-ben volt. Mindenesetre a tehenlétszám növekedésére vall tejgazdaságunk közismert fejlődése, főleg vajtermelésünknek és vajexportunknak az utolsó években elért kedvező eredménye is. Az ország 1930. évi egész tehenállománya a gazdaságokban ugyanezen évben összeírt állományt számbelileg bizonyára erősen meghaladja, már csak azért is, mert a földnélküli, telkes állattenyésztők, akik a gazdaságok összeírásában nem szerepelnek, továbbá az összeírásból netán kimaradt részes munkások, gazdasági cselédek és törpegazdaságok tulajdonosai, valószínűleg legnagyobb részben tehenet tartanak. Ezek alapján a gazdaságok összeírásában nem szereplő tehenlétszámot az egész tehenállománynak több mint 10%-ára becsülhetjük, úgyhogy tehenállományunk ma már meghaladja az 1 millió darabot és így 13·9%-kal nagyobb, mint a mai terület 1911. évi átszámított állománya.

A mezőgazdasági termelés produktumainak az állattenyésztés útján való viszonylag kedvezőbb értékesítése és tejgazdaságunknak fokozatos fejlődése arra enged következtetni, hogy hazánkban a tehenlétszám növekedése még nem állt meg. Ezt annál is inkább remélhetjük, mert ezen a téren, különösen, ha a nyugati államok vonatkozó eredményeit nézzük, még nagy fejlődési lehetőségek vannak. Itt csak azt említjük meg, hogy 1911-ben a tehenek a szarvasmarhaállománynak a régi

anyaországban 43·1, a mai területen 40·8, 1930-ban a mai terület gazdaságaiban 46·6 %-át, az egész országban az összes állattulajdonosoknál pedig közel felét tették. A nyugati államok közül a tejgazdaságban a vezető helyen álló Dániát és Németalföldet figyelmen kívül hagyva, Ausztriában (1923-ban) 49·7, Németországban (1929 végén) a fejősteheneknél 52·1, a két éven felüli összes teheneknél pedig nem kevesebb, mint 57·4% volt ez az arány.

Ha a teheneknek a szarvasmarhaállományban elfoglalt részesedési arányát bemutató és Magyarország mostani területére kiszámított adatokat (40·8 és 48·0%) egymással összehasonlítjuk, szarvasmarhateyésztésünk fejlődése kétséget kizáróan megállapítható. Ha azonban arányszámainkat a tejgazdaságban elől álló államokéval vetjük egybe, kitűnik, hogy az elég nagyarányú javulás dacára még sokat kell tennünk, hogy a nyugati államokban elért eredményeket jobban megközelíthessük.

A hazai tehenlétszám javulásával kapcsolatban természetesen szopósborjúállományunk is megfelelően gyarapodott. A rendelkezésre álló adatok ugyan a haszonállatösszeírások eredményeivel nem vethetőek egybe, meg van ellenben a lehetőség az 1911. évi állatszámolás adataival való összehasonlításra. Ebben a háború előtti esztendőben a szopósborjúk a régi anyaország területén az egész szarvasmarhaállománynak 6·5, a mai területen az átszámított adatok szerint pedig csak 4·8%-át tették. Ezzel szemben 1930-ban a gazdaságokban levő szopósborjúk a szarvasmarhalétszámából már 10·3%-kal részesedtek. A részesedési arányszám emelkedése tehát elég jelentős, itt azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a borjúk számának alakulásánál az összeírás, illetőleg számbavétel időpontja döntő befolyást gyakorolhat. Nevezetesen az 1911. évi állatszámolás, mint már említettük, február hó végén, vagyis a tömegesebb borjazások kezdetén, viszont a gazdaságok múlt évi szarvasmarhaállományának számbavétele május hó elsején, vagyis akkor foganatosított, amikor a borjazásoknak egy tekintélyes hányada már megtörtént. Természetes tehát, hogy a későbbi időpontban végzett összeírás viszonylag több szopósborjút talált, mint a korábbi időpontban eszközölt számlálás.

Területileg a gazdaságok szarvasmarhaállományának több mint fele, pontosan

51·1%-a a dunántúli dombos vidéken, 34·6%-a az Alföldön, 14·3%-a pedig az északi dombos vidék törvényhatóságaiiban iratott össze. Ezek szerint tehát Dunán túl több szarvasmarhát tenyésztenek, mint az Alföldön és az északi vármegyékben együttvéve, jóllehet ennek a két gazdasági vidéknek összes területe Dunántúl kiterjedését nem kevesebb, mint 52·7%-kal meghaladja.

A dunántúli dombos vidéknek már régóta ismert kitűnő szerepe szarvasmarhatenyésztésünkben élénk fényt vet ennek a gazdasági vidéknek belterjes gazdálkodási rendszerére és szorosan összefügg intenzív takarmánytermelésével.

A Dunán túl felsőbbbsége a gazdasági vidékek között kitűnik még abból is, hogy ezen a vidéken 1000 kat. hold földterületre 151·5, az északi törvényhatóságokban 110·8, az Alföldön pedig csak 90·5 db szarvasmarha jut. De ezek a viszonyszámok azt a közismert tény is igazolják, hogy a szarvasmarhatenyésztés az Alföldön van legkevesebbé elterjedve. Az Alföldnek ebben az állattenyésztési ágban való meglehetősen nagyfokú elmaradottsága azzal függ össze, hogy ott elég kevés a rétterület és a réteknek és legelőknak minősége a többnyire kedvezőtlen talaj-, csapadék- és hőmérsékleti viszonyok következtében sok esetben gyenge. Emellett főleg a búza- és tengeri-termelés erős túlsúlya, továbbá helyenkint a külterjes gazdálkodási mód képezi akadályát annak, hogy a mesterséges takarmányok termelése az intenzív szarvasmarhatenyésztés kívánalmainak megfelelő mértékben tért hódítson. Kiterjedtebb takarmánytermelés nélkül pedig a szarvasmarhatenyésztés terjedésére számítani nem lehet. Ebben a tekintetben a talajjavítás, az öntözés terjedése és a talajviszonyoknak megfelelő takarmányfélék fokozott termelése hozhatnak csupán javulást.

A földterülethez viszonyított adatok szerint a teheneknek és növendékmarháknek a dunántúli dombos vidéken való sűrűsége viszonylag elég nagy. Tehenekből ugyanis 1000 kat. hold területre Dunán túl 34·4%-kal több jut, mint az északi dombos vidéken és 64·3%-kal több, mint az Alföldön. Ezért van azután az, hogy tejgyűjtő és feldolgozó üzemeknek zöme a Duna jobb partján helyezkedett el.

A növendékállatok sűrűsége Dunán túl kétszer akkora, mint az Alföldön és 66·1%-kal nagyobb, mint az északi törvényhatóságokban. Ezek szerint tehát az állatne-

velésben is főleg a dunántúli gazdaságok vezetnek. Itt azonban az is közrejátszik, hogy a borjazásoknak egy tekintélyes része Dunán túl korábban szokott lezárni, mint a két másik vidéken s így ott az összeírás idején a fiatal állatok már nem a szopósborjak, hanem a növendékmarhák között vétettek számba.

Az ökorállomány sűrűségénél a dunántúli dombos vidék fölénye nem nagy mértékű és csak az Alfölddel szemben mutatkozik erősebben, mert az északi dombos vidéken már elég jelentős az ökrök sűrűsége. Ebben a viszonylatban az északi törvényhatóságok szarvasmarhatenyésztésének kiemelkedését igazolják azok az adataink is, amelyek szerint az ökörlétszám az Északi dombosvidéken nagyobb hányadát (13·6%-át) adja a szarvasmarhalétszámnak, mint akár Dunán túl (10·9%), akár pedig az Alföldön (12·4%). Az ökörlétszámnak az északi törvényhatóságok területén észlelt sűrűsége arra vall, hogy egyrészt ennek a gazdasági vidéknek sok esetben elég sovány földjein a traktorok terjedése csak lassúbb tempóban tudja az ígás ökröket háttérbe szorítani, másrészt pedig az ott levő nagyobb szesz- és cukorgyárak hulladéktermékei a közeli uradalmakban előmozdítják az ökörhizlalást.

A gazdaságnagyságcsoporthoz is feldolgozott adatok azt mutatják, hogy a szarvasmarhalétszámnak 58·3%-a a 20 kat. holdnál kisebb, 19·1%-a a 20—100 kat. holdas, 11·9%-a a 100—1.000 kat. holdas és végül 10·7%-a az 1.000 kat. holdnál nagyobb gazdaságokban iratott össze. A 100 kat. holdnál kisebb gazdaságok tehát a szarvasmarhaállománynak több mint háromnegyede, pontosan 77·4%-a felett rendelkeznek.

A tehenállománynak 85·1%-a kiscgazdaságokban iratott össze. A középgazdaságok ugyanakkor 8·2, a nagygazdaságok pedig csak 6·7%-kal részesedtek a tehenlétszámból. Nagyjában hasonló a helyzet a szopósborjak és növendékmarhák létszámának gazdaságkategóriák szerint való tagozódásánál is. A kiscgazdaságok ugyanis a szopósborjaknak 84·8, a növendékállatoknak pedig 75·9%-át tartják gazdaságukban.

Az egy éven felüli bikák létszámának megoszlásánál már jelentős szerepe van a középgazdaságoknak is. A bikák állományából a kiscgazdaságok 56·2% felett rendelkeznek, 29·5% a középgazdaságok tulajdonában áll. A középgazdaságoknak ebben

a vonatkozásban való kiemelkedése jórésben annak tudható be, hogy a jelentékeny számú saját apaállattal bíró középgazdaságon kívül sok olyan 100—1.000 kat. holdas gazdasággal rendelkező közület (község, közbirtokosság, legeltetési társulat) van, amely köztenyésztés céljaira tenyészbikát tart.

Ennél is szűkebb keretek között mozog a kisgazdaságok részesedése az ökörlétszámnak gazdaságkategóriák szerint való megoszlásánál. A múlt évben megállapított ökörállományból a kisgazdák még a felét sem vallhatták magukénak, mert az állománynak csak 47·7%-a volt tulajdonukban, 23·4%-a közép-, 28·9%-a pedig a nagygazdaságokban vétegett számba. Itt tehát a nagygazdaságok részesedése is jelentős, nyilván azért, mert az országban még elég sok uradalom van, ahol — szántógépek híján — nagyszámú igás ökröt tartanak. Emellett a közép- és nagygazdaságok inkább foglalkoznak ökörhízlalással, mint a kisgazdaságok.

A becslés útján megállapított 1930. évi szarvasmarha- és tehénlétszámnak a háború előtti legutolsó állatszámolás vonatkozó adataival való összehasonlítása útján (l. a 2. sz. kimutatást) megtudjuk, hogy a múlt évben 1.000 kat. hold földterületre 4·7%-kal kevesebb szarvasmarha, de viszont 10·7%-kal több tehén jutott, mint 1911-ben a mai területen. A marhaallo-

mány sűrűségének tehát, bár közel jár a háború előtti méretekhez, eddig azt még nem sikerült elérnie. A tehénállomány sűrűsége ellenben már jóval nagyobb, mint a háború előtt volt. Az állomány sűrűsége tekintetében a jelentős mértékű fejlődés dacára a szomszédos Ausztria és Németország vonatkozó eredményeit még nem érték el. Ausztriában a szarvasmarhaállomány sűrűsége ugyanis 14·9%-kal, a tehénlétszámnak a területhez való aránya pedig 19·2%-kal nagyobb, mint hazánkban. Németországban úgy a tehéneknek, mint általában a szarvasmarháknak sűrűsége nagyjában kétszer akkora, mint nálunk.

A szarvasmarhaállomány összeírásával egyidejűleg, a múlt év májusában a tejtermelésről is érdekes adatok gyűjtettek. Gazdaságonként be kellett jelenteni ugyanis a fejt tehének számát, a fejt tej mennyiségét és azt is, hogy a fejt tejből mennyit adtak el a gazdák. A vonatkozó adatok szerint (l. a 3. sz. kimutatást) a gazdaságok tehénállományából (875.553 db) az összeírás idején 652.464 darabot fejtek. A fejt tehének száma tehát a gazdaságok tehénállományának nem kevesebb, mint 74·5%-át tette.

Érdekes jelenség, hogy a fejt tehéneknek az aránya Dunántúl a legkisebb, 72·6%, az Alföldön 74·7%, az Északi dombos vidéken pedig már nem kevesebb, mint 81·0% volt. Ezek a különbségek bizonyára az egyes gazdasági vidékek zöld takar-

2. A szarvasmarha- és tehénlétszám Magyarországon, Ausztriában és Németországban.

Effectif des bêtes à cornes et des vaches en Hongrie, en Autriche et en Allemagne.

O r s z á g, é v <i>Pays, année</i>	Szarvasmarha összesen <i>Nombre total de bêtes à cornes</i>	1000 kat. hold területre jut szarvasmarha <i>Combien de bêtes à cornes pour 1000 arp. cad.?</i>	Tehén összesen <i>Nombre total de vaches</i>	1000 kat. hold területre jut tehén <i>Combien de vaches pour 1000 arp. cad.?</i>
	d a r a b — t ê t e s			
Magyarországon — <i>Hongrie</i>				
1911-ben az anyaországban — <i>En 1911, dans la Hongrie proprement dite</i>	6,184.264	109·5	2,667.590	47·2
1911-ben a mai területen — <i>En 1911, sur le territoire actuel</i>	2,149.756	135·5	877.924	55·3
1930-ban a gazdaságokban — <i>En 1930, dans les exploitations agricoles</i>	1,877.569	117·8	875.553	55·0
1930-ban az egész mai területen összesen — <i>En 1930, sur le territoire actuel</i>	2,085.979	129·1	1,000.599	61·9
Ausztriában 1923-ban — <i>Autriche, 1923</i> . .	2,162.346	148·4	1,074.864	73·8
Németországban 1929 végén — <i>Allemagne, fin de 1929</i>	18,032.669	221·4		
a) 2 éven felüli tehén — <i>vaches de plus de 2 ans</i>			10,355.503	127·1
b) fejős tehén — <i>vaches à lait</i>			9,396.950	115·4

3. Tejgazdasági adatok az 1930. évi május havi összeírás szerint.

La production du lait d'après les données recueillies en mai 1930.

Tejgazdasági adatok; gazdaságnagyságcsoporth		A Dunántúli dombos vidéken <i>Transdanubie</i>	Az Alföldön <i>Grande Plaine</i>	Az Északi dombos vidéken <i>Nord</i>	Magyar- országon <i>Hongrie entière</i>	
<i>Données sur la production du lait, catégories d'exploitation agricole</i>						
A fejt tehenek száma — <i>Nombre des vaches à lait</i>						
<i>Exploita- tions agri- coles de</i>	{ —20 kat. holdas — <i>arp. cad.</i> } { 20—100 " " } { 100—1000 " " } { 1000— " " }	<i>gazdasá- gokban</i>	233.311	144.010	76.739	454.060
			40.878	53.591	12.570	107.039
			21.724	19.685	8.325	49.734
			26.079	11.048	4.504	41.631
Összesen — <i>Total:</i>			321.992	228.334	102.138	652.464
A fejt tej mennyisége liter — <i>Lait produit, en litres</i>						
<i>Exploita- tions agri- coles de</i>	{ —20 kat. holdas — <i>arp. cad.</i> } { 20—100 " " } { 100—1000 " " } { 1000— " " }	<i>gazdasá- gokban</i>	1,337.431	806.964	444.760	2,589.155
			258.290	295.639	74.359	628.288
			189.545	128.215	71.866	389.626
			258.833	101.114	40.893	400.840
Összesen — <i>Total:</i>			2,044.099	1,331.932	631.878	4,007.909
Az eladott tej mennyisége liter <i>Lait vendu, en litres</i>						
<i>Exploita- tions agri- coles de</i>	{ —20 kat. holdas — <i>arp. cad.</i> } { 20—100 " " } { 100—1000 " " } { 1000— " " }	<i>gazdasá- gokban</i>	732.879	344.788	123.375	1,201.042
			150.148	113.318	21.607	285.073
			141.648	76.263	50.158	268.069
			203.281	78.368	32.056	313.705
Összesen — <i>Total:</i>			1,227.956	612.737	227.196	2,067.889

mánytermelésének momentán alakulásával, továbbá a borjazások ideje között levő eltérésekkel függenek össze.

A gazdaságnagyságcsoporthok közül legnagyobb a fejt tehenek aránya a 20 kat. holdnál kisebb, vagyis a legkisebb gazdaságok csoportjában. Az itt elért 76,3%-os arányszámmal szemben a 20—100 kat. holdas gazdaságok kategóriájában a teheneknek 71,5, a középgazdaságokban 69,2, a nagygazdaságokban pedig 70,7%-át fejték.

A fejt tej mennyiségének a fejt tehenek számával való osztása útján megtudjuk, hogy az összeírás napján a fejt tej mennyisége tehenenkint országos átlagban 6,1 liter volt. A tehenenkint megállapított átlagos napi tejhozam legnagyobb a Dunántúli dombos vidéken, 6,3 liter, az északi törvényhatóságok területén levő gazdaságokban 6,2, az Alföldön pedig már csak 5,8 liter volt. A gazdasági vidékek között tehát az átlagos tejhozam tekintetében, főleg a magyar fajta szarvasmarhának még mindig elég nagyarányú tenyésztése, továbbá a hiányos takarmánytermelés következtében, az Alföld van a legkedvezőtlenebb hely-

zetben. Itt csak azt említjük meg, hogy míg a mesterséges takarmányfélék Dunántúl a bevetett területnek 1929-ben 16,3, 1930-ban 15,9%-át tették és az Északi dombos vidéken az az arányszám 13,3, illetőleg 13,6% volt, addig az Alföldön a szóbanforgó években a bevetett területnek egyaránt csak 8,4%-a szolgált mesterséges takarmányfélék termelésére. Nyilvánvaló tehát, hogy az alföldi tehenészetek tejhozama nem állhat a másik két gazdasági vidéken elért színvonalon.

A tejhozam mennyiségének gazdaságnagyságcsoporthok szerint való alakulása azt mutatja, hogy a tejelési eredmények nem a kisgazdaságokban a legkedvezőbbek, ahol a szarvasmarha- és tehénlétszám a legnagyobb, hanem ellenkezőleg a nagygazdaságokban. Az összeírás idején a tehenenkinti átlagos tejhozam ugyanis a 20 kat. holdnál kisebb gazdaságokban 5,7, a 20—100 kat. holdas kisgazdaságokban 5,9, a középgazdaságokban már 7,8, a nagygazdaságokban pedig nem kevesebb, mint 9,6 liter volt. Vagyis minél nagyobb a gazdaság, annál nagyobb az átlagos tejhozam.

A közép- és nagygazdaságok kedvező tejhozamának az az indoka, hogy a takarmányozás ott megfelelőbb, mint a kiscgazdaságokban, emellett amazok jobbra jó minőségű, nyugati fajta teheneket tenyésztenek, ezzel szemben a kiscgazdaságokban elég sok a kevertvérű, silány marha, sőt a tejtermelésre legkevésbé alkalmas magyar fajta tehén is.

Eleddig hazánkban a tehenek átlagos tejhozamáról pontosabb statisztikai adatok nem állottak rendelkezésre és országos viszonylatban semmiféle közelebbi támpontunk nem volt arra nézve, hogy az évi tejhozam hogyan alakul. Így kétes értékű becslésekre voltunk utalva. A becslések szerint a világháború utáni években a tejhozam tehenenkint évi 1.300—1.400 liter volt. Majd később a szakemberek 1.500 liter tejet számítottak tehenenkint. A gazdaságok 1930. évi tejelési eredményeire vonatkozó adatok most már biztos bázist nyújtanak az átlagos tejhozam pontosabb kiszámításához.

A fejési napok számát évenként 300-ra téve, az átlagos évi tejhozam gazdasági vidékek és gazdaságnagyságcsoportok szerint a következőképen alakul:

Gazdaságnagyság-csoport	A Dunántúli dombos vidéken	Az Alföldön	Az Északi dombos vidéken	Magyarországon átlagában
	az évi tejhozam tehenenkint literekben			
A 20 kat. holdnál kisebb gazdaságokban	1.710	1.680	1.740	1.710
A 20—100 kat. holdas gazdaságokban	1.890	1.650	1.770	1.770
A 100—1000 kat. holdas gazdaságokban	2.610	1.950	2.580	2.340
Az 1000 kat. holdnál nagyobb gazdaságokban	2.970	2.760	2.730	2.880
Az összes gazdaságokban	1.890	1.740	1.860	1.830

Ezek szerint tehát 1930-ban az átlagos évi tejhozam tehenenkint 1.830 liter volt. Ettől az országos átlagtól le- és felfelé meglehetősen nagyfokú eltérések észlelhetők. A felfelé való eltérésnél a Dunán túl összeírt tehenek vezetnek, az átlagnál alacsonyabb tejhozamot pedig főleg az Alföldön tenyésztett teheneknél találjuk. A dunántúli tejtermelés kiválóságára vall, hogy az ottani átlagos évi tejhozam 8·6%-kal nagyobb, mint

az Alföld hozama és 1·6%-kal nagyobb, mint az Északi dombos vidék azonos eredménye.

Gazdaságnagyságcsoportok szerint a közép- és nagygazdaságokban tenyésztett teheneknek tejhozama, különösen Dunántúli, már nemzetközi viszonylatban is számottevő. Legjobb a tejelési eredmény, tehenenkint évi 2.970 liter, a dunántúli dombos vidék nagygazdaságainak tehenészeteiben. A tejhozam ott az országos átlagot nem kevesebb, mint 62·3%-kal meghaladja. Leggyengébb tejhozamot, tehenenkint 1.650 litert, viszont az Alföld 20—100 kat. holdas gazdaságainak csoportjában állapítottunk meg; ez a tejhozam az országos átlagtól 9·8%-kal elmarad. Az évi átlagos tejhozam szélsőségei tehát meglehetősen távol esnek egymástól és főleg a tehenek fajtái között levő különbségekkel, továbbá a takarmányozás tökéletességével, illetőleg hibáival indokolhatók.

A fejt tej mennyiségéből az összeírás idején 51·6% nem maradt a gazdaságban, hanem eladatott. Az ily módon értékesített tej mennyisége tehát több mint felét teszi az összes fejt tejnek. Az eladott tej mennyiségét nézve ismét Dunán túl áll az első helyen, amennyiben a fejt tejnek ott 60·1%-a, az Alföldön 46·0%-a, az északi törvényhatóságok területén pedig már csak 36·0%-a került eladásra. Összefügg ez azzal a körülménnyel, hogy a tejgyűjtő és feldolgozási üzemeknek több mint 80%-a, a tejszövetkezeteknek pedig több mint 81%-a már régóta a Duna jobb partján működik.

Gazdaságkategóriák szerint a 20 kat. holdnál kisebb gazdaságok a fejt tejnek 46·4%-át, a 20—100 kat. holdas gazdaságok 45·4%-át, a középgazdaságok 68·8, a nagygazdaságok pedig már nem kevesebb mint 78·3%-át adták el feldolgozatlanul. A tejeladásnak ilyenképeni alakulása természetes következménye annak, hogy a nagygazdaságok saját szükségletre viszonylag kevesebb tejet használnak fel, mint a kiscgazdaságok. Emellett a kiscgazdaságok a saját szükségletre felhasznált tejen felül még vajra, sőt helyenkint sajtra is dolgoznak fel bizonyos tejmennyiségeket. A forgalomtól távolabb eső tanyákon az eladás nagy nehézségekbe ütközik, nyilvánvaló tehát, hogy a tejnek eladás útján való értékesítése a kiscgazdaságokban nem lehet olyan mértékű, mint a közép- és nagygazdaságokban.

Mindezek a felsorakoztatott adatok azt mutatják, hogy szarvasmarhatenyésztésünk és tejgazdaságunk az utóbbi időben elég

szépen fejlődött. Ahhoz azonban, hogy a belső szükségletek teljes mértékű kielégítésén felül, az exporteredmények is megfelelően javuljanak, a szarvasmarhatenyésztés terén éppúgy, mint a tejgazdaságban még igen sok a tennivaló.

Az állatnevelés, továbbá a hús- és tejtermelés jelenleg rentábilisabbnak mutatkozik,

mint egyes gazdasági növények termelése. Kívánatos lenne ezért, hogy gazdáink, különösen az Alföldön, a takarmányfélék termelésének fokozásával a szarvasmarhatenyésztés színvonalát emeljék s a jövőben terményeiknek nagyobb hányadát értékesítsék az állattenyésztés útján, mint a múltban tették.

Szóllósy Zoltán dr.

Tengerentúli államok terméskilátásai.

Prévisions de récolte dans les pays d'outre-mer.

A fontosabb tengerentúli gabonatermelő államok a Római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet részére az 1930/31. évi termésre vonatkozólag most már számszerű becsléseket adtak le. A közölt adatok közül az érdekesebbeket a következőkben ismertetjük:

India búzával bevetett területe 12,547.000 hektár, 460.000 hektárral kevesebb, mint az előző évben és körülbelül akkora, mint az előző öt év átlagos területe. (Március 31.)

A gabonatermés várható nagysága (április 23.) kb. 94·4 millió métermázsa, 7·6%-kal kevesebb, mint 1929-ben, az előző öt év átlagos termésmennyiségét viszont 8%-kal felülmúlja.

India ideai rizstermésének nagyságát a hivatalos becslések 494·3 millió métermázsa teszik, tehát valamivel több, mint az előző évi (487,100.000 métermázsa) és az ötéves átlagos (478,100.000 métermázsa) termésmennyiség.

A *délafrikai Unió* kormánya március 21-én közölte a tengeri termésmennyiségére vonatkozó adatokat. A becslés szerint az Unió területén termelt tengeri mennyisége 15,560.000 métermázsa tehető. A betakarított szemes tengeri mennyisége ezek szerint jelentékenyen kevesebb, mint a tavalyi eredmény (20,420.000 métermázsa), az előző öt év átlagos termésmennyisége mögött viszont csak 6%-kal maradt el.

Az *Egyesült Államok* földművelési kormányzata a befutott jelentések alapján a tavaszi gabona és a tengeri várható termésmennyiségét 14·7%-kal kevesebbre becsüli, mint a múlt évi termést, jóllehet, hogy a tengerivel bevetett terület nagysága 4·9%-kal, az árpával bevetett terület nagysága 12%-kal múlja felül az előző évi vetésterület nagyságát. A lenmagtermésben 5%-os, a rizstermelésben 3%-os csökkenést jósolnak.

Az *argentínai* kormány a búzatermésre és a lenmagtermésre vonatkozólag már a második szám-

szzerű adatokat tartalmazó becslését tette közzé. Az első becslés szerint 65 millió métermázsa búzatermésre számítottak, az új becslés még ennél is 12%-kal kevesebb mennyiséget vár. A bejósolt 17·5 millió métermázsa lenmag helyett most már csak 20%-kal kisebb termést várnak. Ily körülmények között az ideai termés kevesebb lesz, mint a tavalyi gyenge termés és körülbelül az előző öt év átlagtermésével lesz egyenlő. A február folyamán még rendelkezésre álló készlet a jelentés szerint búzából 40 millió, lenmagból 12·6 millió métermázsa tehető.

Ezzel a gyenge eredménnyel szemben az április 27-én kelt jelentés a tengeri várható rekordterméséről számol be. Már az erősen megnövekedett vetésterület (5,575 ezer hektár, szemben a 4,750 ezer hektárral) is jelezte a termésmennyiség nagyarányú szaporodását. A várható termésmennyiséget, figyelembe véve a kitűnő időjárási viszonyokat, 94,251,500 métermázsa becsülik. Ez a mennyiség minden eddigi tengeritermést felülmúl, még a mindezideig legjobb 1915. évi eredménynél is 14·1%-kal nagyobb, a múltévi gyenge tengeritermést közel 50%-kal, az előző öt év átlagos termését 35%-kal túlhaladja.

Chile búzatermése idén igen kedvezőtlennek mutatkozik. Az április 11-én kelt jelentés szerint mindössze 6,511.000 métermázsa termés várható. Chile múlt évi búzatermése 10,084.000, az előző öt év átlagos termésmennyisége 7,334.000 métermázsa volt.

Az *ausztráliai* kormány folyó évi április hó 25-én kelt közlése szerint a gabonával bevetett terület nagysága jelentékeny mértékben visszaesett. 1925-ben a gabonával bevetett terület 4,100.000 hektár volt. Ez a terület a következő években folytonos — elég arányos — emelkedéssel 1929-ben elérte a 7,300.000 hektárt. A mindjobban érezhető értékesítési nehézségek következménye, hogy 1930-ban a gabona vetésterülete áfmenet nélkül 5,400.000 hektárra esett vissza.

A világ ezüsttermelése.

La production mondiale de l'argent.

Az ezüst egyre nagyobb elértéktelenedése, melynek a világgazdasági válság korántsem egyedüli oka, az ezüstkérdést mindinkább a világgazdasági problémák homlokterébe állítja.

A világ ezüsttermelése Amerika felfedezése óta egész a legújabb időkig szakadatlanul növekedett, csak újabban mutatkozik a termelésben stagnálás. Évi átlagban a termelés a következő volt:¹⁾

Évi átlag	Tonna
1493—1600	233
1601—1700	372
1701—1800	570
1801—1860	658
1861—1875	1.470
1876—1900	3.740
1901—1915	5.886
1916—1920	5.743
1921—1925	6.916

A legutóbbi évek adatairól táblázatunk ad képet.

Az utolsó évtizedek ezüsttermelésének emelkedését előmozdította, hogy az ezüst, mint az ólom-, cink-, réz- stb. termelés mellékterméke, a fokozódó iparosodás következtében egyre nagyobb mennyiségben állított elő s főtermékképen az össztermelésben ma már csak 20%-kal szerepel. Ez is az egyik oka annak, hogy az ezüsttermelést, bár korlátozását az ársüllyedés egyre jobban követeli, nagyobb mértékben visszaszorítani nehezen lehetséges. A legújabb adatok, így különösen az 1930. évi termelésnek az előző évekenél kisebb adata, mégis arra mutat, hogy a termelés redukciójára erősen törekszenek. Mexikóban, melynek bányáiból a legtöbb ezüst kerül ki úgy általában, mint főtermékképen, több bánya üzemét szüntették be.

Az ezüst értéke az utolsó években igen rohamosan esett. 1931 február végén az ezüst ára az 1928. évi átlagárnak csupán 46%-át tette. Ennél nagyobb áresés az ipari nyersanyagok közül csupán a kaucsuknál mutatkozik, ahol az 1928-as árnak az ezévi február végi adat csak 36%-a volt.

Igen érdekes az ezüst és az arany értékviszonyának vizsgálata. Állítólag volt idő, amidőn Ázsiá-

ban az ezüst értékesebb volt az aragnál. A középkorban az arany és az ezüst értékviszonya 1:10 volt. Amerika felfedezése után, amely világrész az ezüsttermelés mintegy 80%-át szolgáltatja, ez az arány 1:15-re esett s nagyjában e színvonalon is maradt a múlt század közepéig. Ezután az értékviszony a következően alakult:¹⁾

1871—1875	1 : 16
1896—1900	1 : 33·5
1911—1915	1 : 36·6
1920	1 : 15·3
1925	1 : 29·3
1930	1 : 53·4
1931 március	1 : 70

Amint látható, az arannyal szemben az ezüst egyre jobban elértéktelenedett, csupán a háború és az azt követő rendkívüli idők tudták a két nemesfém régi értékviszonyát (1:15) átmenetileg helyreállítani.

Az ezüstnek az arannyal szemben való elértéktelenedését nem magyarázza kellően az sem, hogy az ezüst termelése jobban fokozódott, mint az aranyé. (A XV. század óta a világ évi ezüsttermelése 170-szer nagyobb lett, míg az aranytermelés csak 110-szeresre emelkedett.)

Az ezüst áresése nagymértékben tulajdonítható annak, hogy az ezüstvalutájú országok egymásután vezették be az aranyvalutát. A kegyelemdőfést megadta, hogy a még ezüstvalutájú két nagy keleti állam — India és Kína — közül 1927-ben India is áttért az aranyvalutára. India, ahol az ezüstöt nemcsak bankjegyfedezet, hanem vagyongyűjtés céljából is nagy tömegekben teaurálták, kezd menekülni az ezüstitől. Igen jelentős lappangó ezüstitartalékok piacradobása rombolja az árat.

Kínát, ahol az ezüstvaluta még érvényben van, annyira sujtja a jóformán napról-napra növekedő elértéktelenedés, hogy itt is komolyan gondolnak az aranyvaluta bevezetésére.

A szakkörök és az érdekeltségek különben minden oldalról sürgetik megfelelő intézkedések fogantatását az árzuhanás megakadályozására s közzelfekvő e tárgyban egy nemzetközi értekezlet összehívása.

¹⁾ Wirtschaftsdiens 1931. 17. füzet.

A világ ezüstermelése (kg-ban.)¹⁾
Production mondiale de l'argent (en kilogrammes.)¹⁾

Ország — Pays	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	²⁾ 1930
Afrika	72.950	79.700	63.850	60.950	64.700	²⁾ 61.800	66.700	.
Algír	4.976	5.717	4.728	6.554	5.157	²⁾ 3.621	3.765	.
Aranypart ²⁾	250	220	200	200	170	150	230	.
Észak-Rodézia	195	7.303	164	241	571	3	70	.
Dél-Rodézia	4.828	5.178	4.750	3.422	3.522	3.229	2.713	.
Délnyugat-Afrika	19.928	17.779	17.801	19.909	23.772	22.648	27.757	.
Tanganyika	.	23	31	25	29	49	32	.
Délafrikai-Unió	42.735	43.451	36.127	30.524	31.469	32.079	32.092	32.700
Egyéb országok	—	—	51	66	30	18	11	.
Észak-Amerika	2,858.387	2,647.052	2,685.395	2,645.237	2,585.704	2,499.593	2,624.407	2,346.500
Kanada	578.579	613.869	629.192	695.845	707.191	682.299	719.836	784.000
Egyesült Államok	2,279.808	2,033.183	2,056.203	1,949.392	1,878.513	1,817.294	1,904.571	1,562.500
Közép-Amerika ²⁾	2,902.400	2,927.700	3,242.300	3,407.400	3,603.000	3,455.500	3,468.000	3,360.000
Mexikó	2,824.599	2,844.104	3,158.276	3,298.588	3,504.886	3,375.966	3,381.038	3,272.000
Közép-Amerika és Antillák ²⁾	77.760	83.550	84.010	108.837	98.103	79.582	86.995	.
Dél-Amerika ²⁾	850.500	831.500	885.200	991.100	794.500	905.000	902.600	.
Argentína ²⁾	890	620	560	470	470	470	470	.
Bolivia ²⁾	162.141	151.092	135.195	181.462	168.051	175.385	193.298	.
Brazília	890	890	57	643	484	796	654	.
Csile	103.810	94.346	101.452	101.135	46.804	44.938	.	.
Kolumbia . . . . . ²⁾	98	90	90	3.918	4.088	2.122	1.866	.
Ekvádor ²⁾	2.300	2.200	2.400	2.800	2.700	2.500	3.000	.
Brit-Guyana ²⁾	30	30	37	26	23	18	26	.
Peru	580.229	582.180	645.316	700.561	571.757	678.622	658.243	517.400
Venezuela ²⁾	84	84	100	100	100	125	.	.
Ázsia ²⁾	318.400	347.400	360.000	380.000	405.800	461.700	457.600	448.000
Kína ²⁾	3.000	3.500	3.500	4.000	3.000	3.000	1.500	.
Kórea	1.344	1.700	1.504	1.571	1.617	1.744	1.702	.
Szöv.-Maláj-Államok ²⁾	31	41	39	40	32	51	73	.
Formóza	570	342	361	448	562	365	367	.
Brit-India	151.262	165.138	151.009	159.408	187.393	230.969	227.004	220.000
Holland-Keletindia	49.105	64.799	75.172	73.486	71.083	63.203	61.930	.
Indokína	—	—	32	380	316	1.254	.	.
Japán	111.890	110.181	126.195	139.252	140.947	160.024	160.604	158.300
Fülöp szk.	1.175	1.680	2.132	1.382	884	1.132	3.156	.
Európa ²⁾	277.300	318.400	357.000	365.800	379.700	372.300	380.000	.
Németország	116.734	138.343	148.690	166.683	164.648	162.390	171.467	.
Ausztria	414	1.554	744	449	319	598	.	.
Spanyolország	88.414	89.579	102.764	93.333	95.072	78.583	82.713	.
Franciaország	5.234	7.208	10.814	9.458	18.437	22.871	.	.
Görögország	6.153	7.504	7.370	7.558	7.896	10.645	8.041	.
Olaszország	12.201	12.999	16.641	²⁾ 20.919	20.919	23.565	18.395	.
Norvégia	9.267	13.200	15.700	9.600	9.800	12.400	8.800	.
Lengyelország	4.165	10.603	15.160	8.411	5.907	6.937	11.717	.
Románia	2.341	2.246	2.382	2.914	4.376	2.279	2.822	.
Nagy-Britannia	1.077	1.048	1.009	1.286	1.453	1.019	1.119	.
Cseh-Szlovákia	21.844	22.785	22.200	23.810	23.800	23.900	22.987	27.772
Törökország ²⁾	.	6.840	.	7.000	7.000	6.800	.	.
Szovjet-Unió	1.899	3.500	5.739	13.028	18.370	.	.	.
Jugoszlávia	764	972	812	1.400	1.672	1.950	2.488	.
Ausztrália ²⁾	391.100	299.750	330.700	333.900	374.300	312.300	326.200	343.000
Ausztrália	374.694	284.198	317.617	320.642	361.025	298.403	313.245	330.500
Új-Zéland ²⁾	16.407	15.553	13.077	13.228	13.293	13.867	12.947	.
Világ összesen ²⁾	7,671.000	7,451.500	7,924.500	8,185.000	8,208.000	8,068.000	8,225.500	7,700.000

¹⁾ Société des Nations: Bulletin Mensuel de Statistique.

²⁾ Becslés vagy előzetes eredmény — *Estimations ou chiffres provisoires.*

³⁾ Kivitel — *Exportations.*

◎ KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ◎

Magyarország külkereskedelmi forgalma az egyes országokkal.

Le commerce de la Hongrie avec différents pays.

A magyar-olasz külkereskedelmi forgalom.

Le commerce de la Hongrie avec l'Italie.

Két ország egymásközi árucseréje elsősorban azon a kölcsönösségen épül fel, amely termelése és szükségletei között fennáll. A fekvés, a földrajzi közelség csak másodsorban jön számításba. Természetesen a külkereskedelmi egymásrahatás alapjait oly bonyolult tényezők összetétele adja, hogy az illető országok gazdasági struktúrájának ismerete nélkül a külkereskedelmi forgalom tényei is nehezen érthetőek maradnak.

Ha most Magyarország és Olaszország külkereskedelmi vonatkozásait akarjuk megvizsgálni, szükséges, hogy egyrészt Olaszország gazdasági életének főbb vonásait, másrészt a legutolsó idők gazdasági alakulásait vegyük tüzetesebben szemügyre.

Az olasz gazdasági élet néhány alapvonása.

Itália nem nevezhető mereven agrárállamnak, jóllehet 1921-ben az őstermelő népesség arányszáma 55·8, az ipari, kereskedelmi és bányászati ágakban elfoglaltaké pedig 35·1% volt. Kétségtelen azonban, hogy a mezőgazdaság a század kezdete óta stagnált, míg az ipar fejlődése hatalmas méretet öltött. A legújabb időkben azután a kormány minden igyekezettel azon van, hogy a mezőgazdaság jelentőségét ismét emelje, ez azonban részben politikai és társadalmi célokra visszavezethető törekvés, amivel szemben áll az ipar kétségtelen fejlődése.

Az olasz gazdaságpolitika a legtisztább *merkantilista* célokat követi. Elég a népszaporodás érdekében megtett messzemenő intézkedésekre (aggregényadó, népes családok segélyezése stb.) rámutatni. Gazdasági téren ez a törekvés a külkereskedelmi passzívum lezoritására való igyekezetben nyilvánul meg. Az egyik oldalon a nyersanyagok belföldi termelésének fokozása, a hazai ipar termékeinek kötelező használata, — még akkor is, ha azoknak ára 10%-kal magasabb a külföldinél! — olyan tényezők, melyek a külkereskedelmi mérleg alakulására nincsenek hatás nélkül. A másik oldalon a Kiviteli Intézet minden erőfeszítést megtesz, hogy az olasz áruk piacát lehetőleg kiterjessze. Különösen egyes speciálításokra, mint déligyümölcs, borok, carrarai márvány, helyeznek nagy súlyt. Az olasz mezőgazdasági termelés, ha egészében messze is áll attól, hogy az országnak autarchiát biztosítson, egyes termelési ágakban igen kiváló helyet foglal el. Így Franciaország után következik a világ bortermelésében, Japán és Kína után harmadik he-

lyen a selyemgubótermelésben és igen kiváló helye van a déligyümölcsök termelése terén. Az a nagy visszaesés, amelyet részben a háború, részben az ipar kíméletlen előretörése okozott, a termésátlagok ijesztő hanyatlásában mutatkozott meg.

Termésátlag há- ként mázsákban.	Búza	Zab	Rizs	Bur- gonya	Cukor- répa	Do- hány
1909—1913	10·5	10·6	32·8	57·6	330·5	12·4
1920	8·4	7·5	40·3	47·3	259·2	9·7
1929	14·8	13·4	.	57·1	250·1	—

Mint látható, a háború után sikerült a termelés színvonalát részben már a békenívó fölé emelni, de a háború utáni újranelélesztés további eredmények előtt áll, hiszen különösen a hegyvidéki gazdaság még kezdetleges állapotban van. A mezőgazdaságnak igen gyenge pontja az állatállomány: ennek összetétele sem kedvező, mert 1 millió lóval és 7·4 millió szarvasmarhával szemben 12·3 millió juh és 3·1 millió kecske áll. (*Foticchia* professzor becslése 1926-ban.)

Nézzük ezzel szemben, mennyiben kedvező az *olasz ipar* helyzete? Köztudomású, hogy Olaszország *szén* nem rendelkezik. Ugyancsak nincs az országban *ásványolaj* sem (bár a kutatások azt mutatják, hogy az Appenineken roppant nagy költéssel igen mély kutakban lehetne találni petroléumot). Egyelőre azonban külföldi koncessziók és kútforrások nagyobb fontossággal bírnak. Mint energiaforrás marad tehát a *vizierő*. Érthető, ha az olasz kormány ennek fejlesztésére veti magát, úgy hogy ma már a 8 millió kilowattos kapacitásnak átlagban több, mint egyharmada, felsőolaszországban pedig 72%-a van kihasználva. Bár az elektromos művek létesítése eddig is körülbelül évi 8 millió tonna kőszén szorít ki, mégis a külföldi szén fogyasztása alig csökken, jelezve azt a roppant nagy igénybevételt, amelyet a fokozott ütemű olasz ipar jelent.

Az ipari nyersanyagok közül a *vas* is csak igen kis mértékben áll rendelkezésre. A kitermelés újabbban mesterségesen korlátozódik, minthogy a bányákat a kormány szükség esetére tartalékolja, s addig inkább a külfölddel létesített kontingentálási meg-egyeződések alapján fedezi a szükségletet. Ezen alapok mellett természetesen látszik az, hogy a nyersanyagban általában szegénynek talált olasz gazdasági élet súlypontja a feldolgozó iparokon nyugszik.

Az olasz ipar összes munkásainak és alkalmazottainak száma 4 millió.

Olaszország legjelentősebb iparága a *textilipar*, bár a munkáslétszámának fejlődése aránylag hátramaradt, mert az 1903. évi 1·3 milliós összlétszámának a textilipari munkások 33·1%-át, az 1927. évi 4 milliónak pedig csak 16·1%-át teszik. Ennek oka az, hogy a háborús idők egyes nehézipari ágakat aránytalanul és mesterségesen megduzzasztottak. A *nyerselyemtermelés*, mely a mezőgazdaságnak egy mellékága, hanyatlóban van, mert a világpiacon háttérbe szorul Japánnal szemben. Az iparosodás nagy számban vonta el a munkásokat a selyemtermelő vidékekről, úgyhogy annak a mozgalomnak, amely a selyemhernyótenyésztés kiterjesztését tűzte ki céljául, tág tere nyílik a munkálkodásra. A termés visszaesése mellett az ipari feldolgozás emelkedő tendenciát mutat. Nagy fejlődést mutat a *műselyem* — elsősorban *viscosa* — termelés. A háború előtt Olaszország a világtermelésnek csak 1·4, ma viszont 17 százalékát adja. Ugyancsak nagy fontosságra tett szert a textilipar többi ága is.

A mechanikus iparok közül főleg két termelési ág lendült fel, az automobilgyártás és a hajóépítés. Az *automobilgyártás* a háború után megháromszorozódott. Főleg kis kocsik gyártása terén értek el sikereket s már-már kilátás nyílt arra, hogy sikerül egy európai frontot kiépíteni az amerikai gyártmányok ellen. Ennek azonban a helyzet későbbi alakulása útját állta. Másik fejlődő nehézipar a *hajóépítés*. Minthogy a háború után az osztrák-magyar monarchia legnagyobb telepeit is megszerezték (amelyeknek kapacitása nagyobb, mint az összes többi olasz telepeké együtt), a kiaknázhatóság oly méreteket öltött, hogy nehéz lesz a kereslettel lépést tartani. Egyelőre a legnagyobb motoros hajók

az olasz kereskedelmi flottához tartoznak és még 1926-ban a világ hajóépítő iparában Itália foglalta el a második helyet. A nehézségek mindenesetre a tonnatartalom csökkenésével már jelentkeznek.

Az olasz gazdasági élet 1930-ban.

Az 1930-as év válsága elsősorban *nyersanyagválság* volt s így azokra az országokra nehezedett rá leginkább, amelyek a világpiacon egynéhány vagy csak egy specializált tömegáruval jelennek meg. Olaszország nyersanyagbehozatalra szorul s ezt mint hátrányt szokták felhozni. A múlt év válságában ez kivételesen előnyére szolgált; hisz éppen ez volt az oka, hogy a munkanélküliség, bár az év folyamán emelkedő irányzatot mutatott, aránylag más országoknál alacsonyabb színvonalon maradt. Mindazonáltal sem a forgalom, sem a termelés nem tudta magát kivonni az általános depresszió hatása alól. Az oly nagy fontossággal bíró *textilipar* kapacitásának kihasználása az egyes ágakban 70—85 százalékos volt. Ugyanígy a vasutak és hajókon lebonyolított áruforgalom is visszaesést mutat. Az általános áresés a *Facchi*-féle index szerint 19%-os volt 1929-hez, és 22%-os 1928-hoz viszonyítva.

Az olasz külkereskedelem és magyar vonatkozásai.

Az olasz külkereskedelem — földrajzi helyzetének természetes következményeképpen — koránt sincs oly mértékben az európai kontinensre utalva, mint hazánk. Európára forgalmának csak fele esik, míg egyharmada az amerikai kontinensre, 10%-a pedig Ázsiára jut. A balkánnal forgalmának átlag 7—8%-a bonyolódik le; körülbelül ugyanennyi jut a délamerikai államokra is, Kanada és az Egyesült államok pedig a forgalom egynegyedrészt jelentik.

Magyarország kivitele egyes árukból Olaszországba az 1928—30. években.

Importations hongroises en Italie en 1928—30.

Érték millió pengőben — *Valeur en millions de pengős.*

Á r u m e g n e v e z é s <i>Désignation des marchandises</i>	A magyarországi összes kivitel értéke <i>Valeur des exportations totales de Hongrie</i>			Az összes érték %-ában <i>Pourcentages par rapport à la valeur totale</i>			Az olasz kivitel értéke <i>Valeur des importations hongroises en Italie</i>			Az olasz kiviteli érték %-ában <i>Import. hongroises en Italie %</i>		
	1928	1929	1930	1928	1929	1930	1928	1929	1930	1928	1929	1930
Vágó- és igásállatok — <i>Animaux de boucherie et de trait</i>	86·73	151·42	188·09	10·50	14·58	20·66	8·65	28·99	69·14	29·60	40·53	59·41
Búza — <i>Froment</i>	88·91	126·36	73·68	10·76	12·17	8·09	1·68	14·73	19·25	5·73	20·59	16·54
Baromfi élő — <i>Volaille vivante</i>	9·15	7·84	12·20	1·11	0·76	1·34	0·20	0·56	3·10	0·69	0·78	2·66
Rozs — <i>Seigle</i>	34·12	23·09	13·04	4·13	2·22	1·43	0·51	1·47	2·27	1·73	2·05	1·95
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	7·37	6·44	3·42	0·89	0·62	0·37	3·78	4·49	2·02	12·93	6·27	1·74
Tengeri — <i>Maïs</i>	13·27	16·90	15·73	1·61	1·63	1·73	0·15	2·01	1·90	0·53	2·81	1·63
Friss és elk. hús — <i>Viandes fraîches et préparées</i>	6·85	14·81	14·38	0·83	1·43	1·58	0·02	0·83	1·74	0·05	1·17	1·50
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	18·49	22·58	23·35	2·24	2·17	2·57	2·02	1·92	1·47	6·93	2·69	1·26
Disznósír, szalonna — <i>Saindoux et lard</i>	9·00	7·12	14·49	1·09	0·69	1·59	0·54	1·08	1·45	1·83	1·51	1·24
Bab — <i>Haricots</i>	5·12	13·21	3·06	0·62	1·27	0·34	1·10	2·56	1·14	3·77	3·58	0·98

Magyarország behozatala egyes árukból Olaszországból az 1928—1930. években.

*Le commerce de la Hongrie avec l'Italie en 1928—30.*Érték millió pengőben. — *Valeur en millions de pengős.*

Áru megnevezés <i>Désignation des marchandises</i>	A magyarországi össz. behoz. értéke <i>Valeur des impor- tations totales en Hongrie</i>			Az összes érték ‰-ában <i>Pourcentages par rapport à la valeur totale</i>			Az olasz behoz. értéke <i>Valeur des im- portations italien- nes en Hongrie</i>			Az olasz behozatali érték ‰-ában <i>Import. ital. en Hongrie ‰</i>		
	1928	1929	1930	1928	1929	1930	1928	1929	1930	1928	1929	1930
Déli gyümölcs — <i>Fruits du Midi</i>	13·94	12·24	11·57	1·15	1·15	1·39	9·84	8·95	7·86	20·33	19·10	19·32
Rizs (hántolt és hántolatlan) — <i>Riz (dé- cortiqué et brut)</i>	11·40	12·10	8·47	0·96	1·14	1·02	4·66	5·59	5·45	9·62	11·92	13·39
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	17·15	21·47	25·46	1·42	2·02	3·06	2·87	3·03	3·46	5·93	6·47	8·49
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	21·15	21·95	24·85	1·75	2·06	2·98	3·81	4·85	2·13	7·87	10·36	5·23
Pamutfonál és cérna — <i>Fils de coton et fils à coudre de coton</i>	30·90	24·96	16·09	2·55	2·35	1·93	1·11	0·99	1·82	2·29	2·13	4·47
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	6·07	6·57	5·80	0·50	0·62	0·70	1·36	1·27	1·40	2·81	2·71	3·43
Gyapjúfonál — <i>Fils de laine</i>	17·84	17·38	12·79	1·47	1·63	1·54	0·04	0·23	1·35	0·09	0·48	3·31
Gyapjuszövet — <i>Tissus de laine</i>	47·92	32·95	29·35	3·96	3·10	3·52	2·05	1·49	1·22	4·22	3·18	2·99
Kender és kóc — <i>Chanvre et étoupe</i>	3·28	3·36	3·19	0·97	0·32	0·38	0·46	1·07	1·18	0·94	2·28	2·90
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	80·19	57·11	44·17	6·62	5·37	5·30	2·58	1·70	1·03	5·33	3·62	2·53
Friss főzelék — <i>Légumes frais</i>	2·53	2·01	1·12	0·21	0·18	0·13	1·53	0·60	0·72	3·16	1·28	1·76
Szuperfoszfát — <i>Superphosphates</i>	2·34	1·90	0·88	0·19	0·17	0·11	1·64	1·03	0·64	3·39	2·20	1·57

Ugyanígy jelentős különbséget látunk a két ország között, ha a forgalom belső összetételét vizsgáljuk. Mert, míg például az olasz forgalomban az élelmezési és élvezeti cikkek behozatalban és kivitelben egyaránt 23—26%-kal szerepelnek, addig a magyar behozatalnak körülbelül 10, viszont a kivitelnek 45—50%-át jelentik. Viszont az ipari gyártmányok az olasz behozatalban 15—20%-ot, a kivitelben 40—45%-ot jelentenek. Nálunk csaknem fordított az arány: az ipari gyártmányok behozatala alig marad 40% alatt, míg kivitelük 15% körül áll.

Nézzük most már az egyes áruk szerepét, elsősorban pedig a mezőgazdaság és vele kapcsolatos cikkek kérdését. Az olasz búzatermelés erős emelkedést mutat ugyan, de nem valószínű, hogy a 60 millió mázsát sokkal felülmúlja. Ilyen termelés mellett pedig még mindig 18—20 millió mázsa külföldi búzára van szükség. Ennek körülbelül a fele észak-amerikai, egytizedrésze argentinai és romániai és egyötöde ausztráliai. Az utolsó évben az orosz búzabehozatal 3 millió mázsa volt, ami azonban kivételes jelenség. Mindezek mellett Magyarország csak 4·5—5%-kal járul hozzá az olasz búzaellátáshoz. Itt terjeszkedésre volna lehetőségünk, hiszen látjuk, hogy az olasz behozatal a belföldi fogyasztásnak 20—28%-át látja el. Rozsot és más gabonafélét, valamint lisztet Olaszország alig vesz fel, tengeritermelésünk pedig távol van még attól a fejlettségi foktól, hogy Argentina és Románia mellett az olasz 7—9 millió mázsás szükséglet ellátásában részt kérhessen. Az olasz rizstermelés nem mutat különösebb fejlődést. Az évi termés 6—7 millió mázsa, aminek több mint egyharmada exportra kerül. Magyarország mintegy 5%-ot tud csak ebből a

cikkből felvenni, ami viszont a mi össz-rizsbehozatalunknak több mint 60%-át teszi ki. Az ezzel egyminőségű, de messzebbről szállított brit-indiai áru csak 30 egynéhány százalék, s a drága amerikai áru csak kis töredék. Az olasz *makarónikivitel* évente legfeljebb másfélszáz mázsára megy fel, 30—40 millió lira értékben, ez a cikk azonban magyar szempontból jelentéktelen. Az olasz mezőgazdasági cikkek közül kiemelkedő jelentőséggel bírnak a kertgazdaság terményei, elsősorban a *déli gyümölcs*. Ennek évi termelése 7—800 ezer tonnára is felmegy s a termelés 50—60%-a kerül kivitelre. A *narancs és citrom* exportértéke az összkivitelnek 2·5%-át teszi ki; Magyarország egyike a számottevő fellevevőknek, legutóbbi évi fogyasztásunk nagyobb volt, mint a hozzánk közelfekvő államok közül Svájc és Cseh-Szlovákiaé. Az olasz narancsnak a magyar piacon csak a spanyol áru versenytársa, kétharmad—egyharmad arányban. Olaszországból származó importunknak a déligyümölcsök több mint 20%-át teszik. Az olasz *főzelék-, zöldség- és gyümölcsstermelés* igen magas fokon áll s utólérhetetlen klimatikus előnyöket élvez, aminek folytán áruai a primört kedvelő országokban széleskörű elhelyezést nyernek. Magyarország ezen a téren nem mint fellevevő, hanem inkább mint versenytárs szerepel. Évente néhány ezer mázsa korai burgonyát importálunk, ezzel szemben 4—5 ezer mázsa közönséges burgonyát tudunk elhelyezni az olasz piacon. Olaszország évente 30—40 ezer tonna *hüvellyest* hoz be, ennek egyharmada jugoszláv és egytizede román eredetű. Magyarország 15—20% erejéig részesül a forgalomban. Természetes, hogy egyes cikkekben, melyek mindkét ország exportjában fontosak, mint

a szőlő, bor, hagyma Magyarország nem érvényesülhet. *Dohányexportunk* nagyobb mértékben helyezkedhetnék el Itáliában, de az egész magyar felesleg, mely 100 ezer mázsára megy, nem versenyezhet a tengerentúli finomabb minőségekkel. Mezőgazdasági iparunk termékei közül sem a szesz, sem a cukor nem számíthat kedvező felvételre, hiszen egyrészt az olasz termelés erősebben fejlődik a fogyasztásnál, másrészt a behozatal az utolsó három év alatt csaknem egytizedére esett vissza. A magyar kivitel Olaszország felé emelkedőben van ugyan, csak éppen a tér szűkült meg, amelyen terjeszkedhetik. Olaszország iparában az *olajosmag* feldolgozásnak kiemelkedő szerepe van. Olajosmag behozatala is jelentős, évi 2—300 millió lira értékű. A magyar termelés azonban alig versenyképes a tengerentúli áruval szemben.

A két ország árucseréje szempontjából legnagyobb jelentőségű ponthoz érkeztünk el: az *állatok és állati termékek* kérdéséhez. Mint említettük, Olaszország állatállománya igen kedvezőtlen. Ennek folytán évente 15—20 ezer ló, 200—260 ezer szarvasmarha, több mint 10.000 sertés és 5—6 ezer juh behozatalára szorul. Magyarország részesevé a *vágó- és igásállatokban* erősen emelkedő tendenciát mutat, hiszen *szarvasmarhakivitelünk* 1928 és 1930 között csaknem megtízszereződött, míg az olasz összbehozatal csak 30%-kal nőtt meg. A legutolsó évben az olasz *lóbevitelben* 22, a *szarvasmarhabevitelben* 29 %-ig részesevédtünk, szemben Jugoszlávia 42 és Románi 14%-os részesevével. Az olasz *sertésbevitel* az utolsó három év alatt értékben 60-ról 9 millió lirára, mennyiségben 100-ról 14-re esett vissza. Ez a tér tehát bezárult a magyar export előtt. Az *élő baromfi* bevitel nagy fejlődést mutat. Az olasz összbevitel értéke 19-ről 55 millió lirára, mennyisége 29-ről 108 millió mázsára emelkedett. A magyar kivitel még ennél is erősebb ütemű fejlődést mutat, mert 1928-ban 789, 1930-ban pedig 13.912 ezer mázsát helyeztünk el a piacokon. Jugoszlávia részesevé három év előtt 65, míg az utolsó évben 70% volt. Magyarország előretörése szemmel látható. A mi szempontunkból az volna előnyös, ha inkább *leölt baromfit* sikerülne minél nagyobb mennyiségben eladni, de az olasz piac felvevőképessége ebben kicsi. Az olasz *húsbehozatal* is számottevő; ez csaknem teljesen a tengerentúli országok érdekkörébe tartozik. Az olasz *tojásbehozatal* emelkedő. Több mint 200 ezer mázsát vásárolnak. Ebben azonban Magyarország nem vesz részt. A magyar áru a német és osztrák piacokat keresi fel, míg Olaszország lengyel, jugoszláv és földközítenger-melléki árut vásárol. *Tej- és tejtermékekre* Olaszország nem piac, sőt kiváló minőségű *sajtjai* inkább Magyarországon találnak vevőt.

Ipari gyártmányok elhelyezése terén Magyarország csak gyenge konkurrensként léphet fel a

nyugateurópai nagy iparokkal szemben. A mi *gépeink és készülékeink*, továbbá *elektromos ipari gyártmányaink* versenyképesek; a *generátorok* és *transzformátorok* bevitelében máris részesevédtünk. Messze ágazó *izzólámpakivitelünk* 5—6%-át ma is az olasz piac veszi fel.

A kérdés másik oldala az, hogy az olasz ipar gyártmányai milyen mértékben találnak elhelyezést nálunk. Itt elsősorban a *textilipar* érdemel figyelmet. A magyar *selyem- és selyemfonálbehozatal* értéke az utóbbi években jóval 20 millió pengő fölé emelkedett s az összbehozatal értékének a legutóbbi évben már több mint 3%-át jelentette. Az Olaszországból származó *selyembehozatal* összes olasz behozatalunknak 8,5, összes *selyembehozatalunknak* pedig 13,5%-át jelenti. Már az előrebocsátottaknál rámutatunk arra a fontosságra, amellyel a textilipar, különösen pedig a selyemtermelés és gyártás az olasz gazdasági életben bír. Az olasz *nyersselyemkivitel* 60 ezer, a *műselyemkivitel* 188 ezer mázsa fölött van. A *műselyemszövetek* kivitele pedig 80—100 ezer mázsát is meghaladja. Ezeknek az áruknak legnagyobb felvevői a nyugateurópai és a tengerentúli államok. Magyarország szükségszerűleg eltöri a német, svájci és spanyol fogyasztás mellett. Magyarország szükségleteinek csak 10%-át szerzi be Olaszországból, míg annak egyharmada német és egyhatoda belga eredetű a szintén jelentős francia és osztrák áru mellett. A textilipar többi ágaiban a magyar belföldi termelés versenye mind érezhetőbbé válik. Tudjuk, hogy *pamutfonál- és cérnabehozatalunk* az utolsó három év alatt 45%-kal csökkent: ugyanekkor azonban ennél a cikknél az olasz részesevédtetés tért nyert, és 1 millió pengőről közel 2 millióra emelkedett, aránya az olasz behozatalban pedig megkétszereződött. *Gyapjúfonálbehozatalunk* ugyanekkor 30%-kal esett, viszont Olaszországból származó behozatalunk úgyszólván a semmiből 1,3 milliós tétellel küzdötte fel magát. A magyar textilipar élénk fejlődése folytán a szövetbehozatal minden vonatkozásban háttérbe szorul. *Gyapjúsövetbehozatalunk* a szóbanforgó idő alatt 40%-ot, *pamutszövetbehozatalunk* valamivel többet veszített. Ugyanezen cikkeknel az olasz behozatal aránya hasonlóképpen, részben még erősebben esett vissza. Ezért a tévesztésért a *rizsbehozatal* emelkedése kárpótolja az olasz gazdasági életet. Meg kell jegyezni, hogy mindezen textiliákban Olaszország csak kis mértékben vesz részt a magyar fogyasztás kielégítésében. Az importált pamutárak felét Cseh-Szlovákia, több mint 10, vagy körülbelül 10%-át egyenként Ausztria, Franciaország és Nagy-Britannia adják, míg az olasz áruk számaránya a legutolsó évben az 5%-ot sem érte el. Gyapjúárunkban Cseh-Szlovákia 40%-ot, Ausztria, Németország és Nagy-Britannia 10 és 20% között, míg Olaszország csak 6% erejéig adott el. Az olasz áru olcsóbb minősége nem

Olaszország forgalma egyes árukból az 1930. évben.

Le commerce extérieur de l'Italie en 1930.

Érték millió lirában. — Valeur en millions de lires.

Árumegnevezés <i>Désign. des marchandises</i>	Az összes bevétel értéke <i>Valeur des importations totales en Italie</i>	Az össz. érték %-ában <i>Pourcent. par rapport à la valeur totale</i>	A magyar bevétel értéke <i>Valeur des importations hongroises en Italie</i>	A magy. bev. érték %-ában <i>Import. hongrois. en Italie %</i>
Ló — <i>Chevaux</i>	36.07	0.21	12.40	4.08
Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes</i>	388.84	2.25	116.32	38.29
Sertés — <i>Porcs</i>	9.16	0.05	¹⁾	¹⁾
Elő baromfi — <i>Volaille vivante</i>	54.97	0.32	7.03	2.31
Friss hús (fagyasztott is) — <i>Viandes (fraîches et frigorifiées)</i>	225.55	1.30	4.03	1.32
Búza — <i>Froment</i>	567.12	9.04	83.17	27.38
Rozs — <i>Seigle</i>	15.28	0.09	9.87	3.24
Tengeri — <i>Maïs</i>	393.86	2.27	7.22	2.38
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	19.32	0.11	7.59	2.49
Olajos magvak — <i>Graines oléagineuses</i>	325.92	1.88	1.19	0.39
Disznósír és szalonna — <i>Saindoux et lard</i>	26.74	0.15	3.79	1.25
Árumegnevezés <i>Désign. des marchandises</i>	Az összes kivitel értéke <i>Valeur des exportations d'Italie</i>	Az össz. kiv. ért. %-ában <i>Pourcent. par rapp. à la val. des export. tot.</i>	A magyar kivitel értéke <i>Valeur des importations italiennes en Hongrie</i>	A magy. kiv. érték %-ában <i>Import. ital. en Hongrie %</i>
Sajt — <i>Fromage</i>	304.60	2.51	0.61	0.59
Friss főzelék — <i>Légumes frais</i>	189.12	1.56	1.55	1.50
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	309.70	2.55	0.95	0.92
Déli gyümölcs — <i>Fruits du Midi</i>	797.72	6.58	24.43	23.68
Étolaj (oliva) — <i>Huile d'olive</i>	304.43	2.51	0.09	0.08
Kender — <i>Chanvre</i>	213.73	1.76	3.57	3.46
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	907.54	7.48	3.77	3.65
Gyapjuszövet — <i>Tissus de laine</i>	280.21	2.31	¹⁾	¹⁾
Selyem és műselyem (Nyers fonal és szövet) <i>Soie et soie artificielle (fils bruts et tissus)</i>	2,296.29	18.95	4.37	4.23
Autó — <i>Autos</i>	272.81	2.25	3.21	3.11
Márvány — <i>Marbre</i>	215.34	1.77	0.05	0.04
Cement — <i>Ciment</i>	5.41	0.04	¹⁾	¹⁾
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	228.97	1.89	5.32	5.15
Férfi kalap (szalmakalap nélkül) — <i>Chapeaux p. hommes (chap. de paille non compris)</i>	158.21	1.31	1.72	1.66

¹⁾ Nincs kimutatva az olasz külker. kiadványban. — *Ne figure pas dans le relevé ital. sur le commerce ext.*

teszi valószínűvé azt, hogy a magyar ipar várható fejlődése esetén pozícióját továbbra is megtarthassa.

Olaszország férfikalap ipara évente tíz milliónál több nemezből és olykor ugyanannyi szalmából készült kalappal árasztja el a világpiacot. Ez az áru azonban legnagyobb részben Európán kívül, sőt körülbelül felerészben az erősen olasz kultúrbefolyás alatt álló délamerikai államokban talál elhelyezést. Magyarország az utolsó évben 13 ezer darab olasz férfikalapot importált, ami összes importjának csak 10%-át jelenti. Az olasz ipar ezen a téren nagyon megérzi az osztrák és cseh versenyt. Az olasz női kalap export is számottevő, azonban ez a cikk jobban alá lévén vetve a divat szeszélyeinek, mennyiség és érték szempontjából igen változó. Magyarország egész kalapbehozatala Olaszországból évi 300—400 ezer pengőt jelent.

A nehézipar gyártmányai közül kiemelkedik a személyszállító automobil. Itália évente 20—30 ezer darabot visz ki. Ennek zöme Franciaországban, Angliában és Németországban talál piacot. Magyarország a szükséglethez képest 100—200 darabot vásárol, míg összbehozatala évente 600—1000 darabra megy fel. Eredet szerint Magyarország a személyszállító autók legnagyobb részét az Egyesült Államoktól vásárolja, s Olaszország részesedése 16—20%.

Végigtekintve a magyar-olasz külkereskedelmi kapcsolatokon, megállapíthatjuk, hogy a két ország gazdasági élete módot ad arra, hogy a külkereskedelmi kapcsolat minél szorosabb legyen. A közelmult éveiben általában a forgalom megcsökkenése állott be, ugyanekkor Olaszországnak a magyar forgalomban való részesedése, úgy a behozatal, mint

a kivitel terén megnőtt. Különösen számottevő ez Magyarország odairányuló kivitele szempontjából, amely összkivitelünknek 1928-ban még csak 3·5, a legutóbbi évben pedig már 12·8%-át jelentette. Természetesen Olaszországnak az egész világra kiter-

jedő kereskedelmi hálózatában hazánk részesedése kisebb mérvű, de fejlődése itt is észlelhető. Meggyőződést szerezhetünk tehát arról, hogy a két ország közötti szoros kapcsolat szilárd gazdasági alapokon nyugszik. *Sibelka-Perleberg Artúr dr.*

Magyarország benzinkutainak forgalma 1930-ban.

Les distributeurs d'essence de Hongrie en 1930.

Résumé. En Hongrie, le nombre des distributeurs d'essence alimentant les véhicules à moteur a continué à augmenter assez notablement en 1930 et s'élevait à la fin de l'année à 947. On y a débité au total 31·2 millions de litres de benzine et de mélange de benzine et d'alcool (motalko).

Les entrepôts ont vendu au total 472.117 q de benzine et de mélange de benzine et d'alcool et 2·6 millions de kilos d'huile pour véhicules à moteur.

★

A géperejű járművek üzemi anyaggal való ellátására rendelt benzinkutak hálózata az elmúlt év folyamán ismét elég jelentős mértékben bővült. Akadtak ugyan egyes helyek, ahol a csekély forgalom folytán a benzintöltő-állomások üzemét beszüntették, azok száma azonban mindössze 14 volt, ami az újonnan megnyitott 169 benzinkút mellett elenyészően csekély. A benzinkutak száma tehát végeredményben 155-tel szaporodott s ezzel az 1930. év végén 947 állomás állott a motorosok rendelkezésére.

Az újonnan felállított benzinkutakból aránylag a legtöbb, szám szerint 22, a fővárosra esik, ahol ezzel számuk 132-re emelkedett. A többi törvényhatósági város közül Sopronban két benzintöltő-állomást üzemem kívül helyeztek s ezek levonása után e városokban az 1930. év végén 30-cal több, összesen 110 volt használatban. A megyei városoknál 5 községben 6 kutat helyeztek forgalmon kívül, ezzel szemben 38-at állítottak fel, az évvégi állomány tehát 208 volt. A többi kis- és nagyközségekben ugyancsak 6 állomás beszüntetése mellett 77 új kutat adtak át a forgalomnak úgy, hogy ezekben a községekben végeredményben 497-re nőtt a számuk. Ezek a változások általában véve a benzinkutak területi megoszlását nem igen befolyásolták. Budapestre jutott az előző évihez hasonlóan az állomások 13·9%-a. A többi törvényhatósági város-

ban elhelyezett kutak erősebb szaporodása révén e helységek aránya 10·1%-ról 11·6%-ra emelkedett. Viszont a megyei városokban, valamint a kis- és nagyközségekben üzemben levő benzinkutak számának kisebb mértékű növekedése e községek viszonyszámát némileg csökkentette. A megyei városok benzintöltő-állomásainak száma ugyanis az országban található kutak 22·0%-át (1929-ben 22·2%), a kis- és nagyközségeké pedig 52·5%-át (53·8%) tette.

Az év folyamán a benzinkutakon át kimért benzin, valamint a benzin-szeszkeverék (motalko) mennyisége kereken másfél-millió literrel maradt alatta az előző évi-nek s összesen 31·2 millió literre rúgott. A gépkocsik és motorkerékpárok részére az elmúlt év novembere óta előírt motalkó mennyiségének az összes üzemi anyagokhoz viszonyított aránya 82·7%-ra szökkent fel, ami természetes következménye annak, hogy a benzin-szeszkeverék 1929-ben mindössze csak két hónapon át, a tárgyalt évben pedig már az egész év folyamán használatban volt. A fogyasztás erős csökkenésének oka viszont a közismerten kedvezőtlenebbé vált gazdasági viszonyokban keresendő. A benzinfogyasztás megcsappanásának látszólag ellentmond ugyan az a körülmény, hogy a forgalomban levő gépjárművek havi átlagos száma némileg meghaladta az előző évit. Ebből pedig feltehető volna, hogy a gépek benzin-szükségletének is nagyobbak kellene lennie az előző évinél. Éppen ez mutat azonban a gazdasági helyzet rosszabbodására, mert az egyes hónapokban üzemben tartott gépek tulajdonosai is arra kényszerültek, hogy gépeik használatát takarékosági szempontból a minimálisra redukálják.

A kutakon át kiszolgáltatót benzin és motalkó mennyiségének csökkenése legerősebben a fővárosban észlelhető, ahol a fogyasztás 1·3 millió literrel maradt mögötte az előző évinek s összesen 14·0 millió litert

1. A benzinkutak forgalma városokint és vármegyénkint.
Données sur les distributeurs d'essence, par ville et par comitat.

Megnevezés <i>Désignation</i>	A benzinkutak száma <i>Nombre de distributeurs d'ess.</i>	A benzinkutakon át kiszolgáltatót		Megnevezés <i>Désignation</i>	A benzinkutak száma <i>Nombre de distributeurs d'ess.</i>	A benzinkutakon át kiszolgáltatót	
		benzin <i>Benzine</i>	benzinszesz- keverék — Mé- lange de ben- zine et d'alcool (motako)			benzin <i>Benzine</i>	benzinszesz- keverék — Mé- lange de ben- zine et d'alcool (motako)
mennyisége literekben <i>fourni par les distribu- teurs d'essence, en litres</i>				mennyisége literekben <i>fourni par les distribu- teurs d'essence, en litres</i>			
Tj. városok <i>Villes autonomes</i>				Szentes 6 32.270 117.282			
Baja	7	25.420	214.726	Szolnok	9	9.178	179.518
Budapest	132	4,217.859	9,735.885	Szombathely	6	25.942	285.507
Debrecen	12	33.074	497.379	Túrkeve	2	—	39.992
Győr	19	78.164	921.961	Újpest	4	1.712	192.063
Hódmezővásárhely	7	43.792	78.707	Vác	4	—	92.552
Kecskemét	8	11.120	184.890	Veszprém	6	8.620	191.311
Miskolc	9	43.177	435.776	Zalaegerszeg	5	195	97.472
Pécs	13	25.230	568.096	Együtt — Ensemble	208	467.400	5,243.803
Sopron	7	27.518	288.292	Egyéb községek.			
Szeged	14	39.493	416.000	<i>Autres communes.</i>			
Székesfehérvár	14	37.024	286.149	Abaúj-Torna vm. — comit.	9	—	79.439
Együtt — Ensemble	242	4,581.871	13,627.861	Bács-Bodrog	7	—	92.531
Megyei városok <i>Villes de comitat</i>				Baranya	17	1.101	189.090
Balassagyarmat	4	1.595	110.650	Békés	21	10.984	332.732
Békéscsaba	13	55.947	315.806	Bihar	9	—	95.045
Budafok	4	—	140.572	Borsod, Gömör és Kishont	24	33.646	247.182
Cegléd	3	1.387	84.273	Csanád, Arad, Torontál	11	4.461	147.608
Csongrád	2	—	52.681	Csongrád	3	1.024	45.595
Eger	7	66.855	68.276	Fejér	26	14.169	240.194
Esztergom	5	9.339	129.238	Győr, Moson, Pozsony	15	16.948	110.686
Gyöngyös	5	21.889	167.068	Hajdu	6	1.440	81.748
Gyula	4	10.714	46.508	Heves	22	12.974	326.088
Hajduböszörmény	1	—	25.111	Jász-Nagykun- Szolnok	23	9.219	366.104
Hajduhadház	1	—	10.708	Komárom, Esztergom	25	74.232	270.891
Hajdunánás	2	100	12.427	Nógrád és Hont	10	17.550	116.447
Hajduszoboszló	2	—	64.222	Pest-Pilis-Solt-Kiskun	84	61.406	1,624.508
Jászberény	6	8.385	96.248	Somogy	33	17.301	367.696
Kalocsa	7	5.764	141.002	Sopron	15	537	288.672
Kaposvár	12	29.628	238.311	Szabolcs, Ung	19	1.395	204.481
Karcag	7	559	71.811	Szatmár, Ugocea és Bereg	9	166	187.885
Kiskunfélegyháza	5	4.009	125.385	Tolna	27	13.334	408.833
Kiskunhalas	7	58.412	152.776	Vas	20	6.935	201.881
Kispest	5	42.080	219.000	Veszprém	22	22.623	271.713
Kisújszállás	2	1.963	38.006	Zala	35	46.964	541.221
Komáromújváros	3	—	59.577	Zemplén	5	—	114.461
Kőszeg	3	—	32.882	Együtt — Ensemble	497	368.409	6,952.731
Magyaróvár	2	2.117	146.242	Összesítés — Total			
Makó	3	—	93.204	Tj. városok — <i>Villes</i> <i>autonomes</i>	242	4,581.871	13,627.861
Mezőtúr	4	5.837	41.073	Megyei városok — <i>Villes de comitat</i>	208	467.400	5,243.803
Mohács	7	3.795	159.150	Egyéb községek — <i>Autres communes</i>	497	368.409	6,952.731
Nagykanizsa	6	1.975	171.835	Összesen — Total	947	5,417.680	25,824.395
Nagykőrös	2	25.468	31.849				
Nyíregyháza	5	9.200	231.422				
Pápa	5	4.445	121.610				
Pesterzsébet	7	14.945	166.489				
Rákospalota	4	1.085	137.358				
Salgótarján	2	—	90.339				
Sátoraljaújhely	3	—	117.240				
Szekszárd	4	1.990	77.093				
Szentendre	2	—	60.664				

tett. Budapest szerepe azonban mégis kiemelkedő, amennyiben a főváros területén elhelyezett benzínállomásokra esett az ország egész ilyenmű fogyasztásának 44·7% -a (1929-ben 46·5%). A többi törvényhatósági jogú városban hasonló a helyzet. Három város kivételével ugyanis, ahol némi emelkedés mutatkozik, mindenütt kisebb volt a fogyasztás úgy, hogy végeredményben 158.000 litert kitevő apadás jelentkezik s ezzel az év folyamán kimért mennyiség 4·3 millió liter volt, ami az összes fogyasztás 13·6% -át tette (1929-ben 13·5%). A megyei városokban szintén — kereken 657.000 literrel — kevesebb, összesen 5·7 millió liter benzín és motalkó került eladásra, ami tehát az egész mennyiség 18·3% -ának (19·5%) felel meg. Egyedül a kis- és nagyközségekben elhelyezett benzinkutak forgalma növekedett kereken 579.000 literrel s ezzel e helységek fogyasztása 7·3 millió literre rúgott, vagyis az ország benzinkutain át kimért mennyiségnek 23·4% -a (20·5%).

A kutankinti átlagos fogyasztás, a benzintöltő-állomások szaporodása és a fogyasztás csökkenése folytán jelentősen visszaesett. Az országos átlag, mely 1929-ben 41.354 literre rúgott, 1930-ban 32.991 literre szállott alá. Budapest előző évi 138.440 litert kitevő átlaga is alaposan megcsappant, de a kutankinti 105.710 literes fogyasztás

még mindig jóval felette áll az országos átlagnak. Meghaladja az országos átlagot a többi tj. városokban üzemben levő benzintöltő-állomások forgalma is, melyekben kutankint 38.691 liter (1929-ben 55.170) benzín és motalkó került kimérésre. A megyei városokban, valamint a kis- és nagyközségekben elhelyezett kutakra eső átlagos fogyasztás az előző évihez hasonlóan már alatta marad az országos átlagnak, amennyiben az előbbi helyeken állomásonként 27.458 liter (1929-ben 36.181), az utóbbiakon 14.731 liter (1929-ben 15.828) került kimérésre.

Az év folyamán a benzintöltő-állomásokon kiszolgáltattott benzín és motalkó havonkinti forgalmánál nem találunk olyan erős kilengéseket, mint az előző évben. A fogyasztás mélypontján, mely az előző évhez hasonlóan februárra esett, a kimért üzemanyag mennyisége nem esett annyira vissza s az elmúlt évi 1·5 millió literrel szemben 1·9 millió liter volt. A maximum, melynek időpontja az előző évtől eltérően nem augusztusra, hanem júliusra esett, kereken félmillió literrel kevesebb, összesen 3·2 millió fogyasztást mutat fel. A helyzetebből a szempontból ezekkel a viszonyokkal az ország minden részében nagyjában meg egyező. A legkevesebb benzín és motalkó mindenütt február hó folyamán került ki-

2. A benzinkutak forgalma az 1930. évben havonkint.

Données mensuelles sur le nombre des distributeurs d'essence et sur les quantités fournies par eux en 1930.

Hónap Mois	Tj. városok Villes autonomes			Megyei városok Villes de comitat			Egyéb községek Autres communes			Mindössze Total général		
	Benzinkutak száma Nombre de distributeurs d'ess.	Kimért benzín mennyisége liter — Benzine fournie, litres	Kimért benzinszkeverék mennyisége liter Mélange de benzine et d'alcool (motalkó) fourni, litres	Benzinkutak száma Nombre de distributeurs d'ess.	Kimért benzín mennyisége liter — Benzine fournie, litres	Kimért benzinszkeverék mennyisége liter Mélange de benzine et d'alcool (motalkó) fourni, litres	Benzinkutak száma Nombre de distributeurs d'ess.	Kimért benzín mennyisége liter — Benzine fournie, litres	Kimért benzinszkeverék mennyisége liter Mélange de benzine et d'alcool (motalkó) fourni, litres	Benzinkutak száma Nombre de distributeurs d'ess.	Kimért benzín mennyisége liter — Benzine fournie, litres	Kimért benzinszkeverék mennyisége liter Mélange de benzine et d'alcool (motalkó) fourni, litres
I.	192	271.174	991.001	161	21.843	313.933	404	11.626	412.739	757	304.643	1,717.673
II.	197	268.014	941.542	162	16.778	311.704	405	18.028	391.705	764	302.820	1,644.951
III.	209	316.968	1,143.688	171	27.292	381.929	409	10.948	470.282	789	355.208	1,995.899
IV.	226	387.108	1,115.055	171	28.668	390.249	413	28.140	533.988	810	443.916	2,039.292
V.	232	493.139	1,278.242	188	42.021	474.923	435	34.420	594.819	855	569.580	2,347.984
VI.	235	509.991	1,311.105	194	58.833	525.968	460	51.492	711.187	889	620.316	2,548.260
VII.	243	454.462	1,282.625	197	36.908	543.660	483	61.610	797.052	923	552.980	2,623.337
VIII.	234	437.481	1,310.637	200	37.264	565.975	483	55.968	761.657	917	530.713	2,638.269
IX.	250	396.239	1,125.409	208	52.026	512.681	481	28.016	683.400	939	476.281	2,321.490
X.	254	406.579	1,180.499	210	43.388	455.279	478	28.775	614.325	942	478.742	2,250.103
XI.	239	343.790	1,012.044	205	53.052	411.647	484	26.014	538.684	928	422.856	1,962.375
XII.	242	296.926	936.014	208	49.327	355.855	497	13.372	442.893	947	359.625	1,734.762
Összesen Total	1930	4,581.871	13,627.861	—	467.400	5,243.803	—	368.409	6,952.731	—	5,417.680	25,824.395
	1929	17,766.620	1,875.411	—	5,884.578	483.304	—	6,164.042	578.568	—	29,815.240	2,937.283

adásra. Ez a mennyiség a tj. városokban 1·2 millió, a megyei városokban kerekén 330.000, végül a kis- és nagyközségekben 410.000 litert tett. A legforgalmasabb hónap szempontjából már vannak bizonyos eltérések, azonban annyiban itt is megegyezőnek láthatjuk a viszonyokat, hogy a legnagyobb fogyasztás, mindenütt a motoros közlekedésre legkedvezőbb időszakra, a nyári hónapokra esett. A benzínállomások forgalma a tetőpontját a tj. városokban júniusban érte el, amikor 1·8 millió (1929 októberben 2·1 millió) liter benzin és motalkó került kiszolgáltatásra. Ez az időpont a megyei városokban augusztusban, a többi kis- és nagyközségekben pedig júliusban következett be: az előbbieknél a havi fogyasztás ekkor 603.239 (748.857), az utóbbiakban 858.662 (1929. augusztusban 882.491) litert ért el.

A benzinkutaknak a kiépített közutakhoz való viszonyításánál a közutakra nézve ez idő szerint csak az előző évi adatok állnak rendelkezésre. Az állomások szaporodása folytán tehát ebből a szempontból kedvezőbb a helyzet, úgy, hogy Magyarország területén 1930. év végén minden benzinkútra átlag 19·8 km hosszú kiépített közút esett, míg az előző évben az arány 23·7 km volt. Az ország egyes részeit tekintve természetesen hasonló a helyzet. Budapesten a

tárgyalt év végén átlag minden 300 méter úton (1929-ben 400 m) volt egy töltő-állomás felállítva. A többi törvényhatósági városban minden 7·3 km-re (1929-ben 8·2) az ország egyéb részein pedig 25·7 km-re (1929-ben 30·0 km-re) esett egy-egy töltő-állomás.

A benzintöltő-állomásokat az 1930. év végén forgalomban volt gépjárművekkel szembeállítva megállapíthatjuk, hogy az ország területén minden kútra átlag 32 motoros jármű esett, míg az előző évben 37 jutott. Budapestet külön tekintve, a főváros arányszáma az országos átlagot jóval meghaladva 116-ot tett (1929-ben 139). Az országnak a fővároson kívül eső területeirészein levő viszonyokat tekintve az egy benzinkútra eső járművek száma 18 volt (1929-ben 21).

A raktárról eladott benzin- és benzinszeszkeverék évi forgalma nem csappant meg olyan erős mértékben, mint azt a benzinkutakon át kiszolgáltató üzemanyagoknál észlelhetjük. Az 1930. év folyamán eladott benzin és motalkó mennyisége ugyanis mindössze 15.302 q-val csökkent s összesen 472.117 q-ra rúgott. Abban az esetben azonban, ha a két üzemanyagot külön-külön tekintjük, jelentős változást tapasztalhatunk. Az összes benzinfogyasztás 460.073 q-ról

3. A raktárról eladott benzin és autólaj.

Benzine et huile p. automobiles vendues par les entrepôts.

Hónap — Mois	Benzine vendue												Mélange de benzine et d'alcool (motalko) vendu			Az automobilonok és motorkerékpárok részére eladott autólaj mennyisége kg-okban Huile p. automobiles vendue pour automobiles et motocyclettes, en kg		
	A 735 fokon aluli de moins de 735°			A 736—750 fokon de 736 à 750°			A 750 fokon felüli de plus de 750°			Az összes au total			A 736—750 fokon de 736 à 750°	A 750 fokon felüli de plus de 750°	Az összes — total	hazai — huile intérieure	külföldi huile étrangère	együtt ensemble
	m i n ő s é g ű																	
	eladott benzin mennyisége 100 kilogrammokban — quantité en 100 kg												minőségű			eladott benzinszeszkeverék mennyisége 100 kilogrammokban quantité en 100 kg		
megadózott imposition	adómentes exemption d'impôt	együtt ensemble	megadózott imposition	adómentes exemption d'impôt	együtt ensemble	megadózott imposition	adómentes exemption d'impôt	együtt ensemble	megadózott imposition	adómentes exemption d'impôt	együtt ensemble	megadózott imposition	adómentes exemption d'impôt	együtt ensemble	hazai — huile intérieure	külföldi huile étrangère	együtt ensemble	
I.	4466	—	4466	2134	615	2749	875	772	1647	7475	1387	8862	9129	3121	12250	27556	75616	103172
II.	6297	—	6297	2253	503	2756	928	675	1603	9478	1178	10656	14503	2911	17414	47944	99999	147943
III.	7279	—	7279	2913	677	3590	1402	969	2371	11594	1646	13240	13203	3782	16985	69417	143072	212489
IV.	8569	—	8569	2023	834	2857	1409	911	2320	12001	1745	13746	12400	4015	16415	84259	135877	220136
V.	11973	—	11973	2428	943	3371	1391	1159	2550	15792	2102	17894	19263	4821	24084	68003	111403	179406
VI.	9782	—	9782	1476	2932	4408	991	2713	3704	12249	5645	17894	13393	3881	17274	111311	168539	279850
VII.	12169	—	12169	1707	9254	10961	1704	14547	16251	15580	23801	39381	21410	4788	26198	138702	145499	284201
VIII.	11326	—	11326	1041	6124	7165	1439	13529	14968	13806	19653	33459	24006	4021	28027	142322	119845	262167
IX.	12207	—	12207	927	2093	3020	1209	3872	5081	14343	5965	20308	20805	3461	24266	123840	104230	228070
X.	9833	—	9833	603	1626	2229	877	3434	4311	11313	5060	16373	20139	3721	23860	159828	92146	251974
XI.	8295	—	8295	642	968	1610	877	1744	2621	9814	2712	12526	17827	3281	21108	162923	67211	230134
XII.	9146	—	9146	580	925	1505	421	1270	1691	10147	2195	12342	22778	4777	27555	116271	58257	174528
Összesen Total	111342	—	111342	18727	27494	46221	13523	45595	59118	143592	73089	216681	208856	46580	255436	1252376	1321694	2574070
1929	23660	—	23660	325220	22958	348178	35932	49303	88235	387812	72261	460073	21997	5349	27346	602229	2211815	2813544

körülbelül felére, 216.681 q-ra csökkent, viszont a motalkófogyasztás körülbelül tízszeresére, 27.346 q-ról 255.436 q-ra emelkedett. E változások oka onnan ered, hogy — mint arra már a benzinkutak forgalmánál is alkalmunk volt rámutatni — az elmúlt év végén a motoros járművekre nézve a motalkó használatát rendelték el. Ugyancsak ebből adódik az is, hogy a különféle minőségű benzinek fogyasztásánál is meglehetősen nagy eltolódások következtek be. A legfinomabb, 735 fokon aluli benzinnél az év folyamán eladott mennyiség az előző évi 23.660 q-ról, annak négyszeresére, 111.342 q-ra szökött fel. Sok gépjárműtulajdonos ugyanis az előírt motalkó használatát nem tartotta gépe számára megfelelőnek s ezért inkább a drágább minőségű tiszta benzint vásárolta, melynek kiszolgáltatása a motoros járművek részére is meg volt engedve. A tulajdonképeni autósbenzin, a 736—750 benzin forgalma éppen ezért alaposan megcsappant s az eladott mennyiség 348.178 q-ról 46.221 q-ra zuhant, mert ennek kimérése a gépjárművek részére csak szeszszel kevert állapotban volt engedélyezve. Ezekről függetlenül némi csökkenés mutatkozik a nehéz, 750 fokon felüli benzinnél is, ahol az év folyamán eladott mennyiség az előző évi 88.235 q-val szemben 59.118 q volt. Az adómentesen forgalomba került benzin mennyisége a 736—750 fokosnál 59·5 %-át (6·6%) s a 750 fokon felülinél 77·1 %-át (55·9%) tette.

A fogyasztás havonkinti alakulása némileg eltér az előző évitől. A legnagyobb fogyasztás ugyanis nem augusztusra, hanem júliusra esett, amikor 39.381 q benzin és 26.198 q motalkó került a különböző raktárakból eladásra. A minimumot az előző évi februárral szemben január képviselte, melynek forgalma benzinnél 8.862 q, motalkóból pedig 12.250 q volt. Az egyes benzinfajták forgalmának havonkinti hullámzását tekintve a finom, 735 fokon aluli benzinnél a legnagyobb fogyasztás a nyári hónapokra esett, mikor az egy hónapban eladott mennyiség 12.000 q fölé emelkedett, míg a mélypont téli hónapokban következett be s ezek között is a januári kb. 4.500 q-át kitevő mennyiséggel. Itt a maximum és minimum az előbbieknél előadottaknál fogva egybeesik a motoros fő, illetőleg a holt szezonjával. A 735—750 fokos benzinnél jóval erősebb kilengéseket láthatunk. Itt a decemberi 1.505 q-val szemben a júliusi

10.961 q-át kitevő fogyasztás áll. Ezt a jelentős különbséget a mezőgazdasági célokra adómentességet élvező benzinmennyiség erős emelkedése idézte elő, mert a mezőgazdaságban alkalmazott némely géphez ezt a minőségű benzint használták. A benzinnél ugyanennél a fajtájánál feltűnő még az a körülmény, hogy a megadózottan forgalomba hozott rész havonkinti mennyisége az év elejétől kezdve az év végéig állandóan csökkent úgy, hogy a januárban még 2.134 q-t kitevő fogyasztás decemberben 580 q-ra szállott alá. Ennek az a magyarázata, hogy a kereskedők jogosítva voltak a még raktáron levő készleteiket gépjárművek részére is kiszolgáltatni, míg a készletek kiárusítása után az effajta benzin már csak a vegytisztító és hasonló üzemek részére volt kiadható.

A nehéz, 750 fokon felüli benzinnél a legkevesebbet, szám szerint 1.603 q-át, februárban, a legtöbbet pedig, pontosan 16.251 q-t július hó folyamán fogyasztottak. A két szélsőség közötti nagy különbséget itt is a mezőgazdasági célokra szolgáló benzin mennyiségének a nyári hónapokban történt erős emelkedése idézte elő. A benzin-szeszkeverék havonkinti fogyasztása a motoros járművek forgalmának idényszerű változáshoz idomult. A minimumot egy téli hónap, a január képviseli 12.250 q fogyasztással, a maximum pedig augusztusra esett, mikor 28.027 q motalkó került kiadásra.

Az év folyamán az autók és motorkerékpárok részére eladott *autóolaj mennyisége* az előző évi 2·8 millió kg-ról 2·6 millió kg-ra csökkent. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ezek az adatok nem tekinthetők egészen pontosoknak, mert némely vállalat az ily célra rendelt anyagokat az általa eladott egész mennyiségtől elkülöníteni nem tudta. Örvendetes tényként kell megállapítanunk, hogy a forgalomba hozott olajoknál a hazai gyártmányúak mennyisége az előző évinek kétszeresére, 602.229 kg-ról 1.252.376 kg-ra nőtt, úgyhogy a hazai ipar termékei az egész ilyenmű forgalomnak 48·7 %-át tették, míg az előző évben ez az arány mindössze 21·4% volt. A havonkinti fogyasztás itt is a motoros járművek forgalmának nagyságához képest alakult. A fogyasztás a legmagasabb pontját júliusban érte el 284.201 kg fogyasztással, a minimum pedig januárra esett, amikor a forgalom 103.172 kg volt.

Várszeghy János dr.

A világ vasúti hálózata 1928-ban.

Les chemins de fer du monde en 1928.

A földkerekségen forgalomban levő vasutak vonalainak hosszára vonatkozó adatok összegyűjtése igen nagy munkát igényel, sőt néha leküzdhetetlen akadályokba ütközik. Azoknál az államoknál tehát, ahol újabb adatok beszerzése nem

volt lehetséges, kénytelenek voltunk újból az előző éveket beállítani. Több olyan esettel is találkozunk, hogy egyes államok vasúti vonalainak hosszában némi csökkenés állott be, az apadás okát azonban nem sikerült megállapítani. Végül néhány

A világ vasúti hálózata 1928-ban.

Les chemins de fer du monde en 1928.

O r s z á g — P a y s	A vasúti hálózat Réseau de chemins de fer		O r s z á g — P a y s	A vasúti hálózat Réseau de chemins de fer	
	hossza összesen <i>longueur totale</i>	hosszából esik 100 km ² -re <i>longueur par 100 km²</i>		hossza összesen <i>longueur totale</i>	hosszából esik 100 km ² -re <i>longueur par 100 km²</i>
	km.			km.	
I. Európa — Europe			III. Ázsia — Asie		
Albánia — Albanie..	300	1.1	Ázsiai-Oroszország — Russie d'Asie	1)	1)
Ausztria — Autriche	7.038	8.4	Brit-India — Inde britannique..	62.478	1.2
Belgium — Belgique	11.093	36.5	Japán — Japon	24.036	3.5
Bulgária — Bulgarie	2.710	2.6	Kína — Chine	13.561	0.1
Cseh-Szlovákia — Tchéco-Slov.	13.765	9.8	Egyéb Ázsia — Autre Asie ..	24.561	0.3
Dánia — Danemark	5.239	12.2	Ázsia mindössze { 1928 ..	124.636	0.5
Finnország — Finlande	4.561	1.2	Asie entière { 1927 ..	123.780	0.5
Franciaország — France	53.561	9.7	IV. Afrika — Afrique		
Görögország — Grèce..	3.192	2.5	Algír és Tunisz — Algérie et Tunisie	7.779	0.3
Jugoszlávia — Yougoslavie	9.846	3.6	Dél-Afrika — Afrique du Sud ..	20.075	1.6
Lengyelország — Pologne..	19.418	5.0	Egyiptom — Egypte	7.876	0.2
Luxemburg — Luxembourg	551	21.2	Egyéb Afrika — Autre Afrique	31.877	0.2
Magyarország — Hongrie..	8.670	9.3	Afrika mindössze { 1928 ..	67.607	0.3
Németbirodalom — Allemagne..	58.659	12.5	Afrique entière { 1927 ..	65.390	0.3
Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne	39.291	12.6	V. Ausztrália — Australie		
Németalföld — Pays-Bas	3.687	10.8	Dél-Ausztrália — Australie mé- ridionale	5.854	0.6
Norvégia — Norvège	3.835	1.2	Nyugat-Ausztrália — Australie occident.	7.580	0.3
Olaszország — Italie	21.000	6.8	Új-Zéland — Nouv.-Zélande ..	5.950	2.2
Oroszország — Russie ¹⁾	77.619	0.4	Queensland	10.657	0.6
Portugália — Portugal	3.427	3.7	Egyéb Ausztrália — Autre Australie	19.393	0.8
Románia — Roumanie..	11.948	4.1	Ausztrália mindössze { 1928 ..	49.434	0.6
Spanyolország — Espagne	15.867	3.1	Australie entière { 1927 ..	49.531	0.6
Svájc — Suisse..	6.038	14.6	Világ mindössze { 1928 ..	1,255.080	1.0
Svédország — Suède	16.701	3.7	Monde entier { 1927 ..	1,250.196	1.0
Törökország (európai) — Turquie (d'Europe)	414	1.5			
Egyéb Európa — Autre Europe	8.371	4.9			
Európa mindössze { 1928 ..	406.801	1.9			
Europe entière { 1927 ..	405.179	1.9			
II. Amerika — Amérique					
Amerikai Egyesült Államok — Etats-Unis..	402.664	4.3			
Argentína — Argentine	37.790	1.3			
Brazília — Brésil	31.549	0.7			
Kanada — Canada..	68.600	0.4			
Mexikó — Mexique..	26.462	1.3			
Egyéb Amerika — Autr. Amérique	39.537	0.5			
Amerika mindössze { 1928 ..	606.602	1.5			
Amérique entière { 1927 ..	606.316	1.5			

¹⁾ Oroszország 1927-től kezdve adatait nem különíti el európai és ázsiai területei szerint. — *A partir de 1927, la Russie ne sépare pas ses données suivant l'Europe et l'Asie.*

államban az új adatok a vonalhálózat kisebb-nagyobb mértékű bővüléséről tanuskodnak.

A legújabb adatok¹⁾ szerint az 1928. év folyamán a világ vasúti hálózata 4.981 km-rel bővült, az apadás pedig 97 km-t tett. A növekedés, illetőleg fogyás az egyes világrészek között a következőképpen oszlott meg:

Európa	+	1.622 km.
Amerika	+	286 km.
Ázsia	+	856 km.
Afrika	+	2.217 km.
Ausztrália	—	97 km.
Összesen:	+	4.884 km.

A tiszta szaporodás hozzáadásával a világ vasúti hálózata kiterjedése az 1928. évben összesen 1,255.080 km. volt.

Az Európára eső növekedés az egyes államok között a következőképpen oszlott meg: Dánia 112, Magyarország 54 km, Németbirodalom 242 km, Nagy-Britannia 29 km, Oroszország (európai és ázsiai) 753 km, Svájc 66 km, egyéb európai álla-

¹⁾ Auerswald: Die Eisenbahnen der Erde 1928. (Arch. für Eisenbahnwesen).

mok 376 km. Ezekkel szemben Németalföld vasútainak hosszában 10 km-t kitevő csökkenés jelentkezik.

A világ vasúti hálózatának sűrűsége szempontjából általában nincs változás, amennyiben a 100 km²-re eső átlagos vonalhossz 1·0 km. maradt. Ebből a szempontból világrészenként is a tavalyival megegyező a helyzet. A legkedvezőbbek a viszonyok Európában, ahol 100 km² területre 1·9 km hosszú vasúti vonal esett. Csak ez után következik a leghosszabb hálózattal rendelkező Amerika, melynek minden 100 km² területét 1·5 km hosszú vasúti vonal szeli át. A gyér vasúti hálózatú Ausztráliában 0·6, Ázsiában 0·5, végül Afrikában mindössze 0·3 km hosszú vasúti vonal jutott 100 km² területre.

Az 1928. év folyamán Európában megnyitott új vasúti vonalak négy államban változtatták meg a területhez viszonyított arányszámot. Dániában 11·9-ről 12·2-re, a Németbirodalomban 12·4-ről 12·5-re, Nagy-Britanniában 12·5-ről 12·6-ra, végül Svájcban 14·5-ről 14·6-ra emelkedett a vonalsűrűséget jelző arány. A többi államokban a hálózat növekedése a már meglévő vonalakhoz viszonyítva olyan csekély volt, hogy az a vonalsűrűséget jelző arányszámokra befolyással nem volt s azok változatlanok maradtak.

© ÁRSTATISZTIKA ÉS PÉNZÜGY ©

Az értéktőzsde helyzete az 1926—1930. években.

La situation de la Bourse de Budapest en 1926—1930.

Résumé. L'Office hongrois de statistique a changé son calcul d'indice de Bourse, et publiera désormais des indices établis d'après une nouvelle méthode.

Les modifications sont les suivantes:

1° Au lieu de la base de 1913, cours moyens de 1926.

2° Le nouvel indice porte, autant que possible, sur toutes les actions cotées à la Bourse de Budapest, y compris les actions nouvellement introduites, en tant qu'elles sont réellement en circulation.

3° Les moyennes relatives aux indices moyens des différentes catégories d'actions, ainsi qu'à l'indice indiquant le niveau moyen de toutes les actions, sont établies d'après la méthode agrégative. Après avoir

calculé, sur la base des cours, la valeur totale de l'effectif des actions des entreprises cotées, on calcule ces moyennes d'abord par groupes, ensuite pour la totalité des groupes. L'élimination de l'effet perturbateur des changements de capital, des introductions d'actions, etc., se fait au moyen du système de chaîne.

D'après les tableaux ci-dessous, établis à partir de 1926, l'indice de la Bourse de Budapest, ayant atteint son maximum (190·7) en août 1927, est, après plusieurs oscillations, tombé à 106·4 à la fin de 1930. Ainsi, par suite de la situation financière défavorable de ces derniers temps, les cours se sont rapprochés du niveau de 1926.

★

A Központi Statisztikai Hivatal évi tőzsdeindexe.

A Központi Statisztikai Hivatal által eddig számított tőzsdeindex a mindenkori árfolyamokat az 1913. évi árfolyamokhoz hasonlította s így abban természetesen csak azok a tőzsdén jegyzett részvények szerepelhettek, melyek már 1913-ban is be voltak vezetve a tőzsdén. Mikor a statisztikai hivatal a jelenlegi tőzsdeindex számítását megkezdte — 1924-ben — elkerülhetetlenül szükséges volt az akkori viszonyok között, hogy az árfolyamok a békeviszonyokkal állíttassanak szembe, hogy a háború és összeomlás által előidézett értékromlás kellemően kidomboríttassék. A későbbi évek folyamán azonban egyre nyilvánvalóbb lett, hogy a tőzsdeindexnél az 1913. évi összehasonlítási alap nem tartható fenn, ha arra törekszünk, hogy a tőzsdeindex az árfolyamváltozásokat a valóságnak minél megfelelőbben tükrözze vissza. A háború előtti viszonyokhoz képest, tehát az 1913. év óta eltelt több mint 17 év alatt a tőzsdén jegyzett papiroknál rendkívüli eltolódások következtek be s miután a dolog természeténél fogva az 1913. évben is jegyzett részvények csak fogyhattak, egyre élesebben jelentkezett az 1913. évi összehasonlítási alaphoz való ragaszkodásnak kettős hátránya: az 1913. évben is jegyzett, tehát az indexszámításhoz bevont részvények, illetőleg vállalatok száma egyre csökkent, míg az azóta bevezetett és emelkedő számú, tehát jelentőségben növekvő részvények árfolyamváltozásai az index alakulására semmiféle befolyással sem bírtak. Ez végül is oda vezetett, hogy egyes részvénykategóriákat az indexszámok számításánál már csak egy-két részvény képviselt. Egyre nyilvánvalóbbá lett, hogy mikor az árfolyamalakulás általános irányzatát kell figyelemmel kísérni, egyes csoportokon belül, tehát a részvényindexeknél sem lehet az indexszám alakulását egyes részvények árfolyamalakulásánál jelentkező esetlegességektől függővé tenni.

Elsősorban ez a körülmény indította a Központi Statisztikai Hivatalt arra, hogy a tőzsdeindex számítási módszerét revízió alá vegye. De közrejátszottak egyéb szempontok is. Abban az elgondolásban, mely szerint az eddigi tőzsdeindex számítási módszere annak idején meghatá-

roztatott, az indexszámítás súlypontja — az 1913. évi helyzettel való összehasonlításnak megfelelően — azon nyugodott, hogy ha valaki az 1913. évben bizonyos mennyiségű tőkét befektetett, mily mértékben konzerválódott az a tőke a háború és az infláció viharai után. Ennek megfelelően — mint ismeretes — a statisztikai hivatal kétféle tőzsdeindexet számított. Az egyik azt mutatta, hogy ha a részvényes az 1913. évben bizonyos mennyiségű tőkét fektetett részvényekbe, akkor az időközben az eredeti tőkét érintő elővételi jogok teljes gyakorlása, illetőleg kihasználása mellett az eredeti összegnek hány százalékát éri az illető tőkemennyiség a mindenkori árfolyamok mellett, a másik pedig az időközi tőkeváltozásokat nemcsak az elővételi jogok határáig, hanem teljes egészükben veszi tekintetbe, tehát tulajdonképpen a tőzsdén jegyzett vállalatok teljes tőkeerejét hasonlítja össze a háború előtti tőkeerővel. E mellett a módszer mellett tehát az indexszámokat nemcsak az árfolyamok változása befolyásolja, hanem esetleg változatlan árfolyamok mellett is megváltozhat az index az előforduló tőkeemelések vagy csökkentések következtében, vagy pedig az index adott esetben az árfolyamalakulás irányzatával ellenkező módosulást mutathat.

Ezért a statisztikai hivatal az összehasonlítási alap megváltoztatásával egyidejűleg megváltoztatta indexszámítási módszerét oly irányban is, hogy ezentúl a tőzsdeindex változása kizárólag az árfolyamok változásától tétessék függővé, minden egyéb körülmény hatása pedig (tőkeváltozások, új bevezetések vagy törlések stb.), amennyire csak lehetséges, kiküszöböltessék. A számítás súlypontját tehát a tőkék összehasonlításáról az árfolyamváltozásokra kellett át-helyezni.

Figyelemmel kellett lenni továbbá arra is, hogy az index állandóan felölelje a tőzsdén jegyzett részvények egész komplexumát, tehát megfelelő rugalmas módszert kellett találni, mely alkalmazkodni tud az egyes tőzsdei napokon tényleg jegyzett részvények változó számához.

Az új tőzsdeindex számítási módszerének meghatározásánál tehát a következő főszempontokra kellett figyelemmel lenni:

1. Az 1913. évi összehasonlítási alapot meg kellett szüntetni s azt valamely háború utáni évvel kellett helyettesíteni.

2. Az indexet a lehetőség szerint mentesíteni kellett minden oly befolyásoló körü-

ménytől, mely nem az árfolyamváltozásokkal áll összefüggésben.

3. Lehetőleg a tényleg jegyzett összes részvényeket is mindig be kell vonni az index számításához, s így számolni kellett azzal a körülménnyel, hogy az összehasonlítás egyes időpontjaiban — figyelemmel arra, hogy mindig akadnak oly részvények, melyekben forgalom s így jegyzett árfolyam nincsen — az indexszámítás alapjául szolgáló részvények száma eltérő lesz s így ennek a zavaró hatását is ki kellett küszöbölni.

Ezek figyelembevételével határozta meg a Statisztikai Hivatal új indexszámítási módszerét, melynek lényege a következő:

1. Összehasonlítási alapul az 1913. évi árfolyamok helyett ezentúl az 1926. év átlagos árfolyamai fognak szolgálni. Azért látszott célszerűnek az 1926. évet választani alapul, mert az 1926. év egész gazdasági életünkben bizonyos mértékben fordulópontot jelez. Ez az év jelzi az ú. n. szanálási periódus, illetőleg szanálási krízis végét, mely utóbbi időszak körülbelül ez év közepéig számítható, míg az év második fele már a megindult emelkedő konjunktúra idejébe tartozik. Az 1926. év tehát bizonyos fokban határkönek tekinthető s ez visszatükröződik természetesen a tőzsdei árfolyamok alakulásában is. Körülbelül az év közepéig az árfolyamok esnek, míg az év második felében már szilárdulás jelentkezik. Az évi átlagos árfolyamok tehát egyrészt a befejeződő lanyha irányzathoz, majd a jelentkező emelkedő tendenciához egyaránt bekapcsolódnak s így alkalmas alapul kínálkoznak az elkövetkező évekkel való összehasonlításához.

2. Az átlagos csoportindexek, valamint a főindex számításánál a hivatal az aggregatív módszert alkalmazta. E szerint a tényleges árfolyamok alapján a számítás minden egyes időpontjában meghatározásra kerül minden egyes vállalat részvényei egész komplexumának jegyzés szerinti teljes értéke. Az egyes — tőzsdei jegyzés szerinti — kategóriákhoz tartozó vállalatok egész részvényállományának értéke ezután összevonatik s így meghatározatnak az egy részvénycsoportok indexei. A továbbiakban azután hasonló módon összevonásra kerülnek az egyes részvénycsoportok egész részvényértékét reprezentáló részösszegek s az így kikerülő főösszegnek az 1926. évi alaphoz való viszonyítása adja az egész tőzsde árfolyamalakulását egy számban visszatükröző főindexszámot.

3. Az index folytatólagos számításánál a hivatal a láncrendszert alkalmazta. E szerint kezdettől fogva hónapról hónapra — az 1926—1930. évekre visszamenőleg az index havonta egyszer, minden hó utolsó tőzsdei napjára vonatkozólag határozatott meg — elsősorban meg kell határozni azt a százalékos változást, (illetőleg indexszámot) mely a közvetlenül megelőző időponthoz viszonyítva következett be, azután a láncrendszer ismert szabályai szerint kell az ily módon nyert havi indexet az eredetileg választott alaphoz visszavezetni. Pl. a Statisztikai Hivatal számításánál az 1926. év elején a biztosító társaságok részvényeinek árfolyamalakulása a következő volt:

	Január	Február	Március	Április
	100·0	98·7	88·9	96·6
		100·0	100·0	
Január = 100·0		98·7	87·7	84·7

És így tovább. A januárhoz viszonyított indexeket a havi indexek folytatólagos összeszorozása útján kapjuk meg: $98·7 \times 88·9 = 87·7$ (két tizedes természetesen mindig elvágandó, vagyis az eredmény 100-zal osztandó), $98·7 \times 88·9 \times 96·6 = 84·7$, s így folytatva jutunk fokozatosan a következő indexekhez. A felhozott példánál a havi indexeket az év első hónapjához viszonyítottuk, de miután alapul az 1926. évi átlagos árfolyamokat választottuk, a számítás alapjául szolgáló januári értékösszeget először az 1926. évi átlagos értékösszeghez kell viszonyítani, s a következő havi indexeket az így nyert arányszámhoz viszonyítva, megkapjuk az 1926. évi átlaghoz arányított indexet, egyébként az eljárás az előbbivel teljesen azonos. Példánkban a biztosító társulatok januári értékösszege 4.077 ezer pengő, az 1926. évi átlagos összeg 4.505 pengő, a kettő aránya pedig $(4.077 : 4.505) = 90·5$, s ekkor az indexek a következőképpen változnak.

	Január	Február	Március	Április
	90·5	89·3	79·4	76·7

Folytatólagosan így kapjuk végig az 1926. évi átlagos árfolyamokhoz viszonyított indexeket, a részeredmények folytatólagos besorozása útján.

Ha mindig teljesen azonos természetű értékek viszonyításáról van szó, az aggregatív módszer mellett alkalmazott láncszerű indexszámítási módszer a közönséges (mindig az alapértékhez közvetlenül viszonyító) indexszámítási módszerrel teljesen azonos

eredményt ad, s így alkalmazása ez esetben felesleges. A mi esetünkben azonban, mikor nemcsak tőkeváltozásokkal, hanem esetenként a bevonható vállalatok számának változásával esetleg egyéb zavaró körülményekkel is számolni kell, teljes mértékben kihasználható a láncrendszernek az a főelőnye, hogy a havi változások arányát függetlenül állapítja meg a többitől és a későbbiekben már csak ez az arányszám szerepel a további számításokban. E szerint csak egyik hónapról a másikra kell az árfolyamváltozások tiszta százalékát meghatározni, ami igen egyszerű dolog, közönséges számtani művelettel közös nevezőre kell csupán hozni két egymást követő hó árfolyamértékeit. Így ha a hó folyamán tőkeemelés történt, mely a részvényállomány értékét esetleg árfolyamcsökkenés esetén is emeli, úgy kell tekinteni, mintha az emelés az előző hó folyamán is megtörtént volna már s az arányszámot így a tiszta árfolyamkülönbség alapján könnyű meghatározni. Hasonló az eset akkor is, ha egy-egy jegyzés időnkint elmarad, vagy új bevezetés, vagy törlés történik, vagy bármely más esetben.

A láncrendszer alkalmazásával tehát minden oly tényező hatása, mely az árfolyamalakulástól függetlenül befolyásolná az indexet, könnyen kiküszöbölhető. Mindamellett meg kell jegyezni, hogy némely esetben a hivatal mégis célszerűnek látta az index számításánál néhány oly jelentéktelen részvény elmellőzését, melyeknél időnkint vannak ugyan jegyzések, csak azonban oly ritkán és rendszertelenül történnek s a mellett az index alakulására alig számbavehető, vagy éppen semmi befolyással sem bírnak. Sőt kihagyta az indexből a tőzsdei árjegyző lapon szereplő „Élelmiszervállalatok“ egész csoportját, mert ezekből egy ideig volt ugyan megfelelő számú vállalat és forgalom, illetőleg árfolyamjegyzés, az utóbbi időkben azonban az idetartozó csökkent számú és igen kis tőkét reprezentáló vállalatok részvényeinek forgalma és árjegyzése oly rapszodikussá vált, hogy legjobbnak látszott az egész csoportot kikapcsolni. Az index alakulására ez számbavehető befolyással nem bírt.

Az új tőzsdeindex adatai az 1926—1930. évekről.

A most ismertetett új rendszerű tőzsdeindex visszamenőleg kiszámított adatai szerint 1926-tól 1930-ig a tőzsdei árfolyamok a következő változásokat mutatták:

A budapesti tőzsdén jegyzett értékpapírok árfolyamalakulása.

1926. évi átlagos árfolyamok = 100.

	1926	1927	1928	1929	1930
Január	87·7	148·7	181·0	167·4	139·3
Február	85·9	152·6	173·6	165·1	132·5
Március	83·9	163·9	171·5	160·1	130·9
Április	85·9	188·6	171·7	147·0	126·8
Május	79·2	178·2	179·1	144·4	123·1
Június	88·5	177·3	173·8	140·2	119·5
Július	89·0	178·4	171·0	141·7	117·9
Augusztus	104·3	190·7	171·3	141·6	113·9
Szeptember	109·5	184·6	167·0	133·2	111·6
Október	122·9	175·9	160·3	130·8	109·3
November	117·6	175·0	163·3	130·8	107·1
December	134·1	179·6	165·9	130·9	106·4

Az irányzat szempontjából az adatok némileg eltérő képet mutatnak a régi indextől, amit az árfolyamváltozásokon kívüli zavaró tényezők hatásának a kiküszöbölése idézett elő. A főirányvonalak azért természetesen egyeznek, főleg ami az 1926. év második felében bekövetkezett és az 1927. évben folytatódott hausse-t, majd az ezt követő hosszantartó fokozatos lemorzsolódást illeti. A szélsőségeket jelző pontok azonban részben eltolódtak. A régi index szerint 1926 májusa hozta a legalacsonyabb tőzsdei árfolyamokat. És ugyanezt mutatja az új index is, mikor az évi átlaghoz viszonyítva 79·2-nek jelzi a tőzsde májusi színvonalát. Innen indul ki mind a két indexnél az árfolyamemelkedés, de míg a régi index 1927 áprilisában éri el a maximumát, az új indexnél a legmagasabb pontot az év augusztusában találjuk, mikor az index 190·7-ig emelkedett. E szerint ez utóbbi hónapban az átlagos árfolyamszínvonal csaknem megkétszereződött, 1926. évi mélypontjához képest pedig 140·8 %-kal emelkedett. A régi index szélső pontjai 151·1 %-os emelkedést mutatnak, a több, mint 10 pontos különbségben nyilván a tőkeemelések hatása érzik. A tiszta árfolyamalakulást visszatükröző index azt mutatja, hogy a későbbi árlemorzsolódás az 1926. évi helyzethez viszonyítva némileg nagyobb arányú volt, mint azt a régi index mutatta. A régi index szerint ugyanis az 1930. decemberi színvonal még 40·2 %-kal haladta meg az 1926. évi mélypontot, míg az új index szerint csak 34·3 %-kal.

A részvények egyes csoportjainak árfolyamalakulása, illetőleg az egyes csoportok indexei jellemzően mutatják az 1926. óta lefolyt gazdasági időszaknak eltérő jellegű konjunkturális viszonyait. Különösen érdekesen látjuk kidomborodni az egyes részvényfajták közötti különbséget, ha össze-

**A budapesti tőzsdén jegyzett részvények árfolyamalakulása a Központi Statisztikai
Hivatal új tőzsdeindexe alapján.**

*Variations de cours des actions cotées à la Bourse de Budapest, d'après le nouvel indice de Bourse
de l'Office hongrois de statistique.*

(1926. évi átlagos árfolyamok — Cours moyens de 1926 = 100.)

Részvénycsoport <i>Groupes d'actions</i>	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
	1 9 2 6											
1. Bankok — <i>Banques</i>	91·5	91·4	91·4	92·5	85·2	92·0	93·5	108·3	111·3	117·6	109·5	117·6
2. Takarékpénzt. — <i>Caisses d'épargne</i>	95·1	93·0	88·5	82·9	83·1	86·6	87·4	100·2	100·8	122·4	122·4	135·5
3. Biztosítótársaságok — <i>Compagnies d'assurance</i>	90·5	89·3	79·4	76·7	72·3	73·7	73·3	87·6	118·3	144·0	136·4	158·0
4. Gőzmalmok — <i>Minoteries</i>	116·7	92·3	81·7	93·5	85·7	79·7	81·0	100·8	111·5	128·6	116·4	111·0
5. Bányák és téglagyárak — <i>Mines et briqueteries</i>	79·6	82·9	81·9	83·9	74·5	90·0	91·4	104·1	112·6	127·5	124·3	146·4
6. Könyvnyomdák — <i>Imprimeries</i>	83·3	76·4	74·0	69·6	83·5	78·8	76·4	93·0	131·3	149·7	137·1	147·8
7. Vasművek és gépgyárak — <i>Forges et ateliers de construction mé- canique</i>	88·3	79·6	73·9	74·3	70·9	86·0	84·3	105·8	114·6	134·2	124·7	165·5
8. Faipari vállalatok — <i>Entreprises d'industrie du bois</i>	97·1	101·2	95·2	91·9	81·5	88·1	86·1	98·4	97·9	117·0	118·9	126·5
9. Közlekedési vállalatok — <i>Entre- prises de transport</i>	80·5	80·1	83·5	88·7	77·4	86·8	89·4	108·8	110·0	137·7	124·2	133·4
10. Cukorgyárak — <i>Raffineries de sucre</i>	92·9	87·8	82·1	85·0	74·3	88·8	86·3	101·5	106·7	116·2	114·9	142·0
11. Gáz és villamossági vállalatok — <i>Gaz et électricité</i>	84·2	85·1	79·7	81·2	77·5	94·7	87·1	106·1	107·2	126·3	123·9	144·8
12. Sörgyárak és szeszipari vállalatok <i>Brasseries et distilleries</i>	82·8	82·5	79·7	86·1	86·2	90·8	96·0	109·2	115·1	121·0	118·0	134·6
13. Szállodák és gyógyfürdők — <i>Hôtels et établissem. balnéaires</i>	95·1	91·1	91·6	92·2	99·9	102·8	99·5	92·4	91·8	102·4	110·0	120·6
14. Textilipari vállalatok — <i>Entre- prises d'ind. textile</i>	84·8	79·4	73·1	84·9	78·4	83·6	83·0	107·7	120·2	131·1	124·8	149·8
15. Vegyipari vállalatok — <i>Entrepri- ses chimiques</i>	81·5	82·5	82·2	93·1	79·6	92·9	89·1	105·1	111·0	125·2	115·6	142·8
16. Különféle vállalatok — <i>Diverses entreprises</i>	86·0	80·3	76·8	81·9	76·0	86·3	86·0	100·2	107·5	121·8	139·1	158·9
Összes vállalatok — <i>Ensemble des entreprises</i>	87·7	85·9	83·9	85·9	79·2	88·5	89·0	104·3	109·5	122·9	117·6	134·1
	1 9 2 7											
1. Bankok — <i>Banques</i>	131·7	130·6	128·5	140·3	132·0	127·1	127·2	128·7	129·3	126·3	124·5	127·4
2. Takarékpénzt. — <i>Caisses d'épargne</i>	132·7	135·2	133·0	148·8	141·1	142·9	147·3	147·0	144·8	139·0	137·1	142·2
3. Biztosítótársaságok — <i>Compagnies d'assurance</i>	166·7	168·2	163·3	232·5	198·6	205·6	202·3	207·6	189·8	182·0	171·4	181·9
4. Gőzmalmok — <i>Minoteries</i>	113·9	111·1	102·0	120·6	118·3	109·8	106·4	113·0	108·0	96·6	93·0	90·6
5. Bányák és téglagyárak — <i>Mines et briqueteries</i>	160·2	178·5	218·7	260·9	225·4	246·4	250·1	275·4	261·9	244·1	260·7	257·8
6. Könyvnyomdák — <i>Imprimeries</i>	163·9	185·2	246·7	282·5	233·3	222·3	223·0	263·1	248·4	248·6	221·3	231·6
7. Vasművek és gépgyárak — <i>Forges et ateliers de construction mé- canique</i>	144·0	159·4	171·5	208·4	184·9	175·7	178·5	190·3	179·6	172·4	162·7	174·4
8. Faipari vállalatok — <i>Entreprises d'industrie du bois</i>	145·0	143·7	150·5	170·2	157·1	144·4	144·4	151·3	147·8	149·7	140·9	159·1
9. Közlekedési vállalatok — <i>Entre- prises de transport</i>	150·6	147·4	155·4	170·0	139·1	132·0	131·1	143·3	132·4	124·1	121·6	126·7
10. Cukorgyárak — <i>Raffineries de sucre</i>	157·8	158·4	150·6	194·4	175·9	168·2	168·0	182·3	178·8	166·5	156·3	156·8
11. Gáz és villamossági vállalatok — <i>Gaz et électricité</i>	159·6	204·6	277·6	330·9	265·1	287·9	272·1	281·9	274·6	253·7	249·9	266·4
12. Sörgyárak és szeszipari vállalatok <i>Brasseries et distilleries</i>	179·7	172·7	196·2	215·0	201·9	204·9	207·8	241·5	227·0	210·0	209·8	217·1
13. Szállodák és gyógyfürdők — <i>Hôtels et établissem. balnéaires</i>	165·0	180·5	173·6	202·8	179·9	177·2	182·2	188·9	209·7	198·6	202·8	209·1
14. Textilipari vállalatok — <i>Entre- prises d'ind. textile</i>	179·3	172·5	167·5	183·9	170·8	164·1	167·5	177·7	176·1	170·8	170·3	181·5
15. Vegyipari vállalatok — <i>Entrepri- ses chimiques</i>	153·1	161·2	168·5	218·5	183·3	170·1	180·3	179·0	188·5	178·3	177·1	182·8
16. Különféle vállalatok — <i>Diverses entreprises</i>	215·8	218·4	213·8	232·2	205·0	197·8	197·6	216·0	202·2	198·0	191·7	195·0
Összes vállalatok — <i>Ensemble des entreprises</i>	148·7	152·6	163·9	188·6	178·2	177·3	178·4	190·7	184·6	175·9	175·0	179·6

Részvénycsoport <i>Groupes d'actions</i>	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
1928												
1. Bankok — <i>Banques</i>	126·1	125·1	121·8	121·8	123·6	130·6	129·3	129·7	129·8	128·9	132·0	132·3
2. Takarékpénzt. — <i>Caisses d'épargne</i>	144·5	140·0	133·8	136·1	138·3	138·4	138·3	137·6	136·4	136·4	137·6	137·9
3. Biztosítótársaságok — <i>Compagnies d'assurance</i>	207·4	193·1	206·2	207·2	212·6	202·4	203·4	196·7	181·0	172·9	173·9	173·0
4. Gőzmalmok — <i>Minoteries</i>	85·3	84·8	84·3	80·1	78·9	76·7	73·6	74·9	76·7	75·6	73·2	75·1
5. Bányák és téglagyárak — <i>Mines et briqueteries</i>	271·2	255·5	251·2	247·2	260·5	253·5	247·4	247·4	240·5	224·1	229·9	235·9
6. Könyvnyomdák — <i>Imprimeries</i>	244·3	248·2	239·0	253·1	294·6	300·8	270·7	271·0	275·1	280·1	279·8	278·7
7. Vasművek és gépgyárak — <i>Forges et ateliers de construction mé- canique</i>	163·6	150·3	148·5	152·2	165·4	159·8	156·3	155·4	146·9	139·4	138·8	141·6
8. Faipari vállalatok — <i>Entreprises d'industrie du bois</i>	180·1	183·0	179·3	180·9	185·6	187·5	184·9	184·0	172·4	173·6	184·0	189·5
9. Közlekedési vállalatok — <i>Entre- prises de transport</i>	123·2	116·8	116·4	117·1	125·6	116·3	112·7	112·4	108·4	104·6	104·7	105·1
10. Cukorgyárak — <i>Raffineries de sucre</i>	154·6	148·0	152·0	145·6	151·0	140·1	139·7	142·4	138·3	130·4	132·9	127·8
11. Gáz és villamossági vállalatok — <i>Gaz et électricité</i>	254·4	227·9	249·1	246·9	246·7	234·6	228·0	231·2	222·4	205·5	219·3	221·3
12. Sörgyárak és szeszipari vállalatok <i>Brasseries et distilleries</i>	230·3	228·9	206·7	217·9	233·6	213·7	212·2	216·7	202·2	194·9	197·2	210·8
13. Szállodák és gyógyfürdők — <i>Hôtels et établissements balnéaires</i>	211·2	209·5	210·1	211·6	220·7	215·6	209·6	214·0	206·7	205·0	197·0	202·5
14. Textilipari vállalatok — <i>Entre- prises d'ind. textile</i>	190·6	187·0	178·0	175·5	180·8	177·9	179·1	180·0	189·5	184·6	187·7	186·9
15. Vegyipari vállalatok — <i>Entrepri- ses chimiques</i>	178·4	175·4	167·0	165·3	174·4	170·7	173·8	167·7	162·3	150·1	156·1	158·1
16. Különféle vállalatok — <i>Diverses entreprises</i>	186·8	171·5	181·8	184·0	189·5	190·1	185·3	186·0	176·1	164·7	165·9	166·2
Összes vállalatok — <i>Ensemble des entreprises</i>	181·0	173·6	171·5	171·7	179·1	173·8	171·0	171·3	167·0	160·3	163·3	165·9
1929												
1. Bankok — <i>Banques</i>	133·6	129·3	127·9	124·1	122·1	122·7	123·9	123·9	122·3	119·7	119·5	120·6
2. Takarékpénzt. — <i>Caisses d'épargne</i>	138·2	133·9	129·6	129·0	137·6	137·0	136·9	135·7	134·8	133·3	132·4	133·3
3. Biztosítótársaságok — <i>Compagnies d'assurance</i>	170·9	169·7	167·3	172·3	186·4	182·1	198·1	203·4	203·6	186·5	180·2	163·3
4. Gőzmalmok — <i>Minoteries</i>	74·5	71·7	69·3	67·4	66·1	64·6	64·6	64·5	63·4	60·2	59·0	61·5
5. Bányák és téglagyárak — <i>Mines et briqueteries</i>	239·9	235·8	226·4	195·2	193·2	183·9	192·0	193·7	167·4	164·4	164·6	164·1
6. Könyvnyomdák — <i>Imprimeries</i>	298·5	284·2	279·4	243·9	215·1	182·4	198·6	180·9	172·6	151·9	146·7	124·8
7. Vasművek és gépgyárak — <i>Forges et ateliers de construction mé- canique</i>	140·0	138·2	132·5	117·7	108·9	103·7	106·9	106·8	97·0	95·3	93·9	93·4
8. Faipari vállalatok — <i>Entreprises d'industrie du bois</i>	203·7	234·5	227·9	204·2	194·4	192·3	196·0	194·2	184·7	186·4	186·2	171·5
9. Közlekedési vállalatok — <i>Entre- prises de transport</i>	102·5	99·5	97·7	81·9	75·9	73·2	73·7	74·3	71·3	66·6	65·1	66·5
10. Cukorgyárak — <i>Raffineries de sucre</i>	127·5	124·2	120·7	114·8	111·2	104·4	106·8	104·7	99·4	99·5	102·4	101·7
11. Gáz és villamossági vállalatok — <i>Gaz et électricité</i>	239·2	238·5	232·1	215·4	221·0	210·8	219·0	231·5	216·0	222·0	227·3	227·3
12. Sörgyárak és szeszipari vállalatok <i>Brasseries et distilleries</i>	207·2	205·1	196·9	174·8	175·7	169·6	169·6	166·2	156·6	155·7	159·0	162·3
13. Szállodák és gyógyfürdők — <i>Hôtels et établissements balnéaires</i>	193·6	193·6	187·0	175·8	123·4	114·9	117·1	118·3	116·6	115·7	115·4	123·4
14. Textilipari vállalatok — <i>Entre- prises d'ind. textile</i>	199·8	199·2	191·4	178·6	169·8	166·1	160·8	156·0	144·1	124·8	129·3	128·8
15. Vegyipari vállalatok — <i>Entrepri- ses chimiques</i>	159·5	158·1	152·7	135·8	134·3	126·8	122·7	124·9	112·9	111·1	111·7	116·7
16. Különféle vállalatok — <i>Diverses entreprises</i>	160·9	159·3	150·5	148·8	148·7	135·5	140·4	138·4	128·2	129·4	130·2	132·2
Összes vállalatok — <i>Ensemble des entreprises</i>	167·4	165·1	160·1	147·0	144·4	140·2	141·7	141·6	133·2	130·8	130·8	130·9

Részvénycsoport <i>Groupes d'actions</i>	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
	1 9 3 0											
1. Bankok — <i>Banques</i>	125·7	122·4	118·9	116·9	116·7	114·4	113·9	113·3	112·4	111·6	110·6	111·3
2. Takarékpénzt. — <i>Caisses d'épargne</i>	134·0	130·8	124·8	124·6	123·1	122·0	121·5	120·8	120·0	118·7	117·2	120·5
3. Biztosítótársaságok — <i>Compagnies d'assurance</i>	173·3	174·5	172·8	172·5	164·0	159·6	153·4	152·5	151·3	152·1	152·1	151·3
4. Gőzmalmok — <i>Minoteries</i>	57·2	54·0	51·2	50·3	48·2	50·0	47·7	46·7	44·5	39·8	38·2	39·9
5. Bányák és téglagyárak — <i>Mines et briqueteries</i>	181·2	173·0	177·2	162·8	153·2	143·5	141·8	133·4	130·7	126·5	121·9	117·5
6. Könyvnyomdák — <i>Imprimeries</i>	129·0	132·1	137·9	131·3	117·3	105·6	107·8	106·1	105·9	101·6	95·2	95·2
7. Vasművek és gépgyárak — <i>Forges et ateliers de construction mé- canique</i>	104·1	100·5	101·2	94·0	86·5	84·9	85·1	79·9	76·1	74·1	65·8	66·6
8. Faipari vállalatok — <i>Entreprises d'industrie du bois</i>	180·4	171·4	160·8	155·8	148·8	145·1	136·7	124·3	123·7	118·9	110·7	106·5
9. Közlekedési vállalatok — <i>Entre- prises de transport</i>	75·7	73·5	75·6	74·9	75·0	72·0	69·7	64·3	63·5	61·1	60·2	59·5
10. Cukorgyárak — <i>Raffineries de sucre</i>	110·4	107·6	105·9	101·8	99·1	96·5	97·6	95·5	90·8	89·1	86·2	87·1
11. Gáz és villamossági vállalatok — <i>Gaz et électricité</i>	238·2	236·3	236·3	258·7	255·9	253·9	243·0	242·0	239·8	233·3	237·7	211·6
12. Sörgyárak és szeszipari vállalatok <i>Brasseries et distilleries</i>	167·5	161·1	160·1	160·9	152·5	149·8	145·8	138·2	135·4	132·2	135·1	132·3
13. Szállodák és gyógyfürdők — <i>Hôtels et établissements balnéaires</i>	113·3	113·9	110·0	106·0	101·0	97·9	102·0	101·3	100·5	97·9	97·3	100·3
14. Textilipari vállalatok — <i>Entre- prises d'ind. textile</i>	126·5	113·6	113·3	108·8	108·3	108·7	102·6	99·8	94·8	90·4	92·5	93·4
15. Vegyipari vállalatok — <i>Entrepri- ses chimiques</i>	128·4	113·0	110·7	104·2	102·7	99·3	99·4	93·8	86·4	82·9	87·2	86·9
16. Különbféle vállalatok — <i>Diverses entreprises</i>	148·5	147·0	143·0	136·6	128·7	127·9	121·5	117·9	109·4	106·6	104·4	105·3
Összes vállalatok — <i>Ensemble des entreprises</i>	139·3	132·5	130·9	126·8	123·1	119·5	117·9	113·9	111·6	109·3	107·1	106·4

hasonlítjuk pl. a pénzintézeti részvények árfolyamalakulását az ipari részvényekével. Vegyük például a bankrészvényeket, a bányá- és téglagyári, valamint a vasművek és gépgyárak csoportindexeit. Ezek árfolyamalakulása az új index szerint a következő volt:

	Bankok (1926. évi átlagos árfolyamok = 100)	Bányák és téglagyárak	Vasművek és gépgyárak
1926 december	117·6	146·4	165·5
1927	127·4	257·8	174·4
1928	132·3	235·9	141·6
1929	120·6	164·1	93·4
1930	111·3	117·5	66·2

A felhozott ipari részvények tehát gyorsabban és erőteljesebben reagáltak a konjunkturális változás hatásaira, mint a bankrészvények. Az 1926. év folyamán megindult felfelé törekvő irányzatot a vasművek és gépgyárak részvényei vették át leghamarabb és legnagyobb mértékben, míg a bányá- és téglagyári részvények a valamivel később meginduló építkezési mozgalmakkal kap-

csolatosan csak 1927-ben törtek nagy irammal előre. Igaz, hogy ekkor hatalmasan megnövelték árfolyamukat (az 1927. augusztusi indexük 275·4), míg a vasművek és gépgyárak csoportindexe már ez év áprilisában elérte maximumát 208·4-del. Mind a kettő megegyezik abban, hogy innen kezdve fokozatosan lemorzsolódnak és pedig a bányá- és téglagyári részvények lassúbb, a vas- és gépgyári részvények pedig egyre gyorsabb iramban. 1929 szeptemberétől kezdve az utóbbiak már kevés kivétellel (1930 jan.—március) az 1926. évi árfolyamszínvonal alatt mozognak, az 1930. év utolsó 2 hónapjában pedig a vasművek és gépgyárak indexe páratlanul alacsony nivóra, 76 alá süllyedve, mutatja, hogy az év válságos gazdasági helyzetének befolyása mily érzékenyen érintette az idetartozó vállalatokat, melyek pedig a legtükrözősebb és életképesebb magyar ipari vállalkozások közé tartoznak. A bányák és téglagyárak csoportindexe eleinte csak lépésben és távolról követte az előbbieket irányvonalát. Mikor a vasművek és gépgyá-

ak indexe 1929 őszén az 1926. évi paritás alá süllyedt, a bányá- és téglagyári részvények indexe még mindig 160-on felüli árfolyamot tudott felmutatni és további nagymértékű lanyhulást ezeknél csak az 1930. év második fele hozott, a nélkül azonban, hogy csoportindexük lesüllyedt volna az 1926. évi színvonalig, bár decemberben már meglehetősen megközelítette azt.

Ha szembeállítjuk e két fontos részvénykategorióval a bankrészvények árfolyamalakulását, azonnal szembetűnik, hogy a pénzügyi részvények reagibilitása a konjunkturális változások iránt mennyire alatta marad az ipari részvényekének. Mikor a bankrészvények 1927. áprilisában elérték legmagasabb árfolyamukat, a bankok indexe mindössze 140·3-en állott, tehát az 1926. évi átlagos színvonalnál alig 40%-kal magasabban, az ipari részvények szilárdulásának mértékét tehát meg sem közelítette. Az ezután bekövetkezett lanyhuló irányzat alól természetesen a bankrészvények sem vonhatták ki magukat, a bekövetkezett árfolyamcsökkenések azonban sokkal kisebb arányúak voltak és a csökkenő irányzatot időnkint hónapokig tartó szilárdulás váltotta fel, úgyhogy — mint láttuk — a bankrészvények átlagos árfolyama az 1928. év végén elég számottevően magasabban állott, mint az előző év végén s az index később, az 1930. év általánosan csökkenő irányzata idején sem süllyedt egy ízben sem 110 alá.

A bankrészvényeknél is szilárdabbul tartották helyüket a biztosító társaságok részvényei. Ezek az 1930. év végén is több mint 50%-kal állottak az 1926. évi paritás felett. Ennél magasabb indexet az 1930. év végén csak a gáz- és villamossági vállalatok csoportindexe tudott felmutatni, mely ekkor is 211·6 volt. A többi részvénykategoriók közül csak a sörgyárok és szeszipari vállalatok, a faipari vállalatok, a szállodák és gyógyfürdők, valamint a különféle vállalatok csoportjában összefoglalt részvénytársulatok indexe maradt valamivel az 1926. évi paritás felett. Megközelítette ez utóbbit a könyvnyomdák (95·2) és a textilipari vállalatok (93·4) indexe is.

A legnagyobb árfolyamsüllyedést mutatja a tárgyalt ötéves időszakban a malomipari részvények indexe, amihez a gazdasági viszonyok általános és a magyar malomipar speciális helyzetét tekintve, aligha kell bővebb kommentár. A malomrészvények indexe az 1930. év végén 39·9 volt, tehát nem érte el az 1926. évi színvonalnak 40% -át.

A budapesti tőzsdén jegyzett részvények összes értéke az új index alapján az 1926. év és az 1930. év végén a következő volt:

	1926	1930
	(millió pengő)	
Bankok	398·9	445·3
Takarékpénztárak	58·2	118·2
Biztosítótársaságok	7·1	8·9
Gőzmalmok	24·9	9·7
Bányák és téglagyárok	242·3	204·4
Könyvnyomdák	12·9	8·0
Vasművek és gépgyárok	164·7	70·0
Faipari vállalatok	49·3	39·5
Közlekedési vállalatok	124·6	80·6
Cukorgyárok	82·4	44·9
Gáz- és villamossági vállalatok	29·2	44·4
Sörgyárok és szeszipari vállalatok	69·9	77·3
Szállodák és gyógyfürdők	13·3	9·5
Textilipari vállalatok	28·8	20·6
Vegyipari vállalatok	22·0	20·7
Különféle vállalatok	66·0	50·3
Összesen	1.394·5	1.252·3

Ezeknél az adatoknál hangsúlyozni kell, hogy nemcsak az árfolyamalakulást, hanem a részvények körében beállott összes változásokat is magukban foglalják. Jelentősebb értékgyarapodás tulajdonképpen csak a pénzügyetknél, főleg a takarékpénztáraknál észlelhető a négy év előtti helyzethez képest s ezenkívül csak a gáz- és villamossági vállalatok, valamint a sörgyárok és szeszipari vállalatok részvényeinek jegyzés szerinti értékösszege mutat emelkedést. Itt is feltűnik a vas- és gépipari vállalatok részvényeinek, illetőleg az egész értéknek nagyarányú csökkenése. Tény az, hogy végeredményben az 1930. év végén a tőzsdén jegyzett részvények egész komplexuma kevesebb értéket képviselt, mint 4 esztendővel azelőtt.

Szőnyi Gyula dr.

Könyvismertetések.

Chronique de livres.

A Magyar Gazdaságkutató Intézet külön kiadványai.

Publications spéciales de l'Institut Hongrois de Recherches Economiques.

1. szám. Varga István: A budapesti tőzsdén jegyzett részvények jövedelmezősége.

No 1er. Etienne Varga: Le revenu des actions cotées à la Bourse de Budapest.

Budapest, 1929. 16 l. — Budapest, 1929. 16 pages.

Résumé. L'auteur démontre que pendant la période envisagée dans son étude, le revenu des actions cotées à la Bourse de Budapest a été en moyenne inférieur au taux d'escompte des effets de commerce et au revenu de l'emprunt forcé. D'après des calculs basés sur les cours du 15 octobre 1929, le revenu des actions était à ce moment sans pondération de 6·15% et en ne considérant que les actions à dividende, de 8·2%.

★

A tanulmány szerzője vizsgálódás tárgyául az 1926—1929. éveket választotta. Ez idő alatt a budapesti értéktőzsdén igen szélsőséges árfolyamalakulások jöttek létre. A vállalatok osztalékpolitikája azonban nagyjában nem változott, s így az egyes részvényeknek vagy részvényesoportoknak az árfolyam százalékában kifejezett jövedelmezősége nagy eltéréseket mutat. A számításokat nagy körültekintés jellemzi. A jövedelmezőség minden évben két, illetve három időpontra vonatkozólag is meghatározott. Különbséget kellett tenni ugyanis az év első hónapjaiban és az év második felében osztalékot fizető részvények között. Szerző számításainál a január 15-i és július 15-i árfolyamokat vette figyelembe, melyeket az osztalékokkal csökkentett. Tekintettel volt azonkívül még a pengőértékre való áttéréssel egyidőben bekövetkezett részvényösszevonásokra is.

A megejtett részletes számítások szerint 1926 első felében — a felszínre került alacsony árfolyamok miatt — az egyes értékkategóriák jövedelmezősége aránylag igen magas volt: a január 15-i árfolyamok alapján az összes részvények figyelembevételével 9·52%-ot, az osztalékot nem fizető részvények figyelembevételével pedig 8·37%-ot tett. A pangás után bekövetkezett gyorsütemű tőzsdei hosszmozgalom 1926 közepétől 1927 május haváig tartott. A hosszmozgalom folyamán kialakult magas árfolyamok a jelzett időszakban

a részvények jövedelmezőségét rohamosan csökkentették. A részvényárfolyamok emelkedése ugyanis nem a jövedelmezőség növekedésének, hanem az általános gazdasági helyzet javulásába vetett hitnek volt az eredménye.

Az 1927. évi július 15-i árfolyamok alapján már csak 3·95%, illetve 5·35% mutatható ki. A budapesti tőzsde árfolyamnívója 1927 május havában kulminált. Az azóta bekövetkezett hanyatló irányzat szokatlanul alacsony árfolyamokat hozott felszínre, melyek a jövedelmezőséget ismét lényegesen módosították. Az osztalékot nem fizető részvények figyelembevételével 1928 elején 6·23%, 1929 elején 6·78%, október havában pedig már 8·21% volt a részvények hozadéka. A jövedelmezőség azonban még így is nagy átlagban alacsonyabb, mint akár a kereskedelmi váltók leszámítolási kamatlába, akár pedig a kényszerkölcson hozadéka.

Az egyes értékkategóriák jövedelmezősége között lényeges eltérés mutatkozik. 1926 elején a textilipari vállalatok jövedelmezősége volt a legmagasabb (10·18%), a biztosító vállalatoké a legalacsonyabb (3·7%). A legnagyobb eltérést a faipari vállalatok mutatják. 1926 elején 6·9%, 1929 október havában pedig már 13·2% volt a faipari vállalatok jövedelme. A bányák és téglagyárak 1926 elején 8·5%-ot hoztak, 1927 nyarán, a tőzsdei hossz tetőpontjának idején, a hozadék 3·5%-ra esett vissza, a vizsgált időszak végén pedig ismét 8·7% volt. A bankok értékkategóriájába tartozó részvények jövedelmezősége szűkebb határok között mozog. A vizsgált időszak végén a faipari vállalatok és a cukorgyárak jövedelmezősége volt a legmagasabb.

A szakszerűen vezetett vizsgálódás eredményeit táblázatokon kívül még néhány grafikon is szemlélteti.

2. szám. Varga István: A Magyar Nemzeti Bank és az Osztrák-Magyar Bank bankjegyforgalmi, váltótárca és érckészlet adatainak magyarázata.

No 2. Etienne Varga: La circulation des billets, le portefeuille effets et la réserve métallique de la Banque Nationale de Hongrie et de la Banque Austro-Hongroise.

Budapest, 1929. 55 lap. — Budapest, 1929. 55 pages.

Résumé. L'auteur compare la politique de l'ancienne Banque Austro-Hongroise et de la Banque Nationale de Hongrie, et présente un tableau exact, établi d'après une nouvelle méthode mathématique

des recherches économiques, de la fluctuation des séries de données caractérisant l'activité des deux instituts. Il démontre que pour la circulation des billets et le portefeuille-effets, les fluctuations saisonnières sont à la Banque Nationale de Hongrie parallèles à celles de la Banque Austro-Hongroise. En examinant les dépôts d'épargne et les dépôts en compte-courant placés dans les établissements hongrois de crédit, il indique que le portefeuille-effets de l'institut d'émission diminue chaque fois que la formation des capitaux devient vigoureuse.

★

Az Osztrák-Magyar Bank és a Magyar Nemzeti Bank működésére vonatkozó adatsorok összehasonlító tanulmányának az ad gyakorlati jelentőséget, hogy az még jobban kidomborítja a régi monarchia és a jelenlegi Csonka-Magyarország gazdasági élete között fennálló különbséget. A gazdasági élet ugyanis mindenkor híven tükröződik vissza a jegybankok igénybevételében. A jegybankok tevékenységét jelző adatsorok vizsgálata révén pedig a jegybankpolitikába is betekintést nyerhetünk, mely úgy a pénzpiacra, mint az idegen tőkeáramlásra kihatással van. A tanulmány már azért is érdeklődésre tarthat számot, mert a gazdaságkutatás új módszereinek alkalmazása révén pontos képet ad a két jegyintézet működését jellemző adatsorok hullámzásáról s ezáltal a két jegybank politikája is élesebb megvilágításba kerül. A jegybankpolitika ugyanis rendkívül bonyolult s nemcsak országonként változik, de a pénzpiac általában a gazdasági helyzet változása folytán ugyanazon országokban is más és más lehet a különböző időkben. Az Osztrák-Magyar Bank váltótárcaállománya pl. 1902 december közepén még csak 253 millió aranykorona volt, 1912 azonos időpontjában pedig, a gazdasági élet jelentős kiterjedése következtében már 1219 millióra szökött fel.

A jegybankok adatainak hullámzásában igen erős idényszerű behatások érvényesülnek, tanulmány írója azért a konjunkturális hullámzások mellett az idényszerű hullámzást jellemző szezon-indexeket is meghatározta s a két jegyintézet jegyforgalmában és váltótárcájában mutatkozó idényszerű hullámzások párhuzamosságát is kimutatta. Mivel a Magyar Nemzeti Bank adatai még csak néhány évre visszamenőleg állanak rendelkezésre, a konjunkturális hullámzások teljes összehasonlítása nem volt megejthető. A háború előtti bankjegyforgalom és váltótárca idényszerű ingadozásai közötti párhuzamosságot, szerző a kiszámított korelációs együtthatóval is kifejezte. Az Osztrák-Magyar Banknál a váltótárcaállomány idényszerű megduzzadása jóval erősebb volt, mint a Magyar Nemzeti Banknál. A bankjegyforgalomnál azonban ennek éppen az ellenkezője tapasztalható, amit a külföl-

dön felvett rövidlejáratú idényhitelekkel lehet magyarázni, melyek ma lényegesen nagyobbak, mint voltak a háború előtt.

Az érckészlet hullámzása azonban egészen más a Magyar Nemzeti Banknál, mint volt az Osztrák-Magyar Banknál, mely utóbbinál a háború előtt idényszerű ingadozás alig mutatkozott. És ha volt is valami ingadozás, az éppen az őszi hónapokban mozgott a legszűkebb keretek között. A Magyar Nemzeti Bank érckészletében jelentkező szezon-ingadozás maximális kilengése ellenben éppen az őszi és téli hónapokra esik, mely körülményt a szerző az exporthitelek megduzzadásával hozza összefüggésbe. Az idényszerű hullámzás kifejezésére szolgáló indexszámok a Magyar Nemzeti Bank adatainál a pénzpiacnak az őszi hónapokban beálló feszültségét jelzik, ami kizárólag az ország agrár-jellegével van szerves összefüggésben. A szerző tanulmányában még részletes leírását adja az alkalmazott matematikai eljárásoknak is. Vizsgálódásait a magyarországi pénzintézetek takaré- és folyószámlabetét adataira is kiterjesztette s az ezekben jelentkező idényszerű hullámzásokat is kimutatta azzal az összefüggéssel, mely a takarékbetétek állandéka és váltótárca között mutatkozik. Ez abban jelentkezik, hogy a közgazdaság a jegybankot akkor veszi nagyobb mértékben igénybe, amikor a tőkegyűjtés folyamata nem kielégítő, a kisebb igénybevétel pedig akkor következik be, amikor a tőkegyűjtés viszonylagosan erőteljesebb. A szerző értékes tanulmányát Persons módszerével meghatározott idényindexszámok táblázatai s a rendkívül szemléltető grafikonok teszik teljessé.

Sipos Sándor.

A magyar búzatermelés irányelvei.

Les principes de la production hongroise du froment.

Az Országos Mezőgazdasági Kamara 1931 január 8. és február 20. között tartott búzanapjain elhangzott előadások és hozzászólások.

Conférences et observations aux séances tenues au sujet du froment entre le 8 janvier et le 20 février 1931 par la Chambre d'Agriculture de Hongrie.

Az Országos Mezőgazdasági Kamara kiadványa. 1931. 408 lap.

Publication de la Chambre d'Agriculture de Hongrie. 1931. 408 p.

Résumé. Ce volumineux ouvrage comprend les conférences faites aux séances de la Chambre d'Agriculture de Hongrie consacrées à la question du froment, ainsi que les observations présentées au sujet des thèses y développées. On y trouve d'amples données intérieures et internationales sur cette question d'actualité.

★

Az Országos Mezőgazdasági Kamara — mint az erre egyik legilletékesebb tényező — a mezőgazdasági válság romboló hatásának sürgős ellen-súlyozása érdekében a szakkörök bevonásával a

közelmúltban sorozatos vitadélutánokat rendezett. Az előadásoknak és a vitáknak súlypontja természetesen a búza termelésének és értékesítésének kérdése volt. A most elég terjedelmes kötet alakjában közzétett vitaanyag az elnöki megnyitóbeszédet, 13 előadást, az elnöki összefoglaló beszédet, 31 érdeklődő szakember hozzászólását és öt előadói záróbeszédét tartalmazza.

Az előadásokat a Kamara igen ügyesen válogatta össze. Egyaránt szerephez jutott ugyanis a termelés kérdésében a búzatermelés elméleti anyagát ismertető tudós kísérletügyi főigazgató, a búza vetőmagjának nemesítésével nagy hírnevet szerzett két szakember, három, szakkörökben nagy tekintélyt szerzett gyakorlati gazda. Majd a búza megfelelő feldolgozásának kérdését világította meg a kísérleti állomás igazgatója, a gyakorlati élet ta-

pasztalatairól viszont legnagyobb malomegyesületünk igazgatója és egyik kiterjedt üzemű kenyérgyárunk vezetője számolt be.

A búza értékesítésének kérdését a Magyar Mezőgazdasági Kiviteli Intézet elnöke és a Futura elnöke világította meg. A magánkereskedelem álláspontját a Magyar Leszámitoló- és Pénzváltóbank egyik igazgatójának előadása ismertette.

Az általános érdeklődést keltett előadásokat úgy a napisajtó, mint a szaksajtó elég behatóan méltatta, azok magas színvonala a vitát rendező Országos Mezőgazdasági Kamara célját bizonyára nagymértékben előmozdította. Minden egyes előadó a rendelkezésre álló hazai és nemzetközi statisztikai anyaggal világította meg álláspontját és általában az előadások legnagyobb része elég sűrűn tartalmaz különféle statisztikai összeállításokat.

A M. kir. Közp. Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office central royal hongrois de statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international et de théorie générale.*) — *La politique du logement en Europe. La construction d'habitations à bon marché.* Bureau international du travail. Genève. 1930. (Études et documents. G/3.)

The mineral industry its statistics, technology and trade, 1929. Edited by G. A. Roush. New York.

Assekuranz-Jahrbuch. Hrsg. S. J. Lengyel. Band 50. Wien. 1931.

Hygiène du travail. Encyclopédie d'hygiène, de pathologie et d'assistance sociale, envisagées au point de vue du travail, de l'industrie et des professions. 251/257. Fasc. Bureau international du travail. Genève.

Minimum de capacité professionnelle des capitaines et des officiers de la marine marchande. Conférence internationale du travail. Rapport IV. Bureau international du travail. Genève.

Dossier relatif à la crise économique mondiale. Institut international du commerce. Bruxelles.

Prinzing, Dr. Friedrich: Handbuch der medizinischen Statistik. 2. Auflage. II. Halbband: Die Sterbefälle. Jena. 1931.

Thompson, Waren S.: Population problems. 5. Edition. New York. 1930.

Magyarország. (*Hongrie.*) — *Annuaire statistique hongrois, 1929.* Office central royal hongrois de statist. Budapest.

Budapest székesfőváros statisztikai és közigazgatási évkönyve, 1930. Kiadja Budapest székesfőváros statisztikai hivatala. Budapest.

Doros-Melly: A nemibetegségek kérdése Budapestben. I., II. rész. Kiadja Budapest székesfőváros

statisztikai hivatala. Budapest. (Statisztikai Közlemények. 61. I., II.)

A magyar búzatermelés irányelvei. Az országos mezőgazdasági kamara 1931. év január 8. és február 20-ika között tartott búznapjain elhangzott előadások és hozzászólások. Budapest. 1931. (Az országos mezőgazdasági kamara kiadványai.)

Kartal Emil: A magyar mezőgazdasági krízis megszüntetése. Az árminimálás célszerű keresztülvitele. Budapest.

Csergő Károly dr.: Az Alföld problémái. Tanulmány az alföldi agrár- és munkásviszonyok javításáról és ezzel kapcsolatban a Duna-Tisza-csatornáról. Szentes. 1931.

Bulgária. (*Bulgarie.*) — *Statistique agricole, 1929.* Ensemencement et récolte. Direction générale de la statist. Sofia.

Cseh-Szlovákia. (*Tchéco-Slovaquie.*) — *Exposé sommaire des travaux législatifs de l'Assemblée nationale de la République Tchécoslovaque.* Fasc. XXI. Session de printemps 1930. Assemblée nationale. Prague.

Die slovakische Industrie, 1930. Jahresbericht der Zentralvereinigung der slovakischen Industrie. Landesgruppe für die Slovakei des Zentralverbandes der tschsl. Industriellen. Bratislava.

Dánia. (*Danemark.*) — *Districts d'administration du Danemark.* (Novembre 1930.) Département de statist. Kopenhagen. (Communications statistiques. IV. 86/1.)

Finnország. (*Finlande.*) — *Statistique des industries, 1929.* Bureau central de statist. Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. XVIII. A/46.)

Yrkesundervisningen, 1928/9. Kungl. skolöverstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Accispliktiga näringar, 1929/30. Kungl. kontrollstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Jordbruk och boskapsskötsel, 1928. Statist.

centralbyrå. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Törökország. (*Turquie.*) — *Annuaire statistique*, 1930. Office central de statist. de la république turque. Ankara. (Publication de l'Office. 9.)

Folyóíratszemle.

Revue.

Archiv für Rassen- und Gesellschafts-Biologie (23. köt. 4. f., München 1931, ném.). — Saur K.: A termelési módok racionalizálása és ennek társadalom-életteni hatásai. — Lenz K.: A munkabéradó-statisztika 1926-i adatai fajegészségügyi vonatkozásban.

Archiv für Soziale Hygiene und Demographie (6. köt. 1. f., Berlin-Charlottenburg 1931, ném.). — Roesle E.: A rákhalandóság maximuma a 65 éves koron alul és leküzdése. — Wolff G.: A kilencedik iskolai év. (Az iskolakötelezettség meghosszabbítása népességstatisztikai és egészségügyi szempontokból.). — Vaternahm Th.: A rákhalandóság kérdéséhez. (Kísérlet a halálóki statisztika adatainak analizálására.). — Dobbernack W.: A német betegbiztosítás új rendje.

Buletinul Statistic al României (3. sz. Bukarest 1930, rom.). — Teodorescu I.: Románia bányatermelése az utolsó tíz (1920-1929.) évben. — Sterian P.: A román termelés ciklikus variációi. — (4. sz.). — Decusară E. C.: Románia 1925-1928-i bírói statisztikájának ismertetése.

Bulletin de la Statistique générale de la France (20. köt. 2. f., Páris 1931, fr.). — A département-ok helyesbített 1925-1927-i halálozási indexei. — A munkabérek ingadozása Franciaországban 1930-ban. — A Nemzetközi Statisztikai Intézet XIX. ülése (Tokió, 1930 szeptember). — Husson R.: Születések és a népesség növekedése Franciaországban és külföldön a háború előtt és után.

Deutsches Statistisches Zentralblatt (23. évf. 2. f., Lipcse 1931, ném.). — Tönnies F.: A német birodalmi választás statisztikájához. — Hanauer W.: Vallás és népmozgalom.

Economia (9. évf. 1. sz., Róma 1931, ol.). — Alberti M.: Pénz, pénzügyi politika és pénzügyi krízisek. — Michels R.: Az ipari módszerek és a munkavédelem alkalmazása a mezőgazdaságban. — Az árháború és a korporatív gazdasági egyensúly. — Belső vándormozgalmak 1929-ben. — A kiskereskedelmi árak változásai 1930-ban.

Föld és Ember (10. évf. 3. sz., Budapest-Szeged 1930, m.). — Mihalik L.: Adatok Gyula földrajzához. — Metzner K.: A Dunántúl gazdasági és népességi leírása a XVIII. század elejéről.

Földrajzi Közlemények (58. köt. 9-10. sz., Budapest 1930, m.). — Wallner E.: „A burgenlandi kérdés“.

Giornale degli Economisti e Rivista di Statistica (46. évf. 2. sz., Róma 1931, ol.). — Del Vecchio G.: Stringher Bonaldo. — Breglia A.: A világpiaci árak szintjének hosszabb tartamú ingadozásai. — Mortara G.: Az arany váltakozó vásárlóerejének hatásai. — Corbino E.: Megfigyelések a Wall Street-i krízis lefolyásáról.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik (134. [79.]. köt. 3. f., Jéna 1931, ném.). — Schröder: Konjunktúra-elmélet, munkanélküliség és gazdasági fejlődés. — Flaskämper P.: A statisztika a főiskolai oktatásban. — Morgenroth W.: Város és ország. — Michalke O.: A német munkapiac-szervezet fejlődése. — (4. f.). — Dietze C.: Agrárkrízisek, konjunktúraciklusok és szerkezeti változások. — Gutmann F.: Birtok és pénz. — Hesse A.: A „lengyel korridor“ a külföld ítéletében. — Lütge F.: Bismarck társadalompolitikájának alapelvei. — Morgenroth W.: A nagyváros gazdasági alapjai. — Müller J.: A születések csökkenésének általános pszichikai alapjai és leküzdésének lehetőségei. — Spann O.: A gazdaság átka és áldása a különböző iskolák felfogásában. — Surányi-Unger T.: Gazdaságpolitikai eltolódások Latin-Amerikában. — Zahn F.: A belső piac.

Journal de la Société de Statistique de Paris (72. évf. 2. sz., Páris 1931, fr.). — Véron P.: Tanulmány a biztosító társaságok kárára elkövetett csalások statisztikájáról. — (3. sz.). — Berthelot J.: Orléans környékének szerepe Páris élelmézésében. — Ricard P.: A bankok és pénzpiacok krónikája. — (4. sz.). — A népsűrűség és a halandóság. — Mage R.: A bódítók termelése és gyártása országunkon.

Journal de la Société Hongroise de Statistique (8. évf. 4. sz., Budapest 1930, fr.). — Fellner F.: A Nemzetközi Statisztikai Intézet Tokióban. — Kovács A.: Az 1930-i népszámlálás Magyarországon. — Schneller K.: A standard népesség. — Szabó B.: A veneriás betegségek statisztikája Magyarországon.

Közgazdasági Szemle (55. évf. 74. köt. 3. sz., Budapest 1931, m.). — Szécsi J.: A Gossen-

törvények módosítása. — *Domány Gy.*: A világgazdasági válság. — *Guóthfalvy Dorner Z.*: Az iparfejlesztés multja és a külföld iparfejlesztési tevékenysége. — *Óvári Papp Z.*: Alkalmas-e az ezüst vagy a platina az arany pótlására?

K ü l ü g y i S z e m l e (8. évf. 2. sz., Budapest 1931, m.). — *Szterényi J.*: Az Európai Vámelegesület. — *Horváth J.*: A háborús felelősség kérdése. — *Lutter J.*: Az annexió válság a diplomáciai okmányok tükrében. — *Török A.*: Az angolszász imperializmus legújabb fázisa. — *Geöcze B.*: Nemzetközi bírósági ítéletek jogereje. — *Drucker G.*: Szervezetek a nemzetek együttműködése szolgálatában. — *Czakó I.*: A Népszövetség szervezeti reformja. — *Göllner A.*: A Népszövetség Értelmi Együttműködési Szervezete és Magyarország. — *Nagy I.*: Kisebbségi szemle. — Világgazdasági szemle.

Magyar Gazdák Szemléje (36. évf. 2. sz., Budapest 1931, m.). — *Takács I.*: A mezőgazdasági munkáskérdés történeti kialakulása, különös tekintettel az Alföldre. — *Ferencfi J.*: A társadalmi tőkék és az erdőgazdaság. — *Szladits I.*: A mezőgazdasági hitel Olaszországban. — A búzaárjavítás Amerikában. — *Prack L.*: A mezőgazdasági munkanélküliség kérdéséhez. — (3. sz.). — *Vantsó G.*: A földteherrendezés új zálogbirtok rendszere. — *Radnót I.*: Az agrárszervezkedés kérdése. — *Hévey L.*: Az agrár-oktatás és a faluszociológia kapcsolata. — *Hevessy L.*: A mezőgazdaság eladósodása egyes külföldi államokban. — *Végh I.*: A mezőgazdasági közigazgatás szervezete Hollandiában.

Magyar Kisebbség (10. évf. 7. sz., Lugos 1931, m.). — *Pongrácz K.*: A kisebbségvédelem általános problémái. — *Fritz L.*: „A romániai magyarok kivándorlása”. — *Kiss Á.*: A kisebbségi kérdés román irodalmának bibliográfiája. — (8. sz.). — *Papp J.*: Az erdélyi székelyek vallási és tanügyi önkormányzata. — *Jaross A.*: A „Prager Rundschau”. — *Kiss Á.*: A kisebbségi kérdés román irodalmának bibliográfiája.

Mezőgazdasági Közlöny (4. évf. 1. sz., Budapest 1931, m.). — *Beke L.*: Burgonyatermelésünk jövedelmezőségének alapjai. — *Halács Á.*: Kiszárazások üzemi eredményei. — *Szladits I.*: A nemzetközi búzapiac utolsó három éve. — (2-3. sz.). — *Koós M.*: A búzapanapok tanulságai. — *ifj. Leopold L.*: Az ismeretlen fogyasztó. — A szovjetgazdálkodás újabb hiteles képe. — *Szladits I.*: Az olaszországi búzatermelés és búzabevitel alakulása. — *Takács G.*: Burgonyafajták terméseredménye 1930-ban.

Munkaügyi Szemle (5. évf. 3. sz., Budapest 1931, m.). — *Hendel O.*: A szociális biztosítás és a szociális gondozás. — *Pernecky B.*: A francia társadalombiztosítás szervezete. — *Vigh G.*:

A cseh-szlovák társadalombiztosítás gazdálkodása az öregségi és rokkantsági biztosítás vagyonával. — *Luka I.*: A hidegokozta bőrbajok pénztárorvosi vonatkozásairól. — *Batiz D.*: Az ipari krómmérgezésről. — (4. sz.). — *Kovrig B.*: A betegségi biztosítás ügyviteli költségeiről. — *Iványi L.*: A m. kir. Munkásbiztosítási Felsőbíróság 1930. évi elvi jelentőségű határozatai. — *Vigh G.*: A Társadalombiztosító tervezett építéstámogatása. — Az Országos Társadalombiztosító Intézet gyógyszerellátási egyezménye. — *Urbán B.*: Az Országos Társadalombiztosító Intézet betegségi ágazatának tagforgalma. — *Heller I.*: Pneumonoconiosis és tüdőtuberkolózis a baleseti kártalanítás szempontjából. — *Magassy G.*: A gyomor- és nyombélfekélyekről a magyar társadalombiztosításban.

Nation und Staat (4. évf. 6. f., Bécs 1931, ném.). — *Wagner F.*: A francia nyelvi számlálás Elzász-Lotharingiában 1926 március 7-én. — *Epstein L.*: A prágai németiség növekedése. — (7. f.). — *Kundt E.*: A cseh-szlovák népszámlálás jogi alapjai, végrehajtási módszere és tanulságai. — *Heyer K.*: Humboldt Vilmos eszméi az államról és a nemzetiségi kérdés. — A magyar kisebbségek helyzete.

Népegészségügy (12. évf. 7. sz., Budapest 1931, m.). — *Barabás Z.*: Évi jelentés a budapesti m. kir. állami gyermekmenhely 1930. évi működéséről. — *Turán G.*: A hólyagos himlő (variola vera) súlyos és enyhe alakjainak, legyengült módosulatainak, valamint a himlőszerű exanthémáknak jelenlegi járványmeneteiről. — *Kiss E.*: Pestisjárványok pusztításai Debrecenben. — (8. sz.). — *Pettkó-Szandtner A.*: A magyarországi szabadlégi (erdei) iskolák. — *Turán G.*: A hólyagos himlő (variola vera) súlyos és enyhe alakjainak, legyengült módosulatainak, valamint a himlőszerű exanthémáknak jelenlegi járványmeneteiről. — *Kiss E.*: Pestisjárványok pusztításai Debrecenben.

Notiziario Demografico (4. évf. 5. sz., Róma 1931, ol.). — Előkészítő propaganda a legközelebbi VII. népszámláláshoz. — Népszámlálás Franciaországban. — Népszámlálás Budapesten. — Az idegenek születési és halálozási statisztikája Franciaországban az 1928. évben. — Házasságkötések Angliában 1929-ben. — Házasságkötések Németországban. — A jövedelemmegoszlás Németországban. — A nemzetiségi nyelvek a helvét államszövetségben és az azokban az idők folyamán történt eltolódások. — A munkanélküliségi válságok. — A női munka Németországban. — Bevándorlás az Amerikai Egyesült Államokba. — A születések csökkenésének okai az Amerikai Egyesült Államokban.

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission hongroise pour la fixation des valeurs de statistique commerciale.

Szakosztályülések. — Séances de sections.

A Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság megkezdte az 1930. évi egységértékek felülvizsgálását.

A XV. szakosztály április hó 21-én tartott ülést, melyen *Dischka Győző* dr. kereskedelmi főtanácsos elnökölt. Az ülésen jelen voltak: *Willerstorfer József* ker. főtanácsos, *Brammer Ödön*, *Holzer Sándor*, *Holtzer Tivadar*, *Márkus Zsigmond*, *Stern Alfréd* kereskedelmi tanácsosok és *Horváth György*, *Heltai Vilmos*, *Lajtha Rezső*, *Lipcei Vilmos*, *Szende Frigyes* szakértők.

A szakma általános helyzetét az elnök a következőkben ismertette:

1930-ban a gazdasági válság világszerte fokozódott. Így csökkent Franciaország, a skandináv államok, Hollandia és Svájc ipari és kereskedelmi forgalma; de különösen nagy mértékben esett vissza az Egyesült Államok ipari termelése.

Az általános ipari pangásnak természetszerű következménye a fokozódó munkanélküliség.

Egyesek a válság okait a túltermelésben látják arra hivatkozva, hogy minden baj oka a világ nyersanyagtermelésének rendkívüli módon való növekedése. Ez a nagy produkció nem találhat elhelyezést. Ennek folytán a mezőgazdaság, — melyet nagy eladatlan készletek nyomnak, — megbénul. A másik felfogás szerint nem a túltermelés, hanem a *fogyasztás csökkenése* a bajok forrása. A fogyasztás csökkenésének oka az, hogy főleg a legyőzött, de még a győztes államok is aránylag nagy háborús adósságok terheit kénytelenek viselni, ami megdrágítja a termelést. A fogyasztási cikkek áraihoz az általános jövedelmi viszonyokhoz képest csökkent a vásárlóképesség.

Míg néhány év előtt Európa legtöbb államának ipara és kereskedelme a fluktuáló valuta okozta nehézségekkel küzdött, addig az újabb időben bekövetkezett nehézségek oka a stabil aranyvaluta, illetve az egyes államok aranykészletgyűjtése. Az Egyesült Államok és Franciaország a világ aranykészletének mintegy felét gyűjtötték össze s ezért az arany értéke és az egyéb termékek, valamint a munka értéke között nincsen meg a helyes arány, amely pedig szükséges ahhoz, hogy a világ gazdasági vérkeringése zavartalanul működjék. A gazdasági krízis megszüntetésének problémája ebből a szemszögből nézve úgy fogalmazható, hogy igyekezni kell a termelvények, a munka és a csereeszköz, a pénz között egy helyesebb és egészséges viszonyt kiépíteni, mert a jelenlegi alapon

nem lehet a rendelkezésre álló mezőgazdasági és ipari termést elhelyezni. Már pedig e nélkül az illető üzemek nem tudnak racionálisan dolgozni. A háború után a mezőgazdasági és ipari üzemek, felhasználva a technikai fejlődés bámulatos vívmányait és a racionálás eszközét, jelentős mértékben megnövelték termelésüket. Mihelyt azonban a termelt árut nem tudták elhelyezni, megszűnt rentabilitásuk és az egész racionálás eredménytelen lett. *Kiderült, hogy a termelés fokozásával járó racionalizálás csak növekvő fogyasztóképesség mellett indokolt és szükséges, ellenkező esetben megbont-hatja a munkapiac helyzetét, ott rendetlenséget, azaz munkanélküliséget okoz, amiből súlyos komplikációk származhatnak.*

Az 1930. évben a gazdasági viszonyok világszerte már oly mélypontra jutottak, hogy úgyszólván az összes államok kormányai belátták, hogy a viszonyokon csupán együttes összefogással lehet segíteni. Egy állam a saját határain belül ezen nem segíthet gyökeresen, legfeljebb egyes, a krízis által különösen sújtott osztálynak, termelési ágak nyújthat pillanatnyi segítséget. A közös megértő munka szükségességét eddig, sajnos, csak elvben ismerték el, gyakorlati megvalósítására azonban még nem került sor.

Az 1930. év fontosabb gazdasági eseményei közül meg kell említeni a *nyersanyagok további áresését*. Noha a termelés a legtöbb ipari nyersanyagnál az előző évvel szemben csökkent, a nyersanyagárak 1930. év folyamán oly alacsony értéket értek el, mely lényegesen alatta állott a békebeli áraknak. Így a gyapjú és a pamut ára kb. 30%-kal volt alacsonyabb 1930. év végén, mint 1913-ban. A gyapjú áresése 1930. év folyamán két részletben állott be és pedig az év elején mintegy 10%-os és az év őszén mintegy 20%-os volt az áresés. Az év elején igen vontatottan ment a tengerentúli gyapjúkészletek eladása és nagyobb áresések meggátlása végett a tengerentúli termelők ismételten visszavontak nagy készleteket az aukciók folyamán, úgyhogy a tengerentúli gyapjúeladási idény mintegy két hónappal meghosszabbított. Sikerült azonban a Nemzetközi Gyapjúsövetségnek lebeszélni a tengerentúli termelői szövetkezeteket arról, hogy — a pamuthoz hasonlóan — mesterséges kormányintézkedésekkel befolyásolják a gyapjúárak alakulását. Ennek volt köszönhető, hogy az év végéig sikerült eladni az 1930. évi gyapjútermést és nem maradtak számottevő készletek vissza a gyapjúnyírási

idényre. Ezzel ellentétben pld. az Egyesült Államok nagy készletek összevásárlása útján igyekeztek a pamuttermelőkön segíteni, aminek a folyamánya volt, hogy mintegy 12 millió métermázsa nyers pamut maradt vissza a termésből.

A gyapjútermelés veszteségei folytán a juhállomány a legtöbb termelőországban, így Magyarországon is csökkent. A magyar gyapjútermelés csökkenésére vonatkozólag nincsenek ugyan pontos adataink, azonban szakértői becslés szerint ez a csökkenés mintegy 10% lehet az 1929. évi termeléssel szemben. De nemcsak a gyapjútermelés csökkent nálunk, hanem gyapjúiparunk termelése is mintegy 10%-kal csökkent és pedig egy nagyobb posztógyárunk üzembeszüntetése és több gyárnak részbeni üzemredukciója következte. Az 1930. év végén a magyar gyapjúiparban mintegy 45.000 orsó és kb. 1.300 gyapjúszővőgép volt üzemben.

A gyapjú 30%-os esésével szemben a gyapjúszövet nagykereskedelmi ára tehát mintegy 15%-kal esett, ami megfelel a gyapjúszövet árából a nyersanyagra eső komponens csökkenésének, míg a gyapjúszövet árának másik komponense, a gyártási költség változatlan marad.

Mivel úgy a gyapjúszövetbehozatal, mint a gyapjúszövettermelés csökkent, ennél fogva a gyapjúárufogyasztás, mely az előbbi kettőnek összegezésével adódik, szintén kevesbedett, ami a fogyasztóképesség csökkenésének, vagyis az általános elszegényedésnek jele.

A gyapjúcikkek kereskedelmi forgalmára vonatkozó adatok híven tükrözik vissza a gazdasági viszonyok rosszabbodását. Sajnos, ez az év nem hozott semmi biztató jelenséget arra nézve, hogy az általános gazdasági viszonyok megjavulásához szükséges nemzetközi együttműködés a közeljövőre várható. Sőt, az 1930. év azzal fejeződött be, hogy Magyarország és Csehszlovákia, melyek éveken át szerződéses viszonyban voltak az árucserforgalomra vonatkozólag, a szerződést felmondották. Az 1931. év kedvezőbb kilátások között indul. Ausztriával és Olaszországgal megindult preferenciális megállapodásra vonatkozó tárgyalások, továbbá Ausztria és Németország vámuniójának tervezete is arra engednek következtetni, hogy a nyomorúság kényszerítő nyomása alatt a hivatott kormánytényezők új utakat keresnek, hogy az általános pusztulástól megmentésük a nemzeteket.

A szakosztály ezek után a gyapjú és gyapjúvatta, gyapjúfonalak, gyapjúárúk, szövethulladék és rongy, textilanyagokból konfekcionált cikkek egységértékeinek megállapításával foglalkozott.

A IV. szakosztály április hó 24-én tartott ülést *Kosinszky* Viktor miniszteri tanácsos elnökletével. Az ülésen jelen voltak: *Flegmann* Sámuel, *Gárdos* János, *Gessler* János, *Goldfinger* Gábor kereske-

delmi tanácsosok, továbbá *Flegmann* Imre és *Mosch* Béla szakértők.

Napirend előtt az elnök méltatta *Zwack* Béla érdemeit, ki bizottsági tagságáról lemondott. Ezután *Gárdos* János terjesztette elő jelentését a következőkben:

Behozatalunk a megelőző év mennyiségével szemben újólal 40%-kal csökkent, kivitelünk pedig kb. 10%-kal emelkedett.

Az átlagban 10%-os emelkedés túlnyomó része az év utolsó negyedére esett. Az év végén az egész mennyiségnek 45%-a került kivitelre, míg az első három negyedre összesen annak csak 55%-a jut. Tekintettel arra, hogy az 1930-i termés minősége különösen elsősorú lett és lehetetlenül olcsó árakon került a piacra, a kivitelnek ez az emelkedése nem tekinthető különös eredménynek. Már a szüret alatt prima urasági mustok és később kész borok 20 fillérjével voltak kaphatók és később a szintén kitűnően sikerült paraszborok ára malligánfokokként 1—1.1 fillérre süllyedt, úgyhogy a kivitel sokkal jelentékenyebb emelkedésének kellett volna bekövetkeznie. Az év vége felé azonban olyan hírek terjedtek el, hogy az 1930-ik évre élvezett kiviteli, szállítási és egyéb kedvezmények az új évvel meg fognak szünni vagy legalább is szűkebb körre szoríttatni és ez a hír egy nap alatt véget vetett a külföld érdeklődésének. A belföldi fogyasztás pedig a rossz gazdasági viszonyok folytán megcsappant. Hozzájárult ehhez az is, hogy a bor *fogyasztási adója*, mely a bor mai áraihoz viszonyítva, annak már majdnem 150%-át teszi ki, most már teljesen megbénítja a forgalmat és termelőinket romlásba dönti.

Nemcsak minőségben, hanem mennyiségben is kivételesen szépnek mondható a szüret eredménye. A termelőknél azonban, tekintettel a nyomott árakra, még ez sem nyújthatott kellő kárpótlást, úgyhogy a nagy terhekkal dolgozó urasági szőlőtelepek munkája még mindig súlyos veszteséggel jár. A viszonyok ebben a tekintetben azóta sem javultak semmiképpen, sőt tekintetbe véve azt a körülményt, hogy mindeddig úgy a kivitel, mint a belfogyasztás csak a legolcsóbb borokat kereste és a jobb urasági borokat teljesen elhanyagolta, kétségbeeséssel nézünk a küszöbön álló tavaszi munkák elé. Semmiféle érdeklődés nem mutatkozik jobb boraink iránt, úgyhogy a jobb szőlők elhanyagolásának veszélyén felül is szomorúnak látjuk a jövőt. Kis fénypont csak a csemegeszőlők élénkebb kereslete és kivitelének emelkedése. Ennek folytán gazdáink részint átoltással, részint új csemegeszőlőtelepek létesítésével kísérik meg az átnyergelést, de ennek a munkának az eredménye csak néhány év múlva fog mutatkozni.

Flegmann Sámuel felemlítette, hogy a magyar borok helyzete a német piacon aggodalomra ad okot, minthogy különösen a tokaji borok sokkal

súlyosabb vámtétel alá vannak vetve, mint a többiek. Ez a körülmény az amúgy is katasztrofális időszakon átmenő magyar borexportot még súlyosabb helyzetbe hozza. Több oldalú hozzászólás után *Goldfinger* Gábor terjesztette elő jelentését a szesziparról és szeszkereskedelemről, mit a bizottság tudomásul vett.

Ismeretes, hogy a szesztermelési évad nem esik össze a naptári évvel, hanem minden év szeptember 1-től augusztus végéig tart és a termelési keret megállapítása, mindennemű üzleti elszámolás és statisztika is ehhez igazodik. Az 1929/30. évadban a szeszgyártási nyersanyagok az előző termelési évaddal szemben lényegesen nagyobb mennyiségben és jóval olcsóbb árakon állottak rendelkezésre; ezt célszerűen kihasználva a Pénzügyminisztérium az érdekeltségek kívánságának honorálásával a termelési keretet 420.000 hl.-ben állapította meg. Dacára annak, hogy a nyersanyagok még továbbra is olcsóbbodtak, az 1930/31. évadra nemcsak a keret további növelése nem volt lehetséges, hanem annak 90.000 hl.-rel való leszállítása vált szükségessé, mert időközben a felhasználási és értékesítési viszonyok annyira leromlottak, hogy csak így látszik lehetségesnek egy, a termelési költséget megközelítő átlagár biztosítása. A keretredukciót az érdekeltség volt kényszerítve a Pénzügyminiszter úrtól kérni, aminek megfelelően a jelen termelési évadra 330.000 hl. keret osztatott ki.

A fogyasztási szesz forgalma 30%-os csökkenést mutat, amely nagyfokú visszaesés oka nemcsak a fogyasztói válság, hanem legfőképpen a másként alig értékesíthető borból főzött borpárlat versenye. E kettős körülmény teszi nehezzé a szeszipar helyzetét, mert a viszonyok tovább is rosszabbodtak.

Az ecetgyártási szesz felhasználásában számzerű változás nem jelentékeny, mégis súlyos helyzetben van az ecetipar is, dacára, hogy a gyárosok érdekeik védelmére a Magyar Ecettermelők részvénytársaságában tömörültek.

A denaturálási és ipari szesz felhasználása úgyszólván változatlan, de a már hosszabb idő óta mutatkozott fejlődés elmaradása is bizonyítja a viszonyok általános rosszabbodását.

A motorszesz felhasználási adatainak összeha-

sonlítása eredményre nem vezethet, mert a benzinnel szeszszel való kötelező keverése csak 1929 november hó 1-gyel lépett életbe, úgyhogy az 1929. évre közölt adat csak 2 hónapra vonatkozik. A szesziparnak a kötelező keverés elrendeléséhez fűzött reményei sem váltak valóra, mert egyrészt a benzinvállalatok érthető okokból erősen propagálják és elősegítik az úgynevezett könnyű benzin felhasználását, másrészt pedig ezideig még nem sikerült elérni, hogy a motorikus célokra szánt szesz ára még megközelítőleg is a termelési árhoz igazodjék.

A külföldi szeszpiacokon a már eddig is alacsony árak tovább lemorzsolódtak, nagyrészt a szeszgyártási nyersanyagoknak, főleg a cukorszörp nagymérvű áresésének hatása alatt. Hozzájárult azonkívül az áreséshez, hogy az egyre növekvő kínálat mellett a kereslet is csökkent.

Végül a távollevő *Benkő* Mihály írásbeli jelentésének bemutatása következett:

Jugoszlávia a közel jövőben beszünteti a borkiviteli prémiumot, mert a még meglevő, nem nagy készletek ezt már nem teszik kívánatossá. Tehát Jugoszláviában csakhamar megszűnik a borexport terén Magyarország kárára fennállott verseny. Azonban Oroszországból várható az összes bort-exportáló országokra káros hatású nagy verseny, mert hallatlan olcsó árban, hektóliterenként 90 paráért dobnak 10—14%-os borokat az egyes tengeri kikötőkben piacra, ami oly alacsony ár, hogy Krimből a Quarnerói öbölbe való szállítási költségeket sem fedezi. Állítólag hogy a szovjetkormány ez idő szerint Fiumében tartózkodó képviselője szervezi az orosz borok eladását. Eddig Brüsszelben, Hamburgban, Bécsben, Pozsonyban és a Skandináv államokban három millió liter orosz bor eladását kötötték le.

A bizottság ezekután a szőlővessző, italok, mindennemű tápszerek, élesztő, kenyér, tésztaemű, cukorka, csokoládé, főzelék- és gyümölcskonzervek, törköly, moslák, mindennemű állati eredetű takarmány 1930. évi egységértékeivel foglalkozott.

A bizottság elnöksége részéről az üléseken megjelentek *Konkoly Thege* Gyula dr. és *Farkas* János dr. h. elnökök. Az előadó mindkét ülésen *Sibelka-Perleberg* Arthur dr. volt.

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

Előadóülések. — Séances d'étude.

Gustave Thirring: Le 60e anniversaire de l'Office central royal hongrois de statistique.

François Fodor: les sources historiques de la démographie et de la statistique de géographie économique hongroises.

La séance d'étude du 14 avril a été présidée par M. Gustave Thirring, président de la Société.

M. le président, en ouvrant la séance, a prononcé un discours sur le 60e anniversaire de l'Office central royal hongrois de statistique. Il rapellait que cette institution de la statistique officielle a été créée le 18 avril 1871, sous François Joseph. Bien que l'Office de statistique ne commémorera pas solennellement ce jour-là et le consacra au travail, ainsi qu'il l'avait fait lors des précédents anniversaires, la Société Hongroise de Statistique doit s'en souvenir, en rendant hommage à cet Office qui, depuis 60 ans, a rendu de si grands services au pays et fait honneur à la statistique hongroise. Après avoir rappelé les mérites de Charles Keleti, Joseph Jekelfalussy, Jules Vargha, Ladislav Hajdu, Ladislav Buday, Alojse Szabóky, anciens directeurs de la Statistique, et ceux du président et du vice-président actuels de l'Office, Alojse Kovács et Jules Konkoly Thege, M. G. Thirring soulignait que les plusieurs centaines de volumes publiés par l'Office de statistique comprennent toute une série d'ouvrages fondamentaux uniques au monde. Les chefs de cette grande institution la dirigèrent constamment d'après des programmes préparés très à fond et choisirent heureusement leurs collaborateurs, dont plusieurs devinrent des administrateurs et savants renommés. Il n'y a guère de service public qui ait donné tant d'hommes éminents aux autres administrations. Parmi les anciens fonctionnaires de l'Office de statistique, il convient de citer Louis Hegyeshalmi, Gustave Emich, Jean Bud, qui devinrent ministres, Alfred Zawadowski, qui est actuellement président de la Cour des Comptes, les regrettés Jules Vargha, Denis Kelety et Alojse Szabóky, qui furent sous - secrétaires d'Etat, Gustave Kálmán, conseiller intime, sous-secrétaire d'Etat en retraite, qui est toujours membre zélé de la Société Hongroise de Statistique. André Andor, Frédéric Pogány, Barthélemy Ferdinandy, Béla Kenéz, Désiré Laky, Béla Hieronymi,

André Balogh, Izsó Ferenczi, Béla Tormay, Georges Szmeccsányi, ont également été fonctionnaires de l'Office hongrois de statistique.

Après le discours de M. G. Thirring, M. François Fodor, membre ordinaire, lut une communication intitulée: Les sources historiques de la démographie et de la statistique de géographie économique hongroises.

MM. Jules Konkoly Thege et Antoine Bodor, membres ordinaires, ont présenté leurs observations relatives à cette communication.

★

A Társaság folyó évi április 14-én tartott előadóülésén Thirring Gusztáv elnöki megnyitójában a Központi Statisztikai Hivatal hatvanéves fennállásáról emlékezett meg. Megnyitóját itt adjuk:

Thirring Gusztáv: A Központi Statisztikai Hivatal hatvanéves fennállása. (Elnöki megnyitó).

Pár nap mulva, április hó 18-án lesz hatvan éve, hogy I. Ferenc József király legfelső elhatározása létesítette az Országos m. kir. Statisztikai Hivatalt s ezzel megalapította a hivatalos statisztikának azt a szervezetét, mely azóta állandóan szolgálja a kormányzat, a közigazgatás és az egész nemzet érdekeit.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal, mely fennállásának eddigi évfordulói alkalmával úgy vélte, „hogy a mult tradícióihoz akkor maradj legméltóbb, ha dolgozva ünnepel s hálás pillantást vetve a multa, folytatja zajtalan munkáját a jövő érdekében“, most is kitért az ünneplés kínálkozó alkalma elől s nem kívánta az ország figyelmét az újabb évfordulóra ráirányítani. De úgy hiszem, ha a statisztika hivatalos szerve a becsületesen végzett munka tudatában meg is találja a maga jutalmát és nem kíván külső elismerést, a statisztika társadalmi szerve, a Magyar Statisztikai Társaság, mégsem haladhat el e nap mellett szótlánul s a magyar statisztika művelőinek e Társaságban tömörült kis serege nem teheti, hogy meg ne hajtsa az elismerés zászlaját azon hivatal előtt, mely hatvan év óta oly nagy szolgálatot tesz az országnak s oly dicsőséget szerzett a magyar statisztikának. És amidőn Társaságunk ennek a szívbéli kötelességének örömmel eleget tesz, egyúttal kegyelettel emlékezik meg szakmánknak azon nagyjairól, kik ezt a hivatalt megalapították és arra a magas polcra emelték, melyet ma méltán elfoglal.

Visszaszáll emlékezésünk arra az időre, amikor hivatalos statisztikánk megalapítója,

Keleti Károly, a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minisztériumnak négy éven át szerény keretek között működő statisztikai szakosztályából megszervezte az önálló *Országos m. kir. Statisztikai Hivatalt*, melynek — bár megkapta az 1874. évi XXV. törvénycikkben az adatszolgáltatás törvényes biztosítókaival együtt a statisztika ügyének szervezését és az 1881. évi XIII. törvénycikkben az áruforgalmi statisztika létfeltételeit — mégis éveken keresztül meg kellett küzdenie az adatgyűjtéssel szemben fennállott ellenszenvvel és közönnyel épp úgy, mint a rendelkezésére bocsátott anyagi erő teljesen elégtelen voltával. Ha az új hivatal ezeknek a nehézségeknek ellenére is fennállásának már első éveiben az értékes kiadványok egész seregét tudta közrebocsátani és csakhamar nemzetközi viszonylatban is számottevő tényezővé vált, úgy ez a hivatal nagynevű és úttörő első igazgatójának elévülhetetlen érdeme, ki 21 évi igazgatósága (1871—1892) alatt egyben oly tisztviselői kart tudott maga köré csoportosítani, mely a hivatal tudományos működését is biztosította.

A kilencvenes évek rendkívül intenzív munkássága *Jekelfalussy József* nevéhez fűződik. Az ő kilencéves vezetése (1892—1901) alatt létesült mai formájában a Magyar Statisztikai Évkönyv, mely a hivatal munkásságának tengelyévé vált s indult meg a Statisztikai Közlemények új sorozata, melyben egyebek között az 1890. évi népszámlálás nagy munkája az új módszerével úttörő vállalati statisztikával is megjelent. *Jekelfalussy* idejére esik a hivatalos statisztika új szervezetét megállapító 1897. évi XXXV. törvénycikk megalkotása, mely 1929-ig volt a hivatal működésének szabályozója s az immár *M. kir. Központi Statisztikai Hivatal* nevet nyert hivatal növekvő munkaköréhez méltó tudományos és gyakorlati fegyverzettel látta el, biztosította az adatgyűjtések jóságát és pontosságát, megszervezte a statisztikai hivatal alkalmazottjainak képesítését biztosító szakvizsgát, s egyben a kormányjelentés és az ország közállapotairól szóló jelentés szerkesztését is a hivatalra bízta. Az ő idejében tökéletesedett az áruforgalmi statisztika az 1895. évi XVIII. törvénycikk megalkotása folytán és létesült az állami anyakönyvek behozatalával mintaszerűen megszervezett népmozgalmi statisztika. A hivatal pompás palotájának építése is *Jekelfalussy* igazgatóságának eredménye.

Vargha Gyula 13 évi igazgatósága (1901—1914) a hivatal történetében az az időszak, mely munkásságában talán a legtermékenyebb, amidőn kiadványai — az állami pénzügyek akkori kedvező állapota folytán — a legnagyobb terjedelemben és bőségben jelenhettek meg. Az 1900. évi népszámlálás hatalmas tízkötetes műve, az újjászervezett közoktatásügyi statisztika, a városok és községek háztartási statisztikája és a kitűnő egyéb kiadványok hosszú sorozata ered-

ménye ezen időszaknak, amelyben az ország helyneveit rendező országos községi törzskönyvbizottság ügyeinek vezetése is a hivatalra szállt.

Vargha Gyula távozása és a tragikus véget ért *Hajdu László* egy napi igazgatósága után *Buday László* vette át a hivatal vezetését. Igazgatásának 6 éve (1914—1920) a háborús megpróbáltatások idejébe esett. A háború új feladatok elé állította a statisztikai hivatalt, a régi adatgyűjtések minimumra szorultak, s oly adatgyűjtéseket kellett végezni, melyeket csak a háborús szükség okozta kívánalmak hoztak létre. *Buday* biztos keze kellett hozzá, hogy a hivatalt a személyzethiány és a munkatorlódás okozta súlyos helyzetből kivezesse. De az ő statisztikai zsenijét ez a munka nem elégítette ki. *Lánglelke* tudományos munkára áhítozott s ennek lehetőségét a műegyetem statisztikai tanszéke nyújtotta neki, ahová a hivatal igazgatói székéből távozott.

*Szabóky Alajos*ra háramlott a nehéz feladat, hogy a háború okozta sebeket behegessze s a hivatal tudományos munkásságát a régi, békebeli, igazi medrébe terelje vissza. Az ország megnehezült pénzügyi viszonyai az annyira értékes kiadványoknak a régi terjedelemben való kiadását lehetetlenné tették; az elmaradt kiadványok pótlására indult meg a Magyar Statisztikai Szemle, mely a statisztikai anyag gyors és szakszerű közlésével úgy a tudományos, mint a gyakorlati igényeket azóta a legkitűnőbbben kielégíti s ezzel a statisztikai tudományt széles körben népszerűsíti és terjeszti. *Szabóky*nak négy évi (1920—1924) igazgatói működése után *Kovács Alajos* került a hivatal élére. Az ő nevéhez fűződik az 1929. évi XIX. törvénycikk megalkotása, mely a hivatal munkakörét és feladatait korszerű törvényes intézkedésekkel újból szabályozta, a hivatalt a kereskedelemügyi minisztérium hatásköréből kivéve a miniszterelnök felügyelete alá helyezte és egyben megszervezte — véleményező és javaslattevő hatáskörrel — az Országos Statisztikai Tanácsot, oly célból, hogy az állami és önkormányzati hatóságok és hivatalok statisztikai tevékenységében a szakszerűség, egyöntetűség és gazdaságosság érvényesülése biztosíttassék. A hivatalos statisztika fejlődése előtt új perspektívák nyílnak, az átszervezett hivatal, melynek élén *Kovács Alajos* immár mint elnök és *Konkoly Thege Gyula* mint alelnök állanak, a megnehezült viszonyok közepette is példás sikerrel teljesíti megszokott feladatait és fokozott adatgyűjtő tevékenységét, melynek ellátására 1928-ban új épület emeltetett a régi palota tőszomszédságában.

Ha ezen rövid vázlat kiegészítéséül még ráutalunk a hivatal kiadványainak több száz kötetre rúgó sorozatára, melynek keretében a statisztika legkülönbözőbb ágazatait tárgyaló tudományos, sok tekintetben alapvető munkák egész sorát találjuk, ha szemügyre vesszük a statisztikai anyagnak azt a páratlanul gazdag és tüzetes feldolgozását, mely sok tekintetben, így —

hogy csak egy példát említsek — a népszámlálási anyag községek szerinti sokoldalú feldolgozása tekintetében páratlanul áll az egész világon, úgy lehetetlen a legnagyobb elismeréssel nem adóznunk a hivatal vezetőinek éleselméjűségeért, mely az óriási apparátus minden lépését gondosan megfontolt terv szerint irányítja, de egyben meg kell emlékeznünk azon kipróbált tisztviselői karról is, mely a hivatal igazgatója, illetve elnöke körül csoportosul. A hivatal igazgatói kezdettől fogva éles szemmel és kitűnő érzéssel tudták kiválasztani munkatársaikát és a statisztikai hivatali szolgálat az ő vezetésük alatt oly iskolává fejlődött, mely a legkitűnőbb erőket nevelte a közigazgatás és a tudomány legkülönbözőbb ágazatai részére. Alig hiszem, hogy volna más hivatal, melyből annyi kitűnő szakerő került volna ki és emelkedett más pályákon az elérhető legmagasabb állásokig. A Központi Statisztikai Hivatal tisztviselői közül *Hegyesalmay Lajos*, *Emich Gusztáv* és *Bud János* miniszteri székbe, *Zawadowski Alfréd* miniszteri rangban a legfőbb állami számvetőségi elnöki székébe kerültek; *Vargha Gyula*, *Kelety Dénes* és *Szabóky Alajos* államtitkári rangban fejezték be életüket s *Kálmán Gusztáv* mint v. b. t. t., ny. államtitkár ma is lelkes tagja a Magyar Statisztikai Társaságnak. *Andor Endre*, *Pogány Frigyes*, *Ferdinándy Bertalan* és *Ferenczi Izsó* h. államtitkári minőségben teljesítenek vagy teljesítettek szolgálatot, a postatakarékpénztár vezérigazgatói állásában *Tormay Béla*, az Országos Társadalombiztosító Intézet vezérigazgatói székében *Balogh Andor* tagtársunkat, a hivatal régi tagját tisztelhetjük. *Hieronimi Béla* kúriai bírói állást nyert el. *Szmrecsányi György*, a későbbi politikus, főispán, a háború alatt mint közlelendési kormánybiztos szerzett érdemeket. Nem kevesebb, mint tizenketten emelkedtek a hivatalból miniszteri tanácsosi rangba a különböző minisztériumokban, az Államvasutak igazgatóságában, vagy más helyeken. És a tudomány két elsőrendű szakférfiút nyert a statisztikai hivatalból *Kenéz Béla* és *Laky Dezső* egyetemi tanárok személyében. A hivatalra nézve bizonyára vesztesség volt e férfiak kiválása, de másrészt büszkesége a hivatalnak, hogy az ő neveltjei alkalmasoknak találtak a legmagasabb pozíciók betöltésére. Mind ezek a példák azt igazolják, hogy a Központi Statisztikai Hivatal oly univerzális képzettséget nyújt a tisztviselőinek, melyet a kormányzat, a közigazgatás, a gazdasági élet és a tudomány egyaránt tud értékesíteni. Lehet-e ennél fényesebb bizonyítéka annak a ténynek, hogy a Központi Statisztikai Hivatal feladatának magaslatán állva, oly tisztviselői kart nevel, melyet a tisztviselők elite-jének kell nevezni? Hála és elismerés illeti a hivatal vezetőit egyaránt, úgy az elhunyt hat igazgatót, mint a hivatal mai elnökét és alelnökét, kik mellett a kegyelet adóját kívánjuk leróni felejthetetlen barátunk, *Vizaknai Antal* aligazgató hervadhatatlan érdemeivel szemben is, kit csak a kérlelhetetlen sors fosztott

meg attól a lehetőségtől, hogy ő is helyet foglaljon a hivatal kiváló igazgatóinak díszes sorában.

Íme, futólagos átpillantás a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal hatvanéves fennállása és működése fölött. Bármily vázaltszerű és — a dolog természeténél fogva — hiányos e kis megemlékezés: annyi bizonyára kitűnik belőle, hogy mulasztást követtünk volna el, ha meg nem emlékezünk a hivatal ezen jelentős évfordulójáról. És ha tudjuk is, hogy gyenge szavunk nem hallatszik messze s korántsem jut el mindazon helyekre, ahová a hivatal hírnevének el kellene szállnia: mégis legalább a statisztika művelői kicsi körének tudomásul adja, hogy a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal, mely a Magyar Statisztikai Társaságnak is legfőbb támogatója, oly fordulóhoz ért, melyről meglelégedéssel pillanthat vissza érdemekben gazdag multjára, de egyúttal előre tekinthet egy a mainál szebb, eredményekben és sikerekben remélhetőleg még gazdagabb jövőbe.

Fodor Ferenc: A magyar demográfiai és gazdaságföldrajzi statisztika történelmi forrásai.

Az elnöki megnyitó után *Fodor Ferenc* r. tag „*A magyar demográfiai és gazdaságföldrajzi statisztika történelmi forrásai*“ címen tartott előadást. Előadásában — melyre alkalmissal bővebben visszatérünk — felhívta a magyar tudományos körök, főleg a Statisztikai Társaság tagjainak figyelmét a régi történelmi források, jobbagyösszeírások, uradalmi levéltárak demográfiai és gazdasági statisztikai szempontból rendkívül értékes anyagára. Ez az anyag a XVI. század közepétől kezdve áll rendelkezésre és segítségével lehetséges egyes községek, vagy kisebb tájak sok századra visszamenő életfolyamatait megrajzolni. Helyenkint olyan bőséges statisztikai anyag áll rendelkezésre, hogy a mai hivatalos statisztikánál is sokkal részletesebben lehet megrajzolni községeink belső életét. Kiterjeszkednek ezek a vizsgálatok a népszámra, nemzetiségi viszonyokra, társadalmi viszonyokra, népmozgalomra, népszaporodásra, települési viszonyokra, a községek határának termő területeire, egyes nemzetiségek vagyoni fejlődésére, a termelt gabonamennyiségekre, termésátlagokra, állatállományra, szóval teljes demográfiai és gazdasági képet, egész fejlődéssorozatokat lehet belőlük feltárni. Az előadó illusztrációként három magyar község, egy borsodi és két bihari falu anyagát dolgozta fel. Előadásában részletesen ismertette ezen községek népének, gazdasági életének és települési viszonyainak a 16. század második fele óta való fejlődési folyamatát. A felsorakoztatott adatok szinte tökéletesen belevilágítanak falvainknak különösen XVIII. századbeli belső életébe és itt-ott meglepő viszonyokra mutatnak rá. Végül az előadó rámutatott arra, hogy

ilyen részletes vizsgálatok nélkül sohasem ismerhetjük meg falvaink mai életét sem, mert ez is hosszú századokra visszanyúló fejlődés egy mozzanata.

Konkoly Thege Gyula r. tag különösen a mai gazdasági átszervezés helyes végrehajtása szempontjából tartaná fontosnak, ha a múlt idők gazdasági fejlődésének történetét oly statisztikai kutatásokkal, mint előadó tette, feltárnók. Ezeknek a kutatásoknak tanulságai rendkívül értékesek lennének.

Bodor Antal r. tag a gazdaságstatisztika történelmi anyagának forrásaira mutatott rá s azok intenzívebb kiaknázását ajánlotta. Az urbáriumok nagyértékű anyagának feldolgozására felhívja a

Szociográfiai Intézet figyelmét. A földtehermentesítésnek, illetve örökváltságnak a múlt század ötvenes éveiből származó községenkinti adatai, amelyek birtoktörténeti szempontból nagybecsűek, a központi irattárakban kiselejtezettek ugyan, de a megyei levéltárakban fellelhető másodpéldányokból hiányuk némileg pótolható.

Előadónak a felszólalásokra tett észrevételei után *Thirring* Gusztáv elnök köszönetet mondott az előadónak, hogy gazdaságtörténeti szempontból igen figyelemreméltó kutatásairól beszámolt s örömét fejezte ki, hogy a közgazdasági egyetem fiatal gárdáját is ily kutatásokra neveli.

Kisebb közlemények.

Petites communications.

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal. — *Office central royal hongrois de statistique.*

Címadományozás. — *Promotion.* Magyarország Főméltóságú Kormányzója Budapesten 1930. évi április hó 7. napján kelt magas elhatározásával a m. kir. miniszterelnök előterjesztésére *Darvas* Gyula dr. miniszteri titkárnak a miniszteri osztálytanácsosi címet, *Meszlényi* Emil dr. miniszteri segédtitkárnak a miniszteri titkári címet és *Szóllósy* Zoltán dr. miniszteri fogalmazónak a miniszteri segédtitkári címet adományozta.

Nyugdíjazás. — *Mise à la retraite.* A m. kir. miniszterelnök *Darvas* Gyula dr. miniszteri osztálytanácsosi címmel felruházott miniszteri titkárt az

1931. év április havának végével, saját kérelmére ideiglenes nyugalomba helyezte. *Darvas* Gyula dr. két évtizeden át volt tagja a Központi Statisztikai Hivatalnak s ez alatt az idő alatt a Központi Statisztikai Hivatal több adatgyűjtésnél használta fel sokoldalú szaktudását. Szolgálatának utolsó éveit a kultúrstatistika foglalta le, s az ő nevéhez fűződnek a színház-statisztika és a mozgóképüzem-statisztika szervezési munkálatai. Távozásával értékes tisztviselőt veszített a Központi Statisztikai Hivatal.

Országos Statisztikai Tanács. — *Conseil Général Hongrois de Statistique.*

Kinevezés. — *Nomination.* A m. kir. miniszterelnök az Országos Statisztikai Tanácsnak az 1932. évi június hó 30-ig terjedő első működési időszaka hátralévő tartamára *Rónay* László dr. miniszteri tanácsost, mint a m. kir. földművelésügyi miniszter

képviselőjét és *Magyary* Zoltán dr. egyetemi ny. r. tanárt, mint a közigazgatás egyszerűsítésének előkészítésére kinevezett kormánybiztost az Országos Statisztikai Tanács tagjává kinevezte.

A magyarországi hivatalos konjunktúrakutatás átszervezése.

La reorganisation de la recherche des conjunctures en Hongrie.

A konjunktúrakutatással Magyarországon — amint ismeretes — csak alig néhány esztendeje foglalkoznak intenzívebben. Három évvel ezelőtt csaknem egyidőben két szerv alakult a sokatígérő gazdaságkutató munkák művelésére. Az egyik az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottság, mely a Központi Statisztikai Hivatal mellett szerveztetett, a másik a Magyar Gazdaságkutató Intézet, mely főleg a különböző gazdasági érdekeltségek támogatásával létesült. Hazánk korlátolt lehetőségei mellett nem nagyon gazdaságos, hogy Magyarországon egyidejűleg két intézmény foglalkozék a konjunktúrakutatáson alapuló gazdasági helyzetjelentések kiadásával, miután ebben az esetben számos munkának kétszeri elvégzése elkerülhetetlen. A gazdasági racionalitás követelményeinek is megfelelő tehát az az új elrendezés, mely szerint a

bizottság véleményező szerepét az Országos Statisztikai Tanács veszi át, a bizottság gazdaságkutató irodája beleolvad a Statisztikai Hivatalba, annak egyik önálló osztályaként, rendszeres közleményeket azonban csak a Magyar Gazdaságkutató Intézet fog közreadni. Az új megoldás szerint a Központi Statisztikai Hivatal gazdaságkutató (X.) osztálya továbbra is nyilván fogja tartani és közölni fogja a konjunktúrakutatásra alkalmas adatsorokat, miután a gazdaságstatisztika mai fejlettsége és a mai viszonyok mellett a kormányzat és a statisztikai szolgálat egyetlen ágazata sem nélkülözheti az ilyen módszerekkel feldolgozott adatokat. A gazdaságkutató osztály mellé a Statisztikai Hivatal egy szűkebbkörű, tudományos szaktanácsadó bizottságot fog megszervezni.

Külföldi statisztikai társaságok.¹⁾

Sociétés de statistique de l'étranger.

Statistical and Social Inquiry Society of Ireland.

A szigetország statisztikai egyesületei közül a Dublinben székelő *Ir Statisztikai és Társadalomkutató Társulat* munkássága nem csupán a statisztika, hanem a társadalmi tudományok tágabb munkaterületére kiterjed. Célja ennek az immár a 83. egyesületi munkaévet befejező társaságnak a statisztikai, igazságszolgáltatási, szociális és közgazdasági tudományok művelése. Erre a célra novembertől júniusig havonta, vagy kéthavi időközökben előadó-üléseket rendez s az előadásokat a „Journal of the Statistical and Social Inquiry Society of Ireland” egy-egy évi számában publikálja (a legújabb szám

terjedelme 106 oldal). Az 1929/30. egyesületi évben elhangzott előadások mindegyike statisztikai tárgyú volt, vagy legalább is bőséges statisztikai anyagra támaszkodott: bank-, áruforgalmi, nyelvi és népeségügyi (tuberkulózishalandósági) problémák alkoták az előadások tárgyát. A legújabban is csak 90 tagot számláló Társaság új elnöke az 1930/31. évre *Eason J. C. M.* lett (az előző évi elnök *Hooper J.* volt), a pénztáros változatlanul *Shanahan G.*, a két titkár *Brown S.* és *Geary R. C.*; az egyesületi ügyeket a tisztikar a 12 tagú választmánnyal egyetértőleg vezeti.

Cseh-Szlovák Statisztikai Társaság.

(Československá Statistická Společnost.)

Az utódállamok közül elsőnek Cseh-Szlovákia alakította meg statisztikai társulatát, de ez az egyesület is még egészen fiatal: 1929 január 30-án alakult meg. A Cseh-Szlovák Statisztikai Társaság célja a tudományos alapon álló statisztikai kutatások előmozdítása s erre a célra rendes és rendkívüli üléseket rendez (előbbieket csak tagjai számára, az utóbbiakat a nyilvánosság bevonásával); ezenkívül kiadványokat tervez s a közélet minden statisztikai mozgalmában is részt szándékozik venni. Székhelye Prága. Tagjai rendes, levelező és tiszteletbeli tagok lehetnek; a rendes tagok száma az első 5 évben 40-ben van limitálva, míg a levelező tagoké nem haladhatja túl a 30-at; tiszteletbeli tagnak külföldi tudós is megválasztható. Az egyesület legfőbb szerve az évi közgyűlés, az adminisztráció pedig a három évre választott tisztikar: elnök, két alelnök, titkár, 4 vál. tag kezébe van letéve. Az alakuló ülésen elnökökké *Mildschuch* professzor, alelnökökké pedig

Zivansky, a Keresk. Kamarák központi főtitkára és *Bohac*, a hivatalos népesedési statisztika vezetője, titkárrá *Janko* magántanár választott meg. A Társaság eddigi munkásságából egy alapos népesedési előadás s a statisztikának jelentőségét a gyakorlati közgazdasági problémák megoldása szempontjából megvilágító előadasciklus emelendő ki. Ezek az előadások a hivatalos statisztikai szerv negyedévi folyóiratában látnak napvilágot. A Cseh-Szlovák Statisztikai Társaságnak a Magyar Statisztikai Társasághoz hasonló akadémikus jellegére mutat az a körülmény, hogy a taglétszám szigorúan korlátozva van, továbbá, hogy a közgyűlés választás útján egészíti ki a taglétszámot és pedig azok köréből, akik a statisztika, illetve valamely rokontudomány szakma terén tudományos vagy gyakorlati irányú tevékenységet fejtenek ki. — Kiegészítésként még megemlítendő, hogy Cseh-Szlovákiában külön egyesület foglalkozik a kisebbségi és kisebbségi statisztikai kérdésekkel.

Costa-Rica fejlődése.

Le développement de Costa-Rica.

A Karaibi-tenger és Csendes-Óceán közötti középamerikai földnyúlványon fekvő Costa-Rica állam 48.550 négyzetkilométernyi területén a népesség száma százharminc év alatt kereken a tízszeresére nőtt meg. A gyors lélekszámszaporulatot a következő adatok jellemzik:

Év	Lélekszám	Évi tényleges szaporodás (‰)
1800	51.878	—
1825	69.706	11·9
1850	102.033	15·4
1875	164.466	19·3
1900	294.650	23·6
1925	461.472	18·1
1930	515.000	22·2

Az aránylag ritkán lakott, magas hegységek által átszelt állam lélekszámalakulásából nemesak az utolsó öt év igen magas szaporodási arányszáma feltűnő, hanem az is, hogy ez alatt a rövid időszak alatt a népesség száma 53.528 fővel nőtt meg, míg a századforduló óta lezajlott negyedszázad alatt az abszolút lélekszámnyereség csak háromszorennyit: 166.822 főt tett. E mellett a gyors fejlődés mellett a legmeglepőbb, hogy az 1920—1930. évi 94.000-es tényleges népgyarapodásból csak 5.500 esett a vándorlási többletre, a többi a természetes népmozgalomnak: az elveszületések és a halálosok különbözetének eredménye. (Notiziario Demografico.)

¹⁾ L. még Magyar Statisztikai Szemle 1928. (VI.) évf. 1239. l., 1929. (VII. évf.) 222., 337., 714., 1122. l., 1930. (VIII.) évf. 62., 146., 344., 858., 946. l., 1931. (IX.) évf. 73. l.

Adatok az öngyilkosságok gyakoriságáról.*Données sur la fréquence des suicides.*

A Nemzetközi Statisztikai Intézet népességi kiadványai az öngyilkosságok nemzetközi alakulására is fényt vetnek. Az Intézet által publikált nemzetközi statisztika azonban nem teljes, mert a „Notiziario demografico” összeállítása szerint összehasonlításra alkalmas adatok csak 29 államról állnak rendelkezésre, amelyekben mindössze 476 millió lakos élt. E 29 ország közül 21 európai állam (felsorolásukat lásd lejjebb), összesen 278 millió lakossal és 8 tengerentúli állam 198 millió lakóval.

Az öngyilkosságok száma ebben a 29 államban 1900-ban 33.118 volt, 1913-ban 63.814-et tett, 1928-ban pedig 78.674-re emelkedett. Megjegyzendő azonban, hogy 1900-ról 11 állam adata hiányzik, míg 1928-ban csupán négy állam adatai nem állnak rendelkezésre. Megbízhatóbb képet tehát csak akkor kapunk, ha a népességhez viszonyított arányszámokat állítjuk egymás mellé.

	Millió lakosra esett öngyilkosság			Magyarországon ¹⁾
	a 21 európai	a 8 tengerentúli	a 29	
	államban			
1900	135	124	131	175
1913	158	169	162	199
1920	142	123	135	236
1921	144	136	141	260
1922	133	132	133	271
1923	143	130	137	293
1924	149	131	141	280
1925	160	135	150	294
1926	170	138	157	304
1927	172	142	159	286
1928	173	155	165	304
1920—1928 átlag	154	136	146	281

¹⁾ 1900-ban és 1913-ban régi, 1920-tól mai terület.

Az egyes államok 1920—1928. évi átlagadatainak felsorolása még élesebben reávilágít hazánknak az öngyilkosságok gyakorisága szempontjából rendkívül kedvezőtlen helyzetére:

	Millió lakosra esett öngyilkosság az 1920—1928. évek átlagában
Görögország	24
Ir szabad állam	28
Észak-Irország	48
Norvégia	60
Németalföld	65
Portugália	71
Spanyolország	71
Skótország	74
Olaszország	89
Anglia és Wales	107
Finnország	130
Belgium	139
Svédország	144

Dánia	149
Franciaország	193
Észtország	233
Németország	233
Svájc	237
Cseh-Szlovákia	253
Magyarország	281
Ausztria	301

Az Európán kívüli államok sorrendje pedig a következő: Egyiptom (7), Chile (35), Kanada (78), Ausztrália (114), Uruguay (117), Amerikai Egyesült Államok (123), Új-Zéland (126), Japán (201).

Az egyes államok adatainak egybevetésénél, valamint főleg a legújabb öngyilkossági arányszámoknak a multtal való összehasonlításnál nem tévesztendő szem elől, hogy a népesség demografiai alkata a háború előtti évekkel szemben gyökeresen megváltozott (pl. a kormegoszlás szempontjából) s elsősorban a hadviselő államokban a magasabb öngyilkossági hányados részben ennek tudható be. A városban lakók eltérő arányszáma, a társadalmi és erkölcsi felfogásban mutatkozó különbség, eltérő éghajlati, gazdasági stb. okok is zavarólag befolyásolják a nemzetközi összehasonlítást.

A világ lengzdasága.*La production linière du monde.*

A lengzdaság szinte kizárólag Európára korlátozódik. Ázsiára és Afrikára a világ lentermelésének mindössze 0·3%-a esik. A lentermelésnek a háború előtt Kelet-Európa volt a hazája. Nyugat-Európában csak a háború után vett a lengzdaság nagyobb lendületet, amidőn Oroszország rengeteg lentermőterületeinek exportszerepe erősen lecsökkent. Oroszországnak a lentermelésben még mindig nagy a jelentősége, a termelés azonban túlnyomórészt az országban kerül feldolgozásra. Kelet-Európában még Lengyelország, Lettország, Észtország és Litvánia termelése számottevő, míg Nyugat-Európában Franciaország, Belgium, Cseh-Szlovákia, Nagy-Britannia, Németalföld és Németország a főbb termelők. Az orosz termelés a háború előtt közel 85 %-át tette a világtermelésnek. A világ lentermőterületeinek 93·5%-a Kelet-Európára esik s 6·2% Nyugat-Európára, a termésben azonban Kelet-Európa csak 80·4%-kal részesedik, míg Nyugat-Európa 19·2%-kal. Nyugat-Európának növekvő szerepét mutatja, hogy a háború előtti átlagban a világ termelésének csak 10·3%-át szolgáltatta. A lenfeldolgozás terén első helyen Nagy-Britannia és Irország áll, utána Franciaország, Oroszország, Belgium, Cseh-Szlovákia és Németország következik. (Dresdner Bank 1930: Die wirtschaftlichen Kräfte der Welt.)

A világ olivajtermelése.*La production mondiale de l'huile d'olive.*

A római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet március havi füzeté tájékoztat az olivaj termelésére és külforgalmára vonatkozó adatokról.

Az olivajtermelés szempontjából figyelembe vehető nyolc ország 1929/30. évi termése 11.906.000 métermázsa volt, 9,8%-kal több, mint az előző évben, sőt a kiváló eredményű két év előtti termésnél is 16,7%-kal nagyobb ez a mennyiség. A fő olivajtermelő államok közül ebből a mennyiségből 55,4% Spanyolországban termelt, utána jön Olaszország 24,6%-os részesedéssel.

A termelő államok 1929 évben 1.587.000 métermázsa olivajot exportáltak, 10,9%-kal kevesebbet, mint az előző évben, viszont 23,9%-kal többet, mint két év előtt. A kivitelben is a legnagyobb részesedés (32,4%) Spanyolországé, utána jön Tunisz (27,4%) és Olaszország (22,6%).

Behozatal szempontjából legjelentékenyebb az Egyesült Államok szerepe (694.000 métermázsa) és Argentínáé (509.000 métermázsa); a többi fogyasztó állam részesedése e mellett a két tétel mellett el-
törpül.

A világ ópiumtermelése.*La production mondiale de l'opium.*

Az ópiumtermelő országok közül Kína, India és Perzsia nyersópiumtermelését a távoli Kelet fogyasztja el, míg Törökország és Jugoszlávia nyersópiumtermelése Európa és Amerika feldolgozó iparát táplálja. A többi országok közül még a Szovjet-Unió (Turkesztán) termelése jelentős, míg Afganisztán, Bulgária, Kórea, Görögország, Indokína és Japán termelése aránylag kismérvű.

Kína termeléséről adatok nincsenek. Indiában a nyersópiumtermelés az 1926. évi 907.089 kg-ról 1928-ig 265.222 kg-ra esett. Kivitele átlag félmillió kg körül mozog. Közel félmillió nyersópiumot exportál évente Perzsia is, melynek termelése 1926-ban 728.654, 1927-ben 350.685 és 1928-ban 594.000 kg-ot tett. Törökország 1930. évi termelését 480.000 kg-ra becsülik, míg Jugoszláviában 1930-ban 150.000 kg termést vártak.

A világ nyersópiumtermelése Kína, a Szovjet-Unió és Afganisztán termelésének figyelmen kívül hagyásával 1928-ban 1.478.000 kg-ot tett s körülbelül ugyanennyi volt az a mennyiség is, amelyet 1926—1928-ban, tehát három év alatt a nyolc főfeldolgozó állam: Németország, az Egyesült Államok, Törökország, Franciaország, Nagy-Britannia, Olaszország, Japán, Hollandia és Svájc importált. (M. Mage adatai a Journal de la Société de Statistique de Paris 1931. 4. számában.)

Az amerikai rádióipar legutóbbi esztendeje.*L'industrie radiophonique américaine en 1930.*

A rádióipar az Amerikai Egyesült Államokban a jelek szerint a telítettség igen magas fokát érte el. Erre mutat a washingtoni kereskedelemügyi minisztérium illetékes osztályának évi jelentése, amely szerint a rádióipar vevőkészülékek eladásából származó bevétele a múlt év folyamán 332,2 millió dollár volt, szemben az 1929-ben elért 592 millió dollárral. Ez 44%-os visszaesést jelent. Ennek okai: az általános válság következtében beállott olcsóbodás és a közönség fokozott előszeretete a kisebb és olcsóbb készülékek iránt. Az eladott készülékek átlagos ára 1929-ben darabonként 133 dollár volt, 1930-ban pedig már csak 87 dollár. Rádió és gramofonkombinációkból 155.400 darabot adtak el, míg a megelőző évben 238.000 darabot. Rádiócsövek eladása terén szintén visszaesést látunk. 1929-ben kerekén 60 millió darabot adtak el 172,5 millió értékben, míg 1930-ban a darabszám 8 millióval, a bevétel pedig 52,9 millióval esett vissza. A vevőkészülékektől különálló hangszórók eladásából 3,5 millió dollár folyt be, míg 1929-ben 16 millió dollár. Ennek az oka részben a hangszóróval egybeépített készülékek fokozott térfoglalása. Érdekes, hogy a divatbajött automobilba épített rádiókészülékekből 34.500 darab kelt el, összesen 4,5 millió értékben. Becslés szerint 12 millió csöves készülék van az amerikai közönség birtokában s ezeknek karbantartásához 30 millió cső igénybevételét várták az üzleti körök. Ezzel szemben csak 24 millió darabot sikerült eladni, ami magában is mutatja az üzletmenet rosszabbodását.

A létfenntartási költségek nemzetközi alakulása.*Le coût de la vie en divers pays.*

Az 1930. év folyamán tapasztalható általános áresés a nagykereskedelmi árakat erősebben érintette, mint a kiskereskedelmi árakat és ezzel kapcsolatban a létfenntartási költségeket. Ezek közül az élelmezés és a ruházat adatai általában jobban csökkentek, mint a fűtés és világítás árai, a lakbérek sokhelyütt megdrágultak (Belgiumban 81%-kal!). Végeredményben a létfenntartási költségek indexe, mint az említett tényezők eredője, az elmúlt év folyamán a legtöbb országban számottevően esett. Kivételesen — legalább évi átlagban — némi emelkedést mutat a megélhetési index Franciaországban és a Saarvidéken.

Kimutatásunk adataihoz megjegyezzük, hogy Bulgáriában, Cseh-Szlovákiában, Spanyolországban, Görögországban, Franciaországban, Luxemburgban, a Saarvidéken, Romániában, Olaszországban, Finnországban és Japánban az index aranyalapon számított. Az indexek számítása különben sem egységes. Több ország indexének számításánál az élelmezés, lakás, fűtés és világítás mellett egyéb szükségletek is figyelembevételnek. Viszont Lettország a

ruházat, Bulgária és Luxemburg a lakás, Románia a fűtés-világítás és lakás, Görögország és Spanyolország a ruházat és lakás, Japán pedig a lakás költségeit mellőzi. (Wirtschaft und Statistik, 1931.)

Állam	Alap = 100	Megélhetési index				
		1929	1930	1928	1929	1930
		decemberben		évek átl.		
Bulgária . . .	1914	107	98	106	110	101
Lettország . .	1914 VII.	109	98	110	118	101
Cseh-Szlovákia (Prága) . . .	1914 VII.	106	101	107	106	104
Esztország . .	1913	109	99	112	117	104
Magyarország .	1913	113	100	117	117	106
Spanyolország (Madrid) . . .	1914	129	114	153	138	110
Ausztria . . .	1914 VII.	113	108	108	111	111
Görögország .	1914	126	111	127	129	113
Litvánia . . .	1913	125	111	137	134	115
Franciaország (Párizs)	1914 I. félév	¹⁾ 115	¹⁾ 121	105	113	118
Lengyelország .	1914 I.	126	118	122	124	118
Luxemburg . .	1914 VI.	132	127	117	126	128
Saarvidék . . .	1914 VII.	130	129	124	129	130
Románia . . .	1914	132	126	132	134	131
Olaszország (Róma)	1914 I. félév	134	130	132	136	134
Danzig	1913	141	131	141	142	135
India	1914 VII.	150	122	147	149	138
Finnország . .	1914 VII.	149	132	155	151	138
Németország .	1913/14	153	142	152	154	147
Kanada	1913	160	151	156	158	156
Nagy-Britannia	1914 VII.	166	153	166	164	157
Svájc	1914 VI.	162	156	161	161	159
Németalföld . .	1911/13	167	157	169	168	161
Japán (Tokió) .	1914 VII.	168	172	168	168	168
Svédország . .	1914 VII.	167	161	172	169	163
Am. Egy. Áll. .	1913	171	161	171	171	164
Dánia	1914 VII.	175	173	175	173	166
Ir Szabad Állam	1914 VII.	174	176	174	176	171
Norvégia . . .	1914 VII.	179	172	190	180	175
Belgium . . .	1921	228	221	207	220	226

¹⁾ Negyedévi adat (okt., nov. és dec).

Az adóköteles jövedelem megoszlása az Amerikai Egyesült Államokban.

La répartition du revenu imposable aux Etats-Unis.

Az Egyesült Államok adóstatistikája érdekes adatokat szolgáltat arról, hogy a fizikai személyek milyen jövedelemmel rendelkeznek. A legutolsó adatok 1928-ra vonatkoznak. Ez az év a magas konjunktúra éve volt s az előző évvel szemben a jövedelmek jelentős emelkedését mutatja. Az említett két évben az adóköteles jövedelem nagyság-csoportok szerint a következően tagozódott:

Adóköteles jövedelem dollárban	Adókötelesek sz. ezerben		Jövedelem millió dollárban	
	1927	1928	1927	1928
—10.000	3.736	3.688	12.377	12.554
10.000—25.000	252	271	3.748	4.038
25.000—100.000	83	96	3.587	4.185
100.000—1.000.000	11	16	2.232	3.342
1.000.000 —	0.3	0.5	601	1.109
Összesen . . .	4.082	4.071	22.545	25.228

Az adatok szerint az adókötelesek számának némi esése mellett 1928-ban az összes adóköteles jövedelem az előző évi 22.5 milliárd dollárról 25.2 milliárd dollárra emelkedett. Különösen a nagy jövedelmek csoportjaiban volt erős emelkedés s az 1 millió dolláron felüli jövedelmek összege már csaknem megkétszereződött.

A jövedelmi források tagozódására vonatkozó adatok szerint 1928-ban bérekből, fizetésekből származott a megadóztatott jövedelem 38%-a, üzleti tevékenységből 18%, osztalékokból 15% stb. (Wirtschaftliche und sozialstatistische Mitteilungen, Bern, 1931. 2.)

Különféle. — Divers.

Moszkva lakosainak száma a folyó év márciusában megejtett közigazgatási számlálás nem egészen megbízhatónak látszó adatai szerint 2,750.000 fő, tehát az 1926-os népszámlálás óta (2,025.947 lélek) rendkívül erőteljesen, több mint 30%-kal megnövekedett; Szovjet-Oroszország lakosságának 1926—1930. évi gyarapodását egyidejű közlések 9.5%-ra teszik.

*

A négymillió Chile népmozgalmi adatai szerint ezer lakosra az országban 1930 folyamán 39.4 élveszületés (1928 : 43.0‰) és 24.4 halálozás (1928 : 24.3) esett; a természetes szaporodás arányszáma magas: 15.0‰ (1928 : 18.7‰); a gyermekhalálozások 1930. évi gyakorisága (száz élveszületésre) 234.

*

Az öngyilkosok száma Bécsben 1930 folyamán 1.003 volt (544 férfi, 459 nő), az öngyilkosságot megkísérelt egyéneké 2.296 (979 férfi, 1.317 nő).

Az öngyilkosok és az öngyilkosságot megkíséreltek között 5 volt 14 évnél fiatalabb, 106 14—18 éves; az öngyilkosság és a kísérlet oka 941 esetben ismeretlen, 503 esetben gazdasági természetű, 404 esetben betegség, 448 esetben házi és családi perpatvar, 366 esetben szerencsétlen szerelem, a többi megoszlik más okok között. 300-nál több eset fordult elő márciusban, májusban és júniusban.

*

A cseh-szlovák városokban állandó tartózkodási engedéllyel bíró idegen állampolgárok közül a magyarok száma (zárjelben az összes idegen állampolgároké) 1929. évvégi adatok szerint Pozsonyban 6.038 (10.774), Kassán 1.806 (3.565), Ungvárott 106 (623), Prágában 625 (18.771), Brünnben 141 (5.123) és Mähr.-Ostriban 142 (25.190). Az idegen állampolgárok magas száma, főleg a magyaroké, a felvidéki városokban a cseh-szlovák honosítási eljárással áll összefüggésben.

Összefoglaló helyzetjelentés. Résumé de la situation en Hongrie.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés, — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.
Gazdasági jelzőtábla.
Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.
Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Formation des prix. — Monnaie et crédit.
Tableau économique.
Graphiques au tableau économique.

La note explicative relative à notre tableau économique et aux séries de données y contenues ayant pris dans les deux derniers mois la place réservée au compte rendu sur la situation de la Hongrie, nous parlerons maintenant aussi des changements survenus au premier trimestre de l'année en cours, et à partir du numéro prochain, nous reprendrons la publication des résumés mensuels.

Mouvement de la population. Le mouvement de la population a été moins favorable dans le premier trimestre de 1931 que dans la même période de l'année précédente. Le nombre des nés vivants a légèrement augmenté, mais celui des décès s'est accru encore davantage. L'accroissement naturel a été notablement inférieur à celui de l'année précédente; la proportion mensuelle moyenne pour 1.000 habitants n'en représentait que 6·2 contre 8·7 en 1930, et en mars elle accusait une diminution encore plus forte par rapport au mois correspondant de 1930.

Parmi les décès dus aux maladies infectieuses, il faut mentionner surtout l'augmentation du nombre des décès par tuberculose. Dans le premier trimestre de l'année en cours, la mortalité par grippe a aussi été élevée; en mars encore, on a enregistré 131 décès dus à la grippe contre 21 au même mois de l'année précédente.

Marché du travail. Dans le premier trimestre de 1931, la situation du marché du travail a continué à s'aggraver et on n'a pas observé l'amélioration printanière habituelle. La production industrielle ayant considérablement diminué, le nombre des chômeurs inscrits aux syndicats a été très élevé dans les trois premiers mois de l'année, dépassant 28.000 en mars contre seulement 21.000 au mois correspondant de 1930. Au mois de mars, les sans-travail budapestois représentaient 58·4% de ceux de la Hongrie entière et les sans-travail de province, 41·6%. Les hommes ont représenté 86·7% du nombre des chômeurs; les femmes, 13·3%.

Production. Dans le premier trimestre de 1931, la production a été inférieure à celle de la même période de l'année précédente. Elle a singulièrement diminué en certaines branches de production, baissant, comparativement à cette période-là, pour le minerai de fer et la scorie de fer de 39·1% et pour la fonte à raffiner, de 27·7%. En mars, la

production a diminué encore plus qu'en février et en janvier; elle tomba pour le minerai de fer à 75.000 q, et pour la fonte à 145 mille q, contre 121.000 q, respectivement 193 mille, dans le mois correspondant de 1930. La production du charbon a diminué dans une moindre mesure.

Commerce et transports. Dans les trois premiers mois de 1931, les importations, ainsi que les exportations, ont été notablement inférieures à celles du premier trimestre de 1930. Les importations ont diminué de 55·1 millions de pengős (27·8%); les exportations, de 88·1 millions de p. (40·3%). Pour mars, on constate une certaine amélioration, la valeur des importations ayant représenté 55·7 millions de pengős et celle des exportations, 49·9 millions. Pour ce mois, la balance du commerce extérieur s'est soldée par un passif de 5·8 millions de pengős, de sorte que dans le premier trimestre de l'année en cours, la balance accuse un passif de 12·6 millions contre un actif de 20·4 millions dans la même période de 1930.

Aux articles d'importation on constate, à quelques exceptions près, une régression par rapport à mars 1930. Les importations d'huile minérale ont fléchi de 2·5 millions de pengős. Les importations de textiles ont encore plus diminué; celles de tissus de coton ont baissé de 1·9 million de pengős; celles de tissus de laine, de 1·2 million. Ces faits indiquent en partie la diminution de la production industrielle, en partie la baisse considérable du pouvoir d'achat. La valeur des exportations accuse une diminution de 28 millions et $\frac{1}{2}$ de pengős. Les exportations de froment et de farine ont baissé chacune de plus de 5 millions de pengős; cette diminution considérable dépassait fort la moitié de la valeur de ces exportations en mars 1930. Les exportations de bêtes à cornes et de porcs ont baissé de plus de 4 millions de pengős; pour ces derniers, la régression a été énorme. Les exportations de demiproduits en fer présentent une diminution de 1 million de pengős.

Le fléchissement de la production et du commerce extérieur s'est fait fort sentir dans le trafic des chemins de fer. Dans le premier trimestre de l'année, comparativement à la même période de 1930, la quantité des marchandises transportées par les Chemins, de fer de l'Etat a diminué de 17·8%; le nombre des wagons à marchandises chargés, de

10·9%; celui des voyageurs transportés, de 9·6%. En mars, les chiffres du trafic ferroviaire se sont quelque peu améliorés, mais ils étaient fort inférieurs à ceux de mars 1930.

Formation des prix. La baisse considérable des prix s'est arrêtée à la fin de 1930. Dans les trois premiers mois de l'année en cours, ce sont surtout les produits de l'agriculture, de l'élevage et de l'industrie agricole qui ont augmenté. On doit mentionner la hausse des céréales, de la farine, du sucre et des produits des cultures sarclées. Dans le premier trimestre de 1931, l'indice des prix de gros s'est élevé à 94 (+ 4 points) et celui des produits de l'agriculture et de l'élevage, à 84 (+ 6 points). Seul l'indice des „autres industries“ a diminué.

En mars, l'indice des prix de gros s'est élevé de 2 points: celui de l'agriculture et de l'élevage, de 4 points.

Les prix de détail ayant suivi la hausse des prix de gros, l'indice du coût de la vie a augmenté, et cette augmentation était due à la hausse des objets d'alimentation.

Monnaie et crédit. Les conditions économiques mentionnées plus haut expliquent la diminution des dépôts, qui ont baissé de 1.482 millions de pengős en février à 1.445 millions en mars.

La situation de la Bourse de Budapest a été stationnaire dans le premier trimestre de l'année. Après une brève amélioration survenue en février, les cours ont de nouveau fléchi en mars, et l'indice de la Bourse est retombé au niveau de janvier. En mars, le nombre des actions vendues, ainsi que le montant des livraisons et des réceptions, ont particulièrement diminué.

Le mouvement des monts-de-piété s'est quelque peu ranimé en mars. Il est curieux que, contrairement aux années précédentes, le montant des dégagements dépassait constamment dans le premier trimestre de 1931 le montant des engagements, de sorte que l'effectif des gages, dont le maximum de 1930 fut de 29·9 millions de pengős, allait en diminuant et tombait à la fin de mars à 25·5 millions.

★

Az elmúlt két hónapban az összefoglaló helyzetjelentésre szánt teret a jelzőtáblák, valamint a statisztikai számsorok magyarázata teljesen elfoglalták, így a gazdasági helyzetjelentés szöveges része helyszüke miatt nem volt beleilleszthető. A jövőben azonban ismét rendszeresen, havonként fogjuk ismertetni a gazdasági jelzőtábla fontosabb számsorainak alakulását. Ez alkalommal pedig az első évnegyedben bekövetkezett változásokra is kiterjeszkedünk.

Népmozgalom. Amint a jelzőtábla adatai mutatják, Magyarországon 1931 első negyedében, a

népmozgalmi adatok kedvezőtlenebbül alakultak, mint a múlt év azonos időszakában. Az elveszültek száma ugyan némi emelkedést mutat, de még nagyobb emelkedést mutat a halálozás.

Ily körülmények között az év első negyedében a természetes szaporodás lényegesen alatta maradt a múlt évének.

Az 1.000 lélekre eső természetes szaporodás havi átlagos arányszáma csak 6·2 volt a múltévi 8·7-del szemben. A március havi arányszám a múlt év azonos hónapjához viszonyítva még nagyobb arányú visszaesést mutat.

A fertőző betegségben elhaltak közül kiemeljük a gümőkór áldozatainak növekedését. Meg kell említeni azt is, hogy az év első három hónapjának halálozási statisztikájában az influenza által okozott halálozás is magas volt s még márciusban is 131 ifluzás haláleset fordult elő a múlt év márciusi 21-gyel szemben.

Munkapiac. Az év első negyedében a munkapiac helyzete tovább rosszabbodott s az a javulás is elmaradt, amely a múlt években, a téli hónapok feszültsége után, március havában már jelentkezni szokott. A szakszervezetek által kimutatott összes munkanélküliek száma az ipari termelés jelentős összezsugorodása következtében az év első három hónapjában igen magasan mozgott s márciusban már meghaladta a 28 ezret. A múlt év azonos hónapjában a munkanélküliek száma még csak 21 ezer volt. A március havi munkanélküliek 58·4%-a a fővárosra, 41·6%-a pedig a vidékre esett. Országos viszonylatban a munkanélküliek 86·7%-a volt férfi és 13·3%-a nő.

Termelés. A termelés az év első negyedében általában alacsonyabb szinten mozgott, mint a múlt esztendő azonos időszakában. Egyes termelési ágak pedig feltűnő hanyatlást mutatnak. Így a vasérc- és vassalak, továbbá a finomításra való nyersvas-termelés 39·1%-kal, illetve 27·7%-kal csökkent a múlt év azonos időszakához képest. A havi adatok márciusban voltak a legalacsonyabbak. (Ebben a hónapban mindössze 76 ezer q vasércet és 145 ezer q nyersvasat termeltünk az előző évi 121 ezer q, illetve 193 q helyett.) Kisebb mértékben bár, de csökkent a széntermelésünk is.

Kereskedelem és közlekedés. Az év első három hónapjában úgy a behozatalunk, mint a kivitelünk lényeges csökkenést mutat az 1930. év első negyedének eredményeihez viszonyítva. Behozatalunk 35·1 (27·8%), kivitelünk 88·1 millió pengővel (40·3%) kisebbedett. Március havában azonban külkereskedelmi forgalmunkban élénkülés volt tapasztalható. A behozatal értéke 55·7, a kivitelé pedig 49·9 millió pengő volt. Külkereskedelmi mérlegünk tehát 5·8 millió értékű passzivitást mutat ebben a hónapban, ez által az első negyedév passzivitása összesen 12·6 millió pengőre emelkedett. A meg-

Gazdasági jelzőtábla.

Megnevezés	Egység	1929	1930	1 9 2 9								
		átlag Moyenne		október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	
Népmozgalom.												
1	Házasságkötés	szám	6.414	6.412	7.909	12.708	5.276	5.834	8.837	5.681	4.566	7.707
2	Házasságkötés 1000 lélekre	"	9.0	8.9	10.8	18.0	7.2	7.9	13.2	7.7	6.4	10.5
3	Élveszülött	"	17.410	17.901	17.594	14.318	14.060	16.048	16.160	19.629	19.095	18.880
4	Élveszülött 1000 lélekre	"	24.4	24.9	24.1	20.3	19.2	21.8	24.2	26.7	26.9	25.6
5	Halálozás	"	12.588	11.093	12.107	10.525	10.926	11.272	10.067	11.849	11.777	11.617
6	Halálozás 1000 lélekre	"	17.6	15.4	16.6	14.9	14.9	15.3	15.1	16.1	16.6	15.8
7	Egy éven aluli elhalt	"	3.168	2.754	3.186	2.384	2.278	2.369	2.097	2.632	2.811	2.724
8	Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	"	18.2	15.4	18.1	16.6	16.2	14.8	13.0	13.4	14.7	14.4
9	Gümőkórban elhalt	"	1.521	1.381	1.108	1.028	1.153	1.402	1.412	1.846	1.917	1.819
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	"	2.13	1.92	1.52	1.46	1.58	1.94	2.12	2.51	2.70	2.47
11	Természetes szaporodás	"	4.822	6.808	5.487	3.793	3.134	4.776	6.093	7.780	7.318	7.263
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	"	6.8	9.5	7.5	5.4	4.3	6.5	9.1	10.6	10.3	9.8
13	Kivándorolt	"	753	512	663	690	517	540	515	1.170	537	678
14	Visszavándorolt	"	52	83	52	69	113	37	50	63	70	66
Munkapiac.												
Társadalmi biztosítás:												
15	Kötelezőleg bizt. tagok átl. létszáma	1.000	1.044.1	983.7	1.071.6	1.064.2	1.019.8	956.5	957.1	968.6	987.3	1.011.5
Munkanélküli:												
16	Szociáldem. szakszervezeti összesen	szám	15.322	21.339	14.215	15.910	19.181	21.533	21.309	21.016	20.139	19.875
17	Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	"	8.039	11.133	7.534	8.250	9.559	10.250	10.678	10.469	10.440	10.237
18	Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	"	852	951	967	1.033	1.107	1.161	1.120	983	906	857
19	Szakszervezeti munkanélküli együtt	"	16.174	22.290	15.182	16.943	20.288	22.694	22.429	21.999	21.045	20.732
Hatósági munkaközvetítés:												
20	Munkahely	szám	7.080	6.095	7.718	4.926	5.274	11.432	9.613	10.713	13.406	14.307
21	Munkakereső	"	15.173	16.696	16.786	16.376	17.041	47.850	47.323	43.333	43.342	38.342
22	100 munkahelyre esett munkakereső	"	223	274	217	332	323	419	492	404	323	268
23	Munkaközvetítés	"	4.772	4.608	5.348	3.619	4.113	10.032	8.194	8.912	10.454	11.287
24	100 munkahelyre esett közvetítés	"	68.0	75.6	69.3	73.5	77.9	87.8	85.2	83.2	78.0	78.9
Felajánlott órabér:												
25	Bádogos	Pengő	0.81	0.72	0.80	0.80	0.79	0.77	0.66	0.55	0.68	0.68
26	Asztalos	"	0.66	0.61	0.62	0.60	0.64	0.67	0.62	0.75	0.66	0.61
27	Szabó	"	0.55	0.54	0.54	0.55	0.54	0.51	0.58	0.54	0.59	0.55
28	Kőműves	"	0.85	0.80	0.85	0.83	0.75	—	0.86	—	0.78	0.83
29	Napszámos	"	0.50	0.45	0.54	0.51	0.45	0.46	0.43	0.44	0.49	0.49
30	Gyári munkásnő	"	0.32	0.25	0.25	0.27	0.27	0.25	0.26	0.27	0.26	0.26
31	Napszámosnő	"	0.43	0.38	0.46	0.38	0.39	0.40	0.36	0.39	0.40	0.38
Termelés.												
32	Kőszén	1.000 q	687.9	676.3	559.3	730.2	657.3	695.9	784.9	690.9	671.6	690.4
33	Barnaszén	"	5.869.9	5.145.1	7.017.2	6.618.5	6.666.4	6.723.7	5.444.8	4.687.9	4.516.2	4.355.2
34	Vasérc és vassalak	"	215.3	131.0	207.2	224.3	170.7	179.4	126.5	120.9	148.9	128.8
35	Finomításra való nyersvas	"	306.6	214.4	299.3	356.6	267.3	272.2	188.0	193.2	231.5	195.6
36	Szesz	1.000 hl.	36.6	34.1	66.0	87.3	78.6	59.7	43.2	38.1	29.7	14.3
37	Cukor	1.000 q	212.5	196.6	811.2	858.0	641.5	17.9	0.0	0.0	0.0	0.0
Budapest szlöv. Elektromos Művei:												
38	Villamosáram	1.000 kw. óra	17.904	18.733	19.567	21.282	21.864	22.746	19.032	18.632	16.865	16.714
39	Motorikus célra elosztott áram	"	7.011	7.396	7.364	7.509	6.725	6.766	7.203	7.402	6.796	6.940
40	Magánvilágítási célra elosztott áram	"	6.661	6.836	5.689	7.310	9.308	10.073	9.456	8.640	6.828	6.122
41	Elektromosáramfogyasztók	1.000	—	—	206.2	208.8	211.2	212.4	213.3	214.0	214.6	214.5
Kereskedelem és közlekedés.												
Külkereskedelem:												
42	Behozatal összesen	1.000.000 P	88.6	69.4	89.9	82.3	84.7	67.5	61.3	69.2	74.0	73.4
E b b ő l:												
43	Szén	1.000 q	1.550.2	1.031.1	1.829.4	1.824.5	1.752.1	1.042.0	639.4	671.6	567.6	579.7
44		1.000 P	5.972	4.031	7.179	7.187	6.916	4.062	2.582	2.701	2.266	2.313
45	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	2.270.0	1.625.6	2.521.4	2.196.0	1.766.3	1.334.8	1.115.3	1.308.4	1.354.8	1.516.7
46		1.000 P	10.999	7.772	10.486	8.637	7.257	5.479	5.938	8.203	8.752	9.206
47	Gépek és készülékek	q	12.636	9.969	11.909	8.690	8.812	8.291	7.654	9.772	8.311	9.362
48		1.000 P	3.584	2.803	4.195	3.326	3.772	2.518	2.147	2.699	2.695	3.484
49	Pamutszövet	q	5.749	5.026	5.399	4.344	4.354	4.231	4.715	4.894	4.722	5.090
50		1.000 P	4.759	3.680	4.507	3.557	3.573	3.294	3.537	4.051	3.650	3.741
51	Nyerspamut	q	10.969	12.182	9.827	14.536	18.650	17.896	9.124	11.290	13.562	10.236
52		1.000 P	2.732	2.431	2.645	4.013	5.055	4.502	1.647	2.357	2.939	2.162
53	Papiros és papirosárak	q	66.537	64.139	64.589	70.984	77.543	65.555	45.762	58.010	67.856	59.697
54		1.000 P	3.665	3.210	3.854	3.997	4.044	3.369	2.484	3.232	3.598	3.145
55	Ásványolaj	1.000 q	173.6	207.2	106.2	159.2	157.5	243.3	96.1	212.6	171.9	274.9
56		1.000 P	2.516	2.758	1.680	2.375	2.225	3.220	1.388	2.982	2.513	3.630

Tableau économique.

1 9 3 0							1 9 3 1			Unité	Désignation
júnus Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars		
5.665 8·0	3.027 4·1	4.744 6·4	5.401 7·6	7.993 10·8	12.220 17·1	5.277 7·1	6.939 9·4	8.070 12·1	3.738 5·1	nombre	Mouvement de la population.
16.978 23·9	18.408 25·0	18.992 25·8	19.688 27·7	18.282 24·7	16.501 23·1	16.150 21·8	18.249 24·6	16.962 25·4	18.375 24·9	"	Mariages 1
10.673 15·0	11.221 15·2	11.229 15·3	10.394 14·6	10.919 14·7	10.653 14·9	11.452 15·5	12.983 17·5	13.113 19·6	14.016 19·0	"	Mariages pour 1.000 habitants 2
2.875 16·9	3.317 18·0	3.306 17·4	2.907 14·8	2.877 15·7	2.413 14·6	2.719 16·8	3.122 17·1	3.061 18·0	2.959 16·1	"	Nés vivants 3
1.475 2·08	1.272 1·72	1.151 1·56	968 1·36	999 1·36	1.118 1·57	1.199 1·62	1.423 1·92	1.517 2·27	1.903 2·58	"	Nés vivants pour 1.000 habitants 4
6.305 8·9	7.187 9·8	7.763 10·5	9.294 13·1	7.363 10·0	5.848 8·2	4.698 6·3	5.266 7·1	3.849 5·8	4.359 5·9	"	Décès 5
560 74	368 92	433 97	442 89	385 109	319 136	199 117	237 100	117 56	172 141	"	Décès pour 1.000 habitants 6
										"	Décédés au-dessous d'un an 7
										"	Décédés au-dessous d'un an pour 100 nés viv. 8
										"	Décès par tuberculose 9
										"	Décès par tuberculose pour 1.000 habitants 10
										"	Accroissement naturel 11
										"	Accroissement naturel pour 1.000 habitants 12
										"	Émigrés 13
										"	Émigrés revenus dans le pays 14
											Marché du travail.
											Assurances sociales :
1.010·7	985·5	984·2	995·2	995·1	989·3	969·5	.	.	.	1.000	Membres assurés obligatoirement, eff. moyen 15
											Chômeurs :
18.960	19.081	21.013	22.252	22.914	23.333	24.648	26.191	27.089	27.092	nombre	A. syndicats social-démocrates de Hongrie 16
9.818	9.833	11.329	12.025	12.289	12.735	13.493	14.497	15.292	15.420	"	A. syndicats social-démocrates de Budapest 17
829	920	847	874	999	975	935	953	965	996	"	A. syndicats chrétiens soc. de Budapest 18
19.789	20.001	21.860	23.126	23.913	24.308	25.583	27.144	28.054	28.088	"	Chômeurs syndiqués au total 19
											Offices de placement :
13.454	14.324	11.493	12.034	12.143	10.027	13.708	10.198	10.856	13.351	nombre	Offres d'emploi 20
40.359	39.578	37.581	40.588	44.757	47.069	52.978	48.156	52.905	55.248	"	Demandes d'emploi 21
300	276	326	337	369	469	386	472	487	413	"	Demandes pour 100 offres d'emploi 22
10.436	11.767	9.442	9.708	10.145	8.286	12.430	8.831	9.486	11.395	"	Placements 23
77·3	82·1	82·1	80·7	83·5	82·6	90·7	86·6	87·2	86·1	"	Placem. pour 100 offres d'emploi 24
											Salaires horaires offerts :
0·84	0·70	0·79	0·68	0·67	0·74	—	0·67	0·68	0·66	pengős	Ferblantiers 25
0·66	0·71	0·59	0·55	0·59	0·60	0·55	0·59	0·63	0·60	"	Menuisiers 26
0·52	0·53	0·53	0·54	0·52	0·50	0·49	0·49	0·50	0·49	"	Tailleurs 27
0·76	0·83	0·92	0·77	0·76	0·81	0·60	0·87	0·79	0·78	"	Maçons 28
0·46	0·44	0·46	0·46	0·46	0·43	0·42	0·45	0·46	0·43	"	Journaliers 29
0·26	0·24	0·24	0·29	0·23	0·24	0·24	0·28	0·24	0·22	"	Ouvrières de fabrique 30
0·42	0·35	0·34	0·44	0·36	0·37	0·37	0·46	0·44	0·32	"	Journalières 31
											Production.
668·5	663·5	548·5	664·4	693·7	672·8	690·4	664·1	581·4	675·1	1.000 q	Houille 32
4.140·3	4.365·0	4.455·3	5.278·8	6.193·5	5.803·0	5.777·4	5.603·1	4.878·5	4.750·0	"	Lignite 33
134·0	134·4	119·6	120·2	148·6	102·8	107·3	85·8	89·2	75·1	"	Minerai de fer et scorie de fer 34
227·1	224·5	205·7	218·1	243·6	175·9	196·8	162·4	164·7	145·0	"	Fonte à raffiner 35
3·9	3·1	4·1	29·3	53·7	75·6	55·2	41·6	.	.	1.000 hl	Alcool 36
0·0	0·0	3·4	114·0	903·3	909·9	410·7	0·0	0·0	0·0	1.000 q	Sucre 37
											Usines d'électricité de la ville de Budapest :
15.011	15.746	16.207	18.514	20.937	21.189	23.205	23.005	20.412	21.123	1.000 kw.-h.	Energie électrique 38
7.461	7.389	7.943	7.810	7.814	7.664	7.561	7.166	6.878	6.739	"	Energie él. distribuée comme force motrice 39
5.266	4.384	3.898	4.870	5.719	7.616	9.158	10.778	9.978	9.275	"	Energie él. distribuée pour éclairage privé 40
215·9	216·5	217·6	218·6	219·6	222·1	223·5	224·0	224·1	224·3	1.000	Consommateurs d'énergie électrique 41
											Commerce et transports.
											Commerce extérieur :
63·5	70·7	70·5	77·7	72·7	65·1	67·3	44·3	42·9	55·7	1.000.000 p	Importations totales 42
											D o n t :
774·3	1.118·7	1.404·4	1.636·5	1.563·8	1.266·1	1.110·4	749·2	651·3	771·5	1.000 q	Charbon 43
3.057	4.365	5.475	6.622	6.091	4.852	4.327	2.916	2.568	3.036	1.000 p	
1.370·6	1.836·7	2.376·3	2.612·3	2.001·4	1.613·6	1.069·3	542·7	651·5	1.039·3	1.000 q	Bois bruts et ouvrés 45
7.630	8.571	9.831	10.774	8.135	6.253	4.502	2.615	4.177	7.149	1.000 p	
9.873	14.546	10.735	8.593	6.724	8.639	16.998	4.907	5.032	8.639	q	Machines et appareils 47
2.836	4.258	2.780	2.462	2.225	2.680	2.821	1.840	1.945	2.080	1.000 p	
4.946	5.285	5.459	5.944	5.715	3.948	5.553	1.666	2.313	2.947	q	Tissus de coton 49
3.497	3.716	4.019	4.479	3.863	2.660	3.784	1.170	1.542	2.116	1.000 p	
10.580	12.096	7.780	10.548	11.699	18.268	13.100	10.623	10.383	11.016	q	Coton brut 51
2.149	2.207	1.424	2.045	2.079	3.339	2.327	1.717	1.743	1.808	1.000 p	
60.860	61.263	58.989	60.794	80.860	66.706	83.313	64.120	31.429	60.410	q	Papier et articles de papier 53
2.824	3.190	3.320	3.121	3.350	3.171	3.711	2.685	1.670	2.731	1.000 p	
179·3	221·3	160·4	314·1	198·2	206·1	207·4	190·2	100·7	52·6	1.000 q	Huile minérale 55
2.062	2.659	2.483	4.027	2.931	2.539	2.645	2.198	1.176	535	1.000 p	

Megnevezés	Egység	1929	1930	1 9 2 9							
		átlag <i>Moyenne</i>		október <i>Octobre</i>	nov. <i>Nov.</i>	dec. <i>Déc.</i>	január <i>Janvier</i>	február <i>Février</i>	márc. <i>Mars</i>	április <i>Avril</i>	május <i>Mai</i>
57 Vasárúk	q	10.599	6.546	12.204	11.469	10.003	10.115	7.752	7.182	7.639	5.828
58	1.000 P	1.518	1.117	1.549	1.814	1.445	1.222	1.209	1.170	1.427	1.085
59 Nyers fémek	q	17.339	14.612	13.401	14.049	12.700	14.463	10.552	13.752	10.210	16.985
60	1.000 P	2.423	1.687	1.928	1.686	1.564	2.048	1.371	1.685	1.354	2.077
61 Gyapjúszövet	q	1.617	1.336	1.674	1.444	1.030	1.044	1.380	1.392	1.022	804
62	1.000 P	2.746	2.446	2.879	2.425	1.562	2.180	3.266	3.130	2.189	1.621
63 Kivitel összesen	1,000.000 P	86.5	75.9	118.1	122.7	120.4	79.5	60.4	78.5	72.4	85.0
E b b ő l:											
64 Búza	1.000 q	405.0	289.2	540.7	410.7	382.2	254.5	157.5	375.6	301.9	435.3
65	1.000 P	10.530	6.140	14.058	10.269	9.554	6.617	3.938	9.013	7.094	10.448
66 Liszt	1.000 q	223.5	197.4	335.9	348.2	296.8	216.3	93.0	194.3	138.9	203.7
67	1.000 P	8.861	6.909	13.191	13.673	11.932	8.200	3.647	7.700	5.609	8.031
68 Szarvasmarha	drb	7.432	13.940	12.433	10.680	9.388	8.311	7.800	11.812	15.652	20.313
69	1.000 P	5.113	9.490	8.208	7.410	6.553	5.897	5.353	8.191	10.789	14.377
70 Sertés	drb	22.761	20.708	38.561	53.389	50.384	31.328	19.950	19.418	16.677	18.483
71	1.000 P	6.230	4.777	10.222	12.933	11.966	7.443	5.160	4.946	4.138	4.147
72 Cukor	1.000 q	101.2	89.041	183.4	248.8	242.5	177.3	54.6	35.1	30.5	73.7
73	1.000 P	3.413	2.497	6.494	8.351	8.133	6.030	1.856	1.158	975	2.359
74 Baromfi	q	12.296	18.509	20.781	24.356	41.309	17.689	14.539	11.345	10.387	6.471
75	1.000 P	3.408	4.023	5.844	7.055	10.430	4.693	3.704	2.814	2.478	1.801
76 Vasfélgártmányok	1.000 q	100.8	71.246	99.7	141.9	77.7	59.9	79.1	80.5	92.8	77.4
77	1.000 P	1.981	1.452	2.129	2.713	1.676	1.249	1.199	1.834	1.947	1.691
78 Nyersdohány	q	11.382	8.773	11.038	22.170	9.644	889	354	5.944	13.529	13.515
79	1.000 P	1.503	1.230	1.457	3.459	1.504	142	57	1.022	2.300	2.298
80 Disznósír	q	2.877	6.983	4.976	5.284	5.121	5.867	7.247	4.504	4.592	4.902
81	1.000 P	593	1.208	988	1.023	964	1.117	1.329	838	886	894
82 Toll	q	2.470	1.862	2.730	2.642	3.241	2.125	1.616	1.985	2.093	1.485
83	1.000 P	1.887	1.216	2.099	1.909	2.481	1.418	1.050	1.225	1.328	1.100
84 Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet . . .	1,000.000 P	—2.1	+6.5	+28.2	+40.4	+35.7	+12.0	—0.9	+9.3	—1.6	+11.6
Máv. és kezelésében lévő Hév.:											
85 Szállított áru	1.000 t.	1.982	1.684	2.795	2.495	1.833	1.350	1.231	1.458	1.481	1.748
86 Árutonna-kilométer	1,000.000 km	233	195	325	300	237	171	152	177	175	204
87 Megrakott teherkocsi	1.000	123.1	111.4	171.1	152.4	114.0	88.4	82.6	100.1	99.6	116.8
88 Szállított utas	1.000	7.471	6.977	7.776	7.636	7.560	6.583	6.098	6.506	6.869	7.042
89 Utaskilométer	1,000.000 km	218	201	223	219	217	182	169	180	194	199
Postaforgalom:											
90 Levélküldemény	1.000 db	37.156	36.880	39.707	38.238	38.961	35.757	35.050	35.799	36.708	38.174
91 Csomagküldemény	"	1.072.8	1.032.5	1.205.8	1.110.8	1.250.4	975.1	924.3	1.035.8	1.063.1	1.037.2
92 Postautalvány	1.000 db	838.6	901.3	912.7	879.6	946.6	896.3	858.2	877.3	915.8	949.9
93	1,000.000 P	144.7	150.4	179.1	158.2	156.1	148.2	146.3	131.0	148.3	158.4
94 Távirat	1.000 db	340.1	309.6	355.7	334.9	320.3	280.1	254.4	296.9	295.4	308.7
95 Helyközi beszélgetés	1.000	420	391.0	471	440	389	371	341	375	371	403
96 Távbeszélő főállomás	szám	—	—	76.237	76.593	76.913	77.170	77.644	78.020	78.366	79.069
97 Rádióvevőberendezés	1.000	—	—	250.5	257.5	266.6	276.8	284.9	289.9	292.4	292.9
Gépjárműállomány:											
98 Gépjárműállomány Budapesten	szám	—	—	15.474	15.426	15.274	15.239	15.320	15.420	15.468	15.599
99 Gépjárműállomány Magyarországon	"	—	—	29.360	29.514	29.417	29.363	29.406	29.511	29.684	29.994
E b b ő l:											
100 Személykocsi	"	—	—	13.333	13.396	13.293	13.243	13.286	13.292	13.367	13.483
101 Teherkocsi	"	—	—	4.332	4.380	4.401	4.400	4.408	4.392	4.406	4.434
102 Egyéb gépkocsi	"	—	—	1.337	1.349	1.358	1.357	1.354	1.362	1.374	1.384
103 Motorkerékpár	"	—	—	10.358	10.389	10.365	10.363	10.358	10.465	10.537	10.693
Áralakulás.											
Nagykereskedelmi árindex:											
104 Összes áruk átlaga	1913 = 100	121	96	111	107	107	106	104	100	96	96
105 Mezőgazdaság és állattenyésztés	"	116	85	103	97	97	95	93	88	83	84
106 Gyarmatárúk	"	144	137	138	138	138	138	138	138	138	138
107 Malomipar és cukoripar	"	106	97	101	104	103	105	101	101	98	98
108 Egyéb ipar	"	134	125	132	132	132	131	130	129	126	126
109 Agrár olló	"	86.2	67.8	78.0	73.5	73.5	72.5	71.5	68.2	65.9	66.7
Megélhetési index:											
110 Összesen lakbérrel	1913 = 100	117.4	106.3	112.5	112.1	112.5	112.4	111.2	111.4	109.6	107.1
111 Összesen lakbér nélkül	"	127.1	112.6	120.7	120.2	120.7	120.6	119.0	119.3	116.9	113.6
112 Élelmezés	"	124.1	105.1	114.1	113.7	114.5	114.7	113.1	113.2	110.0	105.8
113 Ruházat	"	132.0	126.8	130.9	130.9	130.9	130.9	130.9	130.9	130.3	130.3
114 Fűtés, világítás	"	135.8	130.9	139.5	138.1	138.1	136.0	133.1	134.6	133.1	130.8
115 Lakás	"	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3
Nagykereskedelmi árak:											
116 Búza, tiszavidéki 78 kg-os	P/q	23.80	19.53	23.53	23.90	23.95	24.60	24.55	23.80	22.60	23.43
117 Rozs, pestvidéki elsőrendű	"	18.35	10.26	15.20	15.70	14.83	13.05	11.68	11.45	10.65	11.85
118 0-ás liszt	P/kg	0.40	0.39	0.39	0.42	0.42	0.44	0.41	0.42	0.41	0.41
119 2-es "	"	0.38	0.36	0.37	0.39	0.39	0.42	0.39	0.39	0.38	0.38
120 6-os "	"	0.28	0.23	0.26	0.27	0.26	0.28	0.25	0.26	0.24	0.24

1930							1931			Unité	Désignation	
június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars			
7.163	6.990	8.095	5.118	4.637	4.546	3.801	2.989	2.091	3.409	q	Articles en fer	57
1.176	1.127	1.216	1.034	975	978	807	616	758	649	1.000 p		58
15.988	15.950	16.624	13.366	15.104	15.035	17.385	11.848	9.772	14.869	q	Métaux bruts	59
1.877	1.746	1.954	1.206	1.539	1.532	1.859	1.480	1.044	1.468	1.000 p		60
813	1.139	2.416	2.225	1.572	1.014	1.246	724	915	1.055	q	Tissus de laine	61
1.516	1.849	4.173	3.913	2.296	1.407	1.876	1.100	1.682	1.951	1.000 p		62
75·9	60·5	76·1	76·4	86·6	86·9	72·2	39·7	40·7	49·9	1,000.000 p	Exportations totales	63
255·8	106·2	378·8	268·3	236·8	434·3	268·8	118·3	108·7	278·8	1.000 q	Dont : Froment	64
6.139	2.556	7.956	4.830	4.026	6.901	4.167	1.775	1.740	3.903	1.000 p	65	
232·1	58·4	199·8	230·7	275·9	274·8	252·5	95·6	77·5	85·2	1.000 q	Farine	66
9.310	2.030	7.049	7.553	8.476	8.405	6.970	2.266	1.931	2.195	1.000 p		67
18.511	16.572	15.911	15.167	17.027	13.206	7.007	6.179	5.960	6.065	tête	Bêtes à cornes	68
12.837	11.567	10.713	9.728	11.235	8.481	4.714	4.383	4.159	3.975	1.000 p		69
18.173	16.758	23.193	24.310	22.401	21.492	16.317	5.572	4.188	3.543	tête	Porcs	70
4.032	3.664	4.983	5.458	4.866	4.801	3.691	1.298	925	756	1.000 p		71
51·8	24·9	17·2	26·3	182·4	220·2	174·2	42·5	13·8	17·4	1.000 q	Sucre	72
1.657	796	549	841	4.844	5.149	3.740	839	275	349	1.000 p		73
8.750	8.815	11.528	19.938	29.190	38.037	45.420	21.293	15.352	12.649	q	Volaille	74
2.038	1.973	2.479	4.423	5.873	7.165	8.833	4.558	3.158	2.655	1.000 p		75
58·5	39·3	47·7	80·2	107·5	104·7	29·3	13·8	21·8	48·3	1.000 q	Demi-produits en fer	76
1.246	951	1.102	1.609	1.914	1.620	564	262	288	736	1.000 p		77
4.731	642	1.001	2.022	11.053	42.806	8.787	465	127	5.520	q	Tabac brut	78
804	104	160	324	1.768	4.794	984	52	14	618	1.000 p		79
3.803	5.068	5.635	9.877	11.666	12.256	8.630	6.129	7.544	7.871	q	Saindoux lard	80
632	775	986	1.695	1.952	2.008	1.379	937	1.068	1.079	1.000 p		81
807	1.236	1.375	2.212	2.448	2.806	2.296	1.171	2.735	1.666	q	Plumes	82
642	856	853	1.499	1.758	1.615	1.357	577	1.611	938	1.000 p		83
+12·4	-10·2	+5·6	-1·3	+13·9	+21·8	+4·9	-4·6	-2·2	-5·8	1,000.000 p	Excédent d'importat. (-) ou d'exportat. (+)	84
Chemins de fer de l'Etat et lignes d'intérêt local gérées par l'Etat:												
1.519	1.563	1.845	2.044	2.417	2.139	1.418	1.066	1.009	1.245	1.000 t.	Marchandises transportées	85
172	181	215	231	278	249	171	129	117	150	1,000.000 km	Tonnes kilom.	86
104·0	107·6	119·7	129·5	153·0	137·8	96·8	79·3	72·9	89·4	1.000	Wagons à marchand. chargés	87
7.554	7.045	7.703	7.492	6.757	6.938	6.660	5.635	5.618	6.099	1.000	Voyageurs transportés	88
213	212	232	226	197	202	194	164	164	178	1,000.000 km	Kilomètres-voyageurs	89
Trafic postal												
35.628	37.308	36.512	37.676	39.126	36.892	37.925	32.926	30.933	32.231	1.000 unités	Correspondances	90
949·5	1.013·0	981·7	1.066·0	1.131·1	1.024·2	1.188·6	894·8	828·2	975·1	"	Colis	91
976·1	939·5	768·6	855·3	980·0	852·2	946·3	899·5	828·3	845·6	1.000 unités	Mandats-poste	92
130·9	152·3	165·8	150·2	170·3	151·2	151·5	140·4	133·8	120·0	1,000.000 p		93
329·1	346·5	376·0	337·6	329·1	288·9	272·8	242·4	224·9	298·0	1.000 pièces	Télégrammes	94
398	443	438	427	431	357	337	317	298	329	1.000	Conversations interurbaines	95
79.441	79.487	79.963	80.420	80.711	80.827	80.731	80.584	80.337	80.095	nombre	Principaux postes de téléphone	96
293·3	292·3	292·7	293·6	296·5	302·4	307·9	314·7	319·8	322·3	1.000	Postes récepteurs de T. S. F.	97
Effectif des véhicules à moteur.												
15.751	15.778	15.853	15.833	15.735	15.647	15.316	15.196	15.115	15.174	nombre	Véhicules à moteur à Budapest	98
30.345	30.544	30.773	30.890	30.751	30.634	30.305	29.924	29.869	29.940	"	Véhicules à moteur en Hongrie	99
D o n t :												
13.569	13.623	13.738	13.734	13.625	13.557	13.394	13.161	13.163	13.188	"	Automobiles pour personnes	100
4.489	4.502	4.521	4.552	4.553	4.554	4.493	4.428	4.427	4.416	"	Camions automobiles	101
1.393	1.394	1.394	1.399	1.390	1.382	1.377	1.418	1.386	1.385	"	Autres automob.	102
10.894	11.025	11.120	11.205	11.183	11.141	11.041	10.917	10.893	10.951	"	Motocyclettes	103
Formation des prix.												
Indice des prix de gros :												
94	99	93	92	94	92	90	91	92	94	1913 = 100	Moyenne de l'ensemble des marchandises	104
82	88	81	80	83	80	78	79	80	84	"	Agriculture et élevage	105
138	138	138	138	138	133	133	133	133	133	"	Denrées coloniales	106
97	100	96	92	91	91	91	91	93	97	"	Minoterie et industrie sucrière	107
124	124	122	122	122	120	119	117	118	116	"	Autres industries	108
66·1	71·0	66·3	65·6	68·0	66·7	65·5	67·5	67·8	67·8	"	"Ciseaux agricoles"	109
Indice du coût de la vie :												
104·8	106·0	105·2	105·3	102·7	100·0	99·7	98·8	99·0	100·2	1913 = 100	Au total, y compris le loyer	110
110·6	112·2	111·1	111·3	107·8	104·4	104·0	102·7	103·0	104·6	"	Au total, non compris le loyer	111
102·4	104·6	103·3	103·5	99·6	95·8	95·0	93·5	94·1	96·3	"	Alimentation	112
127·5	127·5	127·5	127·5	122·5	117·8	117·8	116·1	116·1	116·1	"	Vêtement	113
129·4	129·4	128·6	128·6	128·6	128·6	129·4	129·4	129·4	129·4	"	Chauffage et éclairage	114
86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	"	Logement	115
Prix de gros :												
20·63	19·68	16·65	15·38	14·98	14·25	13·83	14·03	14·88	15·90	1 q, en pengős	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg	116
10·15	11·60	9·65	8·03	7·90	8·25	8·85	10·15	11·00	12·20	"	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest	117
0·41	0·42	0·38	0·36	0·35	0·35	0·34	0·32	0·32	0·33	1 kg, en pengős	Farine No 0	118
0·37	0·39	0·35	0·33	0·32	0·31	0·30	0·29	0·29	0·30	"	" No 2	119
0·23	0·24	0·22	0·21	0·20	0·20	0·20	0·20	0·22	0·25	"	" No 6	120

1 9 3 0							1 9 3 1			Unité	Désignation	
jún. 1930	júl. 1930	aug. 1930	sept. 1930	okt. 1930	nov. 1930	dec. 1930	jan. 1931	fév. 1931	mar. 1931			
13.55	17.50	15.78	14.03	14.33	13.50	12.15	13.35	14.30	14.60	1 q, en pengős	Maïs, de Transdanubie	121
2.24	2.30	2.30	2.30	2.30	2.08	2.08	1.98	1.86	1.80	1 kg, en pengős	Viande de boeuf, Ire qual., partie postér.	122
1.44	1.20	1.36	1.42	1.45	1.47	1.43	1.42	1.38	1.16	1 kg de poids vif, en p. \	Veau	123
1.12	1.28	1.27	1.19	1.24	1.23	1.23	1.16	1.16	1.23	1 kg, en pengős	Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kg	124
1.50	1.65	1.73	1.70	1.65	1.64	1.55	1.40	1.36	1.46	1440 pièces, en p.	Saindoux	125
131.68	126.00	155.52	186.22	199.22	200.00	185.60	185.00	150.00	95.00	1 kg, en pengős	Oeufs frais à thé	126
2.10	2.00	2.10	2.30	2.20	2.20	2.10	2.10	2.00	1.90	1 kg, en pengős	Cuir de veau	127
1.25	1.25	1.25	1.20	1.20	1.18	1.15	1.10	1.10	1.15	"	Cuir de boeuf	128
1.55	1.55	1.55	1.40	1.40	1.40	1.40	1.40	1.40	1.40	"	Laine brute	129
2.11	2.08	1.87	1.74	1.81	1.76	1.63	1.71	1.84	1.75	"	Coton brut, américain	130
3.11	3.11	3.11	3.31	3.31	3.31	3.31	3.31	3.31	3.31	1 q, en pengős	Lignite, indigène	131
5.90	5.80	5.70	5.70	5.70	5.70	5.80	5.80	5.80	5.80	"	Houille, prussienne	132
1.55	1.50	1.45	1.30	1.25	1.45	1.40	1.25	1.35	1.30	1 kg, en pengős	Cuivre	133
0.58	0.55	0.52	0.52	0.52	0.52	0.52	0.51	0.52	0.47	"	Plomb	134
5.00	4.50	4.00	3.80	3.80	3.80	3.20	3.50	3.75	3.50	"	Étain	135
Monnaie et crédit.												
106.0	47.6	86.9	66.2	63.3	85.1	74.2	58.2	77.6	.	1,000.000 p	Résultat brut des recettes de l'État	136
70.8	74.3	94.0	80.6	75.6	84.5	77.5	74.8	85.2	70.4	"	Dépenses prévues de l'État, brutes	137
90.285	90.25	90.23	90.23	90.20	90.26	90.23	90.275	90.575	90.615	100 p=fr. s.	Cours du pengő à Zurich	138
110.76	110.80	110.83	110.83	110.86	110.79	110.83	110.77	110.41	110.36	100 fr. s.=p		139
Banque Nationale de Hongrie:												
449.4	466.2	439.7	429.6	499.5	439.4	469.1	446.0	399.6	384.5	1,000.000 p	Circulation des billets	140
233.8	202.7	197.8	188.5	298.8	252.9	297.7	265.1	243.4	257.6	"	Effets escomptés et avances	141
Encaisse métallique:												
162.6	162.6	162.6	162.6	162.6	162.6	162.6	162.7	148.0	125.7	1,000.000 p	Or	142
32.1	43.1	41.7	24.8	14.2	26.9	33.6	13.8	27.0	25.0	"	Devises et monnaies	143
205.8	217.9	216.5	198.3	185.3	199.6	206.4	188.7	187.8	164.5	"	Total	144
46.7	51.0	50.6	51.1	40.9	49.3	43.8	47.1	49.8	45.4	%	Proportion de la couvert. métallique	145
5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	"	Taux d'escompte	146
6.75	6.63	6.37	6.37	6.38	6.50	6.75	6.75	6.75	6.75	"	Taux d'effets de commerce de premier ordre	147
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	"	Taux d. dép. ne pouv. être ret. qu'au bout de 3 mois	148
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	"	Taux de dépôts libres (ret. à volonté)	149
Effectif des dépôts:												
<i>Dépôts d'épargne:</i>												
62.8	65.5	69.9	70.9	70.5	71.8	72.6	74.1	77.9	72.2	1,000.000 p	A la Caisse d'épargne postale	150
583.6	589.5	591.6	587.5	540.0	546.6	559.0	578.1	593.4	601.5	"	Aux 12 princip. établ. de crédit de Bpest	151
646.4	655.0	661.5	658.4	610.5	618.4	631.6	652.2	671.3	673.7	"	Total	152
<i>Dépôts en compte courant:</i>												
84.5	88.1	90.6	84.9	84.8	77.7	88.7	83.4	73.8	58.6	1,000.000 p	A la Caisse d'épargne postale	153
703.4	728.3	761.1	742.7	720.2	737.5	728.2	707.4	737.1	723.2	"	Aux 12 princip. établ. de crédit de Bpest	154
787.9	816.4	851.7	827.6	805.0	815.2	816.9	790.8	810.9	781.8	"	Total	155
<i>Ensemble des dépôts:</i>												
147.3	153.6	160.5	155.8	155.3	149.5	161.3	157.5	151.7	130.8	1,000.000 p	A la Caisse d'épargne postale	156
1.287.0	1.317.8	1.352.7	1.330.2	1.260.2	1.284.1	1.287.2	1.285.5	1.330.5	1.324.7	"	Aux 12 princip. établ. de crédit de Bpest	157
1.434.3	1.471.4	1.513.2	1.486.0	1.415.5	1.433.6	1.448.5	1.443.0	1.482.2	1.455.5	"	Total	158
155.9	156.6	155.9	155.9	150.3	149.3	154.2	148.1	148.9	154.2	"	Eff. des dép. des 35 princip. établ. de c. de prov.	159
Bourse:												
14.7	14.6	14.2	13.9	13.4	13.1	12.9	12.8	13.4	12.8	1913 = 100	Indice d'actions	160
225.6	323.2	199.2	243.9	415.8	235.9	301.5	282.3	232.1	170.6	1.000 act.	Actions vendues	161
12.6	22.7	11.8	18.6	33.3	13.4	16.6	20.5	16.2	14.3	1,000.000 p	Montant du mouvement boursier	162
8.9	15.3	8.4	12.3	21.4	8.7	11.2	13.0	10.8	9.6	"	Montant des livraisons et des réceptions	163
Sécurité de crédit												
203	185	121	120	185	163	241	253	173	216	nombre	Nouvelles insolvabilités en Hongrie	164
21	15	12	15	14	10	15	14	9	13	"	Faillites	165
182	170	109	105	171	153	226	239	164	203	"	Concordats privés et judiciaires	166
41	61	38	33	56	56	70	74	57	51	"	Nouvelles insolvabilités à Budapest	167
4.986	5.322	3.560	3.504	6.787	4.457	7.855	6.841	7.336	4.582	1.000 p	Concord. privés et judiciaires } actifs	168
8.372	9.057	5.844	5.314	10.268	7.647	13.344	12.281	10.478	7.599	"	en Hongrie } passifs	169
1.878	2.600	1.854	988	2.282	2.875	3.220	3.063	1.778	1.949	"	Concord. privés et judiciaires } actifs	170
3.286	4.138	2.973	1.805	4.329	4.892	5.459	6.309	3.265	3.292	"	à Budapest } passifs	171
12.779	12.488	12.020	13.079	13.577	11.467	11.737	11.399	10.260	11.594	nombre	} Lettres de change protestées en Hongrie	172
7.322	8.625	8.266	10.166	8.587	7.358	8.359	8.759	7.654	8.255	1.000 p		173
4.590	4.625	4.502	5.067	5.134	3.928	4.139	3.904	3.544	3.914	nombre	} Lettres de change protestées à Budapest	174
2.660	3.591	3.521	4.292	3.205	2.352	3.226	2.736	2.410	2.595	1.000 p		175
189	194	174	176	178	166	161	176	155	166	1.000 reconn.	} Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	176
5.135	5.126	4.687	4.585	4.628	4.122	4.087	4.228	3.896	4.021	1.000 p		177
1.008	1.021	1.018	1.010	981	968	942	946	940	936	1.000 reconn.	} Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	178
29.105	29.470	29.518	29.401	28.593	27.886	26.875	26.360	25.859	25.493	1.000 p		179
8.694	11.426	10.788	9.455	10.076	10.853	10.295	14.509	13.338	12.091	reconnais.	Enchères aux monts-de-piété de Budapest	180

előző év első negyedének mérlege 20·4 millió aktívummal zárult.

A behozatal áruinak kevés kivételtől eltekintve, a megelőző év azonos hónapjával szembeállítva esést mutatnak. Ásványolajbehozatalunk 2 és félmillió pengővel kevesebb értéket ért el, mint 1930 márciusában. Még ennél is nagyobb a textiliák behozatalának csökkenése, melyek közül a pamut-szövet behozatala 1·9, a gyapjúszöveté 1·2 millióval esett vissza. Ezek a jelenségek részben az ipar foglalkoztatottságának csökkenésére, részben pedig a vásárlóerő és vásárlási kedv nagymértvű visszafejlődésére mutatnak. A kivitel értéke összesen 28 és félmillióval ment vissza. Számottevő a búza és a liszt visszaesése, mely egyenként több mint 5 millió pengőt tesz ki, tehát lényegesen többet, mint a múlt év márciusi exportértékünk 50%-át. Azonkívül a szarvasmarha- és sertés kivitel csökkenése is több mint 4 millióval szerepel. Az utóbbi tétel csaknem egészen megsemmisült. A vasfélgyártmányok kivitele 1 millió pengő esést mutat. Csak a burgonyakivitel emelkedett 1·3 millió pengővel.

A termelés és a külkereskedelmi forgalom hanyatlása a vasúti forgalomban is erősen éreztette hatását. A máv.-on szállított áruk mennyisége az év első negyedében 17·8%-kal, a kocsiakományszáma 10·9%-kal, a szállított utasoké pedig 9·6%-kal kevesebb, mint volt a múlt év első negyedében. A márciusi vasúti forgalmi adatok is mélyen a múlt évek alatt állanak, bár az előző hónaphoz képest itt is élénkülés mutatkozik.

Áralakulás. A múltévi nagyarányú áresések után az év végével az árak némileg megnyugodtak és az év első három hónapjában különösen a mezőgazdasági és állattenyésztési, valamint a me-

zőgazdasági ipari termékek ára emelkedett. Főleg a gabonaneműek, kapásnövények, a liszt és a cukor áremelkedése érdemel említést. A nagykereskedelmi árindexünk az év első három hónapjában 4 ponttal 94-re, a mezőgazdaság és állattenyésztés indexe pedig, 6 ponttal 84-re emelkedett. Csökkenést csak az egyéb ipar indexe mutat.

A nagykereskedelmi árindex március havában 2 ponttal, a mezőgazdaság és állattenyésztés indexe pedig 4 ponttal tovább emelkedett.

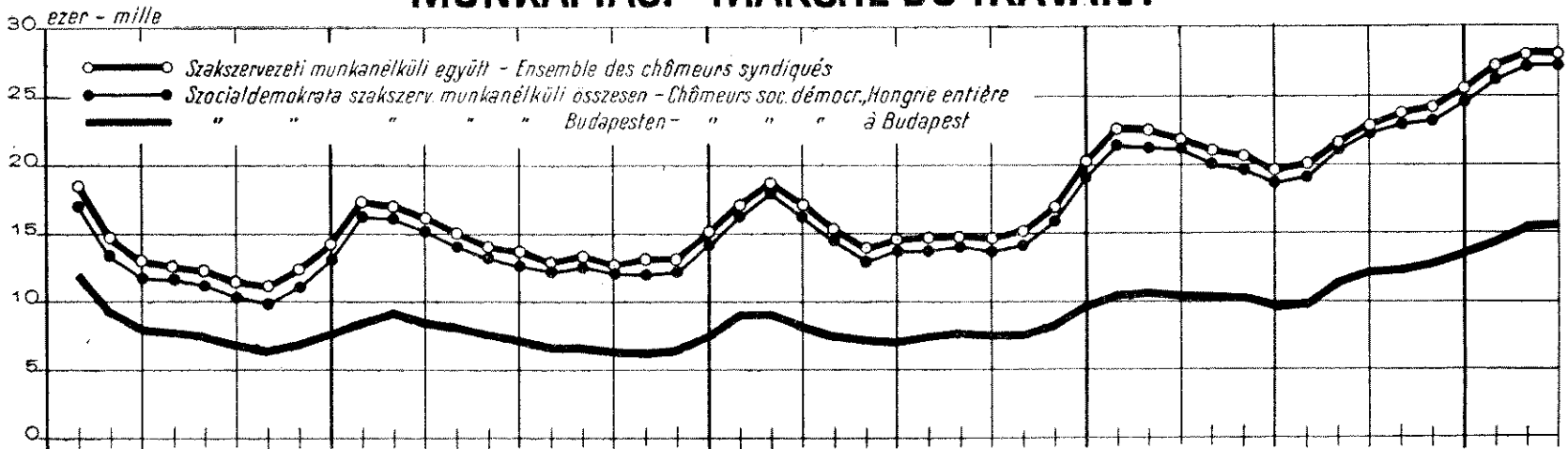
A nagykereskedelmi árak emelkedését a kiskereskedelmi árak nyomon követték. Így a létfenntartási költségek indexszáma megfelelő arányban emelkedett. Az emelkedést itt is az élelmiszeri cikkek drágulása idézte elő.

Pénz és hitel. A gazdasági élet fentebb vázolt alakulása érthetővé teszi a betétállomány hanyatlását, mely a februári 1.482 millióról 1.445-re esett vissza.

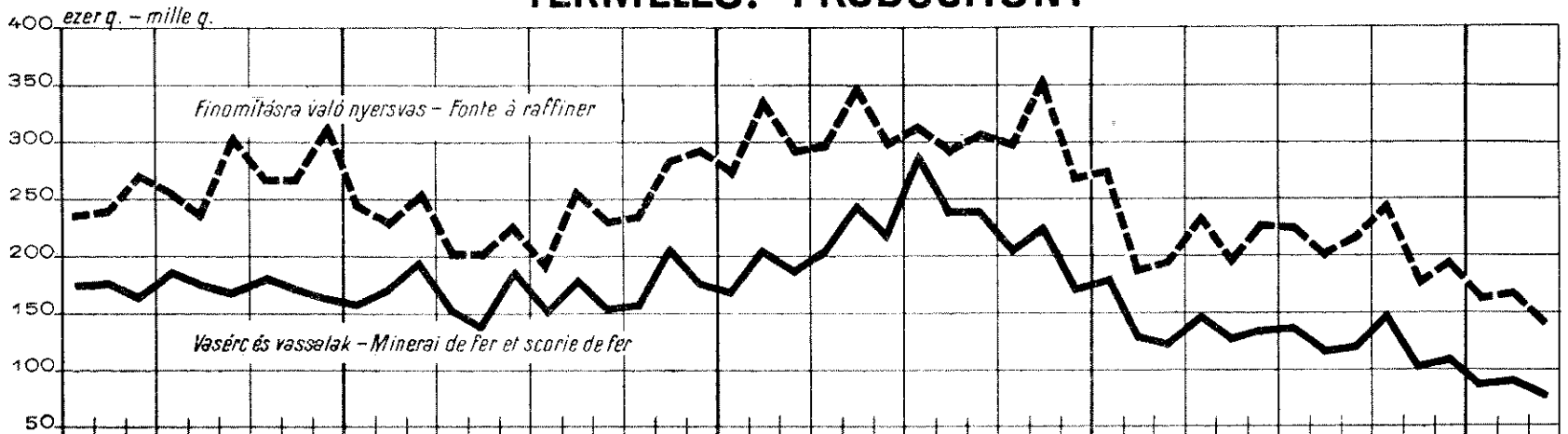
A tőzsdei helyzet az év első negyedében változatlanul stagnált. A februári rövid ideig tartó javulást ugyanis márciusban ismét hanyatlás váltotta fel, mely a tőzsdei indexet a januári nívóra szállította alá. Különösen feltűnő a tőzsdei forgalomnak a március havi összezsugorodása, amely az eladott részvények darabszámában és a szállítások és átvételek összegében tükröződik vissza.

A zálogházi forgalom márciusban némileg megélénkült. Érdekes, hogy ellentétben az elmúlt évek adataival, 1931 első negyedében a zálogkiváltások összege minden hónapban meghaladta a zálogfelvételek összegét és így az év elejéhez képest a zálogálladék folyton csökkent. A múltévi 29·9 millió pengőt kitevő maximális álladék március végéig 25·5 millióra esett vissza.

MUNKAPIAC. - MARCHÉ DU TRAVAIL.

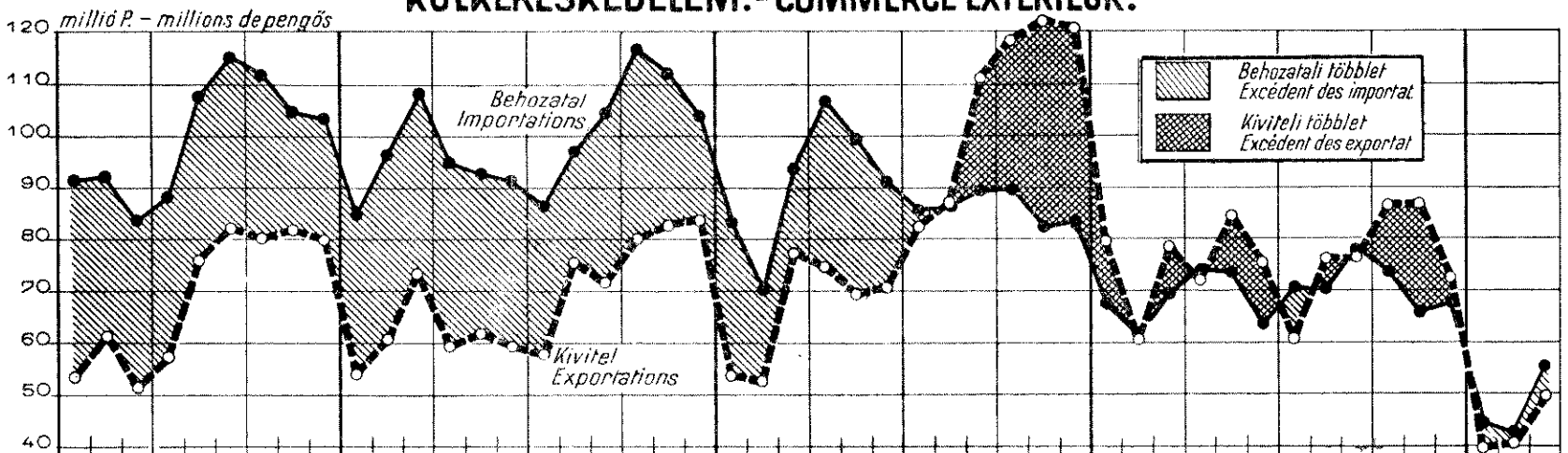

TERMELÉS. - PRODUCTION.

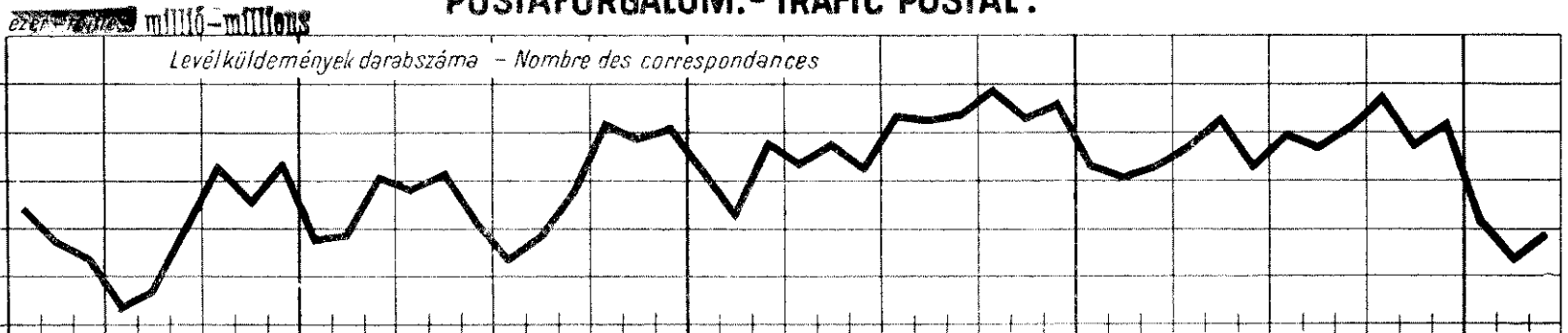

KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS. - COMMERCE ET COMMUNICATIONS.

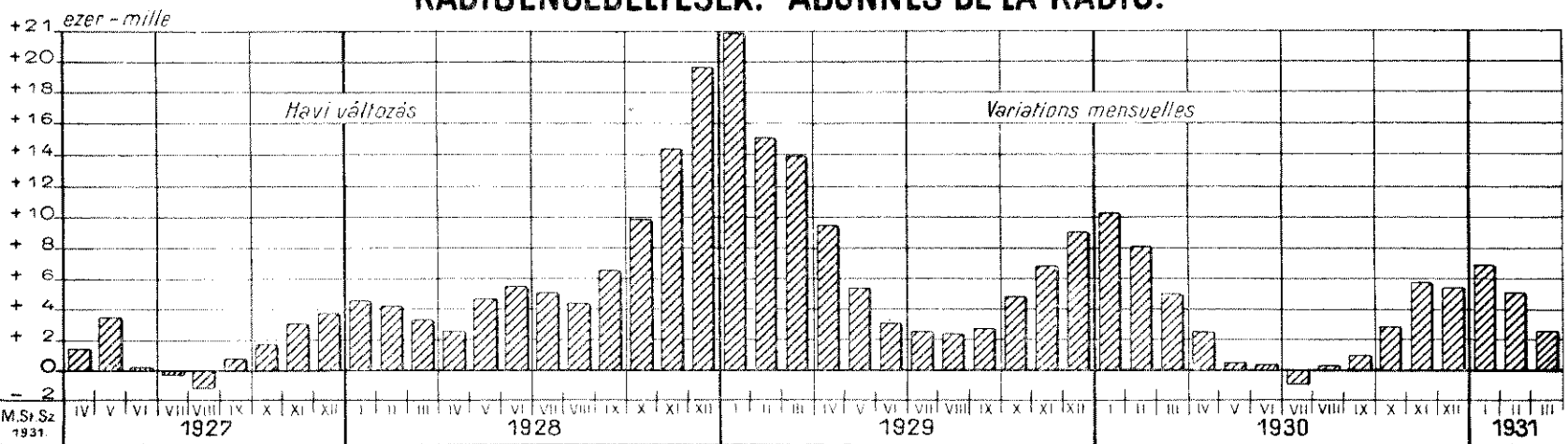
KÜLKERESKEDELEM. - COMMERCE EXTÉRIEUR.

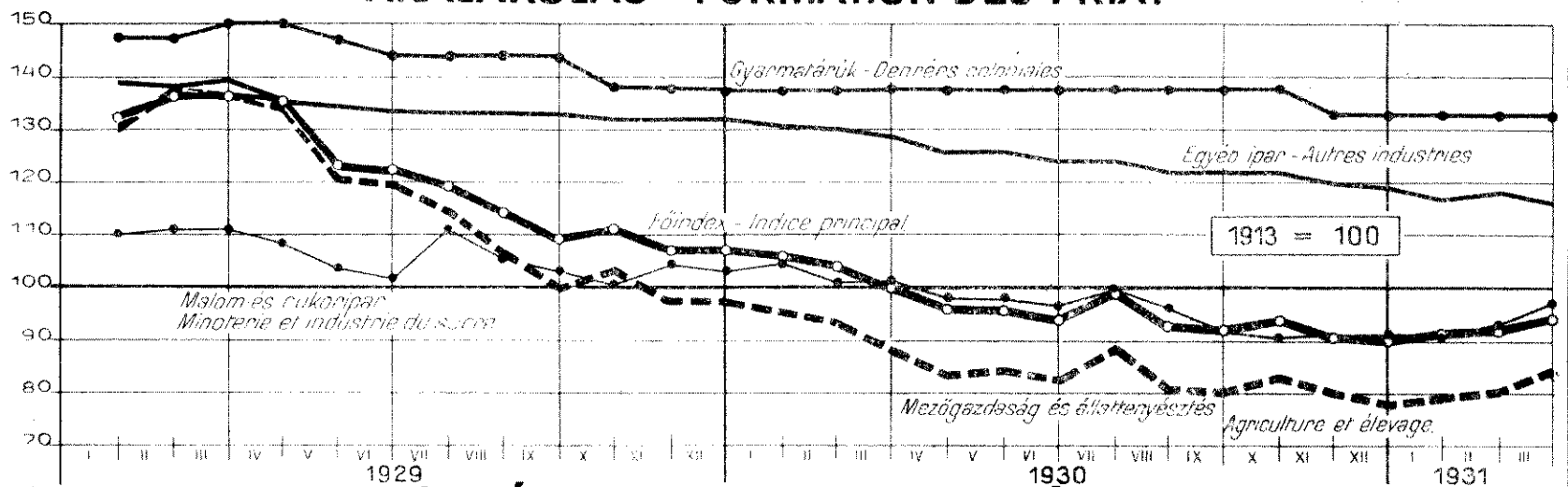
POSTAFORGALOM. - TRAFIC POSTAL.

RÁDIÓENGEDÉLYESEK. - ABONNÉS DE LA RADIO.

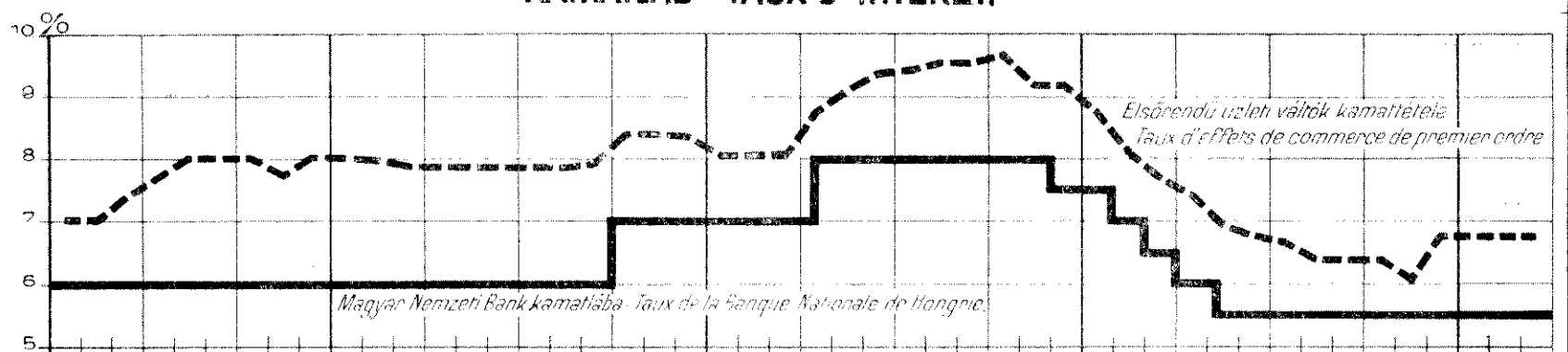

ÁRALAKULÁS - FORMATION DES PRIX.

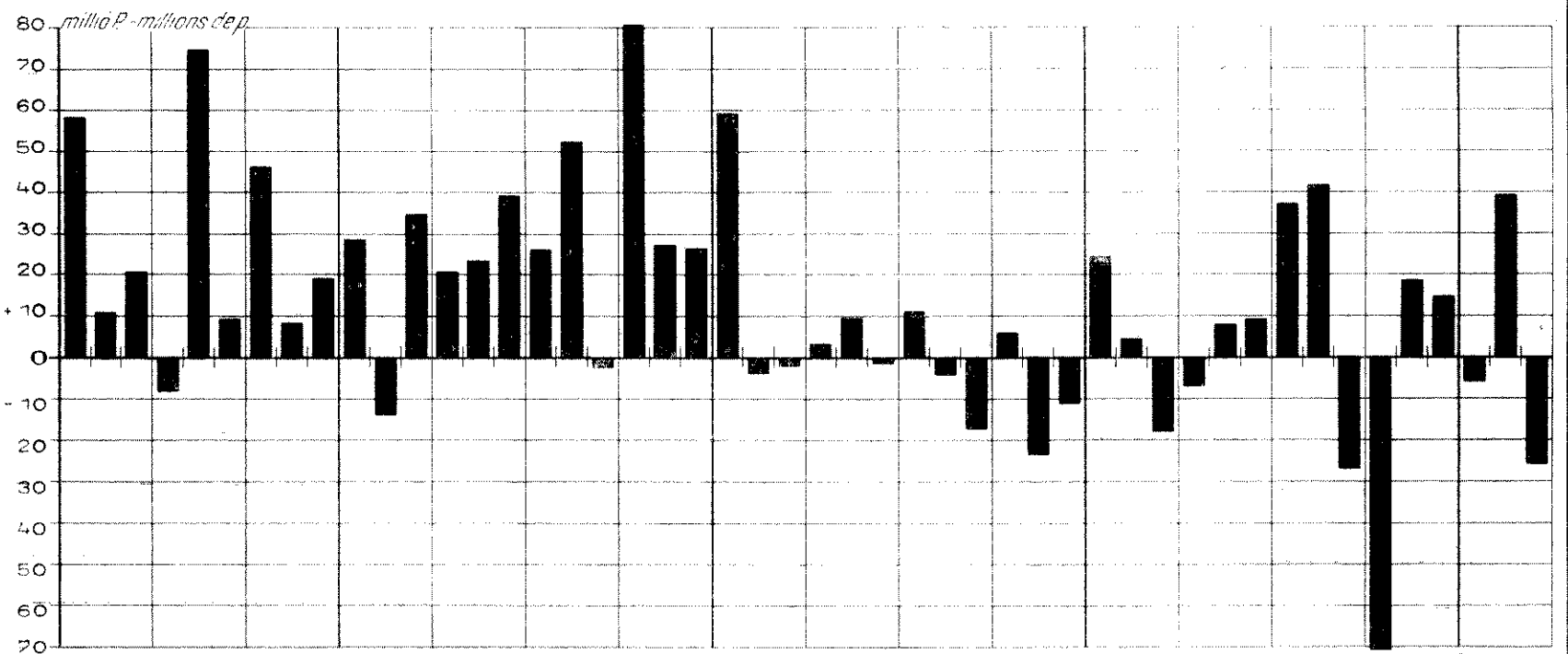

PÉNZ ÉS HITEL - MONNAIE ET CRÉDIT.

KAMATLÁB - TAUX D'INTÉRÉT.

ÖSSZES BETÉTEK HAVI VÁLTOZÁSA - VARIATIONS MENSUELLES DES DÉPÔTS TOTAUX.

MAGÁN ÉS KÉNYSZEREGYESSÉGEK - CONCORDATS PRIVÉS ET JUDICIAIRES.

